Alef

SCIENCE FICTION MAGAZIN

20

21,50 DINARA

DILEJNI ● BREDBERI ● BIRS ● KING

Broj 20.

Prečnik Alefa iznosi oko dva-tri santimetra, ali kosmički prostor bio je tamo u nesmanjenoj veličini.

H. L. BORHES

S A D R Ž A J

Odgovorni urednik Milorad Predojević
Urednik Boban Knežević
Likovni urednik Dragoljub Stanković

Izdaje: NIŠRO »DNEVNIK«, OOUR IZDAVAČKA DELATNOST 21.000 NOVI SAD, Vojvođanskih brigada 7/VI

REČ UREDNIKA

Ako ovaj broj ALEF-a imate priliku da čitate već u maju ove godine, to znači da se stanje koliko-toliko normalizuje. Ako ne, onda je i dalje sve po starom. Naša nastojanja da uhvatimo mesečni ritam trebalo bi da do jeseni daju pozitivan rezultat. Odgovornost za održanje, kvalitet i uspeh ALEF-a sada je umnogome veća, jer na tržištu nakon četrnaest i po godina, nema više SIRIUS-a. Verujem da većina naših čitalaca ne pamti vreme u kome nije bilo SIRIUS-a, a i oni koji ga pamte, sećaju se tog perioda kao kroz maglu i verovatno kao nečega mračnog i praznog. Istina, praznina je ponovo prisutna, posebno je izražena oko petog u mesecu, ali moramo se pomiriti sa tim gubitkom.

Podsetimo se, SIRIUS je krenuo jula 1976. godine i zaključno sa prošlom godinom izašla su sto šezdeset četiri broja u sto pedeset sedam svezaka. Opštepoznato pravilo da je najpouzdaniji predznak skorog kraja nekog časopisa pojavljivanje dvobroja, pokazalo se kao tačno i u ovom slučaju. Ipak, moramo primetiti da istorija svetskog SF-izdavaštva zna za samo jedanaest dugovečnijih SF-časopisa, od kojih je čak sedam u SAD. Sama ova činjenica dovoljno govori o značaju SIRIUS-a za jugoslovenske ljubitelje naučne fantastike i razmerama gubitka koji nas je zadesio.

Što se tiče ALEF-a, učinićemo sve što bude bilo moguće da se on održi, jer i samo njegovo postojanje, makar i neredovno i neujednačeno, znači mnogo u sadašnjim uslovima. Eventualno gašenje označilo bi povratak u period mračnjaštva i odsustvo svake sistematičnosti bez koje se ne može držati korak sa svetom. Nadamo se da do toga ipak neće doći.

U našu redakciju ponovo su počela da pristižu vaša pisma u većem broju. Međutim, još uvek ne uvodimo rubriku »Pisma« kao ni rubriku »Vesti«, jer ritam ALEF-a za sada to ne dopušta. Ali nedostaju nam vaše SF-priče. Vrlo ih malo stiže, a o kvalitetu da i ne pričamo. U najskorijoj budućnosti uvešćemo rubriku »Za i nije za ALEF«, pa će to možda doprineti vašem većem interesovanju.

Boban KNEŽEVIĆ

Samuel R. Delany, EMPIRE STAR, 1966

CARSKA ZVEZDA

S engleskog preveo Ivan Nejgebauer

I

Imao je:

- do pojasa dugu pletenicu plave kose;
- vitko smeđe telo koje je ličilo na mačije, govorili su, kad bi se u polusnu skupio u svetlucanju poljarske vatre na Novom Ciklusu;
- okarinu;
- par crnih čizama i par crnih rukavica pomoću kojih se mogao penjati po zidovima i tavanicama;
- sive oči prekrupne za njegovo sitno, divlje lice;
- mesingane kandže na levoj ruci kojima je, do tada, ubio tri divlja keparda koji su se provukli kroz prekid u energetskoj ogradi za vreme njegove straže na Novom Ciklusu (a jednom je, u tuči sa Bilijem Džemsom — prijateljskom koškanju u kome je iznenada pao prejak i prebrz udarac, pretvorivši ga u pravu borbu — ubio tog momka, ali to se zbilo dve godine ranije, kada mu je bilo šesnaest, i nije voleo da misli o tome);
- osamnaest godina grubog života u pećinama satelita Rajsa, gde je čuvao podzemna polja dok je Rajs kružio oko crvenog džina Tau Cetija;
- sklonost da odluta od Matičnih Pećina da bi posmatrao zvezde, što ga je uvalilo u nevolju najmanje četiri puta za prethodnih mesec dana, a tokom poslednjih četrnaest godina mu donelo nadimak Kometa Džo;
- ujaka, po imenu Klemens, koga nije voleo.

Kasnije, kada je izgubio sve osim, nekim čudom, okarine, razmišljao je o tim stvarima i o tome koliko su mu značile, u kojoj su mu meri odredile mladost, i kako su ga slabo pripremile za zrelo doba.

Međutim, pre nego što je počeo da gubi, dobio je dve stvari koje je, uz okarinu, zadržao do samog kraja. Jedna je bila đavo-mače po imenu D'ik. Druga sam bio ja. Ja sam Dragulj.

Ja posedujem multipleksnu svest, što znači da vidim stvari iz različitih uglova. Ta svest je funkcija implikativnih serija u harmonijskom obrascu moje unutrašnje strukture. Zbog toga ću dobar deo priče ispričati sa tačke gledišta, kako se to u književnim krugovima kaže, sveznajućeg posmatrača.

Grimizni Ceti obasjavao je zapadne vrleti. Tir, div velik poput Jupitera, predstavljao je crni luk preko četvrtine neba, a beli patuljak Aj posrebravao je stene na istoku. Kose boje žita, Kometa Džo je koračao iza svoje dve senke, jedne duge i sive, druge zdepaste i boje rđe. Glavu je držao zabačenu i u nailasku sutona boje vina zurio je u prve zvezde. U dugoprstoj desnoj ruci, noktiju izgriženih kao u svakog mladića, držao je okarinu. Znao je da bi trebalo da se vrati, da se pre noći zavuče u blistavu čauru Matične Pećine. Trebalo bi da se sa poštovanjem odnosi prema ujka Klemensu, da se ne upušta u tuču sa ostalim momcima za vreme poljarskih straža; bilo je toliko stvari koje bi trebalo da čini...

Zvuk. Sudar kamena i nečega što to nije.

Čučnuo je i zamahnuo žilavom, mišićavom levom rukom sa smrtonosnim kandžama da zaštiti lice. Kepardi su skakali u oči, ali keparda nije bilo. Spustio je ruku.

Iz pukotine se iskobeljalo đavo-maće, balansirajući na pet od svojih osam nogu, i zašištalo. Bilo je stopu dugačko i imalo je tri roga i krupne sive oči, iste boje kao i Džo. Zakikotalo se, što đavo-mačići čine kada su uznemireni, obično zbog toga što izgube roditelje — koji su dugački pedeset stopa i potpuno bezopasni, osim ako vas slučajno ne nagaze.

»Št' s' desilo?« upita Kometa Džo. »Ćale i keva zbris'li?«,

Đavo-mače se ponovo zakikotalo.

»Neš' nije u redu?« bio je uporan Džo.

Mače se osvrnulo preko levog ramena i zašištalo.

»Aj' da vid'mo«, klimnu Kometa Džo. »Ajde, maco«. Namrštivši se, skočio je napred, izvivši nago telo preko stena, elegantno u meri u kojom mu je govor bio grub. Sa stenovitog ispusta skočio je na trošnu crvenu zemlju. U skoku mu se plava kosa rasula po ramenima, a zatim pala na oči. Otresao ju je nazad. Mače mu se očešalo o članak, ponovo se zakikotalo i šmugnulo iza gromade.

Džo je pošao za njim — i bacio se natrag na stenu. Kandžama leve i jagodicama desne ruke zagrebao je granit. Oblio ga je znoj. Velika žila na vratu tukla mu je kao luda, dok su mu se genitalije skupile poput suve šljive.

Zelena masa penila se i buktala u gejziru dve stope višem od njega. U tom usplamtelom bućkurišu bilo je stvari koje nije mogao da vidi, ali ih je osećao — grčile su se, nemo vrištale, umirale u mukama. Jedna od njih je svim silama pokušavala da se oslobodi.

Ne obraćajući pažnju na agoniju koja se tu odigravala, đavo-mače se propelo prema zelenoj masi, oholo pljunulo i odskočilo nazad.

Kada se Džo usudio da udahne, stvar iznutra se oslobodila. Zateturala se, pušeći se. Podigla je sive oči. Vetar joj je zahvatio dugu kosu boje žita i oduvao je sa ramena dok se, za trenutak, kretala sa nekom mačijom elegancijom. Zatim je pala na lice.

Nešto jače od straha navelo je Kometu Džoa da prihvati njene ispružene ruke. Ruka je uhvatila kandže. Kandže su uhvatile ruku. Tek dok je klečao, a prilika mu dahtala u naručju, Kometa Džo je shvatio da pred sobom ima sopstvenog dvojnika.

Ispunila ga je iznenađenost i prvo što mu se oslobodio bio je jezik.

»Ko s' ti?«

»Moraš da odneseš...«, počela je prilika, zakašljala se, i za trenutak njene crte izgubiše jasnoću; »... da odneseš...« ponovila je.

»A?A?« Džo je bio zbunjen i uplašen.

»... odneseš poruku na Carsku Zvezdu«. Govorila je čistim, preciznim izgovorom međujezika. »Moraš da odneseš poruku na Carsku Zvezdu!«

»Št' ću im kas'ti?«

»Samo idi tamo i kaži im...« Ponovo se zakašljala. »Samo idi tamo. Nije važno koliko će ti trebati.«

»Št' do đav'la kažem kad stignem?« bio je uporan Džo. Tada se setio svega što je već trebalo da pita. »O'kle si? Gde ćeš? Št' s' des'lo?«

Pogođena grčem, prilika se savila i istrgla iz Džoovih ruku. Kometa Džo je krenuo da joj silom otvori usta i spreči je da proguta jezik ali, pre nego što je uspeo da je dodirne, ona se, ona se — istopila.

Ključala je i pušila se, penila se i dimila.

Velika masa se smirila, i sada je to bila samo bara koja je zapljuskivala rastinje. Đavo-mače je došlo do ivice, onjušilo, a zatim iščeprkalo nešto. Bara se umirila i stala brzo da isparava. Mače je uzelo stvar u usta i brzo trepćući došlo i spustilo je između Džoovih kolena, a onda selo da umije svoj paperjasti ružičasti trbuh.

Džo je spustio pogled. Stvar je bila višebojna, višestrana, multipleksna, i to sam bio ja. Ja sam Dragulj.

II

O, tako smo dugo putovali, Norn, Kej, Marbika i ja, da bi se sve završilo tako iznenadno i nesrećno. Upozorio sam ih, naravno, kad se naš prvi brod pokvario i kad smo uzeli Organoformnu Krstaricu na S. Doradusu; stvar se lepo odvijala sve dok smo se nalazili u razmerno prašnjavom regionu Magelanovog oblaka, ali kada smo dospeli do praznijeg prostora Matične spirale, nije bilo ničega što bi mehanizmu za oblaganje moglo

poslužiti kao katalizator.

Trebalo je da načinimo krug oko Cetija i uputimo se prema Carskoj Zvezdi sa našim teretom dobrih i loših vesti, istorijom pobeda i poraza. Međutim, izgubili smo omotač i Organoforma se kao poludela ameba spljeskala na satelit Rajs. Naprezanje je bilo smrtonosno. Kaj je bio mrtav kad smo se spustili. Marbika se raspala na stotinu idiotskih komponenti koje su se borile i umirale u hranljivom želatinu u kome smo lebdeli.

Norn i ja smo napravili kratak dogovor. Aktivirali smo prilično neispravan opažajni tragač sa dejstvom u prečniku od sto milja od mesta pada. Organoforma je već počela sa samouništenjem; njena primitivna inteligencija okrivila nas je za nesreću i želela je da ubija. Tragač je pokazao malu koloniju Zemljana, proizvođača plijazila, koji je rastao u ogromnim podzemnim pećinama. Postojala je mala Transportna stanica dvadesetak milja prema jugu, odakle se plijazil isporučivao Galaktičkom centru koji ga je raspoređivao po zvezdama. Ali sam satelit bio je neverovatno zaostao. »Ovo je otprilike najsimpleksnije društvo koje se još može nazvati inteligentnim na koje sam ikada naišao«, glasio je Nornov komentar. »Na planeti ne mogu da detektujem više od deset umova koji su ikada bili u drugom zvezdanom sistemu, a svi rade na Transportnoj stanici.«

»Gde imaju neorganske, pouzdane brodove koji neće postati neprijateljski raspoloženi i poludeti«, rekoh. »Zbog ovog ovde obojica ćemo umreti i nikada nećemo dospeti na Carsku Zvezdu. Na onakvom brodu je trebalo da se nađemo. Ovo — tja!« Temperatura protoprotoplazme postajala je neugodna.

»Ovde negde se nalazi jedno dete«, reče Norn. »I — šta je to uostalom, kog vraga?«

»Zemljani to zovu đavo — mačetom«, rekoh, pronašavši podatak.

»To sigurno nije simpleksni um!«

»Nije baš ni multipleksan«, rekoh. »Ali nešto jeste. Možda bi moglo da prenese poruku?«

»Ali inteligencija mu je sub-moronska«, reče Norn. »Zemljani bar imaju podosta sive mase. Kad bismo ih samo mogli navesti na saradnju! To dete je prilično bistro — ali tako simpleksno. Mače je, u najmanju ruku kompleksno, pa bi moglo makar da pokuša da prenese poruku. Pa, pokušajmo. Vidi da li možeš da ih dovedeš ovamo. Ako se kristalizuješ, možeš da odložiš smrt za neko vreme, zar ne?«

»Da«, rekoh sa nelagodnošću, »ali ne znam da li bih hteo. Ne bih rekao da mogu da podnesem takvu pasivnost, postojanje kao jedan jedini ugao viđenja.«

»Čak i pasivan«, reče Norn, »možeš da budeš od velike koristi, pogotovu tom simpleksnom momku. Ukoliko se složi, moraće da prođe kroz velike teškoće.«

»Oh, dobro«, rekoh. »Kristalizovaću se, mada mi se to neće svideti. Izađi i vidi šta možeš da učiniš.«

»Do vraga«, reče Norn. »Ne sviđa mi se umiranje. Neću da umrem. Hoću da živim i odem na Carsku Zvezdu i kažem im.«

»Požuri«, rekoh. »Gubiš vreme.«

»U redu, u redu. Koji oblik misliš da bi trebalo da uzmem?«

»Ne zaboravi da se radi o simpleksnom umu. Možeš uzeti samo jedan oblik na koji bi on obratio dovoljno pažnje i ne bi ga pripisao ružnom snu sutra ujutro.«

»U redu«, ponovi Norn. »Idemo. Zbogom, dragulju.«

»Zbogom«, rekoh i počeh da se kristalizujem.

Norn zabaulja napred, i ključali želatin popusti kada se probio na kamenjar gde je momak čekao. **Ovamo, mac, mac, mac,** odaslah prema đavo-mačetu. Bilo je veoma spremno za saradnju.

III

Dok je koračao natrag prema pećinama, Kometa Džo je svirao lagane melodije na okarini i razmišljao. Dragi kamen (to jest Dragulj, to jest ja) nalazio mu se u vrećici za pojasom. Đavo-mače je lovilo svice i povremeno se zaustavljalo da bi izvuklo bodlje iz činijastih stopala. Jednom se prevrnulo na leđa i zašištalo na zvezdu, ali je zatim pojurilo za Kometom. Uopšte nije bilo simpleksno.

Kometa je stigao do litice Privlačnog. Izvirivši preko ivice, ugledao je ujka Klemensa na vratima pećine; izgledao je veoma iznerviran. Kometa je prevukao jezikom preko unutrašnje strane obraza, tražeći ostatke ručka, jer je znao da neće dobiti večeru.

Neko iznad njega reče; »Ej, glupi! Ujk' Klem j' besan na tebe, i to kol'ko!«

Podigao je pogled. Njegova dalja rođaka Lili visila je sa ivice više litice i gledala naniže.

Pozvao ju je pokretom ruke i ona se spustila i stala pored njega. Kosa joj je bila podsećena poput oštre četke, na čemu je od uvek zavideo devojkama. »To tvoja đavo-maca? Kak'joj ime?«

»Nij' moja«, reče on. »Ej, ko t' je rek'o da mo'š uzeti moje čizme i rukav'ce, a?«

Nosila je crne čizme do kolena i rukavice do lakata koje mu je Harona poklonila za dvanaesti rođendan.

»'Tela sam da te doč'kam i kažem ti kol'ko je ujk' Klem besan. Mor'la sam da visim tamo da bi te vid'la kad dolaziš.«

»Jesi, džup moj. Daj 'vamo. Sam' si 'tela da i' uzmeš. Sad mi i' daj 'vamo. Nisam ti rek'o da mo'š.«

Lili je neodlučno svukla rukavice. »Idi u džup«, reče ona. »Ne'š mi dati da i' nosim?« Skinula je čizme.

»Ne«, reče Kometa.

»U redu«, reče Lili. Okrenula se i povikala, »**Ujk' Klem!**«

»Ej...!« reče Džo.

»Ujk' Klem, Kometa se vratio.«

»Ćut!« prošištao je Kometa, a zatim se okrenuo i pojurio nazad duž litice.

»Ujk' Klem, opet beži...« U tom trenutku, đavo-mače zarilo je dva roga u Lilin članak, uzelo rukavice i čizme u usta i potrčalo za Kometom — što je sve bilo veoma multipleksno, imajući u vidu da mu niko ništa nije rekao.

Petnaest minuta kasnije, Kometa je čučao među zvezdama obasjanim stenama, uplašen i besan. Tada se pojavilo đavo-mače i spustilo mu čizme i rukavice pred noge.

»A?« reče Kometa kad ih je prepoznao u kestenjastoj tami. »Ej, hvala!« Uzeo ih je i navukao. »Harona«, reče on, ustajući. »Idem kod Harone.« Zato što mu je Harona dala čizme, zato što Harona nikad nije bila ljuta na njega, i zato što bi Harona mogla znati šta je Carska Zvezda.

Pošao je, pa se okrenuo i namrštio na đavo-mače. Davo-maćići su poznati po tome što nisu privrženi čoveku i ne hvataju niti donose predmete kao psi. »Dobra đavo-micika«, rekao je. »D'icika. D'ik; to je pravo ime. D'ik, 'oćeš poći sa mnom?« što je bio iznenađujuće nesimpleksan postupak — u svakom slučaju, mene je iznenadio.

Kometa Džo je krenuo, a D-ik ga je sledio.

IV

Pred zoru je padala kiša. Fine kapljice su mu isprskale lice i orosile trepavice dok je visio sa ispusta litice i gledao naniže u kapiju transportne zone. Visio je kao lenjivac, a D'ik mu se šćućurio na trbuhu.

Dve plijazilske cisterne milele su između stena u sve jačem crvenilu zore. Uskoro je

trebalo da se pojavi Harona i pusti ih unutra. Kada je zabacio glavu tako da je sve video naopačke, pogled mu je preko kamenite doline, nad kojom se nadvijao dvostruki šiljak Brukllnskog mosta, dopirao do platformi za utovar, gde su na crvenoj jutarnjoj kiši stajali svemirski brodovi.

Kada su cisterne izašle iz spleta puzavica koje su se na jednom mestu nadvijale nad putem, ugledao je Haronu kako ide prema kapiji. Ispred nje je trčao 3-Pas, lajući na vozila dok su se zaustavljala s druge strane ograde. Đavo-mače se razdraženo premestilo sa šape na šapu. Jedna od osobina po kojima je podsećalo na svog imenjaka bila je odbojnost prema psima.

Harona je povukla polugu za otvaranje kapije i šipke su se podigle. Kad su cisterne protutnjale, Džo je zaurlao sa litice, »Ej, Harona, ostav' ju otvorenu!«

Podigla je ćelavu glavu i iskrivila izborano lice. »Ko je to tamo gore?«

3-Pas je zalajao.

»Čuvaj«, povikao je Džo, bacio se sa litice i okrenuo se u vazduhu. I on i D'ik su se zakotrljali prilikom pada. Lakonogo je skočio pravo pred Haronu.

»Pa, dobro«, nasmejala se, zabivši pesnice u džepove pripijenog srebrnastog odela svetlucavog od kiše, »baš si ti spretan vragolan. Gde si se skrivao tokom najvećeg dela meseca?«

»Straža na Novom Ciklusu«, reče on, iscerivši se. »Vi'te, nosim vaš poklon.«

»Lepo je videti te u tome. Uđi, uđi, da zatvorim kapiju.«

Kometa se provukao ispod poluspuštenih šipki. »Ej, Harona«, rekao je kad su zajedno pošli nakvašenim putem, »št j' Carska Zvezda? I 'de je? I kak' da otidem tamo?« Po prećutnom dogovoru skrenuli su sa puta i nastavili neravnijim zemljištem doline ispod metalnog jezika poznatog kao Bruklinski most.

»To je velika zvezda, momče, koju su tvoji pra-pra-pra-pradedovi na Zemlji zvali Aurige. Nalazi se sedamdeset dva stepena duž galaktičkog ruba i na hiperstatičkoj udaljenosti od pedeset pet zarez devet odavde, a ti — da citiram drevnu izreku — sa ovog mesta ne možeš tamo da dospeš.«

»Zašto?«

Harona se nasmejala. 3-Pas je isprednjačio i zalajao na D'ika, koji se zgrbio, zaustio da odvrati nešto na mačijem jeziku, malo bolje razmislio i odskočio unazad. »Moguće je dobiti prevoz na transporteru i tako krenuti, ali ti to ne možeš. Što je najbitnije.«

Kometa Džo se namrštio.

»Što ne?« Posegnuo je prema jednoj travci i otkinuo joj vrh. »Moram da otidem sa ove planete — odma'!«

Harona je podigla golu kožu gde su joj nekad bile obrve. »Ti kao da si to čvrsto rešio. Ti si prva osoba rođena ovde koja mi je to rekla za četiristo godina. Kometa Džo, vrati se ujaku i smiri se u Matičnoj Pećini.«

»Džup«, rekao je Kometa Džo i šutnuo kamenčić. »'Oću da idem. Što ne mogu?«

»Simpleksno, kompleksno i multipleksno«, reče Harona, i ja se trgoh u vrećici. Možda je ipak bilo nade. Ako bi se našao neko ko bi mu to objasnio, putovanje bi bilo lakše. »Ovo je simpleksno društvo, Kometa. U njemu nema mesta za putovanje svemirom. Osim onih koji dovoze plijazil i radoznale dece poput tebe, niko nikad ne prolazi kroz kapiju. Kroz godinu dana i ti ćeš prestati da dolaziš, i najzad, kao jedina posledica svih tih poseta, bićeš blaži prema sopstvenoj deci kad dolutaju do kapije ili se vrate u Matične Pećine sa čarobnim sitnicama sa zvezda. Ako putuješ između svetova, dolaziš u dodir sa bićima koja su u najmanju ruku kompleksna, a često i multipleksna. Ne bi znao kako da se ponašaš. Posle pola sata na svemirskom brodu okrenuo bi se i vratio, odbacivši čitav poduhvat kao glupost. Činjenica da imaš simpleksan um je u neku ruku i povoljna, jer si na Rajsu siguran. Iako si prolazio kroz kapiju, nema mnogo izgleda da te poremete čak ni posete Transportnoj zoni ili povremeno izlaganje predmetima sa

zvezda, kao što su čizme i rukavice koje sam ti dala.«

Činilo se da je završila, i ja sam se osećao tužno, jer to nipošto nije bilo objašnjenje. I već sam znao da će Džo krenuti na put.

Međutim, Kometa Džo je posegao u vrećicu, odgurnuo okarinu i podigao me na dlanu. »Harona, jes' ikad vid'la neš' ovako?«

Zajedno su se nadneli nada mnom. Iza vršaka Kometinih kandži i njihovih senkama prošaranih lica, crna traka Bruklinskog mosta presecala je ljubičasto nebo. Pod donjom stranom osećao sam toplinu njegovog dlana. Hladna kapljica mi se razlila po gornjim površinama, iskrivljujući im lica.

»Pa... mislim... Ne, nemoguće. Odakle si to uzeo?«

Slegnuo je ramenima. »Sam' sam ga naš'o. St' misliš, št' j' to?«

»Svetlosti mi svih sedam sunca, izgleda kao kristalizovani Tritovijanac.«

Naravno, bila je u pravu, i odmah mi je bilo jasno da pred sobom imam ženu koja se naputovala svemirom. Mi Tritovijanci nismo baš tako česti u kristalizovanom obliku.

»Moram ga odnesti na Carsku Zvezdu.«

Iza mirne, izborane maske Haroninog lica rojile su se misli, i to multipleksne, sudeći po nagoveštajima; bilo je u njima slika kosmosa i zvezda u tami galaktičke noći, jezivih krajolika čak i meni nepoznatih. Četiristo godina čuvanja kapije Transportne zone Rajsa dovelo je njen um do nečega skoro simpleksnog. Ali multipleksnost se probudila.

»Pokušaću nešto da ti objasnim, Kometa. Reci mi koja je najvažnija stvar na svetu?«

»Džup«, hitro je odgovorio i video kako se ona mršti. Bilo mu je neprijatno. »Mislim, plijazil. Nisam 'teo da budem nepristojan.«

»Takve reči mi ne smetaju, Kometa. U stvari, oduvek mi je bilo pomalo smešno što tvoj narod ima nepristojan izraz za plijazil. Mada mi se čini da to i nije tako smešno kad se setim nepristojnih izraza na planeti sa koje potičem; svugde postoji nešto što se smatra nepristojnim i prljavim. Na svetu na kome sam odrasla voda je bila tabu-tema — bilo ju je jako malo, i nisi je smeo pominjati osim po hemijskoj formuli u tehnološkoj raspravi, a nikad pred nastavnikom. A u vreme naših pra-pra-pradedova na Zemlji se hrana koja je pojedena, svarena i izbačena iz tela nije smela pominjati po uobičajenom imenu u pristojnom društvu.«

»Al' zašto su hrana i voda tol'ko prljavi?«

»A zašto je džup prljav?«

Iznenadila ga je njena upotreba uobičajenog žargona. Ali ona je stalno imala posla sa vozačima i nosačima koji su bili nadaleko poznati po prostačkim izrazima i nedostatku poštovanja prema svemu — govorio je ujka Klemens.

»Ne'm pojma.«

»To je organska plastika koja raste u izdanku mutirane vrste semena što može da uspeva jedino pod dejstvom zračenja iz jezgra Rajsa u tami pećina. Na ovoj planeti on ne može nikome nizašta da posluži, osim za ojačavanje plastičnih legura, pa ipak je u Opštem planu jedina uloga Rajsa da njime snabdeva ostatak galaksije. Jer ima mesta gde je potreban. Svi ljudi i žene na Rajsu rade na njegovoj proizvodnji ili preradi ili transportu. To je sve. Nigde u svom objašnjenju nisam spomenula ništa prljavo.«

»Pa, ako se vreća ispunjena time pocepa i raspe, onda je... pa, ne baš prljavo, ali neprijatno.«

»Ni prosuta voda ili hrana nisu prijatni. Ali ne sami po sebi.«

»Neke stvari se prosto ne pričaju pred finim ljud'ma. To j' ono što kaže ujk' Klem.« Džo je pribegao onome čemu su ga učili. »I kak' kažete, džup je najvažnija stvar koja postoji, pa zato moraš... pa, imati malo poštovanja.«

»Ja to nisam rekla. Ti si. Zbog toga i imaš simpleksan um. Ako prođeš kroz drugu kapiju i zamoliš kapetana transportera da te poveze— a verovatno hoće, jer oni su

dobri ljudi — naći ćeš se u drukčijem svetu, gde plijazil znači samo četrdeset kredita tona, i mnogo je manje značajan nego derin, kilpob, praskave kutije ili bojš, čije su cene veće od pedeset kredita. I mogao bi da izvikuješ njihova imena na sav glas, ali zbog toga bi te jedino smatrali bučnim.«

»Neć' ništ' vikati okolo«, uveravao ju je Kometa Džo. »I sve što kužim iz vaš' priče o simpleksnom je da znam da bidnem uljudan, čak i ako to masa drugih ne zna — znam da nisam uljudan ko što bi treb'o biti, al ne znam kako.«

Harona se nasmejala. 3-Pas je pritrčao i očešao joj se glavom o bok.

»Možda bih ti mogla objasniti čisto tehnički, mada mi je sasvim jasno da nećeš razumeti dok sam ne vidiš. Stani i pogledaj naviše.«

Zastali su na ispucalom kamenu i podigli poglede.

»Vidiš li rupice?« upitala je.

U pločama koje su prekrivale most tu i tamo videle su se tačkice svetlosti.

»Izgledaju prosto kao slučajne tačke, zar ne?«

Klimnuo je glavom.

»To je simpleksno viđenje. Sada kreni i nastavi da gledaš.«

Kometa je krenuo postojanim korakom, gledajući naviše. Tačkice su se gasile, tu i tamo su se pojavljivale druge, opet se gasile, i nove, ili možda prvobitne, iznova su se palile.

»Iznad mosta se nalazi nadgradnja nosača koja zaklanja neke od rupica i sprečava te da ih vidiš sve odjednom. Ali sada imaš kompleksno viđenje, jer si svestan da postoji više od onoga što se vidi iz ma koje stalne tačke. Sada potrči i gledaj i dalje.«

Džo je potrčao duž stena. Intenzitet svetlucanja se povećao, i iznenada je shvatio da rupice čine uzorak sačinjen od šestokrakih zvezda, išaranih dijagonalama od po sedam rupica. Čitav uzorak se mogao uočiti samo zbog tako brzog smenjivanja tačkica...

Sapleo se i dočekao na ruke i kolena.

»Jesi li video uzorak?«

»Uh... aha.« Zatresao je glavom. Dlanovi su ga pekli ispod rukavica, a jedno koleno mu je bilo odrano.

»To je bilo multipleksno viđenje.«

3-Pas se sagnuo i liznuo ga po licu.

D'ik je sve to pomalo podsmešljivo posmatrao iza zupca trozubog žbuna.

»Takođe si se susreo sa jednom od glavnih teškoća na koje nailazi simpleksni um kad pokuša da stekne multipleksno viđenje. Veoma je verovatno da ćeš pasti na nos. Zaista ne znam da li ćeš uspeti da načiniš prelaz, mada si mlad i slušao si starije od sebe. Svakako ti želim sreću. Pored toga, na prvih nekoliko etapa putovanja uvek se možeš okrenuti i vratiti, a čak i ako načiniš samo kratak skok do Pacovske Rupe videćeš više svemira nego većina na Rajsu. Ali što dalje ideš, sve će biti teže vratiti se.«

Kometa Džo je odgurnuo 3-Psa i ustao. Njegovo sledeće pitanje bilo je istovremeno posledica straha od poduhvata i bola u rukama. »Bruklinski most«, reče on, još uvek gledajući naviše. »Zašto ga zovu Bruklinskim mostom?« Upitao je to kao kad neko postavlja pitanje na koje nema odgovora, i da mu je um bio dovoljno istančan da formuliše pravo značenje tog pitanja, postavio bi ga ovako: »Zašto će me uopšte ta građevina poslati gore?«

Ali Harona mu je odgovorila. »Na Zemlji postoji građevina koja spaja dva ostrva slična ovoj, — mada nešto manja od nje.

Most je ime za tu vrstu građevine, a Bruklin ime mesta kuda vodi, pa je zato i nazvana Bruklinskim mostom. Prvi kolonisti doneli su ime sa sobom i dali ga onome što vidiš.«

»Mislite, im' razloga?«

Harona klimnu glavom.

Iznenada mu se javila jedna pomisao, prohujala mozgom i bučno zazvonila celom svešću. »Hoću li videti Zemlju?«

»To te ne bi previše skrenulo sa puta«, reče Harona.

»I mogu vi'ti Bruklinski most?« Noge mu počeše poigravati u čizmama.

»Videla sam ga pre četiristo godina, i još uvek je stajao.«

Kometa Džo je iznenada skočio izamahaopesnicama prema nebu, što je bio divno kompleksan postupak koji mi je dao više nade; zatim je potrčao, skočio na jedan od nosača mosta i jurnuo sto stopa naviše iz čiste radosti.

Na pola puta do vrha se zaustavio i pogledao naniže. »Ej, Harona«, povikao je, »oti'ću na Zemlju! Ja, Kometa Džo, oti'ću na Zemlju i vi'ti Bruklinski most!«

Ispod nas čuvarka kapije se nasmešila i pomilovala 3-Psa po glavi.

V

Uspeli su se iznad balustrada kad je kiša prestala. Popeli su se preko ograde i prešli betonsku ploču potamnelu od vode što ih je razdvajala od druge kapije. »Siguran si?« upitala ga je još jednom Harona.

Pomalo oprezno je klimnuo glavom.

»A šta da kažem tvom ujaku kada dođe da se raspituje, a sigurno hoće?«

Pri pomisli na ujka Klemensa, postao je još oprezniji. »Sam' rec'te da sam o'šo.«

Harona je klimnula glavom, povukla drugu polugu, i kapija se podigla.

»Hoćeš li povesti i ovo?« Harona je uperila prst u D'ika.

»Naravski. Što da ne?« Najzad je hrabro zakoračio napred. D'ik se osvrnuo levo i desno i potrčao za njim. Harona je i sama htela da prođe i pravi mu društvo, ali iznenada poče da bleska signalna svetiljka, što je značilo da je ponovo potrebna na prvoj kapiji. Tako ga je ispratila samo pogledom dok se kapija spuštala. Zatim se okrenula i vratila preko mosta.

Pre ovoga nikada nije otišao dalje od pogleda kroz drugu kapiju na naduvena obličja brodova, zgrade za utovar, mehaničke utovarivače i sanke koje su saobraćale stazama Transportne zone. Kada je prošao kroz kapiju, osvrnuo se naokolo, očekujući da svet bude jako različit, na šta ga je Harona upozorila. Ali njegovo shvatanje različitog bilo je prilično simpleksno, tako da se u prvih dvadesetak koraka razočarao.

U sledećih dvadeset koraka razočaranje je zamenila obična radoznalost. Prema njemu su niz padinu klizile tanjiraste sanke, vođene strogom rukom visoke prilike. Malo se štrecnuo od iznenađenja i straha kada je shvatio da idu pravo na njega. Trenutak kasnije su se zaustavile.

Žena koja je stajala u njima — bio mu je potreban čitav minut da shvati da je u pitanju žena, jer joj je kosa bila dugačka kao muška i brižljivije uređena nego kod ijednog muškarca koga je znao — nosila je svetlucavu crvenu haljinu sačinjenu od komada tkanine različitog tkanja, ali iste boje, koji su je obavijali ili lepršali na vlažnom povetarcu. Uočio je da su joj i kosa i usne i nokti crveni. To je **zaista** bilo neobično. Pogledala ga je i rekla, »Ti si lep dečko«.

»A?« upitao je Kometa.

»Rekla sam da si lep dečko.«

»Hm, džup, 'oču reći... pa...« Onda je prestao da bulji u zemlju i uzvratio joj pogled.

»Ali kosa ti je užasno neuredna.«

Namrštio se. »Kak' to mislite neuredna?«

»Mislim tačno ono što sam rekla. A **gde** si naučio međujezik? Ili jednostavno primam magloviti telepatski ekvivalent onoga što izgovaraš?«

»A?«

»Nije važno. I pored toga si lep dečko. Daću ti češalj i davaču ti časove dikcije. Dođi

kod mene na brod — ići ćeš mojim brodom, jer nijedan od ostalih ne poleće skoro. Potraži San Severinu.«

Sanke su se okrenule da otklize dalje.

»'Ej, 'de ćete?« povikao je Kometa Džo.

»Prvo se očešljaj, pa ćemo raspravljati o tome na časovima.« Izvukla je nešto iz haljine i dobacila mu.

Uhvatio je predmet i pogledao ga. Bio je to crveni češalj.

Prebacio je slap svoje kose preko ramena da ga ispita. Kosa mu je bila zamršena od noćašnjeg putovanja do Transportne zone. Provukao je češalj nekoliko puta, nadajući se da je od neke specijalne vrste koja bi učinila razmrsivanje lakšim. Nije bio, tako da mu je češljanje oduzelo desetak minuta; posle toga je, da bi što duže odložio sledeće takvo mučenje, vesto upleo kosu preko jednog ramena.

Dok je prolazio pored gomile tereta, ugledao je mladića koju godinu starijeg od sebe kako sedi povrh naslaganih kutija, obgrlivši kolena, i zuri naniže u njega. Bio je bos i bez košulje, a iskrzane pantalone bile su mu opasane parčetom kanapa. Kosa mu je bila neke neodređene dužine, ni muški duga ni ženski kratka, i mnogo zamršenija nego što je Džoova do malopre bila. Bio je veoma prljav, ali se smešio.

»'Ej!« reče Džo. »Znaš gde mogu da dobijem prevoz odavde?«

»Tamp'ko«, rekao je mladić, pokazujući rukom preko polja, »n'š džup i El.«

Džo se osećao pomalo izgubljeno pošto je jedino što je u rečenici razumeo bila psovka.

»'Oću da me povezu«, ponovio je Džo.

»Tamp'ko«, rekao je mladić i ponovo pokazao rukom. Tada je stavio ruke u usta kao da i sam svira na okarini.

»'Oš da probaš?« upitao je Džo i smesta poželeo da to nije učinio, jer je mladić bio tako prljav.

Ali on je, smešeći se, odmahnuo gvlavom. »Sam' šatler. Ne kužim svirku.«

U čemu je možda, i bilo nekog smisla. »'Okle si?« upitao je Džo.

»Sam' šatler«, ponovio je mladić. Sada je pokazivao na ružičasti mesečev-mesec iznad obzorja. »Tam' i nazad, tam' i nazad, to j' sve 'de sam bio.« Ponovo se nasmešio.

»Oh«, rekao je Džo i nasmešio se, jer mu ništa drugo nije padalo na pamet. Nije bio siguran da li je iz razgovora uopšte nešto saznao ili ne. Ponovo je zasvirao okarinu i produžio.

Ovog puta je krenuo pravo prema brodovima; jedan su upravo utovarali, i pošao je prema njemu.

Krupan čovek je nadgledao robo-nosače, upoređujući njihov tovar sa listom. Masna košulja, još vlažna od kiše, bila mu je vezana preko maljavog trbuha koji se prelivao sa obe strane čvora.

Još jedan mladić, skoro Džoov vršnjak, stajao je oslonjen o uže koje je vodilo u brod. Kao i prvi, bio je prljav, bos i bez košulje. Jedna nogavica bila mu je otkinuta do kolena, a dve vođice za kaiš spojene savijenom žicom. Na njegovom opaljenom licu nije bilo ni spremnosti za osmeh, kao kod onog drugog. Mladić se odgurnuo od užeta i polako okrenuo da posmatra Džoa dok prolazi.

Džo je koračao prema krupnom čoveku koji je nadgledao utovar, ali je ovaj baš tada bio zauzet premeštanjem stoka koji je jedan od nosača pogrešno složio, tako da se Džo izmakao. Ponovo je pogledao mladića, uputio mu poluosmeh i klimnuo glavom. Kometa nije baš bio željan razgovora, ali mladić mu je uzvratio klimanjem, a izgledalo je da će čovek još neko vreme biti zaposlen.

»Ti s' šatler?« upitao je Džo.

Mladić je klimnuo glavom.

»I ideš tam' i nazad?« upitao je, pokazujući na disk mesečevog-meseca.

Još jedan potvrdni odgovor.

»Mog' li bilo kako da se odbacim na... pa, bilo gde?«

»Možeš, ukoliko pristaneš na posao«, reče mladić.

Izgovor je iznenadio Džoa.

»Jašta«, reče Džo. »Ak' treba da šljakam, nem' veze.«

Mladić se uspravio iznad užeta. »Hej, Elmere«, povikao je. Čovek se osvrnuo, okrenuo prekidač na ručnoj konzoli, i robo-nosači su se zaustavili. To je bilo jednostavno, pomisli Džo.

»Šta želiš?« upitao je Elmer, okrenuvši se i otirući čelo.

»Imamo drugog šatlera. Klinac hoće posao.«

»Vrlo dobro«, reče Elmer. »Ti ćeš se, dakle, pobrinuti za njega. Izgleda zgodno, ali samo ga dobro nahrani i kladim se da će raditi.« Iscerio se i vratio robo-nosačima.

»Primljen si«, reče mladić. »Ja sam Roh.«

»Ja sam Džo«, reče Džo. »Zovu me Kometa Džo.«

Ron se glasno nasmejao i rukovao se sa Džoom. »Nikad to neću shvatiti. Plovim stazisnim strujama već šest meseci, i svaki pravi i provereni svemirski vuk koga sretneš je Bob ili Henk ili Elmer. A istog časa kada naletiš na neku sačuvaj-bože planetu ili simpleksno društvo sa samo jednim proizvodom, svako je Zvezdan, Kosmički Smit ili Kometa Džo«. Potapšao je Džoa po ramenu. »Nemoj da se uvrediš, ali prilično ćeš brzo izgubiti tu kometu.«

Džo se nije uvredio, poglavito zato što nije imao pojma o čemu Ron priča, ali se nasmešio »O'kle si?«

»Uzeo sam slobodnu godinu na Univerzitetu Kentauri da skakućem po zvezdama i pomalo radim kad moram. Već nekoliko meseci šatlujem uzduž i popreko ove četvrti spirale. Primećuješ da me je Elmer naučio da govorim kao pravi svemirski vuk?«

»Onaj što tam' sedi, jel' i on sa... Univerziteta?«

»Henk? Taj budibogsnama, bespleksni klinac koji sedi na sanducima?« Ron se nasmejao.

»Bespleksni?« upitao je Džo. Povezao je reč sa onim što je naučio tog jutra. »Kao simpleksni, kompleksni, i tome slično?«

Ron je očigledno shvatio da je pitanje ozbiljno. »U stvari, ne postoji niko bespleksan. Ali ponekad se pitam da li je zaista tako. Henk šatluje samo između Rajsa i mesečevog-meseca. Njegovi su švorc kao crkveni miševi, a za njega nisam siguran ni da je pismen. Videćeš već da je većina šatlera takva. Oni imaju jednu jedinu rutu, obično između dve planete, i to je sve što će ikada videti. Ali ja skačem i na druge zvezde. Hoću da postanem oficir pre nego što se završi Poluokret, tako da se vratim u školu sa nešto para, ali od nečega moraš početi. Kuda si se ti uputio?«

»Na Carsku Zvezdu«, reče Džo. »Kužiš li... hoću da kažem, da li znaš de je?«

»Već pokušavaš da stekneš svemirski izgovor?« upita Ron. »Nemaj brige, imaćeš ga pre nego što se čestito osvestiš. Carska Zvezda? Rekao bih oko sedamdeset, sedamdeset pet stepeni od galaktičnog centra.«

»Sedamdeset dva stepena, udaljenost 55,9« reče Džo.

»Zašto onda pitaš?«, reče Ron.

»Jerbo mi to niš' ne znači.«

Ron se ponovo nasmejao. »Oh, shvatam. Nikad ranije nisi bio u svemiru?«

Džo odmahnu glavom.

»Shvatam«, ponovi Ron, i smeh mu postade još glasniji. »Pa uskoro će ti nešto značiti. Hoće, veruj mi!« Tada je Ron ugledao D'ika. »To je tvoje?«

Džo klimnu glavom. »Mog' da ga povedem, a?«

»Elmer je kapetan. Pitaj njega.«

Džo osmotri kapetana, koji je grozničavo razmeštao teret da bi ga uravnotežio na

nosaču. »U redu«, reče on i krenu prema njemu. «Elm...«

Ron ga ščepa za rame i Džo se okrenu. »A? Džup...«

»Ne sada, bespleksnjačino! Ćekaj da završi.«

»Ali ti si upravo...«

»Ti nisi isto što i ja«, objasni Ron. »Niti je on pokušavao da uravnoteži teret kad sam ga zaustavio. Ako ga pozoveš po imenu, mora da stane. Mogao si ga ubiti da je taj teret pao.«

»Oh. A kak' da ga zovem?«

»Pokušaj sa kapetane«, reče Ron. »On to i jeste, i kada ga tako pozoveš, ne mora da prekine s poslom dok mu ne odgovara. Zovi ga Elmer samo u slučaju opasnosti.« Postrance je pogledao Džoa. »Kad bolje razmislim, pusti da neko drugi zaključi da li opasnost postoji. Za tebe je on kapetan dok sam ne kaže drugačije.«

»Da li je postojala opasnost kad si ga zvao?«

»Hteo je još jednog šatlera za putovanje, ali sam takođe video da ne radi ništa što ne bi mogao prekinuti, i... Znaš, prosto ćeš morati mnogo da naučiš.«

Džo je izgledao pokunjen.

»Razvedri se«, reče Ron. »Lepe stvari izvodiš sa tom svojom duvaljkom. Unutra mi je gitara — da je donesem pa da sviramo zajedno, a?« Ščepao je uže i počeo da se vere, služeći se samo rukama. Nestao je u jednim vratima. Džo ga je netremice posmatrao. Ron nije nosio ni rukavice.

Upravo tada kapetan Elmer reče, »Hej, možeš da povedeš mače, ali moraćeš da ostaviš te čizme i rukavice.«

»A? Što?«

»Zato što ja tako kažem. Rone?«

Šatler proviri kroz vrata. »Molim?« Držao je gitaru. »Objasni mu šta je kulturni embargo.«

»U redu«, rekao je Ron i spustio se niz uže koristeći se stopalima i jednom rukom. »Najbolje da ih odmah švićneš.«

Džo je neodlučno počeo da ih svlači sa ruku i stopala.

»Vidiš, dolazićemo u kontakt sa nekim kompleksnim kulturama, sa tehnologijom daleko ispod one koja je načinila ove čizme. Ako ih otkriju, čitava kultura bi se mogla poremetiti.«

»Ni mi ne možemo da napravimo čizme«, reče Džo, »a Harona mi i' je dala.«

»To je zato što ste simpleksni. Vašu kulturu ne bi moglo uzdrmati ništa manje od premestaja u drukčiju sredinu. Pa čak i tada biste verovatno došli do istog. Ali kompleksne kulture su osetljive. Nosimo tovar džupa na Postanje. Tada će Elovi nastaviti za Pacovsku Rupu. Tamo te mogu odbaciti na Zemlju, ako hoćeš. Verujem da bi želeo da vidiš Zemlju. Svako to poželi.«

Džo klimnu glavom.

»Sa Zemlje možeš bilo kud. Možda ćeš čak uhvatiti direktnu vezu za Carsku Zvezdu. Šta ćeš tamo?«

»Da prenesem poruku.«

»Stvarno?« Ron poče da štimuje gitaru.

Džo je otvorio svoju vrećicu i izvadio me — mada sam prilično žarko želeo da me ne pokazuje svud unaokolo. Postojali su ljudi koji bi se prilično uznemirili kad bih se pojavio, kristalizovan ili ne.

»Ovo«, reče Džo. »Moram ovo odneti.«

Ron me je posmatrao. »Oh, shvatam.« Spustio je gitaru. Onda mislim da je dobro što putuješ sa tovarom Elova.«

Nasmešio sam se za sebe. Ron je bio multipleksno obrazovan mladić. Uzdrhtao sam pri pomisli šta bi se desilo da me je Džo pokazao Henku; taj šatler je sasvim lako

mogao pokušati da navede Džoa da me trampi za neku sitnicu, što bi bilo ravno katastrofi.

»Šta su Elovi?« upita Džo. »Jedna od onih stvari koje su važnije od džupa?«

»Zaboga, naravno«, reče Ron. »Nikad ih nisi video, zar ne?«

Džo odmahnu glavom.

»Onda dođi«, reče Ron. »Možemo svirati i kasnije. Penji se do vrata, i baci te čizme i rukavice.«

Džo ih je ostavio na pisti i počeo da se uspinje uz uže. Bilo je lakše nego što je očekivao, ali na vrhu se već preznojavao. D'ik je jednostavno ustrčao uz trup pomoću svojih činijastih stopala i čekao ga na vratima.

Džo je sledio Rona niz hodnik, kroz još jedna vrata, pa niz kratke lestve. »Unutra su Elovi«, rekao je Ron pred kružnim vratima. Još uvek je držao gitaru za vrat. Gurnuo je vrata ona se otvoriše. Nešto je ščepalo Džoov želudac i okrenulo ga. Razjapio je usta, a na oči su mu navrle suze. Dah mu se vrlo polako počeo vraćati.

»Baš te je zviznulo, je l' da?« upitao je Ron tiho. »Hajdemo unutra.«

Džo je bio uplašen, i kada je zakoračio unutra, osećao je da mu sa svakim korakom srce sve više silazi u pete. Zatreptao je da razbistri vid, ali suze su mu ponovo nadošle.

»Ovo su Elovi«, reče Ron.

Na Ronovom ogrubelom licu Džo je ugledao suze. Ponovo je pogledao ispred sebe.

Članci ruku i nogu bili su im prikovani za pod; bilo ih je sedam, izbrojao je Džo. Treptali su krupnim zelenim očima pri plavom svetlu teretnog prostora. Leđa su im bila pogrbljena, glave čupave. Tela su im izledala izuzetno snažna.

»Šta...« pokušao je da izgovori Džo, ali nešto mu je zapelo u grlu i iz njega dopre samo krkljanje. »Šta osećam?« prošaputao je, jer je to bio jedini način da nešto kaže.

»Tugu«, reče Ron.

Nazvano imenom, osećanje je postalo prepoznatljivo — ogromna, sveobuhvatna tuga koja mu je ispila svu snagu iz mišića i svu radost iz očiju.

»Čine me... tužnim?« upita Džo. »Zašto?«

»Oni su robovi«, reče Ron. »Oni grade — i to prelepo, čarobno. Izvanredno su dragoceni. Izgradili su pola Carstva, A Carstvo ih na ovaj način štiti.«

»Štiti?« upita Džo.

»Ne možeš im se približiti a da se ne osetiš ovako.«

»Pa ko ih onda kupuje?«

»Malo njih. Ali dovoljno da bi predstavljali neverovatno dragocene robove.«

»Zašto ih ne oslobode?« upita Džo. Pitanje se pri kraju pretvorilo u vrisak.

»Ekonomski razlozi«, reče Ron.

»Kako mo'š misliti o ekonomskim razlozima kada se ovako osećaš?«

»Samo malobrojni to mogu«, reče Ron. »U tome i jeste suština zaštite Elova.«

Džo stisnu oči. »Aj'mo odavde.«

»Ostanimo malo«, uzvratio je Ron. »Sad ćemo im svirati.«

Seo je na sanduk, stavio gitaru u krilo i udario molski akord. »Sviraj«, reče Ron. »Ja ću te pratiti.«

Džo je dunuo u okarinu, ali dah mu je bio tako slab da je nota zadrhtala i zamrla, napola odsvirana. »Ja... ja neću«, pobunuo se.

»To ti je posao, šatleru«, jednostavno reče Ron. »Moraš da brineš o teretu koji je ukrcan. Oni vole muziku i ona će ih usrećiti.«

»Hoće li... i mene?« upita Džo.

Ron odmahnu glavom. »Ne.«

Džo je prineo okarinu usnama, napunio pluća i zasvirao. Dugi tonovi ispuniše brodsko spremište, i kada je Džo zaklopio oči suze su istopile tamu iza njegovih kapaka. Zvuči Ronove pratnje pleli su se oko melodije koju je Džo izmamljivao iz okarine. Svaki

ton je dobijao jetkost neprijatnog mirisa i prizivao u Džoovo sećanje, dok je svirao sklopljenih očiju iz kojih su tekle suze, slike Novog Ciklusa kada je rod plijazila podbacio, sahrane Bilija Džemsa, dana kada mu se Lili smejala pošto je pokušao da je poljubi iza generatora energetske ograde, trenutka kada su vagali zaklane keparde i utvrdili da je njegov deset funti lakši od onog koga je ubila Il Odik — a Il je bila tri godine mlađa od njega i svi su uvek govorili kako je divna — ukratko, svake tužne i bolne uspomene njegovog simpleksnog života.

Kad su izašli iz rupe pola časa kasnije, a osećanje ga napustilo poput talasa u povlačenju kada je Ron zabravio vrata, Džo se osećao iscrpenim i drhtao je.

»Težak posao, a?« reče Ron, smešeći se. Suze su načinile brazde u prašini koja mu je prekrivala lice.

Džo ništa nije rekao, samo je pokušao da suzbije jecaje nabijene nostalgijom koja mu je još uvek stezala grlo. **Uvek se možeš okrenuti i vratiti se**, rekla je Harona. Skoro da je to i učinio. Ali sa zvučnika se začuo glas, »Molim Lepog Dečka da dođe na čas međujezika.«

»To je San Severina«, reče Ron. Naš jedini putnik. Elovi pripadaju njoj.«

Čitava plima osećanja istovremeno je preplavila Džoa, između ostalih i povređenost, strah i radoznalost. Radoznalost je pobedila.

»Njena kabina se nalazi pravo, pa odmah iza ugla«, reče Ron.

Krenuo je u naznačenom pravcu. Kako je došlo do toga da ona poseduje ta neverovatna stvorenja?

VI

»Znatan napredak«, reče San Severina kada je otvorio vrata. »Pitaš se kako je došlo do toga da posedujem ta nevrovatna stvorenja.«

Sedela je u raskošnoj mehurastoj stolici, ogrnuta u plavo od vrata do članaka. Kosa, usne i nokti bili su joj plavi.

»Nije lako«, reče ona.

Zakoračio je unutra. Jedan zid je bio prekriven pretrpanim policama za knjige.

»Ti, u krajnjoj liniji«, nastavi San Severina, »osećaš to jedino kad si u njihovom prisustvu. Ja, kao vlasnik, iskušavam to osećanje sve vreme trajanja vlasništva. To je deo ugovora.«

»Osećate to... i sada?«

»Mnogo intenzivnije nego što je s tobom bio slučaj. Moj osećajni opseg je poprilično širi od tvog.«

»Ali... zašto?«

»Nemam izbora. Treba ponovo da izgradim osam svetova, pedeset i dve civilizacije i trideset dve hiljade tristo pedeset sedam celovitih i međusobno različitih etičkih sistema. To ne mogu bez Elova. Od tih osam svetova, tri su potpuno spržena, bez kapi vode na površini. Jedan je napola vulkanski i mora se u celosti prekriti novom korom. Jedan je izgubio dobar deo atmosfere. Preostala tri su bar nastanjiva.«

»Šta s' desilo?« sa nevericom je upitao Džo.

»Rat«, reče San Severina. »Danas je mnogo razorniji nego pre hiljadu godina. Šezdeset osam milijardi petsto hiljada dvesto pet ljudi svedeno je na dvadeset i sedmoro. Nije nam preostalo ništa osim da sakupimo svo naše preostalo bogatstvo i dogovorimo se da kupimo Elove. Sada ih vraćam preko Zemlje.«

»Elovi«, ponovi Džo. »Šta su oni?«

»Zar nisi isto pitao i onog mladića?«

»Da, ali...«

San Severinin osmeh ga zaustavi. »Ah, začeci kompleksnosti. Kad dobiješ jedan odgovor, tražiš i drugi. Vrlo dobro. Daću ti ga. Oni su sramota i nesreća multipleksnog

svemira. Niko ne može biti slobodan dok oni to ne budu bili. Dokle god ih kupuju i prodaju, svako može biti kupljen ili prodat — ako je cena dovoljno visoka. Ali hajde, vreme je za čas međujezika. Hoćeš li mi dodati tu knjigu?«

Poslušno ali zbunjeno Džo je uzeo knjigu sa stola.

»Zaš' treba da skužim parlati?« upitao je, dodajući joj knjigu.

»Da bi te ljudi razumeli. Predstoji ti dug put, na čijem kraju moraš da predaš poruku, vrlo precizno i sasvim doslovno. Bilo bi katastrofalno ako bi te pogrešno razumeli.«

»Ja čak i ne znam kak'a je to poruka«, reče Džo.

»Znaćeš kad bude trebalo da je predaš«, reče San Severina. »Ali sada bi bilo najbolje da prioneš na posao.«

Džo je prestrašeno pogledao knjigu. »Imate l' možda neš' ščim bi' to stvarno brzo naučio, u snu il' možda kao 'ipnozom'?« Setio se razočaranja koje je doživeo sa češljem.

»Trenutno nemam ništa slično«, tužno reče San Severina. »Mislim da ti je onaj mladić objasnio. Prolazićemo kroz neka dosta primitivna kompleksna društva. Na snazi je kulturni embargo. Bojim se da ćeš morati da ideš težim putem.«

»Džup«, reče Džo. »'Oću kući.«

»U redu. Ali moraćeš da potražiš prevoz sa Pacovske Rupe. Već smo sto pedeset i tri hiljade milja udaljeni od Rajsa.«

»A?«

San Severina je ustala i podigla žaluzine koje su prekrivale jedan zid. Iza stakla: tama, zvezde i crveni rub Cetija.

Kometa Džo je stajao razjapljenih usta.

»Dok čekaš, mogli bismo nešto i da naučimo.«

Ceti se smanjivao.

VII

Rad na brodu bio je u svakom slučaju podjednako lak kao održavnje podzemnih polja plijazila. Kada je prešao u rutinu, bio je čak i prijatan, izuzimajući Elove. San Severinina oštroumnost i šarm činili su da časovi jezika budu vrhunac zadovoljstva u ionako prijatnom danu. Jednom je prilično iznenadila i mene i Džoa, rekavši za vreme časa na kome je on bio posebno neposlušan i zahtevao da mu se navede još razloga zašto treba da usavrši međujezik: »Pored toga, pomisli samo koliko će tvoj nezgrapni govor biti zamoran za čitaoce.«

»Za koga?« Već je, sa teškoćama, vladao završnim samoglasnicima.

»Prihvatio si se teškog i zamašnog poduhvata, i sigurna sam da će neko jednog dana sve to zapisati. Ako ne popraviš izgovor, izgubićeš čitaoce pre četrdesete stranice. Predlažem ti da ozbiljno zapneš, pošto te čekaju vrlo uzbudljivi događaji, i bilo bi prilično tužno kad bi te svi napustili na pola puta zbog jezive gramatike i izgovora.«

Njena Multipleksnost San Severina potpuno me je oborila s nogu.

Četiri dana kasnije, Džo je pažljivo posmatrao Elmera koji je sedeo za terminalom T-vizora i zviždukao. Kada je (sa potpunom sigurnošću) zaključio da kapetan nije zauzet ničim što bi bilo opasno prekinuti, stavio je ruke iza leđa i rekao: »Elmere?«

Elmer se osvrnuo. »Da. Šta je?«

»Elmere, kako to da svi znaju o mom poslu više od mene?«

»Zato što ga rade duže nego ti.«

»Nisam mislio na rad. Mislio sam na svoje putovanje, poruku i sve to.«

»Oh«. Elmer slegnu ramenima. »Simpleksno, kompleksno i multipleksno.«

Džo je već bio navikao da mu te tri reći guraju pod nos kao odgovor na sve što ne razume, ali ovog puta je rekao: »Hoću drugi odgovor.«

Kapetan se naslonio laktovima na kolena, utisnuo palac u nos i namrštio se. »Vidi,

došao si na brod i rekao da na Carsku Zvezdu moraš da odneseš poruku o Elovima, pa smo...«

»Čekaj malo, Elmere. Otkud znaš da poruka ima veze sa Elovima?«

Elmer je izgledao iznenađen. »Zar nema?«

»Ne znam«, reče Džo.

»Oh«, reče Elmer. »Zato ja znam. Ima veze sa Elovima. Prirodu te veze moraćeš sam da ustanoviš kasnije, ali uveravam te da ona postoji. Zbog toga ti ih je Ron odmah pokazao, a i San Severina je toliko zainteresovana za tebe iz istog razloga.«

»Ali kako je to poznato svakom osim meni?« Ponovo je osetio kako mu se grlo steže od rastućeg ogorčenja.

»Ideš na Carsku Zvezdu«, ponovo otpoče Elmer, »a Carska Zvezda je ta koja štiti Elove.«

Kometa Džo klimnu glavom.

»Oni veoma vode računa o njima, kao što i treba, kao što svi mi činimo. Sa sobom nosiš kristalizovanog Tritovijanca, a Tritovijanci predvode pokret za emancipaciju Elova. Rade na tome skoro hiljadu godina. Zbog toga postoji veoma velika verovatnoća da se poruka odnosi na Elove.«

»Oh... To ima smisla. Ali čini mi se da San Severina zna stvari koje nije mogla da vidi niti da dozna nešto o njima.«

Elmer je rukom pokazao Džou da mu se približi. »Da bi neko preživeo rat koji populaciju od šezdeset osam milijardi svede na dvadeset sedam pojedinaca, mora mnogo toga da zna. Pomalo je glupo biti iznenađen što takva osoba ima koju mrvicu znanja više nego ti ili ja. Ne samo glupo, već i neverovatno simpleksno. A sada nazad na posao, šatleru.«

Priznavši da je to zaista simpleksno, Džo je sišao u rupu da prevrće bojš i mesa kilpob. Neće morati da svira Elovima sve do posle večere.

Dva dana kasnije, spustili su se na Pacovsku Rupu. San Severina ga je odvela u kupovinu na otvorenu tržnicu i kupila mu pripijeni crni somotski ogrtač sa srebrnim porubom čija se šara menjala u skladu sa jačinom svetlosti pod kojom se posmatrao. Zatim ga je odvela u kozmetički salon. Tokom putovanja postao je prljav kao i svi drugi šatleri. Blago ga držeći za uvo, odvukla ga je do vlasnika odevenog u beli mantil. »Sredite ovo«, rekla je.

»Za šta?« upitao je vlasnik.

»Prvo za Zemlju, zatim za dug put.«

Kad su završili, griva mu je bila ošišana, nokti odsečeni, a on sam očišćen od zuba do noktiju na nogama. »Kako ti se dopada?« upitala je, prebacivši mu ogrtač preko ramena.

Džo je provukao ruku kroz kratku žutu kosu. »Izgledam kao devojka.« Namrštio se. Tada je pogledao nokte. »Nadam se samo da usput neću naleteti na keparde.« Vratio je pogled na ogledalo. »Ali ogrtač je moćan.«

Kada su izašli, D'ik je jednom pogledao Džoa, zatreptao, i toliko se uznemirio da se kikotao do štucanja, pa su morali da ga nose nazad do Transportne zone, češkajući mu trbuh dok se nije smirio.

»Šteta što ću se ponovo isprljati«, rekao je Džo San Severini. »Prljav je to posao.«

San Severina se nasmejala. »Ti predivno simpleksno derište. Ostatak puta ćeš preći kao moj štićenik.«

»A šta je sa Ronom i Elmerom?«

»Već su uzleteli. Elovi su prebačeni na drugi brod.«

Džo je bio iznanađen, tužan, pa radoznao.

»San Severina?«

»Da?«

»Zašto si sve ovo učinila za mene?«

Poljubila ga je u obraz i uzmakla od poluozbiljnog zamaha D'ikovih roščića. Džo ga je još uvek češkao po trbuhu. »Zato što si veoma lep dečko, i veoma značajan.«

»Oh«, reče on.

»Razumeš li?«

»Ne«. Produžili su prema brodu.

Nedelju dana kasnije, zajedno su stajali na stenovitom uzvišenju, posmatrajući kako srazmerno mali sunčev disk zalazi iza Bruklinskog mosta. Slabašan potočić vukao se po dnu sasušenog blatnog jarka koji su vodiči još uvek spominjali kao Ist river. Iza njih je šaputala džungla, a sa druge strane »reke« zamršeni kablovi spuštali su most na beli pesak Bruklina. »Manji je od onog kod kuće«, reče Džo. »Ali je vrlo lep.«

»Kao da si razočaran.«

»Oh, nije to zbog mosta«, reče Džo.

»Već zbog toga što te ovde moram ostaviti?«

»Pa...« zastao je. »Voleo bih da kažem da je tako, jer mislim da bi se bolje osećala. Ali neću da lažem.«

»Istina je uvek multipleksna«, reče San Severina, »i moraš se navići da imaš posla sa multipleksnošću. Šta imaš na umu?«

»Sećaš se da sam rekao kako su do sada svi bili tako dobri? Na to si odgovorila da mogu da prestanem da očekujem da ljudi budu dobri kad stignemo na Zemlju. To me plaši«

»Rekla sam i da će biti dobrih stvari koje nisu ljudi.«

»Ali pod ljudima se podrazumevaju sva razumna bića bilo koje biološke vrste. Tome si me naučila. Šta će biti dobro, ako ne ljudi?« Iznenada ju je uhvatio za ruku. »Ostavićeš me samog i možda te nikad više neću videti!«

»Tačno«, reče ona. »Ali ne nameravam da te tek tako bacim u svemir. Zato ću ti dati jedan savet: nadi Slimpa.«

»Hm.... gde misliš da bih ga mogao naći?« Ponovo je bio zbunjen.

»Suviše je veliki da bi došao na Zemlju. Poslednji put sam ga videla na Mesecu. Čekao je neku pustolovinu. Ti bi mogao biti baš ono što mu treba. Sigurna sam da će biti dobar prema tebi; uvek je bio jako dobar prema meni.«

»On nije čovek?«

»Ne. Tako, dala sam ti savet. Sad idem. Moram mnogo da uradim, a znaš i sam kakav bol trpim dok se to ne završi.«

»San Severina!«

Čekala je.

»Onog dana na Pacovskoj Rupi, kada smo išli u kupovinu, nasmejala si se i nazvala me predivno simpleksnim derištem — da li si bila srećna kad si se smejala?«

Odmanula je glavom, smešeći se. »Elovi su uvek sa mnom. Sad moram da idem.«

Povlačila se dok joj lišće nije počelo doticati srebrnu kosu, haljinu i nokte. Onda se okrenula, odnoseći sa sobom nepojamnu tugu posedovanja Elova. Džo ju je neko vreme posmatrao, a onda se okrenuo da vidi kako poslednji sunčevi zraci padaju na pesak.

VIII

Bila je noć kada se vratio na transportni terminal. Zemlja je bila dovoljno značajna turistička oblast da bi ispod svetlucave tavanice uvek bilo ljudi. Još nije ni počeo da razmišlja kako da dospe na Mesec, jednostavno se vrteo tamo-amo utažujući radoznalost, kad mu je prišao krupan, dobro odeven gospodin i započeo razgovor. »Koliko vidim, mladiću, šetkaš se ovde već dosta dugo? Čekaš brod?«

»Ne«, reče Džo.

»Video sam te popodne sa onom lepom mladom damom, i nisam mogao da te ne primetim večeras. Zovem se Oskar.« Pružio mu je ruku.

»Kometa Džo«, reče Džo, prihvatajući je.

»Kuda si se uputio?«

»Hteo bih na Mesec. Doleteo sam sa Rajsa.«

»Oho. To je dug put. Na koji ćeš brod da se ukrcaš?«

»Ne znam. Pretpostavljam da se sa terminala na može dobiti besplatan prevoz, zar ne? Mislim da bi bilo bolje da pokušam sa teretnim letom.«

»Svakako, ako hoćeš besplatno. Naravno, ako se Alfred ne pojavi, možda bi mogao da iskoristiš njegovu kartu. Već je propustio dva leta; ne znam zašto se još uvek motam ovuda čekajući ga, ako se izuzme to što smo **zaista** planirali da idemo zajedno.«

»Na Mesec?«

»Da.«

»Oh, divno«, reče Džo, razvedrivši se. »Nadam se da neće ni doći...«

Zastao je. »To je bilo baš simpleksno, zar ne?«

»Istina je uvek multipleksna«, izjavio je Oskar.

»Aha. To je i ona rekla.«

»Mlada dama s kojom si bio ovog popodneva?«

Džo klimnu glavom.

»Ko je ona uopšte?«

»San Severina.«

»Čuo sam za ime. Šta ona radi u ovom galaktičkom kraku?«

»Samo je kupila nekoliko Elova. Ima nekog posla.«

»Kupila nekoliko Elova, a? I nije ti ostavila ni pare za kartu? Čovek bi pomislio da je bar mogla da odvoji sto pet kredita za kartu do Meseca.«

»Oh, ona je veoma velikodušna osoba«, reče Džo. »Ne biste smeli imati loše mišljenje o njoj zato što je kupila Elove. Užasno je tužno imati ih.«

»Kad bih imao dovoljno para da kupim Ela«, reče Oskar, »ništa, baš ništa me ne bi moglo rastužiti. **Nekoliko** Elova? Koliko ih je kupila?«

»Sedam.«

Oskar je stavio ruku na čelo i zazviždao. »A cena raste geometrijski. Dva su četiri puta skuplja nego jedan, znaš. Nije ti dala baš ništa?«

Džo odmahnu glavom.

»Neverovatno. Nikad nisam čuo ništa slično. Imaš li predstavu koliko ta žena mora biti neizmerno bogata?«

Džo ponovo odmahnu glavom.

»Nisi baš mnogo bistar, zar ne?«

»Nikad je nisam pitao koliko koštaju, a ona mi nikad nije rekla. Bio sam samo šatler na njenom brodu.«

»Šatler? Zvuči uzbudljivo. Uvek sam želeo da radim tako nešto kada sam bio tvojih godina. Ali nikad nisam imao hrabrosti.« Krupni čovek je iznenada prešao pogledom po terminalu, uznemirenog izraza lica. »Čuj, Alfred se neće pojaviti. Uzmi njegovu kartu. Jenostavno idi na šalter i zatraži je.«

»Ali ja nemam Alferdova dokumenta«, reče Džo.

»Alferd nikad ne nosi dokumenta. Uvek gubi novčanik i tome slično. Kad god rezervišem mesto za njega, obavezno kažem da će se najverovatnije pojaviti bez dokumenata. Samo im reci da si Alferd A. Daglas. Daće ti je. Sada požuri.«

»Pa, dobro.« Progurao se kroz gužvu do jednog šaltera.

»Oprostite«, reče on. »Imate li kartu za Alfreda A. Daglasa?«

Službenik je pretražio evidenciju. »Aha. Evo je.« Iscerio se na Džoa. »Mora da ste se sjajno provodili na Zemlji.«

»A?«

»Karta vas čeka već tri dana.«

»Oh«, reče Džo. »Bilo mi je u neku ruku loše i nisam želeo da me roditelji vide pre nego što se oporavim.«

Službenik klimnu glavom i namignu. »Evo vaše karte.«

»Hvala«, rekao je Džo i vratio se do Oskara.

»Upravo se ukrcavaju u sledeći brod«, reče Oskar. »Hajdemo, hajdemo. Jednostavno će morati da nađe drugi način da dospe tamo.«

Na brodu Džo upita:»Znate li da je Slimp još uvek na Mesecu?«

»Očekivao bih da jeste. Čuo sam da nikad nikuda ne ide.«

»Mislite li da će mi biti teško da ga nađem?«

»Sumnjam. Zar nije lep ovaj prizor napolju?«

Oskar mu je pripovedao ko zna koju po redu bezobraznu pričicu kada su izašli sa terminala na Mesecu. Blistav srp sunčeve svetlosti presecao je plastikupolu koja se uzdizala milju iznad njih. S njihove desne strane, Mesečeve planine su zavijale u daljinu, a iza njih je lebdela Zemlja, nalik na zelenkastu pločicu.

Neko je iznenada povikao: »Evo ih!«

Neka žena je vrisnula i uzmakla.

»Drž'te ih!« povikao je neko drugi.

»Šta, za ime...« zamucao je Oskar.

Džo se osvrnuo i po navici podigao levu ruku. Ali kandži nije imao. Bilo ih je četvoro — jedan ispred, jedan iza, po jedan sa svake strane. Trgao se unazad i udario u Oskara, koji se raspao. Parčići su se vrteli i zujali oko Džoovih stopala i ispod njih.

Osvrnuo se kada su još četvorica eksplodirala. Vazduhom su se uz šumno zujanje kovitlali parčići, okružujući ga, približavajući se, zamagljujući zapanjena lica ostalih putnika. Iznenada su se svi stopili i prekrili ga drhtavom tamom. Svetio se pojavilo u trenutku kad je padao u nesvest.

»Bozi!« vrištao je neko »Bozi...!«

Džo se spustio u mehurastu stolicu u veoma maloj sobi koja je, činilo se, bila u pokretu, ali nije bio siguran. Oskarov glas reče: »Aprilili! Iznenađenje.«

»Džup!« dreknu Džo i ustade. »St' s' koji džup — šta se dešava?«

»Aprilili«, ponovi glas. »Meni je rođendan. Grozno izgledaš; nisi valjda dopustio da te sve ovo uznemiri?«

»Na smrt sam preplašen. Šta je ovo? Ko si ti?«

»Ja sam Slimp«, reče Slimp. »Mislio sam da znaš.«

»Da znam šta?«

»Čitavu zvrčku sa Oskarom i Alfredom i Bozi. Mislio sam da se samo poigravaš.«

»Poigravam čime? Gde sam?«

»Na Mesecu, naravno. Prosto sam mislio da bi to bio pametan način da te dovučem ovamo. Znaš, San Severina ti nije platila kartu. Čini mi se da je jednostavno pretpostavila da ću ja to učiniti. S obzirom da ja plaćam, moraš mi dopustiti malo zabave. Nisi shvatio?«

»Shvatio šta?«

»Bila je to književna aluzija. Stalno ih pravim.«

»Pa, pripazi malo sledeći put. Ko si ti uopšte?«

»Sveprisutni lingvistički multipleks. Za tebe, Slimp.«

»Nekakav kompjuter?«

»Hm, hm. Manje-više, da.«

»Šta sad treba da se desi?«

»To ti treba da mi kažeš«, reče Slimp. »Ja samo pomažem.«

»Oh,« reče Džo.

Iza mehuraste stolice začuo se kikot, i napolje je izmarširao D'ik, seo ispred Džoa i prekorno ga pogledao.

»Kuda me vodiš?«

»Do moje matične konzole. Tamo se možeš odmarati i kovati planove. Sedi i opusti se. Bićemo tamo za tri ili četiri minuta.«

Džo sede. Nije se opustio, već je uzeo okarinu i svirao dok se u prednjem zidu nisu otvorila vrata.

»Dome, moj dome, istog ti se dana vratih«, reče Slimp. »Zar nećeš da uđeš?«

IX

»Ja« — bacio je ogrtač na konzolu — »moram« — zavitlao je vrećicu u stakleni zid — »da odem odavde!« Njegov završni pokret bio je šut iz zaleta i D'ik se izmakao; Džo je posrnuo i dršćući povratio ravnotežu.

»Ko ti brani?« upita Slimp.

»Idi u džup«, promrsio je Džo. »Slušaj, ovde sam već tri nedelje, i svaki put kada se spremam da odem, zaglavimo u jednom od onih smešnih razgovora koji traju po devet sati, a onda sam suviše umoran.« Krenuo je preko dvorane i uzeo ogrtač. »U redu, glup sam. Ali zašto toliko uživaš da mi time probijaš uši? Nisam ja kriv što sam levi bespleksnjak«

»Nisi bespleksnjak«, reče Slimp. »Tvoj pogled na svet je sada prilično kompleksan — mada u tebi ima još dosta sasvim razumljive čežnje za starim simpleksnim shvatanjima. Ponekad pokušavaš da ih podržiš čisto radi prepirke. Kao onda kad smo raspravljali o ograničavajućim psihološkim činiocima u razumevanju varljive sadašnjosti, a ti si uporno tvrdio da«

»O, ne, nemoj opet!« reče Džo. »Neću da se upuštam u još jednu raspravu.« Stigao je do vrećice na drugom kraju dvorane. »Odlazim. Idemo, D'ik«.

»Ti se«, reče Slimp, mnogo autoritativni je nego inače, »glupo ponašaš«.

»Dakle simpleksan sam. Svejedno idem«.

»Inteligencija i stepen složenosti uma nemaju veze jedno s drugim.«

»Tamo je svemirski brod kojim si me naučio da upravljam za četiri dana«, reče Džo, pokazujući kroz stakleni zid. »Stavio si mi hipnotički implantat kursa u um prve noći koju sam proveo ovde. Za ime svetlosti sedam sunaca, šta mi stoji na putu?«

»Ništa«, odgovori Slimp. »I ako bi izbacio sebi iz glave pomisao da te nešto sprečava, mogao bi da se opustiš i uradiš to na razuman način.«

Džo se ogorčeno okrenuo prema trideset stopa visokom zidu prekrivenom mikrospojevima i logičkim modulima, treperavim kontrolnim lampicama i tastaturama reprogramatora. »Slimpe, sviđa mi se ovde. Fino je imati tebe za druga, zaista jeste. Ali ja svu hranu i vežbe dobijam na gotovo; počinjem da ludim. Misliš li da mi je lako da tek tako išetam i ostavim te?«

»Nemoj biti tako uzbuđen«, reče Slimp. »Nisam programiran da izađem nakraj sa takvim nečim?

»Znaš li da sam, otkako sam prestao biti šatler, radio manje nego tokom bilo kog perioda slične dužine u ranijem životu?«

»Takođe si se promenio više nego u bilo kom periodu slične dužine.«

»Čuj, Slimpe, probaj da shvatiš«. Ispustio je ogrtač i vratio se do konzole, velikog stola od mahagonija. Izvukao je stolicu, uvukao se na njeno mesto i obgrlio kolena. »Slimpe, mislim da me ne razumeš. Zato slušaj. Pogledaj sebe: u kontaktu si sa svim bibliotekama i muzejima u ovom galaktičkom kraku. Imaš mnogo prijatelja, ljude kao San Severina i druge koji uvek svrate da te vide. Pišeš, komponuješ, slikaš. Misliš li da bi mogao biti srećan u malom društvu sa samo jednim proizvodom, gde u subotu uveče

možeš samo da se napiješ, imaš jedno jedino telepozorište, nijednu biblioteku, gde je možda njih četvoro završilo Univerzitet i, u svakom slučaju nikad ih ne vidiš jer mnogo zarađuju i svi znaju sve o tuđim problemima?«

»Ne.«

»Vidiš, Slimpe, a ja bih.«

»Zašto si onda otišao?«

»Zbog poruke i mnogih stvari koje, zapravo, nisam umeo da cenim. Nisam siguran da sam bio spreman da odem. Ti tamo ne bi mogao biti srećan. Ja bih. To je vrlo jednostavno, ali nisam siguran da me u potpunosti razumeš«.

»Razumem«, reče Slimp. »Nadam se da možeš biti srećan na takvom mestu, zato što se svemir uglavnom od njih i sastoji. Suđeno ti je da veći deo vremena provedeš na njima, i bilo bi prilično tužno kad ne bi umeo da ih ceniš.«

D'ik je zavirio pod sto i skočio Džou u krilo. Uvek je bilo deset stepeni toplije pod stolom, i D'ik i Džo su se kao toplokrvna stvorenja, nezavisno ili zajedno, neprekidno vraćali tom mestu.

»Sad ti slušaj«, reče Slimp.

Džo je naslonio glavu na bočnu stranu stola. D'ik mu je iskočio iz krila, izašao i vratio se trenutak kasnije vukući plastičnu vrećicu. Džo ju je otvorio i izvukao okarinu.

»Ima stvari koje mogu da ti kažem, i većinu sam ti rekao. Ima i stvari koje moraš da me pitaš. Postavio si mi veoma malo pitanja. Znam mnogo više o tebi nego ti o meni. I ako treba da budemo prijatelji — što je veoma važno za obojicu — stvari se moraju promeniti«.

Džo spusti okarinu. »Tačno je — ne znam mnogo o tebi, Slimpe. Odakle si ti?«

»Izgradio me je El na samrti da sačuvam svest koja mu se rastakala.«

»El?« upita Džo.

»Skoro si ih zaboravio, zar ne?«

»Nisam«

»Vidiš, ja imam um jednog Ela.«

»Ali ne rastužuješ me.«

»Ja sam pola El-pola mašina. Zato nemam zaštitu.«

»Ti si El?« ponovo je, s nevericom, upitao Džo. »Nikad mi nije palo na pamet. Misliš li da će se nešto promeniti pošto si mi to rekao?«

»Sumnjam«, reče Slimp. »Ali ako samo kažeš nešto o nekom od svojih najboljih prijatelja, izgubiću dobar deo poštovanja prema tebi.«

»Šta je s mojim najboljim prijateljima?« upita Džo.

»Još jedna aluzija. Kao da ni nju nisi shvatio.«

»Slimpe, zašto ne krenemo zajedno?« iznenada upita Džo. »Ja idem — odlučio sam. Zašto ne pođeš sa mnom?«

»Sjajna zamisao. Mislio sam da se nikad nećeš setiti. Uostalom, to je i jedini način da odeš odavde. Naravno, sredina u koju idemo veoma je neprijateljska za slobodnog Ela. Idemo pravo na teritoriju Carstva. Oni štite Elove i prilično se uznemire ako neki odbaci zaštitu i odluči da bude slobodan. Zna se da su radili prilično svirepe stvari.«

»Pa, ako neko bude pitao, samo kaži da si kompjuter. Kao što rekoh, ne bih ni sam znao da mi nisi rekao.«

»Nemam nameru da se izvlačim«, neumoljivo reče Slimp.

»Onda ću ja reći da si kompjuter. Ali hajdemo sada. Zadržaćemo se još satima ako ovako nastavimo. Osećam da smo na rubu nove rasprave.« Izvukao se ispod stola i krenuo prema vratima.

»Kometa?«

Džo je zastao i osvrnuo se preko ramena. »Da? Nemoj sada da se predomišljaš.«

»Oh, ne. Zasigurno idem. Ali... pa, kad bih se — budimo pošteni — prosto vukao

ulicama, zar zaista misliš da bi rekli samo, »Oh, evo ga sveprisutni lingvistički multipleks« a da ne posumnjaju da sam El?«

»Ako bih išta rekao, to bi bilo to.«

»U redu. Uhvati tunel za Ploču, a ja ću ti se pridružiti za četrdeset minuta.«

D'ik je osmonoške skakutao za Džoom dok je ovaj trčao preko ispucale, prašnjave Mesečeve ravnice prema jajastom brodu.

Tunel je bio veštačka stazisna struja koja je brzo prebacivala brodove iza Plutona, odakle su mogli da napuste sistem bez straha od teških oštećenja sunčevim vetrom.

Velika plastična ploča, stranice desetak milja, služila je kao oslonac za zgrade, atmosferu i nekoliko zabavnih parkova. Džo je spustio brod na sporednu ulicu i iskoračio u studeni vazduh.

Na trgu su vojnici uvežbavali strojevi korak.

»Zašto to rade?« upitao je čoveka u uniformi koji je stajao po strani.

»To je ratna jedinica carske vojske. Odlaze odavde za nekoliko dana; neće se dugo zadržavati.«

»Ne žalim se«, reče Džo. »Samo sam radoznao.«

»Oh«, reče vojnik i zaćuta.

»Kuda idu?« upita Džo trenutak kasnije.

»Slušaj«, reče vojnik, obraćajući se Džou kao nekom nasrtljivom detetu, »sve što je u vezi sa carskom vojskom, a ne vidi se, predstavlja tajnu. Ako te se njihovo odredište ne tiče, otkači se. Ako te se pak tiče, vidi da li možeš nešto da saznaš od princa Naktora.«

»Naktora?« upita Džo.

»Onoga tamo.« Vojnik pokaza na tamnoputog čoveka šiljate bradice koji je predvodio jedan vod.

»Ne bih rekao da me se tiče«, reče Džo.

Vojnik ga je pogledao s gađenjem, ustao i udaljio se. Crni ogrtači su zalepršali kao jedan kad su se vojnici oštro okrenuli nalevo krug.

Među posmatračima nasta komešanje. Uperili su pogled naviše i počeli nešto da pokazuju uzbuđeno se dovikujući.

Sunce ga je obasjalo dok je obrćući se padao prema trgu i postajao sve veći. Bio je grubo kockast i — ogroman. Kad bi jednu stranu obasjala svetlost, druga bi nestala; Džo ga je posmatrao dok mu se iznenada nije vratio osećaj za razmere: stranica tog predmeta iznosila je skoro četvrt milje.

Udario je o trg, i Džo i svi vojnici i jedna od većih zgrada se srušiše. Nastala je opšta pometnja, sirene su zavijale, a ljudi trčali prema predmetu i od njega.

Džo je potrčao prema njemu. Niska gravitacija mu je pomogla da stigne prilično brzo. Nekoliko velikih pukotina prostiralo se u cik-cak liniji preko cele ploče. Skočio je preko jedne i ispod sebe ugledao zvezde.

Zadržavši dah, spustio se s druge strane i nastavio nešto sporije. Predmet je bio prekriven ključalim želatinom koji mu je bio iznenađujuće poznat, ali nije mogao da se seti odakle. Koliko je mogao da vidi kroz smesu koja se blago pušila, strana pred kojom je stajao bila je od stakla. A iza stakla su se kroz tamu transplutonske noći nazirali mikrospojevi, logički moduli i bledo treperenje kontrolnih lampica.

»Slimp!« uzviknu Džo, trčeći prema njemu.

»Pssst«, začu se poznati glas, prigušen želatinom. »Pokušavam da ne skrenem pažnju na sebe.«

Pojavili su se vojnici. »Šta je ovo kog vraga?«— reče jedan.

»Sveprisutni lingvistički multipleks«, reče drugi.

Prvi se počešao po glavi i pogledom odmerio zid. »Stvarno ga svugde ima, zar ne?«

Treći je ispitivao ivicu pukotine na trgu. »Misliš li da će morati da dovuku nekog

prokletog Ela da ovo popravi?«

Slimp prošaputa: »Neka mi samo jedan kaže nešto u lice. Samo jedan...

»Oh, umukni«, reče Džo, »ili ti neću dati da se oženiš mojom kćerkom.«

»Šta to treba da znači?«

»To je aluzija«, objasni Džo. »Malo sam čitao prošle nedelje dok si se odmarao.«

»Jako zabavno, jako zabavno«, reče Slimp.

Vojnici počeše da se udaljavaju. »Neće dovlačiti Ela«, reče jedan, češući se iza uva. »Ovo je vojna gradnja. Uostalom, mi zapravo najviše i gradimo. Mada bih voleo da je neki prokleti El ovde.«

Nekoliko Slimpovih kontrolnih lampica promeni boju iza želatina.

»Kakvim si to džupom prekriven?« upita Džo, odmakavši se.

»To je moj svemirski brod«, reče Slimp. »Koristim organoformu. Mnogo je udobnije za nežive predmete kao što sam ja. Jesi li ikada video neku?«

»Ne — da. Tamo na Rajsu. U njoj su stigli Tritovijanac i ostali.«

»Čudno«, reče Slimp. »Obično ih ne koriste. Nisu baš preterano neživi.«

Oko kompjutera se okupljalo sve više ljudi. Sirene su se približavale.

»Hajdemo odavde«, reče Džo. »Kako si ti«?

»Sasvim dobro«, reče Slimp. »Zanima me u kakvom je stanju trg.«

»Okrvavljen ali uspravan«, reče Džo. »Još jedna aluzija. Sad kreni. Vidimo se na Podjednakom.«

»U redu«, reče Slimp. »Odmakni se. Polećem.«

Proključao je i načinio čudovišno srrrk. Džo se zateturao pod naletom vetra. Ljudi ponovo zavrištaše.

Na Džoovom brodu, D'ik se skrivao ispod komandne table, prekrivši glavu prednjim šapama. Džo pritisnu dugme za uzletanje i roboti preuzeše brod. Zbrka na trgu ostade ispod njih. Džo proveri sistem hiperstazisa i dade signal za skok.

Stazisni generatori se uključiše, i brod polako poče da tone u hiperstazis. Džo je još tonuo kad se brod propeo i bacio ga na komandnu tablu. Dočekao se ispruženim rukama i odbio se, bolnih zglobova. D'ik je vrisnuo.

X

Džo je iščupao očnjake iz donje usne.

»Ne igraš šah«, nastavi glas. »Ako zauzmeš moje polje, neću nestati sa table. Sledeći put pazi.«

»Gnnnnnnnngh«, reče Džo, trljajući usta.

»I ja tebi, sve po spisku.«

Džo je zatresao glavom i stavio senzorski šlem. Mirisalo je na ustajali džup. Zvučalo je kao staro gvožđe pod pritiskom hidraulične prese. Ali izgledalo je vrlo lepo.

Rampe su se uvrtale u oblike što su se rascvetavali poput cvetova. Iz njihovih vrhova izvijali su se tanki metalni izdanci, a krhke osmatračke kupole počivale su na vitkim stubovima.

»Mogao bi da izađeš i vidiš da li si nam pričinio neku štetu.«

»Oh«, reče Džo. »Da. Naravno.«

Došao je do brave i upravo se spremao da je otvori, kad je primetio da znak upozorenja još uvek svetli. »Hej«, povikao je u interkom, »tamo napolju nema vazduha.«

»Mislio sam da ćeš se sam za to pobrinuti«, odvrati glas. »Samo trenutak.« Znak se ugasi.

»Hvala«, reče Džo. Povukao je polugu za otvaranje. »Ko si ti uopšte?«

S druge strane vrata ugledao je proćelavog čoveka u belom mantilu kako silazi niz

jednu od rampi. »Zamalo si razneo Geodetsku osmatračku stanicu, balavče. »Njegov stvaran glas bio je mnogo slabiji. »Bolje uđi u polje sila pre nego što ovaj vazduh nestane. Nije mi jasno šta si uopšte mislio da radiš«.

»Okončavao sam stazisni skok ka Podjednakom. Simpleksno od mene, zar ne?« Džo pođe uz rampu sa čovekom koji slegnu ramenima.

»Nikad ne prihvatam takve sudove«, reče on. »Sada mi reci šta ti je struka«.

»Rekao bih da je nemam«.

Ćovek se namršito. »Mislim da nam u ovom trenutku nije potreban sažimač. Obično su izuzetno dugovečni«.

»Znam otprilike sve o uzgajanju i skladištenju plijazila«, reče Džo.

Čovek se nasmešio. »Bojim se da to neće biti od neke koristi. Došli smo tek do sto šezdeset sedmog toma: **Bba** do **Bbaab**«.

»Obično ga zovu džup«, reče Džo.

Čovek se dobrodušno nasmešio. »Dž je još uvek jako daleko. Ali, ako budeš živ kroz petsto ili šesto godina, prihvatićemo tvoj prilog«.

»Hvala«, reče Džo. »Ali dotle ću zaboraviti«.

»Vrlo dobro«, reče čovek, okrenuvši se prema njemu. »Zbogom«.

»Čekajte, šta ćemo sa oštećenjem **mog** broda? Zar nećete proveriti? Kao prvo, ne bi trebalo da se nalazite ovde. Dobio sam slobodan prolaz kroz ovu struju«.

»Mladiću«, reče čovek, »pre svega, mi imamo pravo prvenstva. Drugo, ako nećeš posao, zloupotrebljavaš gostoprimstvo time što udišeš naš vazduh. Treće, u toku je izrada preliminarnih radova za stavku **biologija čoveka** — i ako mi još budeš dosađivao, uzeću te kao uzorak i dati da te iseckaju na komadiće. Nemoj misliti da neću«.

»A moja poruka?« bunio se Džo. »Moram da odnesem na Carsku Zvezdu poruku koja se tiče Elova. Važno je. Zato sam se i zakucao u vas«.

Čovekovo lice postade neprijateljsko.

»Jednog dana«, reče on ravnim glasom, »dovršićemo ovaj projekat, i tada će biti dovoljno znanja da Elovi postanu ekonomski neisplativi, pošto će gradnja moći da se nastavi i bez njih. Ako hoćeš da im učiniš uslugu, odmah ću narediti da te iseckaju. Otac upravo radi na adrenalinu. Ima strahovito mnogo posla kod bronhiola. Tek smo započeli ciste, a dvanaestopalačno crevo je potpuna misterija. Ako hoćeš da predaš poruku, učini to ovde«.

»Ali ja ne znam kako ona glasi« reče Džo, povlačeći se prema ivici polja sila. »Mislim da bi trebalo da idem«.

»Imamo kompjuter baš za probleme kao što je tvoj«, reče čovek. »Nikuda ti nećeš sa plućima punim našeg vazduha«, dodade i baci se na Džoa.

Džo je video kuda se baca i jednostavno ga tamo više nije bilo.

Polje sila je bilo propustljivo i on se izmigoljio izvan njega. Uskočio je u brod i zalupio vrata za sobom. Znak upozorenja zasvetleo je svega sekundu kasnije.

Krenuo je unazad, iskreno se nadajući da je automatski pilot još uvek u stanju da savlada struje i pređe u niži stazisni nivo. Uspeo je, mada pomalo trzavo. Geodetska osmatračka stanica izbledela je na vizirima senzorskog šlema koj je ležao na komandnoj tabli licem naviše.

Lako se spojio sa Slimpom na orbiti oko Podjednakog. Bila je to planeta od zaleđenog metana, sa tako snažnom vulkanskom aktivnošću da joj je površina stalno pucala i bivala raznesena. Predstavljala je jedinog pratioca usijanog belog patuljka, a sa orbite su ta dva tela izgledala kao dva oka koja zure u noć, jedno blistavo i nalik na dragulj, a drugo srebrno-sivo.

»Slimpe, hoću kući. Na Rajs. Odustani od svega«.

»Za ime sveta, zašto?« začu se preko interkoma glas kompjutera, pun neverice. Džo se nalaktio, mrko gledajući okarinu.

»Multipleksni svemir me ne privlači. Ne sviđa mi se. Hoću da pobegnem od njega. Ako sam sada kompleksan, to je jako loše, to je greška, i ako se ikada vratim na Rajs, daću sve od sebe da budem simpleksan. Zaista hoću«.

»Šta te je spopalo?«

»Ljudi mi se prosto ne dopadaju. Mislim da je to prosto. Jesi li ikad čuo za Geodetsku osmatračku stanicu?«

»Kako da ne. Naleteo si na njih?« »Aha«.

»To je zaista nesreća. Pa, postoje neke žalosne stvari u multipleksnom svemiru sa kojima moraš izlaziti na kraj. Jedna od njih je simpleksnost. »Simpleksnost?« upita Džo. »Kako to misliš?««

»I treba da si zahvalan što si stekao nešto multipleksnosti viđenja, inače se nikad ne bi živ izvukao odande. Čuo sam da su ih sretala druga simpleksna bića. Nisu se vratila«.

»Oni su simpleksni?«

»Gospode bože, naravno. Zar nisi mogao i sam da zaključiš?«

»Ali oni skupljaju sve te podatke. I mesto na kome žive — predivno je. Ne može se tako nešto izgraditi ako si glup«.

»Kao prvo, najveći deo Geodetske osmatračke stanice izgradili su Elovi. Drugo, kao što sam već dosta puta rekao, inteligencija i stepen složenosti uma ne moraju da idu zajedno«.

»Ali kako sam mogao da znam?«

»Pretpostavljam da neće biti naodmet da utvrdim simptome. Da li su te išta upitali?«

»Ne«.

»To je prvi znak, mada ne i sam po sebi dovoljan. Da li su te ispravno procenili, koliko si mogao da zaključiš iz njihovih reci?«

»Ne. Mislili su da tražim posao«.

»Iz čega sledi da je trebalo da postavljaju pitanja. Multipleksna svest uvek postavlja pitanja ako mora«.

»Sećam se«, reče Džo, spustivši okarinu, »da me je Harona, kada je pokušavala da mi to objasni, pitala koja je najvažnija stvar na svetu. Da sam ih to pitao, znam šta bi rekli: njihov prokleti rečnik, ili enciklopedija, ili šta već jeste«.

»Vrlo dobro. Svako ko može da da apsolutno određen odgovor na to pitanje, simpleksan je«.

»Ja sam rekao džup«, čežnjivo se priseti Džo.

»Oni prikupljaju i sređuju celokupno znanje svemira«.

»Pretpostavljam da je to važnije od džupa«, reče Džo.

»Sa kompleksne tačke gledišta, možda. Ali multipleksno gledano, obe stvari izlaze na isto. Pre svega, u pitanju je prilično težak posao. Poslednje što sam čuo je da su stigli do **B**, a siguran sam da nemaju **Aaaaaaaaaaaaaavdqx**.

»Šta je... pa, ono što si upravo rekao?«

»Ime za prilično komplikovah skup determinističkih moralnih vrednovanja ustanovljenih relativističkim viđenjem dinamike trenutka. Proučavao sam ga pre koju godinu«.

»Izraz mi nije bio poznat«.

»Upravo sam ga izmislio. Ali ono što označava sasvim je stvarno i dostojno stavke u rečniku. Ne verujem da bi ga uopšte razumeli. Ali od sada ću ga zvati **Aaaa-aaaaaaaaaaadqx**, a pošto obojica znamo reč, ona je važeća«.

»Mislim da shvatam«.

»Pored toga, prikupljanje svog znanja, čak i svog dostupnog znanja, iako je vredno divljenja, jednostavno je... jedina reč je simpleksno«.

»Zašto«?

»Neko može naučiti sve što mu treba ili ono što želi. Ali potreba da se nauči sve što se želi, kakvu ima Geodetska osmatračka stanica, lišena je svakog smisla. Šta se to desilo tvom brodu?«

»Sudar sa Geodetskom osmatračkom stanicom«.

»Ne sviđa mi se to«.

»Uzletanje je bilo nekako trzavo«.

»To mi se uopšte ne sviđa. Osobito ako imamo u vidu koliki nam put predstoji. Zašto ne skokneš kod mene, pa da putujemo zajedno? Ova organoforma je prava lepotica, a čini mi se i da sam malo bolje ovladao poletanjem i sletanjem«.

»Ukoliko obećaš da mi nećeš slomiti kičmu pri sletanju«.

»Obećavam«, reče Slimp. »Uspostaviću vezu. Okreni se ulevo i slobodno napusti tu krntiju.«

Spojili su se.

»Džo«, reče Slimp, dok se elastična cev spajala sa vazdušnom komorom, »možeš da se vratiš ako to zaista želiš. Ali dolazimo do tačke posle koje je povratak teži od napredovanja. Stekao si obimno usko stručno obrazovanje. Ne mislim samo na ono čemu smo San Severina i ja pokušali da te naučimo; učio si čak i na Rajsu.«

Džo je krenuo kroz cev. »Još uvek hoću kući.« Usporio je kad se približio sobi sa konzolom. »Slimpe, čak i ako si simpleksan, ponekad upitaš: ko sam ja? U redu, rekao si da je Geodetska osmatračka stanica simpleksna. Zbog toga se osećam malo bolje. Ali u suštini sam još uvek običan klinac koji želi da se vrati na polja džupa i možda sredi par divljih keparda. Eto ko sam i šta znam.«

»Kad bi se vratio, otkrio bi da si okružen ljudima vrlo sličnim onima sa Geodetske stanice. Džo, napustio si dom jer nisi bio srećan. Sećaš li se zašto?«

Džo je stigao do sobe sa konzolom i zastao, oslonivši se rukama na dovratak. »Džup, naravno, naravno da se sećam. Jer sam mislio da sam drugačiji. Tada je došla poruka, i pomislio sam da je ona dokaz moje posebnosti, inače mi je ne bi poverili. Razumeš, Slimpe,« — nagnuo se napred — »kad bih zaista znao da sam nešto posebno — mislim, kad bih bio siguran u to — uopšte me ne bi uznemiravale stvari poput Osmatračke stanice. Ali većinom se osećam nesrećno i izgubljeno i prosečno.«

»Ti si ti, Džo. Ti si ti i sve što je deo tebe, od običaja da satima sediš i posmatraš D'ika kad želiš da razmišljaš, do osobine da na plavo reaguješ za desetinku sekunde brže nego na crveno. Ti si sve što si ikad pomislio, sve čemu si se nadao, i sve što si mrzeo. Kao i sve što si naučio. A naučio si mnogo, Džo.«

»Kad bih samo znao da je to moje, Slimpe. To je ono u šta hoću da se uverim: da je poruka zaista važna i da sam ja jedini koji je u stanju da je prenese. Kad bih zaista bio siguran da je obrazovanje koje sam dobio načinilo od mene — pa, kao što rekoh, nešto posebno, onda mi ne bi smetalo da nastavim. Džup, bio bih presrećan.«

»Džo, ti si ti, a to je važno u onoj meri, u kojoj sam to želiš.«

»Možda je to najvažnija stvar na svetu, Slimpe. Ukoliko postoji odgovor na to pitanje, Slimpe, možda glasi baš tako: da znaš da si to ti i niko drugi.«

U trenutku kada je Džo ušao u sobu sa konzolom, zvučnici komunikatora zabrujaše. Kada se okrenuo, šum se pojačao. »Šta je to, Slimpe?«

»Nisam siguran.«

Vrata se zatvoriše, cev se odvoji, i oštećena krstarica poče da otplovljava iz vidokruga. Džo ju je posmatrao kroz staklo prekriveno organoformom, koja je blago iskrivljavala sliku.

Iz zvučnika se sada čuo smeh.

D'ik se počešao šapom iza uveta.

»Dolazi odande«, reče Slimp, »i to užasno brzo.«

Smeh se pojačao, dobio histeričan prizvuk, ispunio visoku prostoriju. Nešto je proletelo pored Slimpovog staklenog zida, iznenada se obrnulo i primaklo mu se na svega dvadeset stopa.

Smeh prestade, a umesto njega se začu iscrpljeno dahtanje.

Stvar napolju izgledala je kao ogromna kamenica, s tom razlikom što joj je prednja strana bila uglačana. Polako su dolebdeli do tačke u kojoj su zaklanjali blesak Podjednakog, i bela svetlost uzmače sa površine; Džo je uvideo da je u pitanju providna ploča. Iza nje se neka prilika naginjala napred, podignutih ruku i široko razmaknutih nogu. Čak i sa te razdaljine Džo je video kako joj se grudni koš nadima u skladu sa dahtanjem koje je ispunjavalo sobu grmljavinom. »Slimpe, utišaj to malo, hoćeš?«

»Oh izvini.« Dahtanje više nije bilo nalik na gromove koji mu se prolamaju uz samo uvo, već je postalo pristojno udaljen zvuk razumne jačine. »Želiš li da mu se obratiš, ili da ja to učinim?«

»Samo napred.«

»Ko si ti?« upita Slimp.

»Ni Taj Li. Ko si ti, proklet bio, i zašto smatraš da si zanimljiv?«

»Ja sam Slimp. Čuo sam za tebe, Ni Taj Li.«

»Nikad nisam čuo za tebe, Slimpe. Mada znam da je trebalo. Zašto si tako zanimljiv?«

»Ko je on?« prošapta Džo.

»Pssst«, reče Slimp. »Reći ću ti kasnije. Šta si to radio, Ni Taj Li?«

»Jurio sam prema onom suncu, buljio u njega, mislio kako je lepo, smejao se zbog te lepote i zato što bi me uništilo i ostalo lepo, i pisao pesmu o lepoti sunca i planete koja kruži oko njega; sve sam to radio dok mi se nije ukazalo nešto zanimljivije: da pokušam da otkrijem ko ste.«

»Onda pređi kod nas i saznaj nešto više.«

»Već mi je poznato da si ti sveprisutni lingvistički multipleks sa svešću na bazi elovskog uma«, odgovori Ni Taj Li. »Da li postoji još nešto što bih mogao saznati pre nego što otplovim u plamen?«

»Sa mnom je mladić tvojih godina o kome ne znaš ništa.«

»U tom slučaju dolazim. Izbacite cev.« Krenuo je napred.

»Kako je znao da si El?« upitao je Džo dok im se kamena gromada približavala.

»Ne znam«, reče Slimp. »Neki su u stanju da to odmah zaključe. Takvi mi se više sviđaju od onih koji sede i razgovaraju s tobom čitav sat pre nego što počnu da postavljaju pitanja. Samo kladim se da ne zna koji sam ja El.«

Cev se spojila sa Nijevim brodom. Trenutak kasnije vrata su se otvorila i unutra je, palčeva zavučenih u džepove, dokono stupio Ni Taj Li i osvrnuo se oko sebe.

Džo je još uvek nosio crni ogrtač koji mu je San Severina kupila na Pacovskoj Rupi. Ni Taj Li je, međutim, izgledao kao čist šatler. Nosio je samo izbledele radne pantalone izlizane na jednom kolenu Preduga srebrno-plava kosa bila mu je uvezana iznad čela i ušiju, lica visokih jagodica i zakošenih istočnjačkih očiju boje škriljaca.

Oči mu se zaustviše na Džou i on se iskezi. »Zdravo«, rekao je i prišao mu.

Pružio je ruku, i Džo ju je prihvatio. Na prstima desne ruke nalazile su se kandže.

Ni nakrivi glavu. »Napisaću pesmu o izrazima tvog lica dok smo se rukovali. Ti si sa Rajsa, radio si na poljima džupa, ležao kraj vatri na Novom Ciklusu i ubijao keparde koji bi se provukli kroz ogradu.« Ne otvarajući usta, ispustio je tih, tužan zvuk. »Hej, Slimpe. Znam svo njemu, i zato idem.« Počeo je da se okreće.

»Bio si na Rajsu? Stvarno si bio na Rajsu?« upita Džo.

Ni se okrenuo prema njemu. »Da, bio sam. Došao kao šatler i neko vreme radio na polju sedam. Tamo sam stekao ovo.« Podigao je kandže.

Pri dnu Džoovog vrata pojavio se pulsirajući bol kakav nije osetio od trenutka kad

je prvi put svirao Elovima. »Radio sam na polju sedam neposredno pred Novi Ciklus.«

»Da li je Čuvar Džems ikada ulio malo pameti u glavu onog svog bezobraznog sina? Uglavnom sam u stanju da podnesem ljude, ali sa tom nametljivom sveznalicom potukao sam se četiri puta. Jednom sam ga skoro ubio.«

»Ja... ja sam ga stvarno ubio«, prošapta Džo.

»Oh«, reče Ni. Zatreptao je. Ne mogu reći da sam iznenađen.« Ipak je izgledao zatečen.

»Stvarno si bio tamo«, reče Džo, »ili mi samo čitaš misli?«

»Bio sam tamo. Lično. Tri i po nedelje.«

»To nije mnogo«, reče Džo.

»Nisam rekao da sam dugo bio.«

»Ali stvarno si bio«, ponovi Džo.

»Svemir nije tako veliki, prijatelju. Šteta što je tvoja kultura tako simpleksna, inače bih duže ostao i više saznao o tebi.« Još jednom se okrenuo da pođe.

»Čekaj malo!« povikao je Džo. »Hoću... treba da razgovaram s tobom.«

»Zaista?«

Džo klimnu glavom.

Ni Taj je ponovo zavukao ruke u džepove. »Već dugo nikome nisam bio potreban. Možda je stvar dovoljno zanimljiva da se o njoj napiše pesma.« Kočoperno se odšetao do konzole i seo na sto. »Onda ću ostati još malo. O čemu to treba da razgovaramo?«

Džo je ćutao, dok su mu se misli komešale. »Ovaj, od čega je načinjen tvoj svemirski brod?« upitao je najzad.

Ni Taj je pogledao u tavanicu. »Hej, Slimpe«, povikao je, »Je l' me ovaj tip zavitlava? Nije mu stvarno potrebno da zna od čega je načinjen moj brod, zar ne? Ako me zavitlava, idem. Ljudi me sve vreme zavitlavaju, o tome znam sve i nimalo me ne zanima.«

»Nešto treba da ga podstakne da bi dospeo do onog što je važno«, reče Slimp. »A ti treba da budeš strpljiv.«

Ni Taj je pogledao Džoa. »U pravu je, da znaš. Uvek ispuštam reči i odeljke iz pesama zato što prebrzo pišem. Onda ih niko ne razume. Isto tako, ne znam za strpljenje. Ovo bi ipak moglo da bude veoma zanimljivo. Je l' ovo tvoja okarina?«

Džo klimnu glavom.

»Nekad sam svirao na okarini.« Prineo ju je usnama i odsvirao vedru melodiju koja se pri kraju iznenada usporavala.

Knedla u Džoovom grlu još više zape. Ta pesmica je bila prvo što je ikada naučio da odsvira.

»To je jedina melodija koju sam naučio. Trebalo je više da učim. Evo ti, sviraj. Možda će te to podstaći.«

Džo je samo odmahnuo glavom.

Ni Taj je slegnuo ramenima, malo prevrtao okarinu po rukama, pa upitao, »Boli te?«

»Aha«, reče Džo posle nekog vremena.

»Ja tu ništa ne mogu«, reče Ni Taj. »Jednostavno sam mnogo toga doživeo.«

»Smem li da se umešam?« upita Slimp.

Ni ponovo slegnu ramenima. »Naravno«.

Džo klimnu glavom.

»Džo, uvidećeš čitajući da izvesni pisci kao da su otkrili sve što i ti, činili sve što i ti. Postoji jedan drevni pisac naučne fantastike, Teodor Sterdžen, koji me raspameti svaki put kad ga čitam. On kao da je video svaki odsjaj na prozorskom staklu i svaku senku na mrežastim vratima koju sam ja ikad video, radio sve što sam ja ikad radio, od sviranja gitare do višenedeljnog izležavanja na brodu u Arkanzas Pasu, u Teksasu. A on je tobože

pisao prozu, i to pre četiri hiljade godina. Zatim ćeš otkriti da i mnogi drugi, koji nisu ni videli ni činili što i ti, nalaze isto kod istog pisca. Takvi su pisci retki. Ali Ni Taj Li je jedan od njih. Pročitao sam mnoge tvoje pesme, Ni Taj. Moje uvažavanje za njih je toliko da bi ti sigurno bilo neprijatno kad bih ga izrazio.«

»Auh«, reče Ni Taj. »Hvala.« Na licu mu se pojavio tako širok osmeh da ga nije mogao sakriti ni obaranjem glave. »Najbolje pesme sam izgubio. Ili ih nisam ni zapisao. Voleo bih da ti ih mogu pokazati. Stvarno su lepe.«

»I ja bih voleo da ih vidim«, reče Slimp.

»Hej.« Ni Taj je podigao pogled. »Ali ja sam ti potreban. Ne sećam se ni šta si me pitao«

»O tvom brodu«, reče Džo.

»Jednostavno sam izbušio parče neporoznog meteora, otpozadi nabio kajzonski pogon i sproveo komande za kontrolu potiska.«

»Da, da!« povika Slimp. »Tačno tako se radi. Zavrnuo si kajzonca pomoću kontra-ključa. Navoj je bio levi, zar ne? Toliko je godina prošlo, ali kako je to bio sladak »brodić!«

»U pravu si za navoj«, reče Ni Taj. »Samo što sam se koristio kleštima.«

»Nema veze. Bitno je da si to učinio. Kažem ti, Džo, kod nekih pisaca to je upravo jezivo.«

»Imam ja i jedan problem«, reče Ni Taj. »Nikad ništa ne radim dovoljno dugo da bih ga upoznao — samo koliko mi treba da ga opišem u rečenici ili stihu, a onda prelazim na sledeće. Mislim da se bojim, i da pišem kao nadoknadu za stvari koje ne mogu da uradim.«

U tom trenutku osetio sam mali ali oštar ubod bola. Rekao sam istu stvar Nornu sat pre nego što smo se slupali na Rajsu, dok smo raspravljali o mojoj najnovijoj knjizi. Sećate me se? Ja sam Dragulj.

»Ali ti si moj vršnjak«, najzad se oglasi Džo. »Kad si pre stigao sve to da napišeš i doživiš?«

»Pa, ja... hoću da kažem, to je... rekao bih da u stvari ne znam. Tek tako. Pretpostavljam da ima mnogo toga što nikad neću doživeti jer previše pišem.«

»Još jedna upadica«, reče Slimp. »Bi li ti bilo neprijatno ako mu sve ispričam?«

Ni Taj odmahnu glavom.

»To je kao ono sa Oskarom i Alfredom«, reče Slimp.

Ni Taja kao da je, začudo, ispunilo olakšanje. »Ili Polom V. i Artirom R.«, dodao je.

»Ili Žanom K. i Rejmonom R.«, reče Slimp u ritmu.

»Ili Vajlijem i Koletom.«

»U pitanju je rekurentni književni obrazac«, objasnio je Slimp. »Stariji pisac, mladi pisac — često puko dete — i nešto tragično. I svetu biva podareno nešto predivno. To se dešava svakih dvadeset pet ili pedeset godina od romantizma naovamo.«

»Ko je bio stariji pisac?« upita Džo.

Ni Taj obori pogled. »Mjuels Eronlajd.«

»Nikad nisam čuo za njega«, reče Džo.

Ni Taj zatrepta. »Oh, mislio sam da svi znaju za čitavo to neprijatno zamešateljstvo.«

»Voleo bih da ga upoznam«, oglasi se Džo.

»Sumnjam da hoćeš«, reče Slimp. »Ono što se desilo je vrlo, vrlo tragično.«

»Eronlajd je bio El.« Ni Taj uze vazduh i poče da objašnjava. »Dugo smo putovali, i...«

»Dugo si putovao sa Elom?«

»Pa, on je samo delimično bio... Zastao je. »Ja tu ništa ne mogu«, rekao je. »Doživeo sam to. Kunem se da ništa ne mogu.«

»Onda znaš za tugu Elova«, reče Džo.

Ni Taj klimnu glavom. »Da. Znaš, prodao sam ga. Bio sam očajan, bio mi je potreban novac, i on mi je rekao da to učinim.«

»Prodao si ga? Ali zašto...«

»Finansijski razlozi.«

»Oh.«

»Tim novcem sam kupio jeftinijeg Ela da izgradi svet koji smo uništili, tako da znam za tugu Elova i tugu vlasništva nad njima — mada je to bio mali svet i izgradnja je kratko trajala. Objašnjavao sam to San Severini pre nekoliko dana i ona se veoma uznemirila — i ona je kupovala i prodavala Elove i koristila ih da ponovo izgradi...«".

»Poznaješ San Severinu?«

»Da. Davala mi je časove međujezika kad sam bio šatler...«

»Ne!« uzviknu Džo.

Ni Taj je zatresao glavom i prošaputao; »Kunem se da ja tu ništa ne mogu. Kunem se.«

»Ne!« Okrenuo se i rukama poklopio uši, čučnuo i zateturao se.

Iza njega Ni Taj povika: »Slimpe, i ti kažeš da sam mu potreban?«

»Veoma uspešno zadovoljavaš njegove potrebe.«

Džo se okrenu. »Marš napolje!«

Ni Taj je uplašeno ustao sa stola. »To je moj život, proklet bio, ne tvoj. Moj je!« Ščepao je Nijevu ruku sa kandžama. »Moj. Ja sam odustao od njega — ali to ne znači da ga možeš prisvojiti.«

Ni je naglo uvukao vazduh. »Više nije zanimljivo«, reče on brzo, odmičući se od stola. »Premnogo sam puta prošao kroz sve to.«

»Ali ja nisam!« viknu Džo. Osećao se kao da je nešto u njemu premlaćeno i izvređano. »Ne možeš mi ukrasti život.«

Ni ga je iznenada gurnuo. Džo je pao na sto, i pesnik se nadneo nad njim, tresući se. »Zašto kog vraga misliš da je tvoj? Možda si ga ukrao od mene. Kako to da nikad ništa ne završim? Kako to da me, čim dobijem posao, zaljubim se, dobijem dete, nešto iznenada otrgne od toga i uvali u još jednu hrpu govana odakle ponovo moram sve iz početka? Da li mi ti to činiš? Da li me ti otržeš od onoga što je moje i prisvajaš hiljade divnih života koje sam započeo?« Iznenada je zažmurio i položio levu ruku na desno rame. Zabačene glave prošištao je prema tavanici: »Gospode, koliko sam već puta ovo rekao. Već mi je dosadilo, prokleto bilo. Dosadilo mi je.« Zaderao je rame kandžama, i pet potočića krvi poteče mu na grudi — a za jedan jezovit časak Džou je pred očima iskrsla slika trenutka kad je pobegao od Lilinog smeha i stojeći zabačene glave i sklopljenih očiju prevukao kandžama preko ramena. Otresao se tog sećanja i zatreptao. Ispod svežih ogrebotina na Ni Tajevom ramenu videli su se tragovi mnogih starih ožiljaka.

»Uvek se vratim, uvek dođem na isto mesto, uvek sve isto opet i opet i opet!« povika Ni Taj.

Zateturao se prema vratima.

»Čekaj!«

Okrenuo se na trbuh i na kolenima zabauljao za njim.

»Šta nameravaš!« Bacio se na Ni Taja, obuhvatio ga i stavio ruku preko vrata.

Ni Taj je kandžama obuhvatio Džoovu podlakticu. Džo je zatresao glavom — Bili Džems mu je preprečio izlaz iz tora i na isti način mu položio kandže na ruku, i tako je sve počelo.

»Preći ću na svoj brod«, reče Ni Taj ravnim glasom, »Okrenuti se prema suncu i dati gas do daske. Jednom sam to učinio smejući se. Ovog puta ću verovatno plakati. A za tu paklenu rupu bi najbolje bilo da je zanimljiva.«

»Ali zašto?«

»Zato što će jednog dana«, i Ni Tajevo lice se iskrivi od napora koji su mu pričinjavale reći, »neko drugi srljati u srebrno sunce, isprva se smejući, zatim plačući, i biće onih koji su već čitali o tome, setiće se i iznenada shvatiti, zar ti nije jasno? Shvatiće da nisu jedini...«

»Ali niko nikad neće čitati šta ti misliš o..«

Ni Taj mu je odgurnuo ruku i potrčao niz cev, za dlaku promašivši D'ika koji je dolazio sa svežnjem papira u ustima.

Cev se otkačila i organska pena se sklopila tvoreći neprekinuti omotač kad su se vrata sobe sa konzolom zatvorila. Džo je video kako se Ni Taj naginje nad komandama; zatim je ustao i prislonio lice i šake na osmatrački ekran kada je autopilot poveo šuplji meteor pravo u ognjeni blesak sunca. Džo ga je pratio pogledom dok ga stisnuti kapci nisu zaboleli od žmirenja. Jecaji koji su dopirali preko interkoma čuli su se možda još minut pošto je brod nestao sa vidika.

Džo je rukom otro čelo i okrenuo se od zida.

D'ik je sedeo na svežnju hartije, žvaćući raskupusani ugao jednog lista. »Šta je ovo?«

»Ni Tajeve pesme«, reče Slimp. »Poslednje koje je napisao.«

»D'ik, jesi li ih ti ukrao sa njegovog broda?« upita Džo.

»Jedino što možeš sa takvima kao što je on jeste da im otmeš delo pre nego što ga unište. Na taj način smo došli do svih njegovih dela koja posedujemo. Sve ovo se već desilo«, umorno reče Slimp.

»Ali D'ik to nije znao«, reče Džo. »Samo si krao, zar ne?«

Pokušao je da zvuči prekorno.

»Potcenjuješ svoje đavo-mače«, reče Slimp. »Ono nema simpleksan um.«

Džo se sagnuo i cimao papire ispod D'ika dok se on konačno nije prevrnuo na pod i nekoliko puta ga pljesnuo po ruci. Zatim ih je odneo do stola i zavukao se ispod njega.

XI

Kad se pojavio tri sata kasnije, Džo je polako odšetao do staklenog zida i još jednom začkiljio prema belom patuljku. Okrenuo se, odsvirao tri tona na okarini i spustio ruku. »Mislim da je ovo do sada najmultipleksnija svest koju sam sreo.«

»Možda i jeste«, reče Slimp. »Ali sada si i ti multipleksan.«

»Nadam se da neće zaroniti u sunce«, reče Džo.

»Ne ukoliko usput nađe nešto zanimljivije.«

»Tamo nema baš mnogo toga.«

»Ne treba mnogo da se zainteresuje um kao što je Lijev.«

»Ono što si govorio o multipleksnosti i razumevanju uglova viđenja. On je u potpunosti preuzeo moj ugao viđenja i u pravu si: bilo je jezivo.«

»Potrebna je multipleksna svest da bi se uočila multipleksnost druge svesti.«

»Jasno mi je zašto«, reče Džo. »Koristio se svim svojim iskustvima da bi razumeo moja. Zbog toga sam se čudno osećao.«

»Znaš da je napisao te pesme pre nego što je uopšte znao da postojiš.«

»Tačno. Ali to samo čini sve još neobičnijim.«

»Mislim«, reče Slimp, »da si obrnuo izraz. Koristio si se svojim iskustvima da bi razumeo njegova.«

»Jesam li?«

»U poslednje vreme stekao si mnogo iskustva. Uredi ih multipleksno i biće ti mnogo jasnija. A kada se dovoljno razjasne, ostaće dovoljno nejasnoća da bi bio u stanju da postavljaš ispravna pitanja.«

Džo ih je neko vreme ćutke uređivao. Onda je upitao: »Kako se zvao El na kome je zasnovan tvoj um?«

»Mjuels Eronlajd«, reče Slimp.

Džo se ponovo okrenuo prema prozoru. »Onda se sve ovo već desilo.«

Nakon još jednog minuta tišine Slimp reče; »Znaš da ćeš poslednju etapu putovanja morati da pređeš bez mene.«

»Upravo sam počeo to da uviđam«, reče Džo. »Miltipleksno.«

»Dobro.«

»Biću obuzet smrtnim strahom.«

»Ne bi trebalo«, reče Slimp.

»Zašto?«

»U vrećici imaš kristalizovanog Tritovijanca.«

Naravno, mislio je na mene. Nadam se da me niste zaboravili, jer ako jeste, ostatak priče biće vam nerazumljiv.

XII

»**Š**ta bi trebalo da uradim s njim?« upita Džo.

Položio me je na somotoski podmetač na stolu. Laka izmaglica iz isparivača prigušivala je svetla na visokoj tavanici prostorije sa konzolom i davala im oreole.

»Koja je najmultipleksnija stvar koju možeš da uradiš kad nisi siguran šta treba da činiš?«

»Da postavljam pitanja.«

»Onda ih postavljaj.«

»Hoće li odgovoriti?

»Postoji i jednostavniji način da to saznaš od raspitivanja kod mene«, reče Slimp.

»Samo trenutak«, reče Džo. »Moram da uredim opažanja multipleksno. Još se nisam na to navikao«. Trenutak kasnije on upita, »Zašto ću morati da stupim u carsku vojsku i služim princa Naktora?«

»Izvrsno«, reče Slimp. »To sam se i ja pitao.«

Zato što vojska ide kud i ti, odaslah. Bilo je takvo olakšanje progovoriti. Ali to je jedna od muka kristalizacije: možeš da odgovoriš jedino ako ti postave direktno pitanje.

Igrom slučaja, u pauzi između Džoove rečenice »Još se nisam na to navikao« i njegovog pitanja, bučno se oglasio radio i glas princa Naktora objavio je da se sva ljudska bića u toj oblasti neodložno moraj u prijaviti u njegove trupe, na šta je Slimp rekao: »Čini mi se da ovo rešava problem.« Prema tome, nema ničeg tajanstvenog u vezi sa Džoovim pitanjem. Onima koji su pratili tekst do ovog mesta hoću da naglasim da se multipleksnost savršeno uklapa u zakone logike. Izostavio sam taj događaj jer sam mislio da odvlači pažnju, i pretpostavio da se iz Džoovog pitanja sa savršenom sigurnošću može zaključiti šta se dogodilo, uveren da će do toga multipleksni čitalac sam doći. Postupio sam na taj način na više mesta u priči.

»Zašto jednostavno ne mogu da predam poruku i nastavim za svoj račun?«

Jedna od tobožnjih aktivnosti za koju ste sposobni u kristalizovanom obliku jeste postavljanje retoričkih pitanja. **Jesi li spreman da predaš poruku?** odaslah.

Džo tresnu obema pesnicama po stolu. Činilo se da soba podrhtava dok sam se ljuljao napred-nazad.

»Džup! Kako glasi poruka? To sad moram da saznam, Kako glasi?«

Pojavio se neko ko će oslobditi Elove.

Džo ustade, i njegove mladalačke crte se produbiše od zabrinutosti. »To je veoma važna poruka.« Zabrinutost se pretvorila u mrštenje. »Kad ću biti spreman da je predam?«

Čim se pojavi neko ko će ih osloboditi.

»Ali prešao sam sav ovaj put...« Džo zastade. »Ja? Ja da ih oslobodim? Ali... možda ću biti spreman da predam poruku, ali kako ću znati kad sam spreman da ih oslobodim?«

Ako ne znaš, odaslah, **onda to očigledno nije ta poruka.**

Džo se osećao zbunjen i postiđen. »Ali morala bi biti.«

Ništa me nije pitao, stoga mu ništa nisam mogao odaslati. Ali Slimp je odgovorio umesto mene: »To je ta poruka, ali si je krivo protumačio. Pokušaj da daš drugo tumačenje koje neće sadržati protivrečnosti.«

Džo se okrenuo od stola. »Ne vidim dovoljno«, reče on obeshrabreno.

»Ponekad moraš gledati tuđim očima«, reče Slimp. »Ako bi u ovom času mogao upotrebiti Draguljeve, mislim da bi učinio sebi veliku uslugu.«

»Zašto?«

»Sve si tešnje vezan za Elove i našu borbu za oslobođenje. Od svih ne-elovskih vrsta, Tritovijanci najaktivnije učestvuju u toj borbi. Prosto zato. Pored toga, veoma bi ti olakšalo vojničku karijeru.«

»Može li se to učiniti?« upita Džo.

»Vrlo jednostavno«, reče Slimp. »Možeš to i sam izvesti. Uzmi Tritovijanca.«

Džo se vratio do stola i podigao me sa somota.

»Sad podigni desni kapak.«

Učinio je to i još ponešto, sledeći Slimpova uputstva. Minut kasnije vrisnuo je od bola, vrteći se udaljio od stola i pao na kolena, prekrivši lice rukama.

»Bol će uskoro nestati«, mirno reče Slimp. »Mogu ti isprati oko ako te jako peče.«

Džo odmahnu glavom. »Nije to bol, Slimpe«, prošaputao je. »Vidim. Vidim te, sebe, D'ika, Dragulj, ali istovremeno. Vidim i vojni brod koji me čeka, pa čak i princa Naktora. Ali brod je udaljen sto sedamdeset milja, D'ik je iza mene, ti svud oko mene, Dragulj u meni, a ja — više nisam ja.«

»Najbolje da malo vežbaš hodanje«, reče Slimp. »Spiralne stepenice su posebno teške u početku. Kad malo razmislim, još bolje bi bilo da navikneš da mirno sediš i razmišljaš. Onda možemo preći na nešto složenije.«

»Ja više nisam ja«, tiho ponovo Džo.

»Sviraj okarinu«, predloži Slimp.

Džo je posmatrao samog sebe kako vadi instrument iz vrećice, prinosi ga usnama i sklapa kapke, jedan preko levog oka, drugi preko blistavog predmeta koji je zamenio desno. Čuo je sebe kako započinje dugu, sporu melodiju i zatvorenih očiju video kako mu se D'ik oprezno prikrada i spušta njušku u njegovo krilo.

Nešto kasnije Džo reče; »Znaš, Slimpe, ne mislim da mi je razgovor sa Draguljem išta doneo.«

»Sigurno mnogo manje nego pogled kroz njega.«

»Poruka mi je još uvek užasno nejasna.«

»Moraš uzeti neke stvari u obzir. Kad neko postane tako ratoboran kao što je on, čak i najsimpleksniji umovi počinju da se ponašaju upravo linearno. Ali on je Tritovijanac na mestu. U stvari, ako pogledaš multipleksno, rekao ti je dosta toga.«

Džo je posmatrao sopstveno lice kako dobija usredsređen izraz. Bio je prilično smešan, pomislio je usput — nalik na veoma zabrinutu vevericu slamnate glave koja nosi dijamantski monokl. »Poruka mora da glasi: **Pojavio se neko ko će osloboditi Elove**. A ja moram biti spreman da oslobodim Elove. Samo što ja neću biti taj koji će ih osloboditi«. Čekao je da Slimp potvrdi njegovo rasuđivanje. Slimp je, međutim, ćutao. Zato je Džo nastavio: »Voleo bih da sam to ja. Ali mislim da ima razloga zašto je to nemoguće. Takođe moram biti spreman da predam poruku. A moći ću zaista da budem spreman jedino ukoliko se uverim da je spreman i onaj ko će osloboditi Elove, ma ko to bio.«

»Vrlo dobro«, reče Slimp.
»Gde ću naći tu osobu i kako ću se uveriti da je spremna da oslobodi Elove?«
»Možda ćeš sam morati da je pripremiš.«
»Ja«
»Stekao si poprilično obrazovanje u poslednjih nekoliko meseci. Moraćeš da preneseš dobar deo svog znanja nekome ko je simpleksan koliko i ti na početku putovanja.«
»I izgubim i ono malo vlastitog ja što mi je ostavio Ni Taj?«
»Da.«
»Onda to neću učiniti«, reče Džo.
»Ma hajde, molim te.«
»Čuj, stari život su mi ukrali. Sad hoćeš da dam i ovaj novi nekom drugom. Neću to učniti.«
»To je veoma sebičan način...«
»Pored toga, dovoljno znam o simpleksnim društvima da bi mi bilo jasno da jedino što možeš da im učiniš sa vojskom jeste da možda uzdrmaš jednog ili dvojicu i pritom upropastiš svoj život. A to neću.«
»Oh«, reče Slimp. »Uspeo si to da zaključiš.«
»Jesam. Bilo bi vrlo bolno.«
»Upropastićeš ga, pošao ti ili ne. Jedina razlika je u tome što nećeš moći da predaš poruku u slučaju da ne pođeš.«
»Neće li ta osoba biti spremna i bez mene?«
»Stvar je u tome što nemaš načina da to saznaš.«
»Prihvatiću rizik«, reče Džo. »Idem negde drugde. Pouzdaću se u sreću da će sve ispasti dobro bio ja tamo ili ne.«
»Nemaš pojma koliko je to rizično. Slušaj, imamo nešto vremena. Hajde da načinimo mali izlet. Hoću da ti pokažem nešto zbog čega ćeš se predomisliti.«
»Slimpe, nisam siguran da bih u ovom trenutku mogao da podnesem posetu porobljenim, iskorišćavanim i napaćenim Elovima. Njima bi da me odvedeš, zar ne?«
»Patnja Elova je nešto što se dešava tebi, a ne Elovima«, reče Slimp. »Nemoguće je razumeti patnju Elova posmatranu iz ugla samih Elova ako nisi jedan od njih. Jedna od stvari od kojih ih Carstvo štiti je i razumevanje. Ni sami Elovi se ne slažu oko toga u čemu je tolika strahota situacije u kojoj se nalaze. Ali sticaj okolnosti je takav da nam moraš verovati na reč. Postoje prepreke koje ni mutipleksnost ne može da savlada. Ponekad može da ih raznese, ali to je veoma teško i ostavlja duboke ožiljke. A prihvatanje činjenice da su nesavladive prvi je korak ka njihovom uništenju. Pokazaću ti nešto što možeš da shvatiš na svim stepenima složenosti. Razgovaraćemo sa San Severinom.«

XIII

»Je li ovo jedan od svetova koje je nanovo izgradila uz pomoć Elova?« upita Džo, obuhvativši pogledom prvo srebrne ulice pustog grada, a zatim zatalasana, šumovita brda koja su se pružala do namreškane površine jezera iza njih.
»Jeste«, reče Oskar. »Prvi dovršen, a poslednji koji će biti ponovo naseljen.«
»Zašto?« upita Džo, prekoračivši novu tučanu rešetku slivnika na pločniku. Plavičasti blesak sunca odražavao se u spiralnom prozoru koji je obavijao visoku kulu njima sleva. Veličanstvena, prazna fontana nalazila im se zdesna. Dok su prolazili pored nje, Džo je prešao prstima preko suvog granitnog oboda bazena prečnika četrdeset stopa.
»Zato što je ona ovde.«
»Koliko je još posla preostalo?«

»Svi svetovi su izgrađeni. Ponovo je uspostavljeno četrdeset i šest civilizacija. Ali etički sistemi traže vremena. Biće gotovi za šest meseci, možda nešto više.« Oskar pokaza rukom prema crnim metalnim vratima zakovanim mesinganim ekserima. »Kroz ona tamo.«

Džo je prešao pogledom po ogromnim stubovima oko njih. »Prelepo je«, reče on. »Zaista jeste. Mislim da mi je sad jasnije zašto je htela sve to da izgradi.«

»Unutra«, reče Oskar.

Džo uđe unutra.

»Niz stepenice.«

Koraci su im odjekivali duž širokog, sumračnog stepeništa.

»Ovuda.« Oskar je gurnuo manja vrata u sivom kamenom zidu.

Džo je nabrao nos kad je ušao. »Čudan mi...«

Bila je gola.

Ruke i noge bile su joj lancima prikovane za pod.

Kada joj je siva traka svetlosti pala preko pogrbljenih leđa, propela se, zatežući lance, i zaurlala, iskezivši zube čiju je neobičnu dužinu tek sad opazio. Urlik se presekao u hrapovom krkljanju.

Posmatrao ju je.

Posmatrao je sebe kako je posmatra i povlači se prema vratima, koja su se zanjihala i zalupila iza njega.

Od napora su joj se rameni mišići napeli i jasno su se ocrtavali. Žile su joj poiskakale i zategle se po vratu, a raščupana, zamršena kosa prekrivala joj je polovinu lica. **Češalj** pomislo je glupo. O bože, **crveni češalj**. Video je kako mu iz pravog oka počinju teći suze, dok se drugo osušilo i speklo.

»Sada je drže ovde«, reče Oskar. »Lanci su dovoljno kratki da je spreče da se ubije.«

»Ko...«

»Ne zaboravi da ih je bilo još dvadeset i šest. Oh, davno je prošlo vreme kada bi pustila Elove da je mogla. Ali sada je ostali drže ovde na ovakav način. A njeni Elovi nastavljaju s poslom.«

»Nije pošteno!« uzviknu Džo. »Zašto je neko ne oslobodi?«

»Znala je u šta se upušta. Prethodno im je rekla šta će morati da učine. Poznavala je svoja ograničenja.« Oskar načini bolnu grimasu. »Sedam Elova. Više nego što je iko ikada posedovao u jednom trenutku. Zaista suviše. Što više Elovi grade, tuga je sve veća. Povećava se geometrijski, kao i cena.«

Džo je buljio u nju, opčinjen i užasnut, dok mu se srce kidalo.

»Došao si da razgovaraš s njom«, reče Oskar. »Izvoli«.

Džo joj je oprezno prišao i video sebe kako to čini. Ručni zglobovi i članci bili su joj puni krasta.

»San Severina?«

Trgla se unazad sa pridavljenim hropcem u grlu.

»San Severina, moramo da razgovaramo.«

Preko njene leve nadlanice potekao je uzan potočić krvi.

»Zar ne možeš da razgovaraš sa mnom? San Severina...«

Uz zveket lanaca bacila se na njega, škljocajući zubima, sigurno bi ga ugrizla za nogu da se nije na vreme izmakao. Pregrizla je jezik i sa vriskom se stropoštala na kamen, usta punih krvi.

Džo je jedino uspeo da vidi sebe kako lupa na vratima i minut kasnije Oskar ga je držao u rukama. Oskar je pritisnuo kvaku, otvorio vrata, i zajedno sa Džoom se doteturao do podnožja stepeništa. I on je teško disao kad su počeli da se uspinju. »Skoro sam je žalio«, rekao je na pola puta do vrha.

Džo se zapanjeno okrenuo prema njemu. »Nemoj reći...«

»Žao mi je Elova«, reče Oskar. »Ne zaboravi da sam i ja jedan od njih.«

Džo je posmatrao sebe kako ponovo počinje da se penje, ispunjen zbunjenošću. »Ja je žalim«, reče on.

»Dovoljno da bi stupio u vojsku?« upita Oskar.

»Džup«, reče Džo. »Da«.

Kada su kroz gornja vrata ponovo izašli na ulicu, Džo je zažmurio, nenaviknut na svetlost. »Ni Taj«, rekao je trenutak kasnije. »On je rekao da je došao da razgovara sa San Severinom pre nekoliko dana.«

Oskar klimnu glavom.

»Ovamo? Video ju je ovakvu?«

Oskar ponovo klimnu.

»Onda je učinio isto što i ja«, reče Džo. Krenuli su ulicom. »Nadam se da je zaronio u sunce.«

»Zar je nisu mogli nečim uspavati, ili možda hipnotisati?« naglas je razmišljao Džo, zureći kroz stakleni zid u sobu sa konzolom.

»Kad zaspi, Elovi prestaju da grade«, objasni Slimp. »Da bi Elovi gradili, vlasništvo sve vreme mora biti svesno.«

»To sam manje-više uspeo da zaključim. Kako uopšte možeš biti siguran da je svesna ispod te... zveri? Može li iko dopreti do nje?«

»Ta zver je njena zaštita«, objasni Slimp. »Jesi li spreman da odeš?«

»Da spremniji ne mogu biti.«

»Onda upamti jednu kompleksnu izreku koju nadalje treba multipleksno da vrednuješ.- jedini bitni elementi bilo kog društva su umetnost i zločin, zbog toga što su u stanju da ga prisile na promenu sami za sebe, dovodeći društvene vrednosti u pitanje.«

»Je li to tačno?«

»Ne znam. Nisam multipleksno procenjivao. Ali ti ćeš, kao sledeće, promeniti društvo. Nemaš znanja da to učiniš putem umetnosti kao, recimo, Ni Taj.«

»Već mi je jasno, Slimpe«, reče Džo. »Kad smo već kod toga, Slimpe, kuda ide vojska?«

»Na Carsku Zvezdu«, reče Slimp. »Jesi li smislio koji će biti tvoj prvi zločin?«

Džo za trenutak ućuta. »Pa, dok nisi otkrio odredište, mislio sam da će to biti neopravdano odsustvovanje. Više nisam u toj meri siguran.«

»U redu«, reče Slimp. »Zbogom, Džo.«

»Zbogom.«

XIV

Džo je skoro odmah zaključio da mu se ne dopada vojska. Vrzmao se oko tri minuta sa ostalim regrutima po deset milja dugačkom svemirskom brodu dok nije naišao princ Naktor. Kad su se regruti povukli, princ Naktor je ugledao D'ika. Đavo-mače je mlatilo nogama po vazduhu i cvrkutalo. Kada je Džo pošao da ga podigne, princ Naktor je upitao. »Je li to tvoje?«

»Da, gospodine«, reče Džo.

»Ne možeš to uneti na brod.«

»Naravno, gospodine«, reče Džo. »Odmah ću se pobrinuti za to.« Uz pomoć razvijene moći viđenja nije mu bilo teško da nađe neko mesto na ratnom brodu gde će sakriti D'ika. Brod je bio renoviran nekoliko godina ranije, i dosta stare opreme je uklonjeno i zamenjeno kompaktnijim komponentama. Stara osmatračnica, gde je bio smešten direktni fotokontaktni regenerator, izbačena je, a odeljak unutar staklenog trupa isprva korišćen kao ostava za stvari koje nikad ni-kom neće zatrebati, a zatim

zapečaćen.

Džo je šmugnuo iz gomile, zgrabio klešta iz ormarića sa alatom i pronašao zapečaćeni prolaz. Strgao je plombu sa vrata, šutnuo D'ika u tminu iza njih, i taman se spremao da ih zatvori, kad mu je sinula jedna zamisao. Vratio se do ormarića, uzeo šablon sa slovima, kanticu žute boje i četkicu. Vratio se do ulaza i na vratima napisao:

ULAZ REZERVISAN
SAMO ZA Dž-O
OSOBLJE

Vratio se uz stepenice taman na vreme da zaduži opremu i uniformu. Starešina odeljenja zatražio mu je dozvolu i otišao da pretrese kontrolni kompujeter kada mu je Džo rekao da je nema. Džo se vratio do vrata i prošao kroz njih. Dospeo je u hodnik koji je bio toliko nizak da mu je pri hodu žuta glava češala tavanicu i kupila prašinu sa nje. Tada je začuo muziku.

Čuo je taj instrument još davno, kad je bio šatler. Ronova gitara. S tim što je neko na ovoj gitari svirao drukčije, mnogo brže. A glas — nikad nije čuo takav glas. Bio je lagan i raskošan poput njegove okarine.

Čekao je. Mučilo ga je iskušenje da uđe i pogleda, ali mu se odupro. Saslušao je pesmu do kraja, i kada je čuo da počinje iz početka, uzeo okarinu i počeo da je prati. Pevanje je prestalo; gitara je zanemela. Džo je dovršio pesmu i izašao iz hodnika.

Sedela je na podu ispred gomile kristalnih blokova. Stakleni zid broda propuštao je belu svetlost Podjednakog. Podigla je pogled prema njemu i lice joj se — bilo je to lice, tamno, finih crta, okrunjeno gustom smeđom kosom koja je padala na jedno rame — iskrivilo u grimasu nemuštog straha.

»Šta radiš?« upita Džo.

Uzmakla je i naslonila se na površinu kristalnih blokova, ruke prislonjene uz žućkasti rezonator gitare; prstima je prelazila preko drveta, ostavljajući sjajne tragove na laku.

»Jesi li videla D'ika?« upita Džo. »Osmonogo, rogato davo-mače, otprilike ovoliko? Ušlo je pre petnaestak minuta«.

Odmahnula je glavom, sa žestinom koja mu je govorila da je njeno odricanje opšte i ne odnosi se samo na postavljeno pitanje.

»Ko si ti?« upita on.

Upravo tada D'ik se pomolio iza kristalnih blokova, zašenio pred njom, izvrnuo se na leđa, zamlatarao nogama po vazduhu, mjauknuo, isplazio jezik, jednom rečju potrudio se da bude savršeno dopadljiv. Džo je ispružio nogu i počešao D'ikov trbuh golim nožnim palcem. Bio je go još od zaduživanja, a uniforma mu je stajala prebačena preko ruke.

Devojka je nosila belu bluzu sa rol-kragnom i plavu suknju koja joj je dopirala do ispod kolena. Ono što ju je uplašilo kod njega kao da se nalazilo iza uniforme, pošto je buljila u nju kao da pokušava da je prosvrdla pogledom. Na osnovu trzaja mišića njenog lica, zaključio je da su joj se misli još više zbrkale.

»Dopada mi se tvoje pevanje«, reče Džo. »Ne bi trebalo da se plašiš. Zovem se Džo. Šta ti radiš ovde?«

Iznenada je zažmurila, pustila da joj gitara padne u krilo i šakama poklopila uši. »Pevam«, izgovorila je brzo. »Samo pevam. Pevam najvažniju stvar na svetu, znaš. Nikome ne smetam. Ne, ne govori ništa. Odbijam da odgovaram na pitanja«

»Izgledaš prilično zbunjena«, reče Džo. »Hoćeš li možda da ih postavljaš?«

Odmahnula je glavom, a zatim je uvukla u ramena kao da želi da izbegne udarac.

Džo se namrštio i iskrivio jedan, pa drugi ugao usana. Neko vreme je grickao usnu i najzad rekao; »Ne verujem da si baš toliko simpleksna.« Samo se još više zgurila uz

kristalne blokove. »Znaš, ja u stvari nisam vojnik.«

Podigla je pogled. »Zašto onda imaš uniformu?«

»Gle! Upravo si mi postavila pitanje.«

»Oh!« Uspravila se i šakom poklopila usta.

»Imam uniformu zato što sam bio veoma blizu toga da postanem vojnik. Moram da je nosim jedino kad izađem. Ako te plaši, skloniću je.« Zavitlao je uniformu preko kristalnog zida. Devojka je opustila ramena i vidno odahnula. »Kriješ se od vojnika«, polako reče Džo. »Kad bi te našli, najviše bi ti odgovaralo da te smatraju simpleksnom. I ti ideš na Carsku Zvezdu?«

Klimnula je glavom.

»Ko si ti?«

Podigla je gitaru. »Radije ti ne bih rekla. Nije da nemam poverenja u tebe, ali što manje ljudi na ovom brodu to zna, tim bolje.«

»U redu. Ali hoćeš li mi onda dati odgovor na drugo pitanje?«

»Da. Svi ovi vojnici pod komandom princa Naktora idu na Carsku Zvezdu da me ubiju u slučaju da stignu tamo pre mene.«

»To nije odgovor na pitanje koje sam želeo da ti postavim.«

Videlo se da se oseća užasno neprijatno.

»Ali mislim da je prilično dobar.« Nasmešio se.

Pružila je ruku da počeše D'ika po trbuhu. »Jednog dana ću naučiti i to odgo-vori-pre-nego-što-te-pitaju. Ostavlja takav utisak kad uspe. Mislila sam da ćeš pitati šta se ovde dešava.«

Džo je izgledao zbunjen. Onda se nasmejao. »Kriješ se od vojnika sedeći im pred nosom. Vrlo multipleksno. Vrlo multipleksno.« Prekrstivši noge, seo je na pod tako da se D'ik nalazio između njih.

»Isto tako, ali idem s njima, prilično je sigurno da neću stići posle njih. U najgorem slučaju, stići ćemo istovremeno.« Napućila je usne. »Ali moram naći načina da stignem prva.«

Džo je takođe počeo da češka D'ika, i prsti im se sretoše. Iscerio se. »Hteo sam samo da te pitam odakle dolaziš. Znam kuda si se uputila i gde si sada.«

»Oh«, reče ona. »Jesi li čuo za gospođicu Peripiker?«

»Koga?«

»Šta. Akademija gospođice Peripiker za mlade dame.«

»Šta je to?«

»Odatle dolazim. To je savršeno grozno mesto na koje dolaze u suštini dobre devojke iz najboljih porodica i uče da se ponašaju tako simpleksno da ne poveruješ.«

»Ne verujem ti«, reče Džo.

Nasmejala se. »Ja sam jedan od promašaja gospođice Peripiker. Tamo ima dosta zabave — tenis, anti-g odbojka, rukomet na četiri gola — moj omiljeni sport — i trodimenzionalni šah. Bilo je svega nekoliko nastavnika koji su zaista nešto znali. Ali ono što zaista volim — pevanje i sviranje gitare — naučila sam sama.«

»I to vrlo dobro.«

»Hvala«. Izmamila je iz žica opadajući niz akorda, otvorila usta i zapevušila melodiju čija se visina menjala u širokim, neobičnim razmacima koji su naizmence pobuđivali zadovoljstvo, čežnju i radost kakve Džo nije osetio otkako je pevao Elovima.

Zastala je. »Tu pesmu su sastavili Elovi. Ona mi je jedna od najdražih.«

»Predivna je«, reče Džo, zatreptavši. »Nastavi, molim te. Otpevaj je dokraja.«

»To je sve«, reče ona. »Vrlo je kratka. Samo tih šest tonova. Oni prenesu svoju poruku i pesma se prekida. Sve što Elovi naprave veoma je ekonomično.«

»Oh«, reče Džo. Melodija je bila kao duga razapeta kroz njegove misli, široka i umirujuća.

»Otpevaću dru...«

»Ne«, reče Džo. »Pusti me da malo promislim o ovoj.«

Nasmešila se i ćutke spustila ruku sa žica.

Džo je kružio rukom po D'ikovom trbuhu. Đavo-mače je tiho frktalo. »Reci mi«, reče Džo, »zašto princ Naktor želi da te ubije na Carskoj Zvezdi?«

»Otac mi je vrlo bolestan«, objasnila je. Iznenada su me pozvali da napustim gospođicu Peripiker i vratim se, jer izgleda da može umreti svakog časa. Kad umre, naslediću presto Carstva — ako budem tamo. Ako ne, oteće mi ga princ Naktor. Celim putem se utrkujemo.«

»Ti si prestolonaslednica Carstva?«

Klimnula je glavom.

»Mora da si prilično značajna«, začuđeno reče Džo.

»Biću niko i ništa ako ne preteknem Naktora. Godinama je čekao da se ovo desi.«

»Zašto da presto ne nasledi Naktor, već ti?«

»Zato što bih, između ostalog, oslobodila Elove. Princ Naktor hoće da ih zadrži pod zaštitom.«

»Shvatam.« Klimnuo je glavom i obgrlio kolena. »Kako bi to učinila i zašto Naktor to ne želi?«

»Ekonomski razlozi«, reče devojka. »Imam podršku dvadeset i šest najbogatijih ljudi Carstva. Uzdaju se da ću stvar rešiti multipleksno. Čekaju me na Carskoj Zvezdi da čuju kakav je ishod mog sukoba sa Naktorom. Odbijaju da podrže Naktora, tako da on raspolaže samo vojskom. Iako je prilično multipleksna osoba, poseduje samo jedan instrument moći kojim je u stanju da se koristi. A ako možeš da ideš samo u jednom pravcu, vrediš koliko i da si simpleksan, želeo ti to ili ne. I tako me oni čekaju, okupljeni u odaji Saveta, poduprtoj bronzanim stubovima, gde vitraži na prozorima od zatamnjenog stakla bacaju mnogostruke senke na plave pločice, a negde, na kristalnom krevetu, moj otac leži na samrti...«

»Džup«, zadivljeno reče Džo.

»Nikad nisam bila tamo. Čitala sam o tome u romanu Mjuelsa Eronlajda. Svi smo čitali njegovu političku trilogiju kod gospođice Peripiker. Jesi li čitao njegova dela?«

Džo odmahnu glavom. »Samo...«

»Da?«

»Mislim da imam poruku za njih, tamo u odaji Saveta.«

»Poruku?«

»Zato i idem na Carsku Zvezdu. Treba da predam poruku, i mislim da je kucnuo čas da to učinim.«

»Kakvu poruku?«

Džo je spustio ruke sa kolena. »Nisi baš preterano željna da mi kažeš ko si; mislim da će biti najbolje da zadržim poruku za sebe dok ne stignem u odaju Saveta.«

»Oh.« Pokušala je da se napravi zadovoljna time, ali na licu joj se videlo da je i dalje radoznala.

»Reći ću ti samo ovo«, reče Džo, smešeći se. »Odnosi se na Elove.«

»Oh«, ponovi ona, sporije. Iznenada je klekla i naslonila se na gitaru. »Čuj, hajde da se dogovorimo. Ne možeš ući u odaju Saveta bez moje pomoći...«

»Zašto?«

»Niko ne može. Snažni energetski prsten koji štiti odaju otvara se samo na dvadeset osam otisaka misli — najbolje da pročitaš kod Eronlajda. Dvadeset i šest se već nalazi unutra. Moj otac umire, i sumnjam da je njegov otisak još prepoznatljiv. Tako preostajem samo ja. Pomoći ću ti da uđeš u odaju Saveta ako mi pomognes da savladam princa Naktora.«

»U redu«, reče Džo. »U redu. To je pošteno.Kakva ti je pomoć potrebna?«

»Hm«, reče ona. Ponovo je sela. »Imaš uniformu, pa možeš da se iskradeš odavde i ponovo se ušunjaš.«

Džo je klimnuo glavom i čekao da nastavi.

Ona je, međutim, samo slegla ramenima, a zatim ga upitno pogledala. »To je već nešto, zar ne?«

»Hoćeš da kažeš da sam treba da dođem do ostalog«, reče Džo. »Pokušaću. Kakvu si pomoć imala do sada?«

»Imam mali kompjuter koji ometa prisluškivače i tragače.«

»Možda sam mali«, začu se glas ispod Džoove uniforme prebačene preko nagomilanih blokova, »ali još nisam dostigao punu veličinu.«

»A?« reče Džo.

»To je Slimp«, reče devojka. »Sveprisutni...«

»... lingvistički multipleks«, dovrši Džo. »Da. Jednog sam već upoznao.« Tek tada je shvatio da su razbacani kristali u stvari logički moduli. Međutim, bilo ih je iznenađujuće malo. Bio je navikao da ih vidi poslagane na šezdeset stopa visokom zidu sobe sa konzolom.

»On je došao na ideju da se sakrijemo na ratnom brodu.«

Džo klimnu glavom i ustade. »Ako svi budemo sarađivali, možda možemo da sredimo stvar, mada imam osećaj da će biti pomalo zapetljano. Da, mislio sam da priupitam nešto. Na koju planetu u sistemu Carske Zvezde idemo?«

Devojka je izgledala veoma iznenađena.

»Pa, ne idemo na samu zvezdu, zar ne?«

Slimp reče: »Ne bih rekao da mu je poznato. Stvarno bi trebalo da pročitaš Eronlajda.«

»Mislim da ne zna u čemu je stvar«, reče ona, grickajući palac. »Da mu kažem?«

»Ja ću.«

»Hoćeš da kažeš da ljudi **zaista** žive na zvezdi?«

»Mogli bi«, reče Slimp. »Površinska temperatura Aurige je niža od hiljadu i po stepeni. U pitanju je veoma tamna zvezda, i ne bi bilo teško postaviti sistem za hlađenje koji bi snizio temperaturu do razumne...

»Ne žive na njoj«, reče devojka. »Ali oko Aurige nema planeta«.

»Gde se onda...«

»Pusti mene. Molim te«, ponovi Slimp. »Aurige nije samo najveća zvezda u galaksiji — stotinama puta masivnija od Sunca, hiljadama puta veća. Ali nije samo zvezda u pitanju...«

»Stvar je komplikovanija...«

»Multiplikovanija«, reče Slimp. »Odvajkada je poznato da je Aurige dvojna zvezda. Međutim, tamo najmanje sedam džinovskih zvezda — u poređenju sa Suncem — izvodi prilično složen, ali lep ples jedna oko druge«.

»A sve oko jedne tačke«, reče devojka. »Ta tačka je središte Carstva«.

»Stalna tačka«, reče Slimp, »u svetu koji se okreće. To je aluzija. Ta tačka je gravitaciono središte tog ogromnog multipleksa materije i središte moći Carstva«.

»I mesto odakle se njime upravlja«, reče devojka.

»Možeš li da zamisliš kakvom su nepojamnom naprezanju izloženi i prostor i vreme u toj tački? Tamo se razdvajaju niti stvarnosti. Vremenska sadašnjost spaja prostornu prošlost sa mogućom budućnošću, i oni se potpuno prepliću. Samo najmultipleksniji umovi mogu da odu tamo i vrate se putem kojim su i došli. Ako stigneš u sredu, izaći ćeš u četvrtak, sto godina ranije i hiljadu svetlosnih godina dalje«.

»Tu se nalazi prostorno-vremenski prolaz«, objasni devojka. »Savet ga kontroliše i na taj način drži vlast u rukama. Hoću da kažem, ako možeš da skokneš u budućnost i vidiš šta će se desiti, a zatim u prošlost da središ da se to odvija kako tebi odgovara,

onda manje — više imaš svemir u šaci«.

»Manje-više«, reče Džo. »Koliko imaš godina?«

»Šesnaest«, reče devojka.

»Dve godine si mlada od mene«, reče Džo. »A koliko si puta prošla kroz prolaz na Carskoj Zvezdi?«

»Nikad«, iznenađeno reče ona. »Ovo je prvi put da napuštam gospođicu Peripiker. Samo sam čitala o tome«.

Džo klimnu glavom. »Reci mi« — pokazao je prstom na gomilu logičkih modula — »da li je ovaj Slimp zasnovan na svesti Ela?«

»Znaš šta...« poče Slimp.

»Da znaš da si veoma netaktičan«, izjavi devojka, uspravivši se. »Od kakvog je to značaja...«

»Ni od kakvog«, reče Džo. Uzdahnuo je. »Jedino mi se čini da se sve ovo već desilo. Takode mislim da imam mnogo da ti kažem«.

»A šta to?«

»O čemu on to priča?« upita Slimp.

»Slušaj«, reče Džo. »Za oslobođenje Elova trebaće ti više vremena nego što misliš. Moraćeš da iskusiš nepodnošljivu tugu vlasništva nad Elovima...«

»Oh, nikad ne bih posedovala.«

»Posedovaćeš«, tužno reče Džo. »I to više nego što je iko ikada posedovao. To je verovatno jedini način na koji ćeš moći da ih oslobodiš«. Džo odmahnu glavom. »Izbice rat, i mnogo toga što smatraš lepim i važnim biće uništeno«.

»Oh, rat! S kim...«

Džo slegnu ramenima. »Verovatno s princem Naktorom«.

»Oh, ali čak ni u slučaju rata ne bih... Oh, Slimpe, znaš da nikad ne bih...

»Mnogi će umreti. Mislim da će prilike biti takve da ćete Savet i ti zaključiti da je nabavka Elova jedini način da se sve ponovo izgradi. I nabavićete ih. Oboje ćete morati da ponesete težak teret tuge i još gorih stvari. Ali daleko u budućnosti, kada se sve što pričam bude dešavalo, srešćeš jednog momka«. Osmotrio je svoj odraz u staklu. »Hteo sam da kažem da će ličiti na mene. Ali ne previše. Njegove oči — pa, neće imati ovu staklenu stvar umesto desnog oka. Ruke — imaće kandže na levoj. Biće mnogo tamniji od mene jer je provodio mnogo više vremena napolju nego ja u poslednje vreme. Govor će mu biti skoro nerazumljiv. Iako će mu kosa biti otprilike iste boje kao i moja, biće mnogo duža i jako raščupana...« Džo je iznenada posegao u vrećicu i počeo da je prekopava. »Evo ga. Zadrži to dok ga ne sretneš. Tad mu ga daj«. Dao joj je crveni češalj.

»Zadržaću ga«, reče ona zbunjeno. Okrenula ga je u ruci da ga prouči. »Ako tako loše govori, mogu mu davati časove međujezika. U tom pogledu, gospođica Peripiker bila je pravi fanatik«.

»Znam da možeš«, reče Džo. »Oboje me zapamtite, i kada ga sretnete, pokušajte da ga načinite što sličnijim meni. Evo, ovako ćete ga prepoznati«. Pokazao je na D'ika. »Vodiće ovakvu zverčicu kao ljubimca. Hteće da ide na Carsku Zvezdu, kao mi sada, ali ti ćeš tada ići na drugu stranu. Nosiće poruku koju treba da preda, ali neće znati kako ona glasi. Biće veoma nesiguran u sebe, i neće znati kako je došlo do toga da poseduješ tako neverovatna stvorenja kao što su Elovi«.

»Ali ni ja ne razumem«.

»Tada ćeš razumeti«, reče Džo. »Umiri ga. Reci mu da će saznati sadržaj poruke kad bude trebalo da je preda. On je veoma nesiguran dečkić«.

»Po tvom opisu mi se ne čini preterano privlačnim«.

Džo slegnu ramenima. »Verovatno ćeš do tada proširiti svoj osećajni opseg. Biće nečega u njemu...«

»Znaš«, iznenada reče ona, podigavši pogled sa češlja, »mislim da si veoma lep dečko«. Nasmešila se osmehom u kome je bilo i skromnosti i iznenađenosti sobom.

Džo je zaurlao od smeha.

»Nisam mislila... Oh, izvini ako sam išta rekla...«

»Ne!« Džo se otkotrljao na pod. »Ne, sve je u redu!« Mlatarao je nogama po vazduhu. »Ne, sasvim je u redu«. Vratio se u sedeći položaj i prestao da se smeje.

Preplela je šake, uhvativši nabor na suknji.

»Nisam imao nameru da ti se smejem«, reče Džo.

»Nije to u pitanju«.

Nagnuo se napred. »Onda mi reci šta je«.

»Jednostavno — pa, otkako sam otišla od gospođice Peripiker, dešavaju mi se najneobičnije stvari. A svako koga sretnem kao da zna za bleb bolje od mene šta se dešava«.

»... bleb?«

»O, bože. Ni to nisam htela da kažem. Gospođica Peripiker bi dobila napad«.

»Ovaj... šta tačno znači **bleb**?«

Zakikotala se i nesvesno prigušila glas kad se nagnula prema njemu. »To je ono što **skupljaju** sve devojke kod gospođice Peripiker!«

Džo klimnu glavom. »Jasno mi je otprilike šta hoćeš da kažeš. Nisi dugo multipleksna, zar ne?«

»Nisam. A do pre koju nedelju, pokazala je na Slimpa, »on je bio Slisp«.

»Znaš«, reče Slimp, »ne moraš baš sve da mu kažeš«.

»U redu je«, reče Džo. »Razumem«.

»Doživela sam toliko pustolovina otkako sam krenula. Sve jednu neobičniju od druge«.

»Kakvih pustolovina?« upita Džo. »Pričaj mi o njima«.

»Poslednju sam doživela na brodu na kome sam bila pre ovoga — tamo nisam morala da se krijem — na njemu je bio šatler kome sam davala časove međujezika. Otkrila sam da piše prekrasne pesme. Mislim da su potpuno izmenile moj život — znam da to zvuči prilično melodramatično i pretpostavljam da ti nije jasno kako je to moguće. U svakom slučaju, on me je upoznao sa Slimpom. Slimp mu je bio prijatelj pre nego što je postao Slimp. Slimp kaže da je zamisao o sakrivanju na ratnom brodu potekla od njega. Očigledno je jednom i tog momka gonila vojska, i...«

»Ni Taj je to već radio?«

»Otkudznašda se tako zove?«

»Čitao sam njegove pesme«, reče Džo. »Jasno mi je kako su ti izmenile život. On ti stavlja do znanja koliki deo tvog života pripada tebi, a koliki istoriji«.

»Da. Da, baš to me se najviše dojmilo«.

Oborila je pogled u krilo. »A ako si prestolonaslednica Carstva, toliko pripada istoriji da jedva ako nešto ostaje tebi«.

»Ponekad čak i ako nisi.« Posegao je u vrećicu i izvukao okarinu. »Svirajmo zajedno.«

»U redu«, reče ona i uze gitaru. Započeli su tihu, lelujavu melodiju. Iza staklenog zida mirno je proticala noć, kao da sluša svirku mladića i devojke dok brod klizi kroz tamu.

»Gledaš me«, reč ona najzad, »kao da veoma mnogo znaš o meni. Da li mi čitaš misli?«

Džo odmahnu glavom. »Radi se samo o simpleksnom, kompleksnom, i multipleksnom.«

»Čak i govoriš kao da znaš.«

»Znam da je ovaj Slimp zasnovan na svesti Mjuelsa Eronlajda.«

Okrenula se. »Slimpe... nisi mi to rekao!«

»Nisam znao. Ni Taj mi nije rekao. Rekao mi je samo da sam zasnovan na Elu, a ne i na kom.«

»A ti si San Severina.«

Ponovo se okrenula prema njemu. »Ali malopre si rekao da...«

»A sad kažem da znam.«

»Kako vreme prolazi«, izjavi Slimp, »ljudi stiču nova znanja. To nam je jedina nada.«

Kroz zid ratnog broda nazirale su se tamne i usplamtele mase multipleksnog sistema Carske Zvezde.

San Severina je otišla do zida i naslonila obraz na staklo. »Džo, jesi li ikad prošao kroz prolaz na Carskoj Zvezdi? Možda zato toliko znaš o budućnosti.«

»Ne. Ali vi ćete proći.«

Podigla je glavu i oči joj se raširiše. »Oh, poći ćeš sa mnom, zar ne? Bojim se da idem sama.«

Dotakla mu je rame.

»Džo, da li znaš hoćemo li uspeti ili ne?«

»Znam samo da će sve potrajati duže nego što mislimo, uspeli mi ili ne.«

Prsti su joj skliznuli niz njegovu ruku i sklopili se oko nje. »Ali ti ćeš mi pomoći. Pomoći ćeš mi.«

Podigao je ruke i položio joj ih na ramena. Učinila je isto. »Pomoći ću ti«, reče on. Carska Zvezda se približavala. »Naravno da ću ti pomoći, San Severina. Kako bih to mogao da odbijem posle svega što si učinila za mene?«

»Šta sam učinila?« upitala je, ponovo zbunjena.

»Psst«, rekao je i prstom joj dotakao usne. »Ako postavljaš pitanja na koja ti niko ne može dati odgovor, treba samo da pričekaš i vidiš.«

D'ik je štucnuo u snu a Slimp se nenametljivo nakašljao. Ponovo su se okrenuli da pogledaju Carsku Zvezdu, a iz zaštitne duplje od kostiju i mesa pogledao sam i ja, i video mnogo dalje.

Ja sam Dragulj.

XV

Multipleksni čitalac je do sada već uvideo da je priča mnogo, mnogo duža nego što mislite, ciklična i samoobjašnjavajuća. Veliki deo sam morao da izbacim; ali dovoljno je da uredite svoja opažanja multipleksno i praznine vam neće smetati.

Nema kraja! čujem jedan iskompleksirani glas.

Nije tačno. Pogledajte drugu stranicu. Tamo sam rekao da smo D'ik, okarina i ja ostali uz njega do kraja, dakle, kraj postoji.

Hoćete kamenčić za mozaik?

Evo jednog. Kraj je došao uskoro pošto su San Severini (posle mnogih putovanja kroz prolaz), tada ćelavoj, izboranoj, povredenoj, lečenoj i sto godina staroj, dopustili da se odrekne vlasti, a s njom i imena i većeg dela bolnijih uspomena. Odabrala je 3-Psa za sadruga i ime Harona, i povukla se na satelit zvani Rajs, gde tokom narednih petsto godina nije imala nikakvih napornijih obaveza osim da čuva kapiju transportne zone i bude ljubazna prema deci, što je odgovaralo njenim godinama.

Još jedan kamenčić? **Bleb** je rosa koju, kap po kap, sa listova ljubičaste paprati, u zoru skupljaju devojke iz akademije gospođice Peripiker za mlade dame.

Oh, mogao bih vam pričati dobre i loše vesti o pobedama i porazima. Princ Naktor je započeo rat koji je spržio osam svetova, uništio pedeset dve civilizacije i trideset dve hiljade trista pedeset sedam celovitih i međusobno različitih etičkih sistema: mali poraz. A sada, velika pobeda: princ Naktor je, sticajem okolnosti do koga vam ostavljam da

sami dođete, u ludom strahu, obliven znojem, u ponoć bežao kroz džunglu Central Parka na Zemlji kada je D'ik zevnuo, pojavio se iza cestara drveća i sasvim ga slučajno zgazio — dostigavši do tog vremena punu veličinu od pedeset stopa.

Ispričao sam kako je San Severina, stara i ćelava i pod imenom Harona, prva govorila dečaku Kometi Džou o simpleksnom, kompleksnom i multipleksnom pod građevinom zvanom Bruklinski most na svetu zvanom Rajs. Mogao bih isto tako pričati kako je Džo, podjednako izboran i star i pod imenom Norn, prvi naučio devojčicu San Severinu pesmi koju su kasnije zajedno svirali u napuštenom odeljku ratnog broda, na svetu koji u ovoj priči nije pominjan — pod građevinom zvanom Bruklinski most.

Mogao bih pričati kako se, prilikom konačnog oslobođenja Elova, kada se gomila utišala da čuje raskošnu muziku, čovek po imenu Ron, koji je kao dečak pevao Elovima kad je bio šatler, dok su mu u uglovima očiju treperile suze, grla stegnutog od navale osećanja i onda i sada, okrenuo prema Elu koji mu je stajao sa strane, sabijen u neverovatnom mnoštvu ljudi, i prošaputao — misleći ne samo na napregnutu pažnju koja ga je okruživala i neverovatan učinak kratke pesme, već i na potresni trenutak oslobođenja — »Jesi li ikada video nešto slično?«

El je ćutao, ali je zato momak istočnjačkog lica koji mu je stajao sa strane uzvratio sa strahovitim, prigušenim besom, »Ja jesam!« a zatim rekao Elu, »Hajde, Mjuelse, da se čistimo odavde, a?« i El i momak su se počeli probijati ka rubu gomile, da bi potom započeli putovanje neverovatno koliko i ono o kome sam vam pričao, dok je Ron stajao kao ukopan razjapljenih usta, sa nevericom posmatrajući to svetogrđe.

Srećan poraz: kada je princ Naktor spalio Džoovo telo na zaleđenim ravnicama planete koja je kružila oko Podjednakog — srećan zato što je Džou dao slobodu da koristi mnoga imena i mnoga tela.

Tragična pobeda: kada je Slimp uništio um princa Naktora svega nekoliko časova pre njegovog susreta sa D'ikom u Central Parku, tresnuvši u punoj veličini — što će reći daleko, daleko veći nego u ovoj priči — u Geodetsku osmatračku stanicu, gde je Naktor bio sakrio svoj mozak, smestivši ga u jaje od slonovače ispunjeno hranljivim rastvorom duboko unutar stanice — tragična zato što je pri sudaru i Slimp bio konačno uništen.

Mogu da pričam i o samom kraju, koji se dešava kad i sam početak, kada se najzad zaista pojavio neko ko će osloboditi Elove, i Kometa Džo — tada još uvek pod imenom Norn — Kaj, Marbika i ja smo nosili poruku sa S. Doradusa na Carsku Zvezdu u organoformi, kada je iznenada otkazao mehanizam za oblaganje, usled čega smo skrenuli sa kursa. Dok sam se sa ostalima borio da spasem brod, za trenutak sam se okrenuo i ugledao Norna na pramcu kako zuri u blistavo sunce prema kome smo padali. Počeo je da se smeje.

Trudeći se iz petnih žila da vratim brod na kurs, upitao sam, »Šta tu ima smešno?«

Polako je odmahnuo glavom, ne skrećući pogled. »Jesi li ikad pročitao neku Ni Taj Lijevu pesmu, Dragulju?«

Kao što rekoh, to je bilo na početku, i tada još nisam bio pročitao nijednu. Nisam bio ni kristalizovan. »Nije vreme za književne rasprave.« povikao sam — iako me je on neposredno pre nesreće satima strpljivo slušao kako opisujem knjigu koju sam nameravao da napišem.

Kaj je doplivao kroz proto-protoplazmu. »Mislim da ništa ne možemo da učinimo.« Svetlost koja se probijala kroz zelenkasti želatin obasjala je njegovo lice iskrivljeno od straha.

U trenutku kada sam ponovo pogledao Norna, koji je i dalje nepomično stajao, u tami je zablistala razlivena mrlja svetlosti. Prestao je da se smeje i niz lice su mu potekle suze.

»Tu je jedan satelit«, povikala je Marbika iz tame unutrašnjosti. »Možda se možemo spustiti...«

Što smo i učinili.

Na satelit zvani Rajs gde nije bilo ničega osim simpleksne kulture sa jednim proizvodom i transportne zone.

Oni su umrli. Jedino sam ja bio u stanju da nastavim, mada je Norn uspeo da preda poruku drugom nosiocu, i nastavio sam da bih obezbedio predaju poruke...

Jesam li već ispričao ovaj deo priče?

Sumnjam.

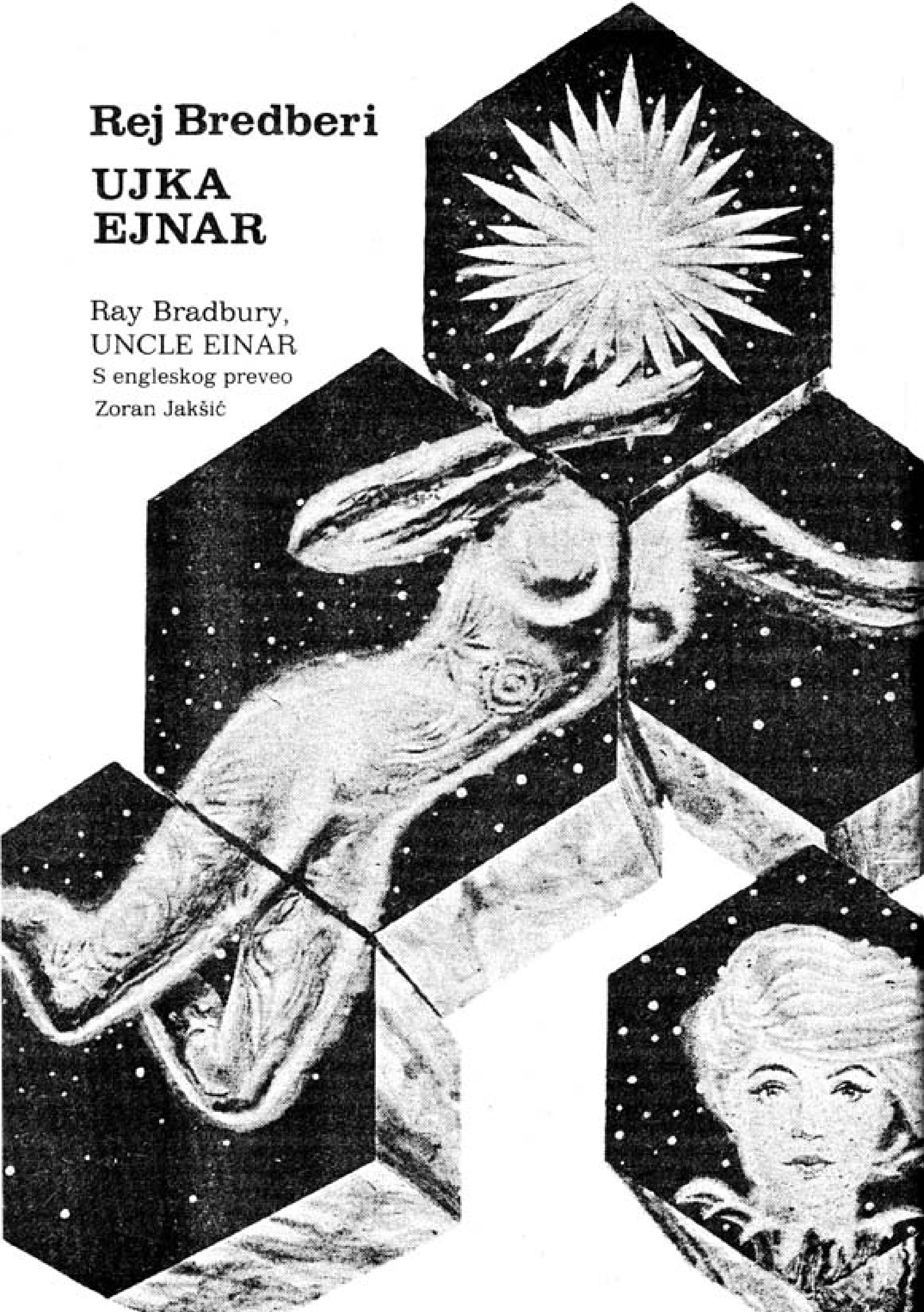
U ovom ogromnom multipleksnom svemiru ima skoro isto toliko svetova zvanih Rajs koliko i građevina zvanih Bruklinski most. To je početak. To je kraj. Vama ostavljam da multipleksno uredite svoja opažanja i pređete put od početne do krajnje tačke.

Rej Bredberi

UJKA EJNAR

Ray Bradbury,
UNCLE EINAR
S engleskog preveo
Zoran Jakšić

Trebaće ti samo minut«, reče slatka ženica ujkaEjnara.

— »Odbijam«, reče on. »A za to mi je potrebna samo sekunda.«

»Čitavo jutro sam radila«, reče ona i podboči svoj vitki struk, »a ti nećeš da pomogneš? Grmi, znači, padaće kiša.«

»Neka samo pada«, reče on mrgodno. »Neću da me prosvira munja samo zato da bih ti prosušio veš.«

»Ali ti si tako brz u tome.«

»Ponovo odbijam.« Njegova široka, kožasta krila nervozno su treperila iza ozlojeđenih leđa.

Ona mu pruži tanki kanap za koji je bilo prikačeno četiri tuceta sveže opranih komada rublja. Zgađeno ga je vrteo medu prstima. »Znači dotle je došlo«, gorko je promrmljao. »Dotle, dotle, dotle.« Gotovo se rasplakao gnevnim i gorkim suzama.

»Ne plači; opet ćeš ga pokvasiti«, reče ona. »Skoči sada, projuri sa njim.«

»Projuri sa njim.« Glas mu je bio šupalj, dubok i strašno povreden. »A ja kažem: neka grmi, neka lije!«

»Da je lep, sunčan dan, ne bih ni pitala«, reče ona razložno. »Sve moje pranje propade ako nećeš. Visiće svuda po kući...«

To je upalilo. Više od svega mrzeo je kad se veš rasprostre i okači na sve strane tako da čovek mora da puzi ispod njega da bi prešao sobu. Skočio je na noge. Njegova široka zelena krila zabrujaše. »Samo do kraja pašnjaka!«

Fijuk: on skoči; krila su mu gutala i milovala svezi vazduh. I dok kažete »Ujka Ejnar ima zelena krila«, on je već jedrio nisko iznad svog imanja, vukući za sobom rublje u vidu duge, lepršave petlje kroz mlatarave udare i zamahe svojih krila.

»Hvataj!«

Kada se vratio sa puta, on spusti rublje, suvo poput kokica, na niz čistih prostirki koje je ona raširila za to.

»Hvala!« kliknula je.

»Gahh!« povikao je i odleteo pod jabukovo drvo da turobno premišlja.

Divna, svilasta krila ujka Ejnara visila su iza njega poput zelenih jedara i šuštala i šaptala sa njegovih ramena kad god bi kihnuo ili se naglo pokrenuo. Bio je jedan od nekolicine članova Porodice čija je obdarenost bila vidljiva. Svi njegovi tamni nećaci i rođaci krili su se po gradićima širom sveta, činili neviđene stvari svojim umom ili veštičjim prstima i belim zubima; sipali sa neba u vidu vatrenih jezika ili hitali po šumama u vidu vukova obasjanih mesečinom. Živeli su u srazmernoj bezbednosti pred normalnim ljudima. Ali to nije bilo slučaj sa čovekom velikih zelenih krila.

Nije on mrzeo svoja krila. Daleko od toga! U mladosti je uvek leteo noću, zbog toga što je noć doba kao izmišljeno za krilate ljude. Dnevno svetio sadržavalo je opasnosti, uvek je tako bilo, uvek će tako biti; ali noćima, ah, noćima, jedrio je nad ostrvima oblaka i okeanima letnjeg neba. Bez ikakve opasnosti po sebe. Bilo je to bogato, puno krstarenje, pravo veselje.

Ali sada više nije mogao da leti noću.

Vraćajući se kući, prema nekom visokom planinskom prevoju u Evropi, nakon Okupljanja članova Porodice u gradu Melinu, Ilinois (pre više godina), popio je previše bogatog, grimiznog vina. »Sve će biti u redu«, rekao je sebi, smušeno, dok je mahao krilima na dugom putu pod jutarnjim zvezdama, nad usnulim seoskim bregovima obasjanim mesečinom iza grada Melina. A onda — pukotina usred neba...

Visokonaponski stub.

Poput patke na ražnju! Silno varničenje. Lice mu je pocrnelo u plavom blesku žice, odbranio se od elektriciteta silovitim udarom krilima unazad, i pao.

Njegov udarac o mesečinom osvetljenu livadu pod stubom napravi zvuk kao da je veliki telefonski imenik pao s neba.

Rano sledećeg jutra, dok su mu se rosom natopljena krila silovito tresla, on ustade. Bilo je još uvek mračno. Na istoku se videla bleda traka zore. Uskoro će se traka obojiti i letenje će biti sasvim nemoguće. Nije mogao ništa drugo da učini nego da se sakrije u šumi i čeka čitav dan u najdubljem gustišu dok nova noć ne pokloni njegovim krilima tajnovito kretanje nebom.

Tako je sreo svoju ženu.

Tokom dana, koji je bio topao za prvi novembar u državi Ilinois, mlađana Brunila Veksli izašla je da dozove izgubljenu kravu pa je u jednoj ruci držala srebrnu vedricu dok se probijala kroz grmlje i lukavo dozivala nevidljivu kravu da se, molim, vrati kući, ili će utroba da joj pukne od nepomuženog mleka. Činjenica da bi se krava sigurno vratila kada stvarno oseti potrebu da joj se potegnu vimena uopšte se nije ticala Brunile Veksli. Bio je to divan izgovor za lutanje po šumi, oduvavanje drača i grickanje cvetova; sve je to Brunila Veksli i radila kada je naletela na ujka Ejnara.

Usnuo kraj grma, učini joj se kao čovek pod zelenim skrovištem.

»On«, reče Brunila vatreno. »Čovek u šatoru za logorovanje.«

Ujka Ejnar se probudi. Šator za logorovanje rasprostre se iza njega poput velike zelene lepeze.

»Oh«, reče Brunila, tragačica za kravama. »Krilati čovek.«

Tako je ona to primila. Bila je zapanjena, to da, ali nikada je niko u životu nije povredio i zbog toga se nije plašila nikoga, a videti krilatog čoveka baš je bilo zabavno i ona je bila ponosna što ga je srela. Ona poče da priča. Za sat već su bili stari prijatelji, a za dva je zaboravila da njegova krila uopšte postoje. A on joj nekako priznade kako se zgodilo da se nađe u šumi.

»Da, primetila sam da si nekako izubijan«, reče ona. »To desno krilo baš loše izgleda. Najbolje da te odvedem kući i da ga namestim. Ionako nećeš moći tako da letiš sve do Evrope. A ko bi danas i da živi u Evropi?«

Zahvalio joj je, ali nije baš jasno video kako bi mogao da prihvati poziv.

»Ali ja živim sama«, reče ona. »Jer, kao što vidiš, baš sam ružna.«

Ustrajao je na tome da nije.

»Kako ljubazno od tebe«, reče ona. »Zato što jesam, neću da se zavaravam. Moji su pomrli, meni je ostala farma, velika, samo za mene, podaleko od Melina, a meni je potrebno društvo za razgovor.«

Ali zar ga se ne plaši, upita on.

»Ponosna sam i zavidim ti, to je bliže istini«, reče ona. »Moduli?« I ona pogladi njegov veliki, opnasti ogrtač s brižnom zavišću. Zadrhtao je na dodir i ugrizao se za jezik.

I tako, nije mu preostalo ništa drugo nego da pođe do njene kuće po lekove i meleme i bre! kakvu je opekotinu imao preko lica, pod očima! »Imaš sreće što nisi oslepeo«, reče ona. »Kako se to dogodilo?«

»Pa...«, reče on, i već su bili na farmi, jedva primetivši da su prepešačili čitavu milju, zagledani jedno u drugo.

Prođe dan, pa još jedan, i on joj zahvali na vratima i reče da mora da ide, da je duboko zahvalan za meleme, negu, hranu. Bio je sumrak, a između ovog trenutka, a to je šest uveče, i pet sati sledećeg jutra, moraće da prede jedan okean i jedan kontinent. »Hvala; zbogom«, reče on, poče da leti po sumraku i tresnu pravo u javorovo stablo.

»Oh!« vrisnu ona i dotrča do njegovog besvesnog tela.

Kada se sledećeg sata probudio, znao je da više nikada neće leteti po mraku; njegovo osetljivo noćno čulo je nestalo. Krilata telepatija koja ga je upozoravala gde su mu se tornjevi, drveće i bregovi isprečili na putu, prefinjeno čulo i osećaj koji ga je vodio kroz lavirinte šuma, obronaka i oblaka, sve to bilo je zauvek spaljeno onim udarcem po njegovom licu, onim plavim električnim prženjem i siktanjem.

»Kako?« tiho je zaječao. »Kako da idem u Evropu? Ako budem leteo danju, videće me i — bedna šala — možda ustreliti. Ili će me možda zadržati u zoološkom vrtu, kakav bi to bio život! Brunila, reci mi, šta da radim?«

»Oh«, prošapta ona, zagledana u svoje ruke. »Smislićemo već nešto...«

I venčali su se.

Čitava Porodica dođe na venčanje. Kroz veliku jesenju lavinu javorovog, platanovog, hrastovog, brestovog lišća šuštali su i lepetali, padali kao kiša kestenja, lupali po zemlji kao zimske jabuke, uz sveprisutni miris minulog leta na vetru koji su stvarali svojom hitnjom. Ceremonija je bila kratka, kao kada se crna sveća upali i smesta ugasi, a dim još uvek ostane u vazduhu. Njena kratkoća, tama, izvođenje unatraške i naopačke uopšte nisu dotakli Brunilu, koja je slušala samo silnu plimu krila ujka Ejnara koja su tiho mrmorila nad njima dok su dovršavali ritual. A što se tiče ujka Ejnara, rana preko njegovog nosa gotovo je zacelila, i dok je držao Brunilu za ruku, on oseti kako Evropa postaje nejasna i kako se topi u daljini.

Nije morao da vidi naročito dobro da bi poleteo pravo uvis ili da bi se spustio ravno dole. Bilo je prirodno da je te noći njihovog venčanja uzeo Brunilu u naručje i odleteo pravo u nebo.

Jedan farmer, pet milja daleko, pogleda niski ponoćni oblak i ugleda daleko svetlucanje i vrcanje.

»Sevanje zbog vrućine«, primeti on i ode da spava.

Sišli su tek pred jutro, sa rosom.

Brak se održao. Trebalo je samo da pogleda, i uživala je u pomisli da je jedina žena na svetu udata za krilatog čoveka. »Koja to još može da kaže?« pitala je ogledalo. A odgovor je bio: »Nijedna!«

On, sa druge strane, otkri veliku lepotu iza njenog lica, veliku dobrotu i razumevanje. Malo je promenio svoj jelovnik da bi se prilagodio njenim idejama i bio je pažljiv sa krilima po kući; razbijeni porculan i polupane lampe značili su mnogo nerviranja i on ih se klonio. Promenio je svoje navike u vezi sa spavanjem zato što ionako nije više mogao da leti noću. A ona je zauzvrat prepravila stolice tako da budu udobne za njegova krila, dodala malo matrijala ovde ili ga skinula tamo, a stvari koje je govorila bile su stvari zbog kojih ju je voleo. »Svi smo mi u svojim čahurama. Vidiš kako sam ružna?« rekla je. »Ali jednog dana probiću se napolje, raširiti krila i biti tako pristala i zgodna kao ti.«

»Davno si se ti probila«, reče on.

Razmislila je o tome. »Da«, morala je da prizna. »A znam i kog dana. U šumi kada sam tražila kravu, a našla šator!« Nasmejali su se, a dok ju je grlio osećala se tako divno da je znala da ju je venčanje oslobodilo ružnoće, kao što se blistavi mač oslobađa korica.

Imali su decu. Najpre je došao strah, isključivo sa njegove strane, da će biti krilata.

»Besmislica, baš bih to volela!« reče ona. »Bar ne bismo mogli da ih nagazimo.«

»Ali onda«, uskliknuo je on, »zaplitala bi ti se u kosu!«

»Auf!« povika ona.

Rodilo se četvoro dece, tri dečaka i devojčica koji, po svojoj energiji, kao da su stvarno bili krilati. Za nekoliko godina skakutali su kao žabe, a u vrelim letnjim danima tražili su od svog oca da sedi pod jabukom, hladi ih svojim osvežavajućim krilima i priča im divlje, zvezdane priče o oblacima — ostrvima, okeanima neba, o šarama magle i vetra i o tome kako ti se ukus zvezda topi u ustima, kako to izgleda kada kao kamičak počneš da padaš sa Mont Everesta i onda se pretvoriš u zeleni cvet, kada ti se krila rascvetaju neposredno pre nego što dodirneš dno!

To je bio njihov brak.

A danas, nakon šest godina ovde je sedeo ujka Ejnar, bio je tu, trulio je pod

jabukom, sve nestrpljiviji i sve neprijatniji; ne zato što je tako želeo, već zato što i nakon dugog čekanja još uvek nije bio sposoban da leti divljim noćnim nebom; njegovo posebno čulo nikada se nije povratilo. Sedeo je tu potišteno, ništa bolji od letnjeg suncobrana, zelenog i odbačenog, napuštenog od nemarnih izletnika koji su nekada tražili utočište u njegovoj prozračnoj senci. Zar treba da sedi tu zauvek, plašeći se da leti danju zbog toga što bi ga neko mogao videti? Zar da jedino leti kao sušac rublja za svoju ženu, ili da bude ventilator deci tokom vrelih avgustovskih podneva? Uvek mu je bilo posao da leti poslovima Porodice, brži od oluje. Kao bumerang fijukao bi nad brdima i dolinama i sletao poput semena maslačka. Uvek je imao novca; Porodica je znala da koristi krilatog čoveka na razne načine! A sad? Gorčina! Krila su mu treptala i lepetala po vazduhu, a zatočenik je od toga grmeo. »Tata«, reče mala Meg.

Deca su stajala i gledala u njegovo od misli potamnelo lice. »Tata«, reče Ronald. »Grmi još malo!«

»Hladan je martovski dan, uskoro će biti kiša i puno grmljavine«, reče ujka Ejnar.

»Hoćeš li doći da nas gledaš?« pitao je Majki. »Bežite, bežite! Pustite tatu da razmišlja!«

Bio je lišen ljubavi, deca su bila lišena ljubavi, a ljubav dece. Razmišljao je samo o nebesima, horizontima, beskrajima dnevnim i noćnim, osvetljenim zvezdama, mesečinom ili suncem, oblačnim ili vedrim, ali uvek su to bila nebesa, horizonti i obzorja koji se prostiru oko tebe u beskraj dok letiš visoko. Pa ipak, bio je ovde, utabavao livadu, držao se nisko u strahu da ga ne vide. Beda u najdubljem ponoru!

»Tata, dođi da nas gledaš; mart je!« uskliknula je Meg. »Idemo na breg sa svom decom iz grada!«

Ujka Ejnar zagrokta. »Kakav breg?«

»Zmajev breg, naravno«, otpevaše svi uglas.

Sada ih je gledao.

Svako dete je držalo velikog papirnatog zmaja, lica su im blistala od iščekivanja i životinjske radosti. U njihovim prstićima bile su lopte belog prediva. Sa zmajeva, crvenih, plavih, žutih i zelenih, visili su repovi od pamuka i svile.

»Puštaćemo svoje zmajeve!« reče Ronald. »Zar nećeš doći?«

»Ne«, reče on tužno. »Niko me ne sme videti, ili ima da bude belaja.«

»Možeš da se sakriješ i gledaš iz šume«, reče Meg. »Sami smo napravili zmajeve. Zato što znamo kako.«

»Otkud znate?«

»Ti si nam otac«, kliknuli su u jedan glas. »Eto otkud!«

Dugo je gledao decu. Uzdahnuo je. »Praznik zmajeva, je li?«

»Tako je!«

»Ja ću pobediti«, reče Meg.

»Ne, nego ja!« pobunio se Majki.

»Ja, ja«, pištao je Stiven.

»Sinulo mi je!« zagrme ujka Ejnar i poskoči visoko uz zaglušujuću tutnjavu krila. »Deco! Deco, tako vas volim!«

»Tata, šta ne valja?« reče Majki, povlačeći se.

»Ništa, ništa, ništa!« pevušio je Ejnar. On raširi krila najviše što je mogao i sklopi ih. Vuum! Tresnula su poput cimbala. Deca popadaše od udara vetra. »Imam ga, imam ga, opet sam slobodan! Vatra i gromovi! Paperje na vetru! Brunila!« pozva Ejnar prema kući. Žena mu se pojavi. »Slobodan sam!« povikao je, zajapuren i visok, podignut na vrhove prstiju. »Čuj, Brunila, više mi ne treba noć. Mogu da letim danju! Ne treba mi noć. Od sada ću leteti svakogdana i kojeg god hoću dana u godini! — ali, Bože, ja traćim vreme na priču, gle!«

I dok su zabrinuti članovi porodice gledli, on dohvati pamučni rep jednog od malih

zmajeva, veza ga za svoj pojas, dohvati klupko konca, strpa jedan kraj u usta, dade drugi kraj svojoj deci i vinu se gore, gore u vazduh, daleko u martovskom vetru.

A njegova deca su trčala po livadama i preko farmi, puštala vrpcu u dnevno nebo, vičući i saplićući se, dok je Brunila stajala pozadi u dvorištu, mahala i smejala se gledajući šta se dešava; a njena deca odjuriše do dalekog Zmajevog brega i tamo su stajala, njih četvoro, držeći klupko konca u radosnim, ponositim prstima, svako od njih je povlačilo, upravljalo i vuklo. A deca iz Melina stizala su trčeći da puste uz vetar sopstvene male zmajeve, pa bi ugledala ogromnog zelenog zmaja kako poskakuje i klizi po nebu i uskliknula:

»Oh, oh, kakav zmaj! Kakav zmaj! Oh, i ja bih da imam takvog zmaja! Gde, gde ste ga nabavili!«

»Naš otac ga je napravio!« povikali bi Meg, Majki, Stiven i Ronald i slavobitno povukli kanap, a brujavi, grmoviti zmaj na nebu pojurio bi naniže, ponovo se vinuo i napravio veliki i čarobni znak uzvika preko oblaka.

Embrouz Birs

MESEČINOM OBASJANI PUT

Ambrose Bierce,
MOONLIGHT ROAD, 1894

S engleskog preveo A. B. Nedeljković

1. Izjava Džoela Hetmana juniora

Ja sam najnesrećniji među svim ljudima. Bogat, ugledan, prilično dobro obrazovan, zdrav — i sa mnogim drugim prednostima koje obično cene oni koji ih imaju i zbog kojih zavide oni koji ih nemaju — a ponekad mislim da bih bio manje nesrećan kad bih te prednosti izgubio, jer onda kontrast između mog spoljašnjeg i mog unutrašnjeg života ne bi neprestano zahtevao bolnu pažnju. Možda bih pod udarima oskudice i napora ponekad zaboravio sumornu tajnu koja večito prinuđuje na razmišljanje ali i sprečava razumevanje.

Jedino sam dete Džoela i Džulije Hetman. On je bio imućni provincijski džentlmen, ona — prelepa i uspešna žena kojoj je on bio strasno privržen, naklonošću, sada znam, ljubomornom i despotskom. Porodična kuća se nalazila nekoliko milja od Nešvila u Tenesiju; bila je to velika građevina nepravilnih oblika, bez usmerenja ka nekoj određenoj arhitektonskoj vrsti, malo po strani od druma, okružena parkom koji se sastojao od drveća i žbunja.

U ono doba o kome pišem bilo mi je devetnaest godina i bio sam student na Jelu. Jednog dana dobio sam telegram od moga oca, sa neobjašnjenim zahtevom koji bejaše iskazan sa takvom hitnošću da sam, poslušavši, smesta krenuo kući. Na železničkoj stanici u Nešvilu jedan daleki srodnik me je čekao da me obavesti o razlogu što sam pozvan natrag: moja majka bila je varvarski ubijena — zašto i od strane koga, niko nije mogao pretpostaviti, ali okolnosti bejahu sledeće:

Moj otac bio je otišao u Nešvil, sa namerom da se vrati sledećeg popodneva. Nešto ga je sprečilo da obavi taj posao, pa se vratio iste noći, stižući baš pred zoru. Kad je svedočio pred mrtvozornikom, objasnio je da nije imao ključ, a nije hteo da uznemirava poslugu koja je spavala, pa je zato, bez neke jasno određene namere, pošao iza kuće. Dok je zaokretao za ugao zgrade, začuo je zvuk kao da se neka vrata tiho zatvaraju, i video u mraku, nejasno, figuru jednog čoveka, koja je istog trena nestala među drvećem parka. Žurno gonjenje i kratkotrajna pretraga terena u uverenju da je uljez bio u tajnoj poseti nekome od posluge nisu dali rezultata, zato je on ušao kroz ta otključana vrata i popeo se stepenicama do sobe moje majke. Vrata te sobe bila su otvorena, on je zakoračio u crni mrak i pao naglavačke jer se sapleo o nešto teško na podu. Mogao bih da poštedim sebe detalja: bila je to moja jadna majka, zadavljena ljudskim šakama.

Ništa nije bilo odneto iz kuće, sluge nisu čuli nijedan zvuk, i, sa izuzetkom onih užasnih tragova prstiju na grlu mrtve žene — dragi Bože! Kad bih bar njih mogao zaboraviti! — nikakav trag ubice nikad nije nađen.

Napustio sam studije i ostao uz svog oca, koji se, prirodna stvar, mnogo promenio. Oduvek staložen i ćutljiv, zapao je sada u tako duboku potištenost da ništa nije moglo zadržati njegovu pažnju, a ipak je sve — zvuk nečijeg koraka, iznenadno zatvaranje nekih vrata — moglo pobuditi u njemu kratkotrajno, grčevito interesovanje; strah, moglo bi se reći. Svako malo iznenađenje čula navelo bi ga da se vidno trgne, ponekad i da pobledi, potom da opet zapadne u melanholiju i apatiju dublju nego ranije. Pretpostavljam da se za takve ljude kaže da su »nervno upropašćeni«. A ja, ja sam tad bio mlađi nego što sam sad — o, mnogo to znači. Mladost je planina Gileada, u kojoj postoji melem za svaku ranu. Ah, kada bih mogao opet boraviti u toj čarobnoj zemlji. Neupoznat sa jadom, nisam znao kako da ocenim veličinu svoje ožalošćenosti; nisam mogao dobro da procenim koliko je udarac bio jak.

Jedne noći, nekoliko meseci posle tog strašnog događaja, vraćali smo se pešice iz grada, moj otac i ja. Pun mesec bejaše oko tri sata iznad istočnog horizonta; čitavim pejzažom vladao je svečani mir letnje noći; uzletali su samo zvuci naših koraka i

neprestana pesma cvrčaka. Crne senke drvoreda presecale su drum poprečno, a na kratkim prostorima između tih senki drum je blistao avetinjski belo. Dok smo se približavali kapiji našeg boravišta, čija je fasada bila u senci, i u kome nije gorelo nijedno svetio, moj otac iznenada stade i zgrabi me za mišicu, govoreći glasom jedva čujnijim od daha:

»Bože! Bože! šta je ono?«

»Ja ništa ne čujem«, odvratio sam.

»Ali vidi-vidi!« reče on, pokazujući prstom niz put, pravo napred.

Rekao sam: »Ničeg tamo nema. Hajdemo, oče, da uđemo — nije ti dobro.«

Pustio je moju mišicu, stajao je kruto i nepomično na sredini osvetljenog druma i zurio kao neko koga je um napustio. Na njegovom licu su se, na mesečini, videli bledoća i krutost neizrecivo bolni. Blago sam ga povukao za rukav, ali on je bio zaboravio da postojim. Ubrzo potom počeo je da uzmiče unatraške, korak po korak, ni za tren ne skrećući svoj pogled sa onoga što je video, ili što je mislio da je video. Napola sam se okrenuo da pođem za njim, ali sam stajao neodlučan. Ne sećam se da sam osetio ikakav strah, osim ako je iznenadna jaka hladnoća fizička manifestacija straha. Činilo se da je neki ledeni vetar dotakao moje lice i obuhvatio moje telo od glave do pete; osećao sam pomicanje pramenova kose na mojoj glavi.

U tom trenutku moju pažnju je privuklo svetio koje je iznenada poteklo sa jednog od gornjih prozora kuće; jedna sluškinja je, probuđena ko-zna-kakvim predosećanjem zla, slušajući neki svoj impuls koji nikad nije umela da imenuje, upalila jednu lampu. Kad sam se okrenuo da potražim svog oca, njega tamo nije bilo, i za sve ove godine koje prođoše, nijedan šapat o njegovoj sudbini nije prešao preko granice nagađanja iz oblasti nepoznatog.

2. Izjava Kaspara Gratana

Danas se za mene kaže da sam živ; sutra će, ovde u ovoj sobi, ležati besvesni oblik od gline koji je predugo bio ja. Ako neko podigne platno sa lica te neprijatne stvari, biće to radi zadovoljavanja obične morbidne radoznalosti. Neki će, nesumnjivo, ići i dalje, i pitati; »Ko je to bio?« Pišući ovo, dajem jedini odgovor koji sam u stanju da sačinim: Kaspar Gratan. To bi, nesumnjivo, trebalo da bude dovoljno. To ime je zadovoljavalo moju malenu potrebu tokom dvadeset godina u jednom životu čije je ukupno trajanje nepoznato. Istina je, to ime sam dao sam sebi, ali pošto nikakvo drugo nisam imao, postupio sam ispravno. U ovom svetu čovek mora imati ime; time se spre-čavaju zabune, čak i ako se ne utvrđuje identitet. Neki ljudi su, međutim, obeleženi brojevima, koji su takođe, čini se, neadekvatna obeležja.

Na primer, jednog dana sam išao ulicom nekog grada, daleko odavde, i sreo dvojicu uniformisanih, od kojih jedan, napola zastajući i radoznalo piljeći u moje lice, reče svom drugaru: »Ovaj liči na 767.« Nešto u tom broju učinilo mi se poznatim i užasnim. Pokrenut neodoljivim impulsom, bacio sam se u pobočnu uličicu i onda trčao sve dok nisam pao, iscrpljen, na nekom seoskom putu.

Nikad ne zaboravih taj broj; u pamćenje mi se vraća uvek u pratnji luđačkih nepristojnosti, bučnog bezradosnog smeha, i treska gvozdenih vrata. Zato velim da je ime, makar i samoizabrano, bolje nego cifra. A ja ću u registru onog lončarevog polja uskoro imati oba. Kakvo bogatstvo!

Moram da zamolim nalazača ovog spisa da ima malo obzirnosti. Ovo nije moj životopis; meni je uskraćeno znanje potrebno da se to napiše. Ovo je samo zapis izlomljenih i po svemu sudeći nepovezanih uspomena, od kojih su neke jasne i nanizane kao brilijantna zrna na koncu a druge daleke i čudne, nalik na grimizne snove

razdvojene prostorima praznim i crnim — veštičje vatre koje gore nepomično i crveno u velikoj pustoši.

Stojeći na obali večnosti, okrećem se da poslednji put pogledam kopno, duž staze kojom sam došao. Tu se vide, prilično jasno, otisci stopala, u dužini od dvadeset godina: otisci krvarećih stopala. Vode kroz bedu i bol, krivudaju nesigurno, kao kad se čovek tetura pod teretom...

Dalek, prijatelja lišen, sumoran, spor.

Ah, pesnikovo predskazanje mene — tako divno, tako užasavajuće divno!

Još unazad, iza mesta gde počinje ova via dolorosa — ova epopeja patnje sa epizodama greha — ne vidim ništa jasno; ponešto se pomalja iz oblaka. Znam da putanja obuhvata samo dvadeset godina, a ipak, ja sam star.

Čovek ne pamti svoje rođenje — o tome mu se mora pričati. Ali sa mnom je drukčije; život je meni prišao punih ruku i darivao me svim mojim sposobnostima i moćima. O nekoj mojoj ranijoj egzistenciji ne znam ništa više nego što o njoj znaju drugi, jer raspolažem samo mucavim nagoveštajima koji mogu biti uspomene, ali ne mogu biti i snovi. Znam da sam se osvestio sa zrelim telom i umom—svest prihvaćena bez iznenađenja ili nagađanja. Jednostavno sam se našao u šumi, u hodu, poluobučen, oguljenih nogu, neiskazivo umoran i gladan. Videvši jednu farmu, približio sam se i zatražio hranu, koju mi je dao neko ko me je pitao za ime. Nisam znao ime, a ipak znao sam da svi imaju imena. Bilo mi je silno neprijatno, i povukao sam se, pa pošto je dolazila noć, legao sam na šumsko tlo i zaspao.

Sledećeg dana, ušao sam u jedan veliki grad koji neću imenovati. Niti ću prepričavati dalje događaje ovog života koji se sad okončava — života provedenog u lutanju, uvek i svuda pod avetinjskim prisustvom neodoljivog osećanja da je neki zločin počinjen kao kazna za nešto rđavo i da se sada treba užasno plašiti kazne zbog zločina. Da vidim mogu li to pretvoriti u priču.

Kao da sam nekad živeo blizu nekog velikog grada, i bio imućni farmer, oženjen ženom koju sam voleo ali u koju nisam imao poverenja. Imali smo, čini se ponekad, jedno dete, mladića brilijantnih osobina i perspektiva, taj mi je uvek samo mutna figura, nikad jasno ocrtan, često sasvim izvan slike.

Jedne zlosrećne večeri palo mi je na um da vernost svoje žene proverim na onaj vulgaran, banalan način dobro znan svakome ko je upoznat sa literaturom stvarnog i izmišljenog. Pošao sam u taj grad, govoreći ženi da bi trebalo da budem odsutan sve do sledećeg popodneva. Ali vratio sam se pre zore i zašao iza kuće, sa namerom da uđem kroz vrata koja sam prethodno, u tajnosti, tako sredio da i kad se čini da su zaključana mogu lako da se otvore. Približavajući im se, čuo sam njihovo tiho otvaranje i zatvaranje i video kako se jedan muškarac iskrada u tamu. Sa ubistvom u srcu bacio sam se za njim, ali nestao je čak i bez zle sreće da ga identifikujem. Sada mi se čak dešava, ponekad, da ne uspem sebe da ubedim čak ni da je to bilo ljudsko biće.

Poludeo od ljubomore i besa, slep i pozveren od svih elementarnih strasti uvređene muškosti, ušao sam u kuću i odjurio uz stepenice do vrata sobe moje žene. Bila su zatvorena, ali pošto sam ranije petljao i oko te brave, sad sam ih lako otvorio i uprkos crne tame uskoro sam stao uz stranu njenog kreveta. Pipanjem sam utvrdio da je krevet razmešten ali prazan.

»Ona je dole«, pomislio sam, »i uplašena mojim ulaskom izmakla mi je u tami hola«.

Sa namerom da je tražim, okrenuo sam se da napustim sobu, ali sam krenuo u pogrešnom pravcu — tamo gde je i trebalo! Stopalom sam naleteo na nju, zgurenu u uglu sobe. Istog trena moje su šake bile na njenom grlu, ugušile su vrisak, moja su kolena bila na njenom telu koje se borilo; i tu u mraku, bez ijedne reči optužbe ili prekora, davio sam je dok nije umrla!

Tu se san završava. Pričao sam to u prošlom vremenu, ali bi sadašnje bolje odgovaralo, jer se ova mračna tragedija odvija iznova i iznova u mom duhu — uvek iz početka spremam taj plan, trpim potvrdu, ispravljam nepravdu. Onda je sve prazno; a posle toga kiše tuku po prljavim prozorskim staklima, ili snegovi padaju na moju nedovoljnu odeću, točkovi štropoću po gnusno prljavim ulicama gde moj život leži u bedi i mizernom zaposlenju. Ako ikad ima sunca, to ne pamtim; ako ima ptica, one ne pevaju.

Postoji još jedan san, još jedna noćna vizija. Stojim među senkama na mesečinom obasjanom putu. Svestan sam drugog prisustva, ali čijeg, to ne mogu tačno da odredim. U senkama jedne velike građevine primećujem sjaj bele odeće; onda se na drumu sa mnom suočava figura jedne žene — moje ubijene supruge! Smrt je u tom licu; na grlu su tragovi. Oči su uperene u moje oči, sa beskonačnom težinom koja nije ni prekor, ni mržnja, ni pretnja, ni ma šta drugo manje strašno od prepoznavanja. Pred tim strašnim priviđenjem uzmičem užasnut — i osećam taj užas sad dok pišem. Ne mogu više oblikovati reči kako valja. Gle! one...

Smirio sam se, ali, zapravo, nema se više šta reći: taj događaj se završava kako je i počeo — u tami i sumnji.

Da, opet vladam sobom: »kapetan duše svoje«. Ali to nije predah; to je druga faza, drugi stupanj okajanja. Pokajništvo moje, po jačini konstantno, promenljivo je po vrsti: jedna od njegovih varijanti je smirenost. Pa, na kraju, ova je kazna samo doživotna. »Doživotno osuđen na pakao« — glupa kazna: osuđenik odabira koliko će biti njeno trajanje. Moja danas ističe.

Svima i svakome, mir koji ne beše moj.

3. Izjava pokojne Džulije Hetman, posredstvom medijuma Bejroulza

Povukla sam se rano i skoro istog časa mirno zaspala, a iz sna sam se probudila sa onim neodredljivim osećanjem opasnosti koje je, pretpostavljam, često iskustvo u tom drugom, ranijem životu. U neosnovanost tog straha bila sam sasvim ubeđena, ali tim ubeđenjem nisam strah oterala. Moj muž, Džoel Hetman, nije bio kod kuće; posluga je spavala u drugom delu zgrade. Ali takve okolnosti bile su dobro znane; nikad ranije me nisu uznemiravale. Svejedno, taj čudni užas postao je tako neizdržljiv da sam savladala svoju nevoljnost da se pokrenem, pa sam se pridigla u sedeći položaj i upalila lampu pokraj moga kreveta. Nasuprot mojim očekivanjima, ovim nisam postigla olakšanje; naprotiv, činilo se da svetlost znači još veću opasnost, jer, razmišljala sam, svetleće ispod vrata i odavati moju prisutnost svakoj zloj stvari koja bi mogla vrebati napolju. Vi koji ste još u mestu, i podložni užasima imaginacije, pomislite kakav to monstruozan strah mora biti koji pokušava da zaštitu od zlonamernih postojanja u noći potraži u tami. Uskočiti u bliski dodir sa neviđenim neprijateljem — strategija očajanja.

Gaseći lampu, navukla sam prekrivač preko glave i ležala drhteći, ćuteći, nemoćna da vrištim, zaboravljajući da se molim Bogu. U tom bednom stanju ležala sam — vi biste to rekli »satima«; kod nas sati ne postoje, kod nas ni vreme ne postoji.

Najzad je došlo — tihi, nepravilni zvuk koraka na stepeništu. Spori to bejahu koraci, oklevajući, nesigurni, kao koraci nečega što nije videlo kud ide; mom poremećenom razumu utoliko strašniji, kao da se primiče neka slepa i bezumna zla spodoba koju ne vredi moliti. Čak sam pomišljala da sam možda ostavila lampu u holu upaljenu, te da pipavo kretanje tog stvora potvrđuje da je to monstrum noći. To je bilo glupo, i u neskladu sa mojim ranijim strahom od svetlosti, ali šta biste vi hteli? Strah nema mozga; strah je idiot. Kad posmatra, zapaža sasvim loše, a zatim daje kukavičke

savete koji sa tim zapažanjima čak nisu ni povezani. To dobro znamo mi koji smo prešli u Zemlju straha, koji se šunjamo kroz večni suton među prizorima iz naših ranijih života, nevidljiv čak i samim sebi i jedni drugima, a ipak skrivajući se žalosno po usamljenim mestima; čeznući za razgovorom sa našim voljenim osobama, a nemi, plašeći se njih koliko i one nas. Ponekad nemoć nestane, zakon bude suspenodvan: besmrtnom snagom ljubavi ili mržnje razbijemo čaroliju — pa nas vide oni koje želimo da upozorimo, utešimo ili kaznimo. Ne znamo kako im izgledamo; poznato nam je samo to da delujemo zastrašujuće čak i na one koje najviše želimo da utešimo, i za čijom nežnošću i saosećanjem najviše čeznemo.

Oprostite, molim vas, za ovu nevažnu digresiju od strane jednog stvorenja koje je nekada bilo žena. Vi koji tražite naše savete na ovaj nesavršeni način — vi ne razumete. Postavljate glupa pitanja o stvarima neznanima i stvarima zabranjenim. Mnogo od onoga što znamo i što bismo mogli preneti našim govorom, lišeno je značenja u vašem govoru. Mi sa vama moramo komunicirati kroz jednu mucavu inteligenciju u onom delića našeg jezika koji je vama sve što možete govoriti. Mislite da smo iz drugog sveta. Ne, mi ne poznajemo nikakav svet sem vašeg, mada on za nas nema ni sunca, ni topline, ni muzike, ni smeha, ni ptičje pesme, ni ma kakvog druženja. O Bože! kako je to duh biti, zguren i drhtav u izmenjenom svetu, predat strahu i očajanju.

Ne, nisam umrla od straha. Stvar se okrenula i otišla. Čula sam je kako ide niz stepenice, i to, činilo mi se, žurnim hodom, kao da se iznenada nečeg uplašila. Onda sam ustala da zovem pomoć. I tek što je moja drhtava ruka našla kvaku, ja — milostivo nebo! — začuh kako se to vraća. Dok se ponovo pelo uz stepenište, koraci su bili brzi, teški i bučni; od njih se kuća tresla, Pobegla sam u ugao i čučnula na pod. Pokušala sam da se molim Bogu. Pokušala sam da prizovem ime mog dragog muža. Tada sam čula naglo otvaranje vrata. Usledio je interval nesvesti, a kad sam došla sebi, osetila sam daveći stisak na grlu — osetiia sam kako moje ruke nejako udaraju po nečemu što me je nosilo unazad — osetila kako mi jezik izlazi između mojih zuba, napred. A onda sam prešla u ovaj život.

Ne, ne znam šta je to bilo. Zbir svega onog što znamo u momentu smrti mera je onoga što kasnije znamo o svemu pre smrti. O toj egzistenciji mnogo znamo, ali ni na jednu njenu stranicu ne pada nikakvo novo svetio; u pamćenju je zapisano sve ono što možemo čitati. Nema ovde visova istine nadnetih nad konfuznim pejzažom područja sumnje. Još uvek boravimo u Dolini senke, vrebamo iz njenih pustih prikrajaka, zurimo iz njenog trnja i žbunja ka njenim ludim, opakim stanovnicima. Pa kako onda da stičemo nova znanja o toj bledećoj prošlosti?

Ono što ću sada ispričati desilo se jedne noći. Mi znamo kada je noć, jer tada se vi povlačite u svoje kuće, a mi onda možemo da se pokrenemo iz svojih skrovišta i da kružimo, bez straha, oko svojih starih domova, da zavirujemo kroz prozore, čak i da ulazimo i zurimo u vaša lica dok spavate. Dugo sam se zadržavala oko onog boravišta gde sam tako surovo pretvorena u ovo što sam sad; tako mi radimo dokle god preostaje iko od onih koje volimo ili mrzimo. Uzalud sam tražila neki način da se manifestujem, da bih moga muža i moga sina obavestila o svojoj nastavljenoj egzistenciji i o svojoj velikoj ljubavi oštroj žalosti. Ako su spavali, svaki put bi se probudili, a kad sam se u svom očajanju usuđivala da im se približim kad su budni, okretali su ka meni te užasne oči živih, tako da su pogledi koje sam želela onemogućavali nameru koju sam imala.

Te noći uzalud sam ih tražila, plašeći se da ću ih naći: nije ih bilo nigde u toj kući, i nigde u parku pod mesečinom. Iako je za nas sunce zauvek izgubljeno, mesec nam ostaje, svejedno da li pun ili uzan. Ponekad sija noću, ponekad danju, ali uvek se diže i zalazi, baš kao u tom drugom životu.

Napustila sam park i išla kroz belu svetlost i kroz tišinu duž puta, besciljno, u tuzi. Iznenada sam čula glas mog jadnog muža kako nešto zapanjeno uzvikuje, a i glas moga

sina kako hrabri i odvraća; i tu, pokraj senke jedne grupe drveća stajahu njih dvojica — blizu, tako blizu! Njihova su lica bila ka meni okrenuta, oči starijeg uprte u mene. Video me je — najzad, najzad me je video! U saznanju da je tako, moj strah nestade kao surovi san. Magija smrti bila je razbijena: Ljubav je potukla Zakon. Luda od radosti povikala sam — mora biti da sam povikala: »On vidi, on vidi: shvatate!« A onda, ovladavajući sobom, krenula sam napred, smešeći se, svesno lepa, da se ponudim njegovom zagrljaju, da ga nežno utešim, i da, držeći ruku svoga sina u svojoj, progovorim reči koje bi trebalo da ponovo uspostave pokidane veze između živih i mrtvih.

Avaj! avaj! Njegovo lice je pobelelo od straha, njegove oči su postale slične očima lovljene životinje. Uzmicao je od mene, dok sam prilazila, i najzad se okrenuo i pobegao u šumu — nije mi dato da saznam u kom pravcu.

Mom jadnom dečaku, koji je ostao dvostruko usamljen, nikad nisam uspela da prenesem osećanje o mojoj prisutnosti. Uskoro i on mora preći u ovaj nevidljivi život i biti za mene izgubljen zauvek.

Stiven King KAMIONI

Stephen King, TRUCKS, 1973
S engleskog preveo Goran Skrobonja

Tip se zvao Snodgras, i video sam da je sve spremniji da uradi nešto ludo. Oči su mu bile uvećane, videlo mu se dosta beonjače, kao kod psa koji se sprema za borbu. Dvoje klinaca što su se svojim starim fjurijem sjurili na parkiralište pokušavali su da razgovaraju s njim, ali on je nakrivio glavu kao da osluškuje druge glasove. Imao je stomačić utegnut i obložen dobrim odelom koje je na turu bilo malo izlizano. On je bio trgovački putnik i svoju torbu sa uzorcima držao je uza se, poput usnulog psa mezimca.

»Probajte opet s radiom«, reče kraj šanka vozač kamiona.

Kuvar slegnu ramenima i uključi ga. Provozao ga je kroz sve frekvencije i dobio samo atmosferske smetnje.

»Prebrzo ste ušli«, protestovao je kamiondžija. »Možda ste nešto propustili.«

»Đavola«, reče kuvar. Bio je to postariji Crnac zlatnog osmeha i nije gledao kamiondžiju. Gledao je kroz izlog koji se pružao čitavom dužinom restorana, na parkiralište.

Tamo je bilo sedam ili osam teških kamiona čiji su motori hučali dubokom tutnjavom praznog hoda, kao da predu velike mačke. Bilo je tu nekoliko mekova, jedan hemingvej, i četiri ili pet rea. Kamioni s prikolicama, tegljači dugoprugaši sa mnogo registarskih tablica i CB antena pozadi, nalik na bičeve.

Fjuri onih klinaca ležao je na krovu, na kraju dugih petljastih tragova klizanja u rastresitom tucaniku parkirališta. Bio je izudaran u bezobličnu olupinu. Na ulazu u okretnicu postaje za kamione nalazio se uništeni kadilak. Njegov vlasnik je buljio kroz zvezdasto izlomljen vetrobran poput ribe sa očišćenom utrobom. Sa jednog uveta visile su mu naočari s rožnatim okvirom.

Na pola puta odatle pa preko parkirališta ležalo je telo devojke u ružičastoj haljini. Ona je iskočila iz kedija kada je shvatila da neće uspeti. Dala se u trk ali nije imala ni trunčicu šanse. Ona je bila u najgorem stanju, mada je ležala sa licem okrenutim nadole. Oko nje su bili oblaci muva.

Prekoputa, stari ford karavan spljeskan je kroz zaštitnu ogradu. To se desilo pre sat vremena. Od tada nikoga nismo primetili. Autoput se kroz izlog nije video, a telefon je bio u kvaru.

»Prebrzo ste išli«, protestovao je kamiondžija. »Trebalo bi...«

U tom trenutku, Snodgras skoči. Preturio je sto ustajući, lomeći šoljice za kafu, raspršivši mlazeve šećera na sve strane. Oči su mu bile pomamnije nego ikada, a usta su mu opušteno visila dok je blebetao: »Moramo napolje moramo napolje moramo napolje...«

Klinac uzviknu, a njegova devojka vrisnu.

Moja barska stolica bila je najbliža vratima i zahvatio sam mu deo košulje, ali on se otrgnuo. Totalno je šiznuo. Taj bi prošao i kroz vrata trezora banke.

Otvorio je vrata s treskom i već se dao u sprint preko šljunka ulevo, prema odvodnom jarku. Dva se kamiona nadadoše za njim dok su im ispušne cevi izbacivale izduvne gasove dizela, tamnosmeđe nasuprot boji neba, a ogromni zadnji točkdvi raspršivali šljunak poput mitraljeza.

U trku mu je nedostajalo najviše pet ili šest koraka do ivice ravnog parkirališta kada se osvrnuo da pogleda, lica iškrabanog strahom. Noge su mu se uplele jedna u drugu, on posrnu i skoro pade. Povratio je ravnotežu, ali bilo je prekasno.

Jedan kamion je odustao, a drugi se sjurio dok mu je ogromna prednja rešetka divljački blistala na suncu. Snodgras vrisnu, i taj zvuk bi visok i tanak, gotovo izgubljen u teškoj rici reovog dizela.

Nije ga podvukao. Kako se ispostavilo, bolje bi bilo da jeste. Umesto toga, podigo ga je i izbacio, kao fudbaler koji šutira loptu. Za trenutak se ocrtao naspram vrelog popodnevnog neba poput ubogaljenog strašila, a onda nestao u odvodnom jarku.

Šištanje kočnica velikog kamiona bilo je nalik na zmajev dah, prednji točkovi mu

zablokiraše rijući brazde u šljunkovitoj koži parkirališta i on se zaustavi samo nekoliko inča pre nego što je upao unutra. Đubre.

Devojka u separeu vrisnu. Zarila je obe šake u obraze, vukući meso nadole, pretvarajući svoje lice u veštičju masku.

Lomljava stakla. Okrenuo sam glavu i video da je kamiondžija stegnuo svoju čašu dovoljno snažno da je polomi. Mislim da toga još nije bio svestan. Mleko i nekoliko kapi krvi padoše na šank.

Crni šanker se sledio pored radija, zapanjen, s krpom za sudove u ruci. Zubi su mu blistali. Za trenutak, jedini zvuk bilo je zujanje vestkloksa i tutnjava reovog motora dok se ovaj vraćao svojim pajtašima. Onda devojka poče da plače, i to je bilo u redu — ili, barem, bolje.

Moja rođena kola bila su tamo, sa strane, takode izudarana u olupinu. Bio je to kamero iz 1971, i još uvek sam ga otplaćivao, ali nisam smatrao da je to više važno.

U kamionima nije bilo nikoga.

Sunce je sijalo i blistalo na praznim kabinama. Volani su se sami okretali. O tome se nije moglo razmišljati previše. Da previše o tome razmišljate, poludeli biste. Kao Snodgras.

Prošla su dva sata. Sunce je počelo da se spušta. Kamioni su napolju patrolirali u sporim krugovima i osmicama. Upalili su svetla za vožnju i parkiranje.

Dvaput sam prešao dužinu šanka ne bih li protegnuo noge, a onda seo u separe kraj dugog prednjeg izloga. Bila je to standardna postaja za kamione, blizu glavnog tranzitnog puta, s kompletnim servisnim instalacijama pozadi, kako za benzin tako i za dizel gorivo. Kamiondžije su ovamo svraćale na kafu i pitu.

»Gospodine?« Glas je bio neodlučan.

Ogledah se oko sebe. Bilo je to dvoje klinaca iz fjurija. Dečko je imao, izgleda, devetnaest godina. Imao je dugu kosu i bradu koja je tek počinjala da se hvata. Devojka mu je, čini se, bila mlada.

»Jah?«

»Šta se vama desilo?«

Slegnuo sam ramenima. »Išao sam međudržavnim za Pelston«, rekoh. »Iza mene se pojavio kamion — spazio sam ga izdaleka u retrovizoru — i svojski nagario. Čuo se čitavu milju niz put. Sunuo je da obiđe folksvagen bubu i jednostavno ju je šibnuo s puta trzajem prikolice, kao kad lopticu od hartije prstom ćušneš sa stola. Pomislio sam da će i kamion da sleti. Ali nije. Folksvagen se šest-sedam puta prevrnuo i eksplodirao. A kamion je sledećeg koji je naišao sredio na isti način. Dolazio je za mnom, pa sam požurio da skrenem na izlaznu rampu.« Nasmejao sam se, ali šuplje. »Od svih mogućih mesta, pravo na postaju za kamione. S tiganja u vatru.«

Devojka proguta knedlu. »Mi smo ugledali grejhaunda kako ide na sever trakom čiji je smer prema jugu. On je... orao... kroz kola. Eksplodirao je i izgoreo, ali pre toga... klanica.«

Autobus grejhaund. To je bilo nešto novo. I loše.

Odjednom, napolju se svi farovi jednoobrazno uključiše, kupajući parkiralište jezivim, beskrajnim bleskom. Krstarili su režeći tamo-amo. Kao da su im farovi dali oči, a u rastućem sumraku tamne kutije prikolica izgledale su poput pogrbljenih, zaravnjenih ramena praistorijskih džinova.

Šanker reče: »Da li je bezbedno da se upali svetio?«

»Uradite to«, rekoh ja, »pa ćete saznati«.

Okrenuo je prekidače, i nad glavama nam se upali niz muvama išaranih kugli. Istovremeno, tamo napolju, neonski znak zamuca oživljavajući: »Konantova postaja za kamione i restoran — dobra klopa«. Ništa se nije desilo. Kamioni su nastavili da patroliraju.

»Ne mogu da shvatim«, reče kamiondžija. Sišao je sa svoje barske stolice i hodao unaokolo, šake umotane u crvenu bandanu. »Nikakve probleme nisam im'o sa svojim kamionom. Dobra je to cura. Nešto iza jedan stao sam ovde da ručam špagete, i eto ti ga sad.« Zamahao je rukama i bandana zalepršа. »Moj rođeni kamion, eno ga baš sad tamo, onaj sa slabim levim zadnjim svetlom. Već šest godina ga vozim. Ali ako bih kročio kroz ta vrata...«

»Tek počinje«, reče šanker. Oči su mu se smračile, tamno poput rude. »Mora da je gadno čim nema radija. Tek počinje.«

Devojka je prebledela kao mleko. »Pustite to«, rekoh ja šankeru. »Još ne.«

»Šta bi moglo do toga da dovede?« brinuo se kamiondžija. »Električne oluje u atmosferi? Nuklearni testovi? Šta?«

»Možda su pobesneli«, rekoh ja.

Oko sedam sati otišao sam do šankera. »Kako smo obezbeđeni ovde? Mislim, ako budemo morali da ostanemo neko vreme?«

Naborao je čelo. »Nije loše. Juče je bio dan isporuke. Dobili smo dvesta — trista hamburgera, voće i povrće u konzervama, suve žitne pahuljice... mleka ima samo ono u hladnjaku, al' je voda iz bunara. Ako uzmoramo, nas pet bismo mogli da izdržimo mesec i više dana.«

Kamiondžija dođe i žmirnu na nas. »Totalno sam bez cigareta. A eto, ona ciga-ret-mašina...«

»To nije moja mašina«, reče šanker. »Jok, vala.«

Kamiondžija je imao čeličnu šipku za zatezanje koju je našao pozadi u prostoriji sa zalihama. Otišao je da poradi na mašini.

Klinac je otišao tamo gde je bleštao i svetlucao džuboks i ubacio novčić. Džon Fogerti poče da peva kako je rođen na rečnom rukavcu.

Seo sam i pogledao kroz izlog. Spazio sam nešto što mi se odmah nije svidelo. Patroli se pridružio laki ševi kamionet, kao šetlandski poni među peršeronima. Posmatrao sam ga kako nezaintersovano prelazi preko tela devojke iz Kedija, i zatim skrenuo pogled.

»Mi smo ih stvorili!« uzviknu devojka s iznenadnim očajem. »Ne smeju!«

Momak joj reče da ćuti. Kamiondžija je uspeo da otvori cigaret-mašinu i poslužio se uzevši šest ili osam kutija vajsroja. Rasporedio ih je po džepovima, a onda jedno paklo rastrgnuo. Po napetom izrazu na njegovom licu, nisam bio siguran da li namerava da ih popuši ili da ih pojede.

U džuboksu zasvira nova ploča. Bilo je osam sati.

U pola devet nestalo je struje.

Kad je nestalo svetla, devojka je vrisnula, vriskom koji se iznenada prekinuo, kao da joj je momak stavio ruku na usta. Džuboks je zamro uz sve dublji, zavijajući zvuk.

»Šta je to, Hrista mu!« reče kamiondžija.

»Šankeru!« pozvah ja. »Imate li koju sveću?«

»Mislim da imam. Čekajte... jah. Evo nekoliko.«

Ustao sam i uzeo ih. Upalismo ih i stadosmo da ih redamo unaokolo. »Oprezno«, rekoh, »ako zapalimo ovo ovde, koštaće nas đavo i po.«

Mrzovoljno se nasmejao. »Da znate.«

Kada smo završili sa postavljanjem sveća, klinac i njegova devojka su se šćućurili jedno uz drugo, a kamiondžija je kraj zadnjih vrata posmatrao kako se još šest teških kamiona prepliću između betonskih ostrva sa gorivom. »Ovo menja stvar, zar ne?« rekoh ja.

»Prokleto tačno, ako je struja nestala za stalno.«

»Koliko loše?«

»Hamburgeri će da se ukvare za tri dana. Ostalo meso će da ode jednako brzo. Konzerve će da budu u redu, k'o i suve stvari. Al' nije to najgore. Nećemo da imamo vodu bez pumpe.«

»Koliko dugo?«

»Bez vode? Nedelju dana.«

»Napunite svaki prazan bokal koji imate. Punite ih sve dok ne ostane samo vazduh u slavinama. Gde su klozeti? U kazančićima ima dobre vode.«

»Prostorija za osoblje je pozadi. Al' morate napolje da dođete do klonjare.«

»Preko, do servisne zgrade?« Za to nisam bio spreman. Još ne.

»Ne. Kroz bočna vrata pa gore.«

»Dajte mi koju kofu.«

Našao je dva galvanizovana vedra. Klinac se došetao.

»Šta radite?«

»Moramo da uzmemo vode. Koliko god možemo.«

»Dajte mi onda kofu.«

Pružih mu jednu.

»Džeri!« povika devojka. »Ti...«

On je pogleda i ona više ništa ne reče, već podiže salvetu i poče da je cepka po uglovima. Kamiondžija je pušio novu cigaretu i cerio se podu. Nije progovorio.

Odosmo do bočnih vrata, kuda sam tog popodneva ušao, i stadosmo tamo na tren, posmatrajući kako senke rastu i smanjuju se dok kamioni idu napred-nazad.

»Sada?« reče klinac. Njegova se ruka očeša o moju, i mišići su mu poskakivali i brujali kao žice. Da ga je neko tada šljepio, otišao bi ravno na nebo.

»Opusti se«, rekoh ja.

Malo se nasmešio. Bio je to bolestan osmeh, ali bolje nego da ga nema.

»Važi.«

Šmugnusmo napolje.

Noćni se vazduh rashladio. Cvrčci su cvrčali u travi a žabe lupkale i kreketale u odvodnom jarku. Ovde napolju tutnjava kamiona bila je glasnija, više preteča, zvuk zveri. Iznutra je to bio film. Ovde napolju bilo je stvarno, moglo se poginuti.

Klisnuli smo duž popločanog spoljnog zida. Mali ispust davao nam je nešto senke. Moj kamero se zgurio uz ciklonsku ogradu prekoputa, i slabo svetio saobraćajnog znaka svetlucalo je po izlomljenom metalu i lokvama benzina i ulja.

»Ti uzmi ženski«, prošaputao sam. »Napuni iz kazančeta kofu i sačekaj.«

Postojana tutnjava dizela. To je bilo varljivo: činilo se da dolaze, ali to su se samo odjeci odbijali o sporedne uglove zgrade. Bilo je to samo dvadeset stopa, ali delovalo je mnogo dalje.

On otvori vrata ženskog klozeta i uđe unutra. Ja prođoh pored i nađoh se u muškom. Mogao sam da osetim kako mi se mišići opuštaju a dah izmiče uz zvižduk. Spazio sam samog sebe u ogledalu, napregnuto belo lice s tamnim očima.

Skidoh poklopac porculanskog kazančeta i uronih čitavu kofu. Malo izlih nazad da mi se ne preliva, i odoh do vrata. »Hej?«

»Jah«, izusti on.

»Spreman?«

»Jah.«

Izađosmo ponovo. Napravili smo možda nekih šest koraka pre nego što su nas svetla zablesnula. Došunjao se, s točkovima koji jedva da su se okretali po šljunku. Čekao je u zasedi i sada je đipio na nas, plamteći divljim krugovima svojih električnih farova, sa ogromnom hromiranom rešetkastom maskom nalik na režeće čeljusti.

Klinac se sledio, s užasom otisnutim na licu, očiju praznih, ženica svedenih na veličinu čiode. Gurnuh ga snažno, prosuvši polovinu njegove vode.

»Kreći!«

Grmljavina tog dizel-motora prerasla je u vrisak. Posegnuo sam mu preko glave da cimnem i otvorim vrata, ali pre nego što sam stigao, neko ih gurnu iznutra. Klinac se baci unutra, a ja skočih za njim. Osvrnuo sam se i ugledao kamion — veliki piterbilt sa nadsvođenom kabinom — kako daje poljubac popločanom spoljnom zidu, zgulivši šiljate komade pločica. Začu se zaglušujuća, cijukava buka, kao da džinovski prsti grebu po školskoj tabli. Onda desni blatobran i uglovi maske tresnuše o još uvek otvorena vrata, izbivši staklo u kristalnom mlazu i lomeći čelične cevaste šarke na vratima kao da su od toalet papira. Vrata odleteše u noć nalik na nešto sa Dalijeve slike i kamion ubrza prema prednjem parkiralištu, dok mu je izduvna cev treštala poput mitraljeskog rafala. Bio je to razočaran, ljutit zvuk.

Klinac spusti kofu i sruči se devojci u naručje, drhteći.

Srce mi je teško tuklo u grudima, a listovi na nogama kao da su mi bili od vode. A kad sam već kod vode, vratili smo zajedno negde oko kofu i četvrt. Jedva da je izgledalo vredno svega toga.

»Hoću da blokiram taj ulaz«, rekoh šankeru. »Šta da upotrebim za to?«

»Pa...«

Kamiondžija se ubaci: »Zbog čega? Nijedan od tih kamiončina ne bi tuda mogao ni točak da proturi.«

»Ne brinem se zbog kamiončina.« Kamiondžija krenu u lov na pljugu.

»Imamo u prostoriji sa zalihama nešto panel ploča«, reče šanker. »Gazda je 'teo da digne šupu 'de bi čuv'o butan.«

»Stavićemo ih preko i podupreti sa nekoliko separea.« »To će pomoći«, reče kamiondžija.

Trebalo nam je oko sat za to, i na kraju se svi uključismo, čak i devojka. Bilo je prilično čvrsto. Naravno, prilično čvrsto nije isto što i dovoljno dobro, pogotovo ne ako ga nešto udari pri punoj brzini. Mislim da su svi to znali.

Tri separea ostadoše postrojena duž velikog staklenog izloga i ja sedoh u jedan od njih. Sat iza šanka zaustavio se na 8:32, ali činilo se da ima već deset. Napolju, kamioni su krstarili i režili. Neki su otišli, žureći po neznanim zadacima, a drugi su pristigli. Sada je bilo već tri kamioneta, koji su važno kružili među svojom većom braćom.

Počeo sam da dremam, i umesto da brojim ovce, brojao sam kamione. Koliko u državi, koliko u Americi? Prikoličari, kamioneti, nosači, šleperi, kamioni od tri — četvrtine tone, vojni kamioni za konvoje u desetinama hiljada, i autobusi. Košmarna vizija gradskog autobusa, s dva točka u slivniku i dva na trotoaru, kako urla i ore kroz vrišteće pešake kao kroz čunjeve.

Stresoh to sa sebe i zapadoh u lagan, nervozan san.

Mora da je bilo rano jutro kada je Snodgras počeo da vrišti. Tanušan mladi mesec se digao i ledeno sjao kroz visoko hitanje oblaka. Pridružio se nov, kloparavi zvuk, kao kontrapunkt grlenoj rici praznog hoda velikih kamiona. Potrazih ga i ugledah kombajn kako kruži oko zamračenog znaka. Mesečina se odbijala o okretanje oštrih zubaca njegove vršalice.

Vrisak se ponovo začu, očigledno iz odvodnog jarka. »Pomozite... miiii...«

»Šta to bi?« Bila je to devojka. Oči su joj bile razrogačene u senkama, i izgledala je užasno preplašeno.

»Ništa«, rekoh ja.

»Pomozite... miiii... «

»Živ je«, prošaputa ona. »O, Bože. Živ.«

Nisam mogao da ga vidim. Ali i suviše dobro sam mogao da zamislim. Snodgras kako leži napola unutar, napola izvan odvodnog jarka, polomljenih nogu i kičme; sa

blatom skorenim na pažljivo ispeglanom odelu, i belim, dahćućim licem okrenutim prema nezainteresovanom mesecu...

»Ne čujem ništa«, rekoh. »A ti?«

Pogledala me je. »Kako možete? Kako?«

»Da si ga sada probudila«, rekoh, pokazujući palcem na klinca, » on bi možda čuo nešto. Možda bi otišao tamo. Da li bi to volela?«

Lice poče da joj se trza i povlači kao da ga bodu nevidljive igle. »Ničega«, prošaputa ona, »ničega tamo nema.«

Vratila se svom dečku i naslonila glavu na njegove grudi. Njegove je ruke obgrliše u snu.

Niko se drugi nije probudio. Snodgras je plakao i jecao i vrištao dugo, a potom prestao.

Zora.

Stigao je još jedan kamion, nosač džinovskog tegljača za kola. Pridružio mu se i buldožer. To me je uplašilo.

Kamiondžija dođe i povuče me za ruku. »Dođite pozadi«, prošaputao je uzbuđeno. »Dođite ovo da vidite.«

Pratio sam ga pozadi do prostorije sa zalihama. Tamo je napolju patroliralo oko deset kamiona. Isprva nisam primetio ništa novo.

»Vidite?« reče on i pokaza. »Baš onamo.«

Tada sam ga ugledao. Jedan od kamioneta bio je nepokretan. Sedeo je tamo kao grumen, iz kojeg je iščilela svaka pretnja.

»Nema benzina?«

»Tako je, drugar. A sami svoje ne mogu da pune. Sređena stvar. Sve što treba da radimo jeste da sačekamo.« Nasmešio se i počeo da petlja oko cigarete.

Bilo je oko devet sati, i ja sam jeo parče jučerašnje pite za doručak kada je počelo da trubi — dugim, kotrljajućim zvucima koji su tandrkali lobanjom. Otišli smo do prozora i pogledali napolje. Kamioni su nepokretno stajali u praznom hodu. Jedan prikoličar, ogromni reo s crvenom kabinom, došao je gotovo do same ivice trave između restorana i parkirališta. Na toj udaljenosti četvrtasta rešetkasta maska bila je ogromna i ubilačka. Gume su mu dosezale do visine ljudskog grudnog koša.

Trube ponovo počeše da trešte; snažni, gladni zvuči izbacivani u pravim, ravnim linijama, odjekivali su nazad. Postojao je obrazac. Kratko i dugo u nekoj vrsti ritma.

»To je Morze!« klinac, Džeri, uzviknu iznenada.

Kamiondžija ga pogleda. »Otkud ti to znaš?«

Klinac blago pocrvene. »Naučio sam u izviđačima.«

»Ti?« reče kamiondžija. »Ti?Au.« Odmahnuo je glavom.

»Nema veze«, rekoh ja. »Da li se sećaš dovoljno da...«

»Naravno. Pustite me da čujem. Imate olovku?«

Šanker mu pruži jednu i klinac poče da piše slova po salveti. Nešto kasnije prestade. »Stalno samo ponavlja 'Pažnja'«, reče on.

Čekali smo. Truba je tukla svojim dugim i kratkim, po nepomičnom jutarnjem vazduhu. A onda se obrazac izmenio i klinac ponovo poče da piše. Visili smo mu nad glavom i posmatrali kako se formira poruka. »Neko mora da pumpa gorivo. Niko neće biti povređen. Svo gorivo mora da se pumpa. To će se uraditi sada. Sada će neko pumpati gorivo.«

Zvuči se nastaviše, ali klinac prestade da piše. »Opet samo ponavlja 'Pažnja'«, reče.

Kamion je nastavio da bez prestanka ponavlja svoju poruku. Nije mi se sviđao izgled tih reči, ispisanih na salveti u blokovima. Delovale su mašinski, nemilosrdno. Sa tim rečima neće biti kompromisa. Uradili ste, ili niste.

»Pa«, reče klinac, »šta ćemo?«

»Ništa«, reče kamiondžija. Lice mu je bilo uzbuđeno, u pokretu. »Sve što moramo da radimo jeste da čekamo. Mora da im svima ponestaje goriva. Jedan od malih je već stao tamo iza. Sve što moramo da radimo...«

Truba zamuče. Kamion se vrati nazad i pridruži se svojim pajtašima. Čekali su u polukrugu, farova uprtih u nas.

»Napolju je i jedan buldožer«, rekoh ja.

Džeri me pogleda. »Mislite da će ovo da sravne sa zemljom?«

»Da.«

Pogledao je šankera. »Ne bi mogli to da urade, zar ne?«

Šanker slegnu ramenima.

»Treba da glasamo«, reče kamiondžija. »Nikakva ucena, prokleti bili. Sve što moramo da radimo jeste da čekamo.« Ponovio je sada to tri puta, poput čarolije.

»Važi«, rekoh ja. »Glasajmo.«

»Čekajte«, reče kamiondžija odmah.

»Mislim da bi trebalo da ih napunimo gorivom«, rekoh ja. Možemo da sačekamo bolju priliku da pobegnemo. Šankeru?«

»Ostanite unutra«, reče on. »Hoćete da im budete robovi? Na to će izaći. Hoćete da provedete ostatak života menjajući filtere za ulje svaki put kad jedna od tih stvari zatrubi? Jok ja.« Pogledao je mračno kroz prozor. »Nek crknu od gladi.«

Pogledao sam klinca i devojku.

»Mislim da je u pravu«, reče on. »To je jedini način da ih zaustavimo. Da je neko nameravao da nas izbavi, već bi to uradio. Sam Bog zna šta se dešava na drugim mestima.« A devojka, sa Snodgrasom u očima, klimnu glavom i koraknu bliže njemu.

»To mu je što mu je«, rekoh ja.

Otišao sam do cigaret-mašine i uzeo paklo ne gledajući koje je marke. Prestao sam da pušim pre godinu dana, ali ovo je izgleda bio dobar trenutak da ponovo počnem. Dim mi je oštro zastrugao po plućima.

Dvadeset minuta prođe brzinom puža. Kamioni su čekali ispred. Pozadi su se postrojavali kod pumpi.

»Mislim da je sve to bio samo blef«, reče kamiondžija. »Samo...«

Tad odjeknu glasniji, oštriji, burniji ton, zvuk motora koji daje pun gas. Buldožer.

Svetlucao je na suncu kao zolja, katerpilar s kloparavim čeličnim gusenicama. Crni dim bljunu iz njegove kratke izduvne cevi dok se okretao da se suoči sa nama.

»Napašće«, reče kamiondžija. Na licu mu je bio izraz apsolutnog iznenađenja. »Napašće!«

»Nazad«, rekoh ja. »Iza šanka.«

Buldožer je još uvek davao gas. Poluge za menjanje brzina pomerale su se same. Vrelina mu je treperila iznad zadimljene cevi. Odjednom, sečivo buldožera se diže, sa teškim čeličnim zakrivljenjem na kojem se zgrušala sasušena zemlja. A onda, uz vrištavi urlik moći, on zatutnja pravo na nas.

'Šank!' Gurnuh kamiondžiju, i to ih prenu.

Između parkirališta i trave nalazila se niska betonska ivica. Buldožer nalete preko nje, dižući sečivo za tren, a zatim se glavačke zabi u prednji zid. Staklo eksplodira unutra s kašljućom rikom, i drveni ram prsnu u iverje. Jedan od kuglastih lustera se sruši, pljusnuvši još stakla. Grnčarija popada sa polica. Devojka je vrištala ali zvuk je bio gotovo izgubljen pod neprekidnom, treštavom rikom katovog motora.

On krenu unazad, zveckajući preko sažvakane trake travnjaka, pa onda ponovo sunu napred razbacujući i kršeći preostale separee. Vitrina sa pitama srušila se sa šanka, razbacavši trouglaste komade pite po podu.

Šanker je čučnuo stisnuvši oči, a klinac zagrlio devojku. Kamiondžija se izbuljio od straha.

»Moramo da ga zaustavimo«, brbljao je. »Recite im da ćemo uraditi, uradićemo bilo šta«.

»Malo je kasno, zar ne?«

Kat krenu unazad i pripremi se za novi nalet. Sveži zaseci na njegovom sečivu blistali su i svetlucali na suncu. Bacio se napred sa zaglušujućom rikom i ovaj put srušio glavni potporni stub s leve strane onoga što je nekada bilo prozor. Parče krova se uruši uz škripavi tresak. Podiže se talas prašine od maltera.

Buldožer se izvukao napolje. Mogao sam iza njega da vidim grupu kamiona, kako čeka.

Zgrabio sam šankera. »Gde su burad s naftom?« Pećnice su radile na butan, ali primetio sam i čunkove za peć s toplim vazduhom.

»Iza skladišta«, reče on.

Ščepah klinca. »Hajdemo.«

Ustadosmo i odjurismo u skladište. Buldožer udari ponovo, i zgrada se zatrese. Još dva—tri udarca pa će moći da dođe pravo do šanka, na šoljicu kafe.

Tamo su se nalazila dva velika bureta od po pedeset galona, sa priključkom za peć i obrtnim slavinama. Kraj zadnjih vrata bila je kutija praznih boca od kečapa. »Džeri, uzmi i ono.«

Dok ih je on uzimao, ja sam skinuo košulju i iscepao je u krpe. Buldožer je udarao i dalje, i svaki udarac bio je propraćen novim zvukom lomljave.

Sa slavine sam napunio četiri boce od kečapa, i on nabi krpe u njih. »Igraš fudbal*?«upitah ga ja.

»U gimnaziji.«

»U redu. Pravi se kao da ulaziš sa petice.«

Izađosmo u restoran. Čitav prednji zid zjapio je prema nebu. Mlazevi stakla svetlucali su poput dijamanata. Jedna teška greda pala je dijagonalno preko otvora. Buldožer je uzmicao ne bi li je izvukao i ja pomislih da će ovaj put nastaviti sa naletom cepajući barske stolice a zatim demolirajući i sam šank.

Kleknusmo i isturismo boce napred. »Zapalite ih«, rekoh kamiondžiji.

Izvadio je šibice, ali ruke su mu se suviše tresle i on ih ispusti. Šanker ih podiže, kresnu jednu, i komadi košulje planuše masnim plamenom.

»Brzo«, rekoh ja.

Potrčali smo, klinac je vodio. Pod nogama nam se staklo mrvilo i škripalo. U vazduhu se osećao vreli miris nafte. Sve je bilo veoma glasno, veoma svetio.

Buldožer jurnu.

Klinac se provukao ispod grede i stao, ocrtavajući se pred tim teškim sečivom od kaljenog čelika. Ja izađoh udesno. Njegov prvi hitac podbaci. Drugi pogodi sečivo, i plamen se bezopasno razli po njemu.

Pokušao je da se okrene, ali već je bilo nad njim, kotrljajuće uništenje, četiri tone metala. Ruke mu sunuše nagore, i on nestade, sažvakan.

Zaobišao sam ga i jednu bocu lobom bacio u otvorenu kabinu a drugu pravo u mašineriju. Eksplodirale su zajedno, u bučnom skoku plamena.

Motor buldožera se na tren uzdigao do gotovo ljudskog vriska gneva i bola. On se okrenu u mahnitom polukrugu, otkidajući levi ugao restorana, i pijano se otkotrlja prema odvodnom jarku.

Čelične gusenice bile su šarene i tačkaste od krvi, a tamo gde je klinac bio nalazilo se nešto nalik na zgužvani peškir.

Buldožer stiže gotovo do samog jarka, dok mu je plamen kuljao ispod oplate i iz kabine, a onda eksplodira u pravi gejzir.

----

* Američki »fudbal« varijanta ragbija — prim. prev.

Ja se spotakoh unazad i skoro padoh preko gomile krša. Smrdelo je nešto vrelo, i to ne samo nafta. Bila je to kosa u plamenu. Goreo sam ja.

Zgrabio sam stolnjak, nabio ga preko glave, potrčao iza šanka, i gurnuo glavu u sudoperu dovoljno jako da je razbijem o njeno dno. Devojka je neprestano vrištala Džerijevo ime kao luđačku, vrišteću litaniju.

Okrenuo sam se i ugledao ogroman nosač automobila kako se lalgano kotrlja prema nebranjenoj prednjoj strani restorana.

Kamiondžija kriknu i jurnu prema bočnim vratima.

»Nemojte!« povika šanker. »Ne radite to...«

Ali već je bio napolju, u sprintu prema odvodnom kanalu i širokom polju iza njega.

Kamion mora da je čuvao stražu tik izvan vidokruga bočnih vrata — jedan omanji s pločom na kojoj je bilo ispisano: »Vongova perionica — plati i nosi«. Pregazio ga je maltene pre nego što se to uopšte dalo videti. Onda je otišao, a ostao je samo kamiondžija sav iskrivljen i utisnut u šljunak. Izbacio ga je iz cipela.

Nosač automobila je lagano prešao preko betonske ivice na travu, preko ostataka klinca, i zaustavio se gurnuvši svoju ogromnu njušku u restoran.

Njegova truba se oglasi iznenada, razornim zvukom, koga je pratio sledeći, pa sledeći.

»Prestanite!« cvilela je devojka. »Prestanite, o, molim vas, prestanite...«

Ali trubljenje se još dugo nastavilo. Bio je dovoljan minut da se uoči obrazac. Bio je isti kao ranije. Želeo je da neko nahrani i njega i ostale.

»Ja ću«, rekao sam. »Jesu li pumpe uključene?«

Šanker klimnu glavom. Ostario je za pedeset godina.

»Ne!« vrisnu devojka. Bacila se na mene. »Morate ih zaustaviti! Smrviti, spaliti, izlomiti...« Glas joj zatreperi i slomi se u hrapavi jecaj tuge i gubitka.

Šanker je zagrli. Ja odoh do ugla šanka, gazeći oprezno kroz krš, pa napolje kroz prostoriju sa zalihama. Srce mi je teško tuklo kada sam kročio na toplo sunce. Želeo sam još jednu cigaretu, ali kod ostrva sa gorivom nema pušenja.

Kamioni su još uvek bili u stroju. Kamion iz vešeraja čučao je na šljunku prekoputa kao lovački pas, režeći i stružući. Jedan sumnjiv pokret, i on bi me spljeskao. Sunce mu je svetlucalo na praznom vetrobranu, i ja se stresoh. Bilo je to kao da gledaš u lice idiota.

Prebacio sam pumpu na »uključeno« i izvukao brizgalicu; odvrnuo sam prvi poklopac za benzin i počeo da pumpam gorivo.

Trebalo mi je pola sata da ispraznim prvi rezervoar, a onda sam prešao na sledeće ostrvo. Prelazio sam sa benzina na dizel. Kamioni su marširali u beskraj. Sada sam počinjao da shvatam. Počinjao sam da uviđam. U čitavoj zemlji ljudi su radili ovo, ili ležali mrtvi kao kamiondžije, izbačeni iz sopstvenih čizama, sa jasnim tragovima gusenica u zgnječenoj utrobi.

Onda se ispraznio i drugi rezervoar, pa predoh na treći. Sunce je bilo nalik na čekić, i glava je počela da me boli od isparenja. Na mekoj opni između palca i kažiprsta imao sam plikove. Ali oni za to nisu mogli da znaju. Mogli su da znaju za procurele cevi i loše zaptivače i zamrznute kardanske zglobove, ali ne i za plikove ili sunčanicu ili potrebu za vrištanjem. O svojim bivšim gospodarima morali su da znaju samo jedno, i to su znali. Da krvarimo.

I poslednji rezervoar bi ispražnjen, pa bacih brizgalicu na tle. Bilo je još uvek kamiona, postrojenih iza ugla. Nakrivio sam glavu da razgibam vrat i zagledao se. Stroj je izlazio sa prednjeg parkirališta, uz put i izvan vidokruga, u dve ili tri kolone. Bilo je to nalik na košmar o losanđelskom autoputu u vreme najveće gužve. Horizont je treperio i poigravao od njihovih izduvnih gasova; vazduh je zaudarao na karburizaciju.

»Ne«, rekoh ja. »Nema više benzina. Nestalo, momci.«

I tada se začu dublja rika, bas ton od koga se zubi tresu. Zaustavljao se ogroman srebrnasti kamion; cisterna. Sa strane je bilo ispisano: »Punite Filips 66 — goriva za aerodrome«!

Pozadi se otkači teško crevo.

Otišao sam tamo, uzeo ga, preklopio poklopac za napajanje na prvom rezervoaru, i pričvrstio crevo. Kamion poče da pumpa. Obuzeo me zadah petroleja — isti miris koji mora da su osećali dinosaurusi umirući posle pada u jame s katranom. Napunio sam i druga dva rezervoara, a onda se vratio poslu.

Svest mi je odsvetlucala do tačke gde sam izgubio pojam i o vremenu i o kamionima. Odvrtao sam, zabijao brizgalicu u rupu, pumpao sve dok se vrela, teška tečnost ne bi prolila napolje, a onda vraćao poklopac. Plikovi su mi pukli, i limfa mi se slivala sve do ručnih zglobova. U glavi mi je tuklo kao da imam kvaran zub, a stomak mi se bespomoćno prevrtao od zadaha ugljovodonika.

Onesvestiću se. Onesvestiću se i to će biti kraj. Pumpaću sve dok se ne srušim.

Tada osetih na ramenima ruke, tamne šankerove ruke. »Uđite«, rekao je. »Odmorite se. Ja ću da nastavim do mraka. Probajte da spavate.«

Pružio sam mu pumpu.

Ali ne mogu da spavam.

Devojka spava. Pružila se dole u uglu s glavom na stolnjaku, ali lice neće da joj se opusti čak ni u snu. To je bezvremeno lice žene u vihoru rata, neodređene starosti. Još samo malo pa ću je dići. Sumrak je, i šanker je napolju već pet sati.

A oni stižu i dalje. Gledam kroz izlomljeni prozor a njihova se svetla protežu više od milje, svetlucajući kao žuti safiri u sve većoj tami. Mora da ih ima sve do autoputa, a možda i dalje.

Devojka će morati da odredi svoju smenu. Mogu da joj pokažem kako. Reći će da ne može, ali moći će. Živi joj se.

Hoćete da im budete robovi?rekao je šanker. Na to će izaći. Hoćete da provedete ostatak života menjajući filtere za ulje svaki put kad jedna od tih stvari zatrubi?

Mogli bismo, možda, da bežimo. Sada bi bilo lako stići do odvodnog jarka, s obzirom na to kako su se nagomilali. Da bežimo kroz polje, kroz močvare gde bi se kamioni zaglibili poput mastodonata, i odemo...

...nazad u pećine.

Da crtamo slike ugljenom. Ovo je bog sunca. Ovo je drvo. Ovo je mek koji gazi lovca.

Čak ni to. Toliko je delova sveta sada asfaltirano. Asfaltirana su čak i igrališta. A za polja i močvare i guste šume postoje tenkovi, poluguseničari, nosači lasera, mejzera, radara koji reaguju na toplotu. I malo pomalo, oni ga mogu pretvoriti u svet kakav žele.

Mogu da vidim konvoje kamiona kako pune močvaru Okifinoki peskom, buldožere kako rastržu nacionalne parkove i divljinu, ravnajući tlo, tabajući ga u jednu veliku ravnicu. A onda stižu kamioni s asflatom.

Ali oni su mašine. Bez obzira šta da im se desi, kakvu god da smo im masovnu svest podarili, *ne mogu da se razmnožavaju*. Za pedeset ili šezdeset godina biće to samo rđajuće olupine iz kojih je nestala svaka pretnja, nepokretna trupla koja slobodni ljudi mogu da kamenuju i pljuju.

A ako zatvorim oči mogu da vidim proizvodne trake u Detroitu i Dirbornu i Jangstaunu i Makinaku, nove kamione koje sklapaju radnici koji više čak ni ne otkucavaju svoje radne sate već samo padaju i bivaju zamenjeni.

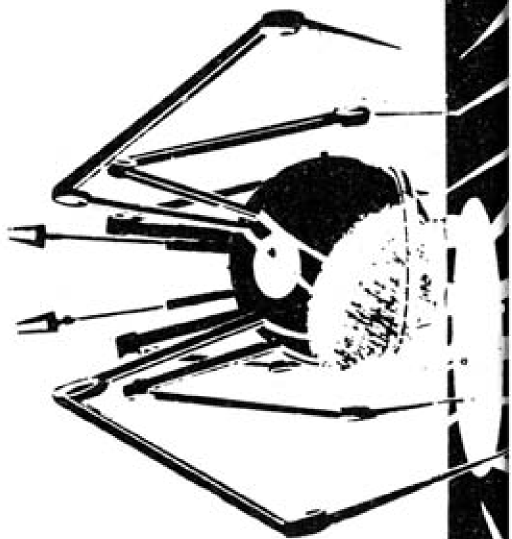
Šanker sada pomalo posrće. I on je stari momak. Moram da probudim devojku.

Dva aviona ostavljaju srebrne trake kondenzacije ugravirane preko sve tamnijeg istočnog horizonta.

Želeo bih da mogu da poverujem da u njima ima ljudi.

Filip Kirval

DOZVOLA ZA UMIRANJE

Philippe Curval,
PERMIS DE MOURIR, 1977

S francuskog prevela
Ksenija Jovanović

A šta vi ovde radite?« obratio mi se vratar.

»Došao sam po dozvolu, čekam već skoro pola dana!«

»E, moraćete doći ponovo. Kancelarija za prijem prijava je za danas završila s radom. Uostalom, možda vam se baš i ne žuri toliko«, zaključio je, cerekajući se blesavo.

Poželeo sam da mu odgovorim da nemam vremena za gubljenje, ali on mi ionako ne bi verovao. Niko mi nije verovao kada sam izražavao tu svoju neodložnu želju da dobijem dozvolu. Ta neverica je verovatno vladala na svim stepenima hijerarhije jer sam, evo, već treći dan provodio čekajući pred kancelarijom za predaju molbi, a nisam uspeo da dođem na red pre njenog zatvaranja. Jednom sam došao pola sata, a drugi put čitav sat pre otvaranja kancelarije, ali sve uzalud, sala je uvek bila puna sveta. Jutros sam došao čak četiri sata ranije: tu se već nalazila gomila ljudi. Da sam već tada raspolagao svim činjenicama koje bi mi pomogle da shvatim, mo-gao bih da zaključim da su sva mesta neprekidno zauzeta, osim tri ili četiri rezervisana za nove kandidate. A to nikako nije značilo da molbi nije bilo. Da već unapred nisam bio čvrsto odlučio da se po svaku cenu dočepam te dozvole, ova gužva bi verovatno doprinela čvrstini moje odluke. Čak i kada se radi o smrti, kod ljudi se može javiti želja za takmičenjem, ako smrt počnu da smatraju svojim krajnjim ciljem.

A ja sam upravo to odlučio: da umrem. Vi mi ne verujete?

Kad vam kažem da sam besmrtan i da živim već više od... više od... Istinu govoreći, u to vreme nisam bio u stanju da se setim tačnog datuma svog rođenja: bio sam jednostavno uveren da živim već čitavu večnost, a sećanje na događaje koje sam proživeo, moglo je samo da učvrsti to moje uverenje. Ja, zapravo, nisam bio umoran od života. Još uvek su me zanimale mnoge stvari u mom poslu, još uvek sam strašno voleo društvo muškaraca i žena. Bio sam jednostavno prezasićen životom, kao da sam ga se prejeo. Eto razloga koji me je nagnao da zatražim tu dozvolu. Ja, u stvari, nisam mogao da izvršim samoubistvo, besmrtnik ne može da se ubije kao neki preistorijski čovek; za njegovu smrt potrebna su sredstva koja se mogu dobiti samo zakonskim putem. Bilo je stoga apsolutno neophodno da se obratim administrativnim službama da bih mogao da umrem.

Podne je već bilo prošlo, izašao sam iz kancelarije za predaju molbi u komatoznom stanju; kada kažem komatozno, ja se u stvari koristim jednom stilskom figurom, jer ljudska bića nove ere ne pate od takvih poremećaja. Naša psihosomatska ravnoteža se upostavlja već pri rođenju i traje celog života. Međutim, ja volim da ponekad napravim neku takvu aluziju, mada ima veoma malo mojih savremenika koji se još interesuju za stare zaboravljene boljke. Suprotno većini ljudi, mislim da posedujem neophodnu osećajnost i maštu da bih postao pravi neurotičar; ipak moja mentalna ravnoteža je tako snažna da neutrališe sve podsticaje nesvesnog. Evo, sada sam izrekao tu veliku reč: ono što je čoveku omogućilo da se oslobodi davnašnjeg božanskog prokletstva, to je uklanjanje njegovog nesvesnog; čista metafora koja se medicinski gledano ovaploćuje u stalno istom duševnom raspoloženju, od početka do kraja našeg dugog postojanja. Ali nije me ta jednoličnost podstakla da poželim smrt. Ne, kao što sam vam već rekao, bio sam prezasićen godinama, nakljukan časovima, do guše sit sekundi, sve mi se smučilo.

Grad se mekano pružao preda mnom unedogled; njegova blaga zatalasanost podsećala je na one pejzaže s brežuljcima kojima su se ljudi nekada divili, ali nigde nije bilo nijednog drveta, nijednog spomenika. Zlatasto sunce, koje se naziralo kroz toplotnu izmaglicu, davalo je tom turobnom pejzažu izuzetnu ljupkost. Sve senke su imale tople bakarne prelive kao na crtežima urađenim crvenom olovkom. Veoma sam voleo grad, svoj grad koji je pokrivao najveći deo svih pet kontinenata. Čitava večnost ne bi bila dovoljna da se ceo grad obiđe. Jednom sam poverovao da sam grad upoznao s kraja nakraj, dok sam koristio svoje slobodno vreme za brojna i česta putovanja. Docnije sam shvatio da sam otkrio samo delić njegovog prostranstva.

»Dakle, šta je bilo?« zapitala me je Marija.

»Ništa, nemoguće je doći na red!«

»Neverovatna stvar! Rekla sam ti da je apsolutno neophodno imati podršku. Isto se dogodilo kada je moj brat hteo da izvrši samoubistvo. Tvrdoglavo je istrajao čitav mesec dana, odbijajući da pridobije nekog funkcionera. Kasnije je ipak popustio. Treba da se koristiš tom istom vezom«.

Pogledao sam Mariju: bilo mi je čudno da vidim kako nestrpljivo očekuje moje samoubistvo. Meni je poznato da pravo na dobrovoljnu smrt predstavlja svetinju među besmrtnicima, ali kada sam utvrdio da žena, s kojom sam proveo najveći deo poslednjih šest godina svog života, počinje da se buni zato što imam teškoća da ostvarim svoju opravdanu želju za smrću, osetio sam izvesnu nelagodnost.

»Dosta si lako sve ovo prihvatila«, rekao sam Mariji.

»Slušaj, Jorže, treba da porazgovaramo; ti dobro znaš da ja ne pokazujem svoja prava osećanja. Osećanja koja se nalaze ovde (udarila je snažno rukom po svom trbuhu), prećutkujem zbog tebe.

Očekivao sam da će se na njenim očnim kapcima pojaviti suze, ali kao i obično, suza nije bilo. Shvatio sam da mi se dopada da je malo mučim, možda sam imao nejasnu želju da se svetim zbog svoje bliske smrti. Bilo kako bilo, sve to nije imalo velikog dejstva na njen metabolizam. Mi se trudimo da vladamo našim životima i ne dozvoljavamo da oni upravljaju nama. Približio sam se Mariji i rukama obuhvatio njeno lice.

»Vidiš, moj položaj nije jednostavan: na intelektualnom planu, ja osećam neodoljivu želju za tim samoubistvom. Ali svi atomi mog tela se grčevito drže života«.

»Da, znam, to su nedeljivi atomi«.

Oči su joj blistale. Poželeo sam da i dalje živim, zbog nje. Zašto mi se moj posao toliko dopadao, zašto sam osećao toliku naklonost prema ovom gradu, zašto sam voleo Mariju i zašto sam tako snažno želeo da umrem? Bilo je u svemu tome neke protivrečnosti koja mi se neprestano jasno ukazivala i protiv koje sam bio nemoćan. A nije se radilo ni o nervnom rastrojstvu ni o duševnoj bolesti! Već sam vam rekao; ne samo da smo besmrtni, već prosto pucamo od zdravlja.

Legao sam na pod: meke izbočine su mi pošle u susret i okružile moje telo sa svih strana. Marija se ispružila pored mene, smešeći se nekako čudno. Svuda unaokolo, udobna toplina stana, bolje rečeno grada, ili još bolje, tog izvanrednog skupa polimornih struktura koje su se uklapale jedna u drugu, predstavljajući istovremeno stanove, trgove, ulice, spomenike i prevozna sredstva, a sve se to nalazilo ispod velike zaštitne opne koja pokriva najveći deo planete. Nismo mi vodili nekoliko nuklearnih ratova da sada ne bismo želeli da se zaštitimo od njihovih posledica, čak i ako znamo da je čovečanstvo jedno i jedinstveno. Sanjario sam. Odjednom zapitah Mariju.

»Šta Zemlja, u stvari, predstavlja za tebe?«

Izgovarajući ovo pitanje, mislio sam da ono sadrži objašnjenje moje želje za umiranjem. Odvajanje od planete je prouzrokovalo tako dubok poremećaj da se on kod besmrtnika ispoljavao tek nekoliko vekova posle njihovog rođenja. Odgovorila mi je s puno naivnosti:

»Ovaj grad.«

To je bilo tačno. Mi smo Zemlju pretvorili u mnogo lepši i raznolikiji svet nego što je ona bila u svom prirodnom stanju: dali smo nove oblike pejzažima, napravili smo novi raspored ekoloških vrednosti, ukinuli smo katastrofe. Kad bih pogledao Zemlju onakvu kakva je sada, onu kojoj sam se toliko puta divio u toku svojih putovanja, često bih pomišljao da su ljudi samo zbog toga stvoreni: da od bezobličnе geološke mase, od neskladne flore i faune, naprave istinsko umetničko delo, u stalnom obnavljanju, izvanredni povod za razmišljanje o stvarnosti. Rekao sam jednostavno:

»U pravu si, Marija.«

Uzeo sam je u zagrljaj. Dok sam osećao kako njene dojke polagano uranjaju u moje grudi, ošinuo me kao munja nalet očajanja i tako užasnog beznađa da sam nekoliko

trenutaka ostao kao gromom pogođen. Prvi put mi se dogodilo da osetim takav duševni bol.

»Nije li tvoj brat, kada je poželeo da umre«, zapitao sam je, »imao utisak da se poremetila njegova psihosomatska ravnoteža? Nije li možda osetio, kako da kažem, neku vrstu nazadovanja, vraćanje na stadijum homo sapiensa?«

»Ćuti, ćuti, Jorže, ne govori, dobro znaš da je to nemoguće. Nije nam poznat nijedan takav slučaj na petnaest milijardi stanovnika grada«.

I ovog puta je izgledalo da je ona u pravu. Dok sam je rasejano milovao, počeli smo da razmatramo samu srž problema; kako da stupim u vezu sa odgovornim funkcionerima, u pravi čas, da bih uspeo da savladam sve etape i dobijem tu dozvolu za umiranje za koju nisam čak ni formular popunio do ovog časa.

Sutradan sam krenuo pravo ka cilju: potražio sam predsednika svog sindikata. Zašto to nisam ranije učinio? Sav taj ponos na pragu smrti sada mi je izgledao smešan. Čim se blenda na ulaznim vratima otvorila, Tifar se, srdačnog izgleda, uputio brzim koracima prema meni.

»Želeli ste da me vidite, Jorže, pogrešili ste što niste odmah došli.«

Nisam rekao ništa; on me je dugo posmatrao.

»Uzdržanost tipična za individualiste! Ah, Jorže, koliko je samo takvih ljudi kao što ste vi potrebno da bi naš posao pobuđivao interesovanje javnosti; ako ne nudimo neprestano nove stvari već samo one standardne, svi će nas brzo zaboraviti. To je normalno, mi smo našu planetu pretvorili u svet stvaralaštva. Stvarati, to je ono što kao krv napaja našu civilizaciju. Znate, žalićemo za vama! Ali želja za umiranjem se mora poštovati kao svetinja.«

Sve to mi je zvučilo nekako visokoparno. Uzdržao sam se da išta kažem. Čudna stvar, Tifar je bio vitak, čak dosta privlačnog izgleda i pored veoma velike starosti, ali nisam mogao da sprečim samog sebe da ga ne vidim debelog, sa trostrukim podvoljkom i isto tolikim stomakom; jednim pogledom skinuo sam mu s glave bujnu kosu kao najobičniju periku. Osmehnuo sam se i licemerno pretvorio tu ironiju u izraz naklonosti.

»Na nesreću, više neću moći da učestvujem u tom sveopštem osećanju blaženstva.«

Tifar je podigao obe ruke uvis jednim dvosmislenim pokretom koji je istovremeno izražavao i beskrajno čuđenje i veliku radost, rekavši:

»Došlo je vreme za vas! Verujte da ću žaliti za vama. Ali, u isti mah, ja shvatam vašu sreću. Vidite, ja nisam imao tu priliku. Verovatno spadam među najstarije stanovnike ovog grada, ali nikad nisam stekao pravo na samoubistvo.«

Mada je među nama postojala velika razlika u položaju koji smo zauzimali, pokuša sam da budem iskren.

»Ne znam da li treba da čestitam vama ili sebi.«

»Vidite, Jorže, već odavno nemam nikakvu želju da stvaram. Ali vi, vi ćete umreti na vrhuncu svoje karijere. Mislim da vam zavidim.«

»Samo ako budem uspeo da to ostvarim.«

»Kako to mislite?«

Ispričao sam mu sve neprijatnosti koje sam doživeo u kancelariji za izdavanje dozvole. Tifar je prsnuo u grohotan smeh.

»Vi ste, očevidno, želeli da sve postignete sami. Ali smrt nije nešto što može doći bez pripreme. Evo molbe koju treba da uputite pripremnoj kancelariji...«

Videvši da ne razumem o čemu govori, dodao je:

»To je mesto gde se dobija odobrenje da se može uputiti molba za dobijanje dozvole za umiranje.«

Pošto je moje lice odavalo sve veće i veće nerazumevanje, Tifar je počeo da mi objašnjava, uz podsmešljiv ali srdačan osmeh:

»Ne možemo se naprečac lišiti jednog tako dragocenog saradnika kao što ste vi.

Potrebno je da od mene dobijete odobrenje za samoubistvo«.

»Ali smrt je neprikosnoveno pravo svih besmrtnika!«

»Pod uslovom da ne lišava društvo njegovih najboljih ljudi. Evo, potpisao sam vašu molbu, od sada bi trebalo da sve formalnosti budu jednostavne.«

Mene, na kraju krajeva, uopšte nije zanimala organizacija društva; ja sam tražio jedino da umrem i nije me se ticalo da li neki ljudi pribegavaju zloupotrebi vlasti! Vlast je oduvek živela na teret onih koji proizvode, koji rade, koji stvaraju, verujući da predstavaju samo srž civilizacije, dok su, u stvari, samo njen otpad. Zahvalio sam Tifaru uzimajući dokument. Napravio je pokret rukom kao da odbija moju zahvalnost, a onda je rekao zamišljeno:

»Nema na čemu, nema na čemu. Ah, da samo znate, vaš najnoviji model krmenadle s koskom ima velikog uspeha. (Pošto sam hteo da prekinem taj razgovor, nastavio je.) Da, da, ne pravite se previše skromni, taj model prodajem na svih pet kontinenata.«

»Čujte, Tifar, to je samo nešto malo mesa izvađenog iz posuda sa protoplazmom i veštačka kost.«

»Kost treba oblikovati, meso treba napraviti; sve to zahteva maštu kojom sada raspolaže mali broj naših ljudi. Da da, verujte mi, kada ne bi bilo ljudi poput vas, zbog jednoličnosti niko više ne bi jeo.«

Zahvalio sam mu još jednom i otišao. Prošao sam kroz nekoliko praznih stanova, a zatim sam se našao u jednoj ulici-lavirintu koja je vijugala u tri dimenzije, ali kroz lavirinte teško prolaze samo oni koji to žele i ja sam odlučio da se vratim brzo u svoj dom ulaskom u vozilo intra-muros. Ušao sam u unutrašnjost zidne pregrade gde me je očekivala jedna pokretna struktura. Sve je tu bilo belo, nalik na mleko, na pamuk: moj pogled što se pomalo gubio u toj nejasnoj mekoći, ubrzo se zaustavio na putniku koji je sa mnom delio moju strukturu. Vladao je običaj da se vodi razgovor, da bi se izbegla dosada. Moj sused je iskoristio priliku:

»Jeste li dobili pravo da podnesete molbu?«

Pogledao sam ga sa nelagodnošću.

»Ko vam je to rekao?«

Čovek je imao prepreden izraz na licu, a ni sam izgled lica nije mu išao u prilog, čak sam se začudio što izgleda tako star: ljudi nove ere nemaju tako duboke bore, osim ako žele da im se one naprave hirurškim putem.

»Slušajte, Jorže, da li dozvoljavate da vas zovem Jorž?«

Zašto se u govoru koristio izrazima iz jednog drugog doba? Svi ljudi su se jedni drugima obraćali po imenu.

»Recite mi najpre odakle me poznajete?«

»Ko ne poznaje najvećeg umetnika za meso našeg vremena?«

To je bilo sasvim moguće: holovizijska mreža je često prikazivala reportaže o mom radu. Klimnuo sam glavom i dodao:

»U redu, ali to ipak ne objašnjava kako znate za postojanje formulara koji je upravo potpisan.«

Njegovo čudnovato izgužvano lice prekrilo se borama od smeha.

»Reći ću vam iskreno: ne događa se svaki dan da neka čuvena ličnost dobije dozvolu za umiranje. Imam ljude koji me obaveštavaju i čim sam doznao da želite da se ubijete, naredio sam svojim ljudima da vas prate.«

Ustao je, podigao podlakticu, dok mu je lakat bio savijen. Morao sam da ga pozdravim na isti način. Naše ruke su se dodirnule: njegova koža je imala čudnu čvrstinu, bila je topla i izgledalo je kao da je pokrivena znojem ili, bolje rečeno, ona me podsetila na arhaičan pojam znoja. Sada više nijedan čovek ne može dokazati da znoj postoji jer, jednostavno, ne može da ga proizvede.

»Zovem se Slogo, ja sam stručnjak za samoubistva.«

U tom trenutku su sva moja osećanja opreza i nepoverenja namah nestala. Osmeh

mu je bio tako otvoren i srdačan.

»Vi kao da se čudite? Pa da, jasno mi je, nikad niste sebi postavili jedno takvo pitanje! Lepo je zamišljati kako ćemo napustiti ovo društvo pošto smo dobili dozvolu za umiranje, ali treba posedovati sredstva za samoubistvo, pored hrabrosti, samo se po sebi razume. Evo, ja vam nudim svoje usluge.«

Sve što je rekao bilo je tačno, od kada sam odlučio da se ubijem, nijednom nisam pomislio kako ću to uraditi; to mi je izgledalo kao obična formalnost. Mislio sam da će Marija dobiti potreban materijal kada bude pokazala moju dozvolu i da će me onda ona ubiti; ako ona bude odbila, što je potpuno razumljivo, jedan od mojih prijatelja bi mogao da izvrši legalno ubistvo. Sve to me je, u stvari, veoma malo interesovalo. Međutim, ovaj čovek je sada pobudio moju pažnju.

»A šta vi nudite?«

Struktura se polako pokrenula i mi smo se uputili prema mom stanu, krećući se veoma malom brzinom, klizeći kroz pokretljive zidove.

»Zavisi od toga šta želite. Imamo na raspolaganju čitavu skalu smoubistava, od najsurovijeg do najbezbolnijeg.«

»Zar ima ljudi koji ih žele?«

»A šta to?«

»Surova ili bolna samoubistva.«

»Imam ih više nego što biste mogli poverovati, smrt je i suviše važan događaj da ga čovek upropasti ubijajući se neosetno i neprimetno.«

Nasmejao sam se na njegove reči; nema sumnje, ovaj Slogo nije bio običan građanin. Ipak sam ga zapitao:

»Mislio sam sve do sada da postoji samo jedan način da se ubiju besmrtnici?«

»To je tačno, postoji samo jedan poznat način, ali mogu se praviti neke izmene... kako da kažem, iznenadni preokreti.«

»A šta to znači?«

»To znači da je moguće, ako se proizvod vešto dozira, postići postepeno opadanje neobično velike odbrambene moći organizma besmrtnika, tako da se oni biološki vrate unazad sve do stadijuma homo sapiensa. Posle toga, postoji beskrajni niz mogućih načina umiranja.«

Njegovo oduševljenje je prešlo i na mene; shvatio sam da pred sobom imam prvog stvaraoca. Možda mi jeupravoo najviše nedostajalo u životu, prisustvo drugih ljudi s kojima bih mogao da govorim o svojim problemima, osećajući da me razumeju. Grad je, svakako, sadržavao ogromno etnološko bogatstvo, njegov izgled je pokazivao beskrajnu raznolikost, a stanovništvo se menjalo od jedne do druge gradske četvrti; u celom tom narodu mogla se zapaziti nesvakidašnja raznovrsnost običaja, načina odevanja, ishrane, zabave, mišljenja, ali ja sam neprekidno imao utisak da se radi o nekakvom folkloru kojim se prikriva banalnost, da svi ti muškarci i žene samo primenjuju određena uputstva, da oni nisu odgovorni za svoju prividnu originalnost. Ja sam, u stvari, stekao utisak da se posvuda radi o jednom jedinom tipu civilizacije kome su na brzinu pridodate neke živopisne karakteristike. Ja sam, svakako, mogao kad god zaželim da obilazim zemlju tražeći neke novine i ja bih te novine uvek i nalazio, ali one su postojale samo naizgled.U gradu se mogao naći neizmerno velik broj različitih ljudskih prototipova, ali veoma malo ljudi-ličnosti. Ipak, uopšte nisam želeo usluge jednog stranca da bih izvršio samoubistvo.

»Sve što ste mi izneli veoma je zanimljivo, ali više volim da umrem u krugu porodice, odjednom. Izvinite, ja sam stigao kući.«

Na brzinu sam se oprostio od njega i izašao iz zida. U stvari, žarko sam želeo da nastavim razgovor sa Slogoom, ali je tema tog razgovora u meni izazivala strah. Usput sam pozdravio nekoliko suseda, prolazeći kroz njihove stanove. Jedan od njih, koji je upravo vodio ljubav sa svojom prijateljicom, hteo je u znak gostoprimstva da me zadrži da bismo zajedno uživali u seksu. Ja ne spadam u vatrene pristalice tih potajnih

orgijanja, ali ovoga puta zamalo nisam pristao. Čudna stvar, blizina smrti je podsticala moje seksualne funkcije i osetio sam erekciju čim sam saslušao njegov predlog. Međutim, iznenadna pojava tog refleksa nije mi prijala; uvek osećam potrebu da razmišljam, da se pripremim za ljubavni čin. Taj čin nikad za mene nije bio samo ono kratkotrajno uzbuđenje koje možemo osetiti i ako žvaćemo haš-gumu, niti je to bila ritualna ceremonija namenjena razmnožavanju, kako se to radilo u starim vremenima. Nije to bilo samo uživanje u telu radi samog tela, ni ljubavni čin radi njega samog; ja sam vodio ljubav kao što se piše knjiga ili stvara novo umetničko delo od mesa.

Čim sam ugledao Mariju, osetio sam želju da vodim ljubav s njom. Ona to nije odbila, naprotiv, ali ja nisam uspeo da održim svoje obećanje. Dok sam pri pogledu na poluodeveno telo nepoznate žene odmah doživeo erekciju, raskošno Marijino telo i primamljiv polni organ delovali su na mene kao hladan tuš. Ona se nije naljutila. Pošto još nismo imali priliku da razgovaramo, sada me upitala:

»Zar nisi uspeo? Predsednik sindikata nije želeo da ti pomogne?«

»Naprotiv, već sam poslao u pripremnu kancelariju molbu koju je on potpisao.«

»Pa šta ti je onda?«

»Ništa.«

Međutim, uporno mi se nametala misao da, od kada se ideja o umiranju ukorenila u meni, ona počinje da mi nanosi štetu na psihološkom planu, mada se još ništa značajno nije dogodilo zbog moje izvanredne vagosimpatične regulacije. Nastavio sam da govorim:

»Čak sam sreo nekog čoveka koji mi je nudio svoje usluge. Čudno, nikad nisam razmišljao o tome kako ću umreti. Za mene je pomisao na smrt uvek bila praćena mirisom bolnice.«

Verovatno sam izgledao uznemiren jer me Marija zapitala:

»Jesi li siguran da još uvek želiš da umreš, možda si preuranio. Moguće je da si popustio u trenutku depresije a sada, kada postaje jasnije, počinješ da uzmičeš. Razmisli dobro, Jorže! Pokušaj da tačno utvrdiš kakav je tvoj sadašnji stav u pogledu smrti.«

Očajnički sam pokušavao da to utvrdim. Ali moj strah je od toga samo porastao: otkrio sam da uopšte više ne znam šta želim. Uvek sam verovao da imam jaku ličnost. A sada je ona odjednom nestala. Oslušnuo sam svoje misli i osećanja i zapazio da nisam ljudska jedinka, kao što sam to ranije mislio. Bio sam samo splet mišića, živaca, krvi, mozga, ljudskog mesa lišenog svake volje. Rekao sam to Mariji.

Ona se privila uz mene, osetio sam prijatnost pri dodiru njenog svežeg tela, zatim me okrenula na stranu i mi smo se tako kotrljali po mekom podu, ošamućeni od poskakivanja. Zaustavili smo se, dahćući, kada smo stigli do suprotnog zida. Marija je povikala:

»Jadna moja budalo! Hajde, pođi odmah i povuci svoju molbu za dobijanje dozvole za umiranje i nećemo više o tome govoriti do sledećeg veka.«

Ta rečenica je bila dovoljna da odmah osetim olakšanje. Vratila mi se i seksualna sposobnost, a Marija je tog dana bila veoma predusretljiva. Morfotropski tepih nam je omogućio da probamo neke nove položaje. Ipak, u izvesnim trenucima, odjednom bi mi se događalo da posmatram zadnjicu svoje prijateljice i polagano kretanje mog polog organa koji je ulazio u njeno telo, kao neki mehanički čin koji obavljaju delovi mašine. Zatim bi opet došlo do buđenja strasti i ponovo bi me preplavila sva punoća osećanja mojih čula. Na kraju orgazma, imao sam utisak da sam zauvek i nepovratno izgubio jedan veoma važan deo svog bića i obuzela me je nesavladiva tuga, ali ona nije imala nikakve veze sa depresivnim fazama u koje su ulazili moji preci posle vođenja ljubavi. Bila je to tako snažna tuga, jednaka onoj koju izazivaju holo-televizijske serije, jačine između četiri ili pet na lestvici emfatije. Pao sam u nesvest.

Kad sam došao sebi, prvo što sam upitao Mariju bilo je:

»Jesi li se oprala?«

»Nisam, zašto pitaš?«

»Hoću da vidim svoju spermu medu tvojim nogama.«

Ona me je pogledala s izrazom lica koji bi imao čovek kada bi mu rekli da je dete koje je usvojio bilo loše doterano pri rođenju.

»Marija, ja nisam nenormalan; jednostavno sam shvatio ovog trenutka da nikad nisam video ni najmanji trag svojih izlučevina. Izgleda da imam krv koja teče u meni, ali ne znam kakve je boje, kakvog sastava. Pošto sam besmrtan, ne mogu da se povredim, moja koža je otpornija od najtvrđeg metala, ne može istrunuti, ne može se izmeniti, ne može se zapaliti, ne može se istrošiti, ne može se probiti, ona je otporna na svaku zarazu virusima ili mikrobima. Nikad neću videti svoju krv. I zato, pošto se mi više ne znojimo, pošto se u našim ušima više ne stvara ušna mast, pošto se naš urin i naš izmet metaboliziraju, želim da vidim ono jedino što sam u stanju da proizvedeni: svoju spermu!«

Zbog nekog neobjašnjivog stida, Marija ni po koju cenu nije htela da dozvoli da pogledan njen polni organ. Mada sam to jako želeo, nisam imao hrabrosti da i dalje navaljujem. Marija je izgledala zabrinuta.

»Stupi u vezu s Tifarom, treba da povučeš svoju molbu.«

Učinio sam ono što je tražila od mene; nisam osećao nikakvu želju ni za čim, razgovor je bio veoma kratak; predsednik sindikata se izvinio što više nije u mogućnosti da mi ispuni želju: dokument se već nalazio u pripremnoj kancelariji.

»Obratite se neposredno Centru vašeg sektora... osim ako se ne dogodi da već sutra promenite mišljenje. Setite se, Jorže, kad ste došli do mene prvi put, blistali ste od sreće. Uvek postoji jedan period neodlučnosti posle donošenja krupnih odluka kao što je vaša i ja mislim da ćete se opet vratiti prvobitnoj nameri. Znate, za umornog besmrtnika, nema boljeg rešenja od samoubistva, to je neka vrsta vrhunskog ostvarenja.«

Neodređen izraz njegovog lica nije mi govorio da li žali što ću umreti ili se nada da ću promeniti mišljenje.

Sutradan je bio dan magle: ceo grad je potonuo u oblak pare koju su ispustili gradski raspršivači. S vremena na vreme, morali smo da pribegavamo ovom načinu pročišćavanja našeg metabolizma; prodirući u naša tela, ova magla je putem osmoze upijala sve štetne materije koje su se nakupile u našim organizmima tokom obeda, orgija, brojnih pijanki; one su zatim oticale prema velikom kolektoru gde se pristupalo preradi. Pomoću ovih štetnih materija, funkcionisale su one posude sa proteinima od kojih sam pravio skulpture od mesa.

Čarobna belina gradske četvrti u kojoj sam stanovao postajala bi od ove magle još lepša. Obrisi bi postali meki, nejasni, sjajni. Pokoravajući se Marijinoj želji, otišao sam u Centar da poništim molbu za dobijanje dozvole za umiranje. U prevoznom sredstvu intra-muros nisam nikog sreo. U čekaonici je, kao i obično bilo puno sveta; neki su me prepoznali i pozdravili. Tek što sam seo, već su me prozvali.

»Vi ste Jorž«, reče sekretar, čovek hladne krvi, iz roda ofidija. (Njegov mali ružičasti jezik provirivao je između savršenih zuba). Dugo me je posmatrao i pošto nisam ništa odgovorio, nastavio je: »Dobili ste dozvolu za umiranje; evo je.«

Instinktivno, moja šaka je obuhvatila pločicu koju mi je pružio.

»Zar već, ali ja sam upravo hteo...«

»Suviše kasno, federalni savet je potpisao dokument.«

Prevukao je rukom po kosi koja mu je bila prilepljena uz glavu kao zmijska, koža. Nastavio sam uporno:

»Ali mora postojati neki način za poništavanje! Hajde, recite mi, koji formular treba da popunim?«

Nasmešio se preko volje.

»Žao mi je, Jorže, odluka je neopoziva. Vama je jasno da savet ne može da se bavi svim slučajevima kao što je vaš. Odluka je doneta posle dugog većanja. Kada ste predali

molbu bili ste zdravi telom i duhom. Nema žalbe protiv presude, nema Vrhovnog suda. Ne zaboravite da se radi o samoubistvu koje vi s pravom zahtevate. Vi ste sami sebe osudili, ali više nemate moć da sami sebi date pomilovanje.«

Sekretar je izgledao veoma umoran. Njegova kancelarija se gubila u magli. Učinilo mi se da u dnu prostorije vidim neku gužvu. Zaključio je razgovor suvim tonom:

»Evo vaše kartice. Preostaje vam samo da se obratite nekoj klinici koju ćete sami odabrati, sve su osposobljene.«

»Ali ako ja više ne želim da umrem?«

»Možete se obratiti i nekom stručnjaku za samoubistva; ima ih koji to rade veoma dobro, s mnogo mašte. Za stvaraoca kao što ste vi to je mnogo otmenije rešenje.«

Poželeo sam da vičem, da urlam. Telo mi je gorelo od želje za životom. U kakvu glupu klopku sam upao samo zbog te kratkotrajne depresije koju sam mogao izlečiti u nekoj bolnici? Sada sam bio siguran, obožavao sam život, obožavao sam svet, ovaj grad brojnih oblika i njegovu raskošnu raznovrsnost, voleo sam sva ljudska bića nove ere, hteo sam da se zagnjurim u njihovo bezbrojno mnoštvo. A zatim, imao sam posla, toliko posla! Nije važno što sam osećao izvestan zamor od zanimanja kojim sam se bavio, mogao sam da ga menjam, pa i svaki dan ako sam to želeo! Teorijski gledano, moje ambicije nisu imale granica. Ipak, u dubini svog bića, osećao sam stalno prisustvo one mračne želje za samouništenjem koja me je dovela do položaja u kojem sam se sada nalazio. Moje telo, moj um, bunili su se pred približavanjem smrti, ali već sam bio žrtva neumitne sudbine. Dok sam rastao, u mene su usadili neki zagonetni mehanizam, neumoljivi brojač dana koji su mi preostali do samoubistva; on je sada dao znak, bio sam izgubljen. Pobunio sam se.

»A šta ako ja ne želim ni kliniku ni stručnjaka za samoubistvo, ako hoću da ostanem živ?«

Sekretar je istegnuo vrat unazad i zagledao se u tavanicu u trajanju desetog dela sekunde; zatim je izrekao neumoljivim glasom:

»Bićete stavljeni van zakona i svaki građanin će imati pravo da vas ubije.«

Pomislio sam na svoju besmrtnost; sve dok ne unesem u telo proizvod koji će poništiti njeno dejstvo, niko me ne može ubiti.

»Ali to je nemoguće, ne verujem... ja sam ne-ra-njiv!«

»Niste vi jedini koji gaji tu nadu«, zaključio je sekretar, zadržavajući osmeh na licu. »Žao mi je što moram da vas obavestim da je vaša nada neosnovana.«

Razgovor je bio završen. Poželeo sam da svoju dozvolu za umiranje bacim u lice tom odvratnom funkcioneru. Nisam više osećao da je držim u ruci. Raširio sam prste: dozvole više nije bilo.

»Kao što vidite, vaša koža je upila pločicu; kroz nekoliko sati nećete više biti besmrtni.«

Magla je sada bila još gušća, izašao sam iz kancelarije van sebe od besa i prošao urličući kroz čekaonicu.

»Ne dajte da vas prevare, ne primajte dozvolu za umiranje, posle toga nećete više imati nikakvu mogućnost da uzmaknete. To je besramna prevara!«

Bio sam iznenađen čudnom ravnodušnošću svih ovih ljudi koji su strpljivo čekali. Neki su sagli glave, drugi su se pretvarali da gledaju na drugu stranu, niko mi nije prišao da zatraži objašnjenje. Verovatno bih se isto tako ponašao da sam bio jedan od onih koji čekaju, jedan od uslovno osuđenih na smrt. Spremao sam se da podignem veliku galamu, ali vratari su me tiho izveli napolje. Pokušao sam da im se oduprem, ali mi se tada učinilo da u sebi nemam više toliko snage kao maločas.

Kancelarija za dodeljivanje dozvola nalazila se na brežuljku, otkrivena, izvan niza gradskih konstrukcija, ali brežuljak je bio potpuno prekriven plastičnom presvlakom. Toliko sam želeo da po prvi put ugledam golu zemlju, pod svetlim i jasnim nebom, savršeno čistog plavetnila. Već u podnožju brežuljka, svuda unaokolo se prostirala koža grada koja se širila unedogled. Nije se moglo pobeći iz tog ograđenog prostora.

Pogledao sam svoj dlan: u samoj srdini nalazila se mala tačka mrke boje; protrljao sam kožu palcem, pečat se nije mogao izbrisati i njegova boja je svakog trenutka bila sve tamnija. Ubrzo je mrlja na mom dlanu bila crna, tako strašno crna da sam imao utisak kako mi se na ruci stvorila rupa.

Tada sam se odjednom setio to je bio znak otpadnika. Kako sam samo mogao da zaboravim? Već od ranog detinjstva sam slušao legende o osuđenicima, o besmrtnicima koji su se usudili da prkose zakonima društva odbijajući da umru.

Tek što sam prešao preko malog bedema, našao sam se okružen najgušćom maglom koju sam ikad doživeo. Jedva sam mogao da vidim da li prolazim kroz neki stan, da li sam na ulici ili u vozilu intra-muros; sve se oko mene slivalo u jednu jedinu istu belu svetlost, kroz koju su se kretale nejasne senke. Ubrzo se preda mnom pojavio Slogo. Koža na njegovom licu nije mi kroz maglu više izgledala tako ružno naborana kao prethodnog dana; nisam prema njemu osećao odbojnost. Uostalom, držao se veoma ljubazno.

»Dakle, smrtniče, zar vam još uvek nisu potrebne moje usluge? Uveravam vas da se uz moju pomoć ne izlažete nikakvoj opasnosti.«

»Samo smrti.«

»A, obeleženi ste znakom! Kroz ovu maglu se ništa ne vidi.«

Približio mi se i pogledao me izbliza.

»Niste još mnogo ostarili. Sumnjam da ste dugogodišnji besmrtnik, jer biste inače odjednom ostarili za trideset ili četrdeset godina, u očekivanju naglog i brzog propadanja.«

Ipak, ja sam se sećao da sam živeo vekovima. A šta sam radio u toku tih vekova? Nisam se sećao nikakvih pojedinosti iz tog života. Jasno ocrtani mozaik mog života koji sam često, s uživanjem razgledao, da bih u njemu pronašao neke tačke poređenja sa sadašnjošću, da bih se usavršio u svom poslu, da bih ulepšao svoj život, taj mozaik se sada topio kao da na njega deluje neka kiselina, slika se raspadala, bledela. Sa čudnom grimasom na licu, Slogo je nastavio svoje ispitivanje.

»Retko se događa u tim godinama da jedan... da se želja za samoubistvom javi kod nekog građanina. Nemate ni trideset godina! Po mom mišljenju, vi ste osoba koja odstupa od normale ali začudo veoma otporna! Verujte mi, nema razloga da oklevate i treba da se koristite mojim uslugama: klinika je odviše užasno mesto. Što se tiče sudbine koju ćete doživeti od svojih bližnjih, ako otkriju da ste otpadnik, ta sudbina će biti okrutna.«

To je bilo tačno, bio sam mlad, veoma mlad, sećao sam se svega, trenutka kada sam izašao iz centra za rođenje da bih otišao kod roditelja koji su me usvojili, svoje mladosti, trenutka kada sam zamislio prvo umetničko delo od mesa i trenutka kada sam sreo Mariju. Sve se to dogodilo nedavno, u bliskoj prošlosti. Počev od kada su se moje uspomene izopačile? Koje nedelje, kojeg meseca sam ubedio samog sebe da živim već više vekova i kada sam sebi stvorio to varljivo pamćenje čija je slika nestajala u magli? Moja mržnja prema otpadnicima još je bila prisutna u meni, još tako snažna. Kako je bilo moguće da mrzim samog sebe?

»Vi ćete me, dakle, ubiti ovde, odmah?« zapitao sam Slogoa.

Prešao je rukom preko usana, zamišljenog izgleda.

»Ja nisam ubica, ja sam stručnjak. Ako odbijete moj predlog, neću vas primorati da se koristite uslugama mog servisa za opravke. (Izgledalo je da mu se dopao taj ledeni humor). Evo, uzmite moj pozivni broj i samo ga ubacite u aparat za uspostavljanje veze, biću pored vas za nekoliko minuta, ma gde se vi nalazili.«

Dao mi je malu šifrovanu kuglicu koju sam bacio uvis jedanput, dvaput, a zatim je spustio u džep. On je ušao u vozilo intra-muros, okrenuo se, dok mu je polovina tela izvirivala iz zidne pregrade.

»Ne zaboravite, Jorže, tvrdoglavi pokajnik kao što ste vi, ipak je samo mrtvac kome je smrt odložena na izvesno vreme.«

Marija me je dočekala veoma radosno. Bio sam hladan i nepomičan dok me milovala. Odjednom je shvatila.

»Nisu hteli da ponište tvoju molbu?«

Umesto odgovora, pokazao sam joj svoj dlan. U njenim očima nije bilo užasa kao što sam očekivao; pre bi se moglo reći da je to bilo sažaljenje.

»Jadni moj Jorže! Koju si kliniku odabrao?«

»I ti mi to kažeš tako hladno. Počinjem da osećam strah pred tobom. Marija, čini mi se da ćeš me ubiti ako se odmah ne odlučim. Ali seti se, pre nekoliko sati nisi želela da umrem. Ja nisam promenio mišljenje!«

Prošaputala je:

»Sada si otpadnik, za tebe je sve izgubljeno!«

»Radi se o mojoj koži, o tome ja odlučujem.«

Odvojila se od mene i nestala u magli, skrhana tugom.

»Otići ću, ne brini: tražim od tebe samo još jednu stvar: da vodimo ljubav.«

Glas mi je bio promukao. Približio sam se Mariji i nežno joj obgrlio ramena. Zadrhtala je i okrenula se oko sebe. Oči su joj se skupile i postale tako male da sam jedva mogao da vidim koje su boje.

»Ne mogu, Jorže, gadiš mi se.«

Marija! Još uvek sam mogao da se setim ukusa njenih usana prvog dana kada sam je poljubio, pre manje od jedne godine. Nisam hteo da odustanem, nagnuo sam se prema njoj i pokušao da je ugrizem za uho. Ona me ogrebla. Bio sam iznenađen zbog bola koji sam osetio. Opipao sam svoj obraz gde su se pojavila četiri otoka. Od sad sam bio ranjiv, tako užasno ranjiv. Kada sam podigao pogled prema njoj, očekivao sam da vidim kako je uznemirena; ali čitavo njeno biće je izražavalo samo gađenje, odvratnost. Izašao sam bez reči. Prva suza koja je ikad potekla iz mog oka kanula mi je niz obraz. Osetio sam je kada je stigla do ogrebotina. Ja sam, bar, verovao da osećam tu suzu.

U tom trenutku, u meni se rodila jedna misao: ako je pločica — dozvola na tako korenit način izmenila moj metabolizam, mora postojati obrnuti proces. Možda se mi ne rađamo besmrtni, već nam se ta osobina dodaje posle rođenja. U klinikama i u centrima za biološku regulaciju, verovatno postoje proizvodi koji bi to omogućili, a možda postoje i posebni aparati. Bio sam besan što nisam nešto više o tome doznao ranije. Mora se priznati da su centri za rađanje obavijeni neprozirnim velom tajne!

Pogledao sam svoju ruku: mrlja je već bila tako duboko prodrla u meso da je počela da se nazire i na nadlanici. Bio sam obeležen, vraški gadno obeležen. Obučen u kombinezon, koji je bio u modi, nisam imao načina da sakrijem znak u nekom naboru odeće. Trebalo je raditi brzo.Ušao sam u prvu strukturu koja mi se našla u blizini i seo u vozilo intra-muros. Kada sam dao znak za polazak, ono se nije pomerilo. Pokušao sam još jednom, misleći da sam pogrešio kod. Bezuspešno. Znači, ne samo da sam bio uslovno osuđen na smrt, obeležena žrtva izložena javnom progonu građana, već sam bio lišen i svih prava; pomoću za mene nečujnog signala, bio sam označen za sve elektronske sprave koje život u gradu čine tako prijatnim, postao sam neka vrsta bednika odbačenog od društva. Poželeo sam da pozovem Slogoa i da svemu tome dođe kraj.

Izašao sam iz vozila i ušao u strukturu kroz koju se izlazilo na ulicu. Prvo sam prošao kroz jednu prodavnicu u kojoj je bilo puno sveta. Držao sam jednu ruku preko druge, trudeći se da taj položaj izgleda što je moguće prirodniji; niko me nije opazio. Međutim, na izlazu, odjednom se upalio signal za uzbunu: stavio sam neobeleženu ruku u otvor za identifikaciju da bih time pokazao kako ne iznosim iz prodavnice nijedan proizvod. Svi ljudi koji su se nalazili u mojoj blizini okrenuli su se prema meni. Onaj koji mi je bio najbliže, video je moju drugu ruku, obeleženu crnom mrljom i pored guste magle koja je smanjivala vidljivost, i počeo je da viče:

»Otpadnik, otpadnik!«

Dao sam se u bekstvo, prošao sam kroz tri jli četiri strukture i našao se u ulici-

lavirintu koja se spuštala u veliku dubinu. Moje prisustvo nije uznemirilo prolaznike. Ali, bez prevoznog sredstva, bez mogućnosti da se koristim aparatom za uspostavljanje veze da bih doznao gde se tačno nalazi najbliži centar za rađanje, bio sam potpuno nemoćan. Imao sam prijatelje u ovom delu grada, ali sam znao da je beskorisno da im se javim, događaj sa Marijom bio mi je dovoljan.

»Evo ga!«

Moji progonitelji su me sustigli, trčali su prema meni, jedan od njih je imao borbeni revolver. Naglo se zaustavio, nanišanio i opalio pomalo naslepo zbog guste osmotične magle. Laserski snop me okrznuo, imao sam utisak da osećam bol od opekotine na koži butine.

Nastavio sam da trčim. Grad je bio izvanredno pogodno mesto za begunca jer bi ubrzo izmakao progoniteljima zbog mogućnosti da prolazi kroz strukture, da prelazi iz jedne ulice u drugu, iz stana u prodavnicu ili neku salu za zabavu. Da nisam imao taj prokleti znak na ruci i da sam mogao da upotrebim elektronske uslužne aparate, sigurno bih se izvukao, bio sam u to čvrsto ubeđen. I magla mi je išla naruku; ona je dozvoljavala progoniteljima da me prepoznaju, ali je u velikoj meri ometala gađanje.

Sklonio sam se u jedan prazan stan. Tu je bilo nešto starinskog nameštaja, veoma vešto raspoređenog po morfotropskom tepihu, bilo je i ukrasnih biljaka. Opustio sam se. Zatim, kad sam opet došao do daha, pogledao sam svoju butinu. Kombinezon je bio sav pocrneo, tkanina nagorela; otkidao sam komad po komad tkanine da bih video svoju kožu. I tu se videlo da sam bio pogođen. Možda će poteći krv? Ta krv koju sam malopre toliko želeo da vidim kako teče? Čudno, ova rana uopšte nije izgledala onako kako bi trebalo da izgleda. Prvo i prvo, tek se nazirala; drugo i drugo, više je ličila na istopljenu plastičnu masu nego na ono što sam ja zamišljao; na nagorelu, otečenu ljudsku kožu. Ustao sam, osećaj bola je nestao. Mora da je moja koža tako izgledala zbog nagorele tkanine. Pošao sam da se pogledam u ogledalu koje je stajalo na jednom komadu nameštaja od starog drveta. Dodirnuo sam drvo. Bio sam zaboravio koliko je to prijatno.

Izgled mog lica me ispunio užasom: kao što je Slogo rekao, nisam bio trideset godina stariji, ali više nisam ličio na samog sebe. Sve crte lica su se opustile, oči su izgubile onaj mladalački sjaj kojim sam se tako često služio kada sam bio sa svojim partnerima, muškarcima ili ženama. Povukao sam rukom kosu. Čitav pramen mi je ostao u šaci. Počeo sam blesavo da se smejem. Nisam više bio čvrst, nisam više bio jako čvrst. Građani će me lako rastrgnuti u komade. Zatim sam počeo da razgledam mesto gde me je Marija ogrebala: to nisu bili otoci kao što sam mislio, već zarezi, kao tragovi noža na ploči od voska, malo tamniji od moje kože, nepravilnog oblika. To što sam video ispunilo me dubokim užasom. U meni se rodila sumnja, počeo sam da nazirem jednu tako strašnu istinu, da sam je odmah potisnuo duboko, do dna svog bića. Ali nisam imao vremena da plačem nad svojom sudbinom.

»Veoma je ljubazno od vas što ste nam došli u posetu«.

Okrenuo sam se; preda mnom su stajali stanari ovog stana, ljubaznog izgleda, s osmehom na licu; u gradu je vladao običaj da se ljudi međusobno posećuju i postojao je čitav niz pravila koja je trebalo poštovati prilikom tih iznenadnih i nepripremljenih susreta.

»Dopada vam se naš nameštaj, zaista smo ga skupo platili. Koliko, po vašem mišljenju, može da košta jedno ovakvo ogledalo?«

Muškarac mi je pružao ruku; suprotno običajima, pružio sam ruku koja znači odbijanje.

»Pa vi ste poludeli. Zar ste došli u naš stan da nas vređate?«

Počeo sam da mucam:

»Izvinite, malo sam smeten.«

Srdačan osmeh ponovo se pojavio na njegovom licu; očevidno je želeo da sklopimo prijateljstvo.

»Ah, tako je već bolje! Ali poštujmo običaje, dajte mi ruku, onu pravu ruku.«

Brzim pokretom obuhvatio sam njegovu ruku svojom šakom, onom koja je bila obeležena. Nije stigao da primeti tamnu mrlju. Njegova žena mi je prišla i htela je da me poljubi u usta u znak posebne radosti.

»Šta vam je to?«

I njen prijatelj je pogledao moj obraz; iskoristio sam taj trenutak da stavim ruku iza leđa.

»Nije to ništa, mala greška koja se potkrala prilikom doterivanja, pri rođenju«, rekao sam što sam mogao bezbrižnijim glasom, »ali to nije moja jedina osobenost. Predstavljam vam se, ja sam Jorž, umetnik za meso.«

»Ah, vi ste dakle onaj što pravi one čudesne krmenadle. Moramo neizostavno da vodimo ljubav« povikala je žena, »šta ti misliš, Natire?«

Natir se složio s njom, ali meni to uopšte nije odgovaralo. Postojao je samo jedan način da se izvučem: morao sam odbiti poziv pod bilo kakvim izgovorom.

»Izvinite, ali večeras je to nemoguće već imam u inkubatoru jedan novi rad, to je već treći pokušaj, nadam se da će uspeti, ali je neophodno da budem prisutan.«

Izgledalo je da su se muškarac i žena prilično naljutili, ali su prihvatili moj izgovor. Odahnuo sam osećajući ogromno olakšanje i, ne razmišljajući mnogo, pružio im ruku da se pozdravim na odlasku. Moji mentalni refleksi nisu imali vremena da me pripreme za novonastalu situaciju. Bilo je suviše kasno. Natir je skinuo sablju sa zida i zadao mi udarac; čelik mi se zario u ruku, između mišića i kosti nadlaktice; imao sam utisak da osećam hladnoću metala u svom telu, nisam tako zamišljao bol. Ipak nisam gledao ranu već sam držao na oku svog protivnika i uzmicao, spremajući se da pobegnem čim mi se za to ukaže prilika. On je doviknuo svojoj ženi:

»Napadni ga s leđa! Imam jednu staru kuku koja će odlično poslužiti. Eno je tamo, Rek, na onoj komodi.«

Začuo sam zvuk metala koji struže po drvetu. Mada me je osećanje moje sadašnje ranjivosti ispunjavalo užasom, ono me isto tako činilo dosetljivijim. Da sam se našao u ovakvom položaju u vreme kada sam bio besmrtan, sigurno bih bio neoprezan. Dakle, Natir i Rek su sigurno postupali suviše samouvereno. Izgledalo je da neizmerno uživaju u ovoj igri samrtne skrivalice, ali oni se nisu bojali kao ja. Naglo sam se okrenuo i jurno na Rek koja me čekala s kukom u podignutoj ruci, gurnuo sam je snažno, ali je ona ipak imala dovoljno vremena da mi zada udarac u zatiljak. Izgubivši ravnotežu, odleteo sam sve do zidne pregrade i prošao kroz nju. Natir me je pratio u stopu, drhteći od sreće pri pomisli da će me ubiti.

Osmotična magla bila je nešto gušća na ulici gde su se nalazili glavni raspršivači. Bilo bi dovoljno da izmaknem jedno trideset metara ispred svog progonitelja i naglo promenim pravac kretanja, tada bi postojala nada da ga se oslobodim. Nisam osećao bol i trčao sam pravo napred, što sam brže mogao. Činjenica da sam sada bio smrtan izgleda da nije imala loše dejstvo na jačinu mojih mišića. S vremena na vreme, brzo sam se osvrtao i zaključio da dobro izmičem ispred Natira. Čim sam ga izgubio iz vida, naglo sam skrenuo u intra-muros i nastavio da trčim kroz uski prolaz, znajući da se izlažem opasnosti da naletim na neko vozilo. Ali to je bila jedina prilika koja mi se pružala da pobegnem progonitelju.

Nekoliko minuta kasnije, izašao sam iz strukture i nasumice ušao u prvi prazan stan na koji sam naišao. Bio sam prilično zaduvan i morao sam da sačekam tri do četiri minuta dok nisam potpuno došao sebi i mogao da pregledam svoje rane. Najpre ruku: rana je bila skoro nevidljiva, na mojoj koži videla se samo obična crta široka oko dva centimetra; iz te rane nije tekla krv. Stavio sam kažiprst i srednji prst sa svake strane rane i lako pritisnuo. Rana se otvorila i ukazalo se meso, potpuno bledo. Nisam osećao ništa, nastavio sam da pritiskam i otvaram posekotinu. Sasvim u dnu rane, učinilo mi se da vidim plavičaste brazde koje su mogle biti vene. Užasnula me ta bleda boja, to odsustvo krvi. Da li je moguće napraviti tako pravilnu posekotinu da nijedan krvni sud

ne bude presečen? A moj zatiljak? U stanu nije bilo ogledala. Približio sam se aparatu za uspostavljanje veze i pokušao da osmotrim svoj odraz na ekranu. Nisam video skoro ništa. Tada sam skupio hrabrost, prešao rukom preko vrata i polako pomerao ruku nagore; učinilo mi se da sam napipao deo odsečenog tkiva i naglo sam povukao ruku. Kada sam je osmotrio, na njoj nije bilo tragova krvi. Obuzela me strepnja. Ponovo sam prste stavio na ranu i pažljivo je opipavao. Tu se nalazila neka vrsta izbočine koja je izgledala kao da je sačinjena od stotinak žica koje su slepljene zajedno. Materija od koje su bile napravljene te cevčice bila je savitljiva, pomalo lepljiva. Da nije to neki splet živaca? Morao sam po svaku cenu da otkrijem pravu prirodu te izbočine na koži.

Oprezno sam išao po stanu u potrazi za ogledalom. Izgled naših lica se tako retko menja da smo potpuno izgubili naviku da se ogledamo. Rado kažem mi, naravno, mislim na besmrtnike, a ne na otpadnike! A oni izgleda ne žive dovoljno dugo da bi im ogledala bila potrebna. Najzad sam pronašao ogledalo; u jednom trenutku mi se učinilo da taj stan već poznajem, ali sam do te mere bio opsednut potrebom da saznam kako izgleda moj zatiljak da sam tu činjenicu potpuno smetnuo s uma. Okretao sam telo čas levo čas desno, trudeći se da, držeći ogledalo u istom položaju, sagledam ranu sa strane.

»Ah! Evo Jorža!«

Nisam imao vremena da se okrenem, video sam samo tamni blesak koji mi je okrznuo obraz, a zatim začuo potmuli zvuk pada nekog mekog predmeta. Pogledao sam u pravcu iz kojeg se čuo glas. Bila je to Rek koja me podsmešljivo posmatrala. Nisam ni primetio da sam se ponovo vratio u njen stan.

»Jeste li videli šta je s vašom rukom?« zapitala je jednostavno.

Instinktivno sam pogledao svoje rame više nisam imao ruku, sada je ležala na podu. Ni ovoga puta nisam ništa osetio, ni ovoga puta krv nije u velikim mlazevima šikljala iz rane, kao što bi trebalo. Pažljivo sam razgledao patrljak. Odjednom sam osetio tako silnu slabost da sam se skljokao na pod, kao da sam iznenada sav postao mekan, kao da sam počeo da se topim. Mesto gde mi je ruka bila odsečena više je ličilo na neki presečeni kabl nego na deo ljudskog tela. Meso je bilo bezbojno i iz njega je polako isticala neka vrsta želatina kroz sićušne raznobojne sudove koji su okruživali kristalnu kost nadlaktice.

Znači da nisam bio ni smrtan i besmrtan, ja nisam bio ljudsko biće. A šta su onda bili Rek, Natir, Marija, Slogo, Tifar i ostali? Da li su oni učestvovali u nekoj čudovišnoj ljudskoj zaveri u kojoj su sintetička bića bila žrtve? Ili su i oni bili veštačkog porekla, kao i ja? Ko je, u tom slučaju, bio ljudsko biće a ko nije, ko su bile žrtve a ko gospodari? Pre nego što sam izgubio pamćenje i zatražio dozvolu za umiranje, znao sam za takve vrste ubistava i nisam zbog toga bio ozlojeđen; sada sam drhtao od užasa na pomisao da postoji civilizacija koja počiva na tako zastrašujućim hajkama. Slogo mi je rekao da sam poremećen: eto šta se dešava sa androidima moje vrste kada njihovi elektronski impulsi počnu da odstupaju od norme. Sve mi je to izgledalo tako besmisleno: čitav jedan život, samo da bih na kraju doznao da nisam ništa drugo do opsena koju su stvorili tirani s ljudskim likom što su se krili negde u gomili sveta, a možda su tu preda mnom, možda su to Rek i Natir koji, čini se, uživaju u mojoj strepnji. Kako da to saznam, nisam imao nikakvu mogućnost da nanesem povredu nekom besmrtniku. Ta i ja sam, ranije, bio neranjiv! Prsnuo sam u smeh.

»Prijatno je gledati kako ste lepo raspoloženi«, rekla je Rek. »Hoćete li da vam odsečem i drugu ruku da biste umrli od smeha?«

Moja prelepa protivnica bila je toliko uzbuđena da su joj oči poprimile onakakv izraz kakav imaju oči žene koja tek što nije dostigla orgazam.

»Možete da mi odsečete ruku«, odgovorio sam, »ali to vam neće pomoći da doznate da li ste ljudska bića ili niste, da li pripadate marionetama ili onima koji ih pokreću.«

Njeno lice se odjednom ukočilo. Polako je podigla sablju. Nisam više imao

hrabrosti da počnem da bežim za vreme tog trenutka oklevanja. Živeo sam uzalud! Sva moja dela su nestala zajedno sa mnom i niko se na ovoj planeti nikad više neće setiti Jorža koji je pokušao da ljudima ulepša život stvarajući jela iz snova. Kako je sve to bilo besmisleno. Pokazao sam dlan na kojem se nalazila tamna mrlja moje dozvole za umiranje i povikao:

»Hajde, ne oklevajte, odigrajte bar jednom ulogu sudbine, verovatno vam se neće dva puta pružiti takva prilika! Ubijte me!«

Odsekla mi je glavu jednim besnim zamahom sablje. Poslednji trenuci svesti koje mi je dopuštala relativna elektronska samostalnost mog moždanog sistema, omogućili su mi da vidim kako je Natir zagrlio Rek pokretom punim beskrajnog očajanja.

Borivoje Todorović

BEKSTVO IZ PODZEMNOG SVETA

»57, 58, 59... 60!«

Ustao je i lagano protresao opuštene ruke. Treba odmoriti mišiće nakon napornih sklekova. Iznenada se zalete prema zidu. Visoko je odskočio, na nekih metar i po od zida, izbacivši noge napred; levom nogom odbacio se od zida, a desnom svom snagom zamahnuo uvis, preko glave. Napravio je salto unazad i sigurno doskočio. Usledio je kolut nazad i stoj na rukama. Vrata ćelije bešumno se otvoriše i neko uđe. Darko se okrete na rukama da bi video pridošlicu. Pri tom pomisli kako je sve relativno. Ko je sad naopačke: došljak ili on?

»Lep doček! Zar se tako pozdravljaju gosti?«

Darko oseti kako mu se krv sjurila u glavu. Tome je samo delimično bio uzrok izokrenuti položaj tela.

»Zna se ko je ovde domaćin, a ko gost!« uzvrati on. »Ti si **mene** smestio u Rupu, a ne obrnuto!«

Preturio se preko glave, ustao i došetao do visećeg zatvorskog kreveta. Zašto li je Pluton došao? Ovo ne sluti na dobro!

Ahat, predsednik Centralnog upravnog odbora, poznatiji kao Pluton, ostade na sredini ćelije. Zahvaljujući njegovom ukočeno-uspravnom držanju nije padalo u oči da je niskog rasta. Predsednik se ogledao po prostoriji.

»Pa, nije ti ni tako loše ovde. Imaš sve što je potrebno: slobodnog vremena koliko voliš, solidnu ishranu, tuš... A što je najvažnije — ovde vlada apsolutni mir i tišina!«

Darko ne otrpe a da na Plutonov cinizam ne uzvrati istom merom.

»Ako ti se zaista toliko ovde dopada, velikodušno predlažem da se menjamo: ja ću izaći, a ti ostani u ovom miru i tišini!«

Predsednik se odlučio da ga kazni za ovu drskost koristeći se svojim najubojitijim oružjem. Iako to ne beše prvi put da je suočen sa Plutonom, Darko spoznade da još uvek nije u stanju da izdrži uporno, ledeno fiksiranje Predsednikovih očiju. Krupne smeđe oči na licu koje nikad ne odaje osećanja... Ahatove ženice su, naprotiv, sićušne; fokusirane na lice žrtve deluju poput glava dve sinhronizovane bušilice koje se vrte suludom brzinom.

»Drži!« iznenada će Pluton.

Nešto šušketavo polete kroz vazduh. Darko uhvati dobačeni predmet. Bese to knjiga. Zaokupljen očima-bušilicama nije ni primetio da Predsednik drži nešto u rukama.

»Čitaj na označenom mestu!«

Premećući tvrde korice po rukama Darko opazi naslov: Dileme današnjice. Autorovo ime ništa mu nije govorilo. Pažnju mu privuče datum izdavanja — maj 1986. Pa to je pre...

»Čitaj naglas!« odsečno komandova Pluton.

Darko poče da čita: »Silosi sa bojevim glavama danas su rasprostrti širom sveta. Na dubinama koje ponekad dosežu i po nekoliko kilometara pod zemljom počiva rušilačka moć nesagledivih razmera. Zanimljivo je da se skloništa za ljude prave na približno istim dubinama. To je paradoks našeg vremena — u utrobi zemlje istovremeno tražimo i svoj kraj i mogućnost da opstanemo. Nadajmo se da ovi objekti — silosi smrti i skloništa — nikad neće biti zaista i upotrebljeni. Nadajmo se da će kroz nekoliko vekova istoričari moći lakonski da konstatuju kako je čovečanstvo današnjice dobilo odučujuću bitku u kojoj je razum nadvladao snage mraka i ništavila. Nadajmo se da će sve ono što nas danas podseća na razaranje i smrt u budućnosti predstavljati samo spomen-dokaz koliko daleko može sezati ljudska sebičnost i netolerancija...«

Bila je to poslednja stranica knjige. Ispod teksta nije sledilo uobičajeno **KRAJ**. Pisac je, verovatno, smatrao da bi ta reč, nakon svega, imala suviše morbidno značenje.

»Zar knjige iz **bivšeg sveta** nisu zabranjene?« upita Darko.

»Znaš ti vrlo dobro da ih ljudi i pored zabrane poseduju i potajno čitaju!«

To je bilo istina. Darko je i sam nebrojeno puta rizikovao da bi se domogao nekog dela civilizacije koja je odavno prestala da postoji. Ipak, knjiga koju mu je Predsednik doneo bila je nova za njega i Darko nikako nije mogao da dokuči kakvu ulogu ona treba da odigra.

Htede da vrati knjigu Plutonu, ali ga ovaj zaustavi pokretom ruke:

»Zadrži je! Biće ti to dobra podloga za razmišljanje o ljudskoj gluposti koja nas je dovde doterala!«

»Ima raznih vrsta gluposti!« usprotivi se Darko. »Jedna nas je bacila u podzemlje, a druga nas ovde dr...«

»Šta je to ALFA?!« naglo ga prekide Pluton.

Pitanje preseče Darka u pola rečenice i u momentu mu gotovo potpuno razbi brižljivo građenu mentalnu odbranu. Dok se njegova svest u nemoj panici batrgala tražeći racionalan oslonac u protivrečnosti nade i strahova koji se u njemu kovitlaše, Darko se upinjao da mu lice ostane bezizražajno i da mu se kontra-pogled, kojim se suprotstavljao Plutonu, ne pokoleba. Najzad, pobojavši se da vreme proteklo od trenutka kada je Ahat ispalio svoj adut — zanči to je pravi cilj njegove posete — ne ispadne predugo, Darko sroči svoj odgovor:

»Pojma nemam o čemu govoriš!«

Zakratko, njih dvojica nastaviše da proučavaju jedan drugog odmeravajući snage u tom dvoboju bez reči, a ona, isto tako naglo kao što ga je i započeo, Predsednik odustade od svog napada.

»Možda i nemaš pojma...«

Prišao je krevetu i seo do Darka. Ovakvo izbliza delovao je mnogo niži, slabiji; moglo bi se reći da je umoran, nečim skrhan. Ni traga od malopređašnje agresivnosti. Da li je to znak da i Pluton može imati trenutke slabosti, ili je to deo neke nove opake igre?

»Želim da budeš svestan, Darko«, progovori Predsednik, »da mi ne pričinjava nikavo zadovoljstvo to što te moram držati u zatvoru. Dosta dugo se već znamo i neću pogrešiti ako kažem da smo u mnogo čemu slični. Obojica smo veoma važne ličnosti u organizacijama kojima služimo. Ti si, nesumnjivo, sposoban mlad čovek i ogromna je šteta što si na pogrešnoj strani. Više puta sam pokušavao da se sporazumem s tobom, ali ti si ostao pri svojim glupim idejama koje te na kraju, ovde i pokopaše!«

Sa olakšanjem Darko zaključi da Pluton igra na staru, dobro poznatu kartu »vruće-hladno«. Prvo provocira, pokušava da zbuni protivnika, a onda mu, tobože popustljivo i dobronamerno, pruža ruku prijateljstva.

Ali, ako taj bolećivi ton ne upali, Pluton se vraća u svoj pravi lik — u monolitnog Vođu.

»Nismo isti, Plutone!« reče Darko. — »Ne samo u ideološkom pogledu. Ti si na vrhu hijerarhije Podzemnog sveta, a ja sam samo jedna od spona Pokreta. Spona bez koje Pokret može i mora nastaviti da deluje. A što se tiče ciljeva za koje se borimo bespredmetno je da, po ko zna koji put, ističem ko je sebe i gde pokopao, skupa sa svojim idejama. Ahat se podiže sa kreveta i krenu prema vratima.«

»Znači, ne ide! Još uvek si zadojen tom stupidnom doktrinom! Samo, shvati jedno: otkad si u zatvoru, ti si beskoristan za Pokret! Isto kao da si mrtav. Zato je bolje da mi se pridružiš, ako ne misliš da ovde truneš do kraja života!«

Rekavši to Pluton pokuca na vrata da bi dozvao stražara. Dok je gledao u njegova široka ramena, Darko pomisli kako ga ne sme pustiti da tek tako ode. Ne sme dopustiti da Plutonova reč bude poslednja.

»A što je najzanimljivije, Plutone, tim stupidnim idejama o kojima govoriš i ti si u mladosti bio zadojen!«

Ahat se napola okrete i, gledajući negde mimo Darka, progovori tako brzo i tiho da je ovaj jedva mogao razumeti njegove reci.

»Mnoge sam ja gluposti počinio u životu. Jednom, kad sam prvi put bio određen za parenje, prekršio sam zakon i učinio sve da saznam koja će žena biti oplođena mojim semenom.«

Plutonove oči ponovo blesnuše put Darka.

»Ta je žena tebe rodila!«

Istorija Pokreta za povratak na površinu nije puno kraća od istorije Podzemnog sveta.

Ujedinjenjem preživelih nakon trećeg svetskog rata u Podzemni svet, oni koji su verovali da će se površina zemlje kad-tad oporaviti od uništenja i dugotrajnog dejstva radijacije, takođe su udružili snage i stvorili svoju organizaciju. Od samog početka, ove dve organizacije — jedna zvanična, na čelu sa Upravnim odborom, u čijim je rukama bila skoncentrisana sva vlast, i druga, zasnovana isključivo na jednom optimističkom verovanju — vodile su tihu borbu. Više stotina godina ta se borba vodila uglavnom na ideološkom nivou. Bila je to bitka za duše ljudi iz Podzemnog sveta.

Pripadnici Pokreta oduvek su bili u nepovoljnijem položaju. Nisu raspolagali atributima vlasti, kao njihovi protivnici; i zvanična nauka opovrgavala je njihove teorije. Bili su prisiljeni da žive u Podzemnom svetu, da ga grade i razvijaju, istovremeno nastojeći da ga napuste. Zato se, po pravilu, nije moglo desiti da neko od pripadnika Pokreta uđe u Upravu.

Ahat je bio izuzetak. Iako se znalo da je aktivan u Pokretu, zahvaljujući izuzetnom znanju i organizatorskim sposobnostima izabran je u Upravni odbor. Ljudima iz Pokreta učinilo se da je konačno došlo njihovo vreme. Ahat je uskoro izabran za predsednika Centralnog upravnog odbora. Međutim, dospevši na sam vrh vlasti, on kao da je postao drugi čovek. Prva njegova predsednička odluka bila je: zabrana rada Pokreta za povratak na površinu.

Odnos Pokreta i Uprave dostigao je tim svoju najnižu tačku u istoriji Podzemnog sveta. Činilo se da je sudbina Pokreta time zapečaćena, jer su njegovi pripadnici izjednačeni sa običnim kriminalcima.

Ali, Pokret se s takvim stanjem nije mirio i — tako je rođena ALFA.

Navikao je na svakojaka buđenja. U ilegali san mu je bio lak i nervozan. Trzao bi se na svaki sumnjivi šum. Ovde, u zatvoru, često bi ga budilo pojačano brundanje ventilacije, pa čak i banalna promena jačine svetla, koje se u ćeliji nikada nije gasilo.

Ovaj se put budio gušeći se. Istog trenutka kada je prekid dotoka vazduha u pluća alarmirao njegovu svest, Darko instiriktivno krenu rukama ka grlu. Međutim, neka nadmoćna sila prikovala mu je udove za krevet. Kad se, zahvaćen panikom, konačno sasvim otrgao iz sna i otvorio oči, zaslepi ga gusta, neprozirna magla...

Sad je već mogao da diše. Pri svakom udisaju nekakva hladna i glatka masa pripijala mu se uz lice.

Iznad Darka stade se uobličavati krupna čovečja glava. Lice nepoznatog bilo je prekriveno gas-maskom. Sila koja je Darka prikivala za ležaj naglo prestade da deluje. Snažni čovek koji se nad njim nadvijao poduhvati Darka ispod pazuha, odiže ga sa ležaja i gurnu prema — otvorenim — vratima ćelije. Još uvek ne razabirući šta se to oko njega dešava, Darko zatetura ka izlazu i saplete se o nešto što je ležalo na podu. Pogleda dole — u otvoru vrata isprečilo se nepomično telo nepoznatog čuvara. Na nekoliko metara dalje, glave spuštene na prsa, leđima oslonjen na zid, sedeo je drugi stražar.

Jedna ruka energično ščepa Darka i povuče ga u dubinu hodnika. Vitka prilika u

crnom povede ga trčeći kroz gluve zatvorske koridore. Poznao ju je po kosi, po gipkim kretnjama. Maska nije mogla da sakrije njenu lepotu. Siga!

Pratio je Sigu u suludoj jurnjavi hodnicima Rupe. Teški koraci drugog izbavitelja odzvanjali su mu za leđima. Gas-maska, koju mu silom staviše, gotovo ga ugušivši pri tome, znatno mu je otežavala disanje.

Najzad se zaustaviše ispod jednog otvora za ventilaciju. Mrežasti poklopac bio je uklonjen i na dva metra od poda u zidu je zjapilo crnilo ventilacione cevi.

Dok ga je gledao kako se spretno uvlači u otvor, Darko prepoznade svog drugog pratioca. Bio je to gorostasni, metar i osamdeset visoki i devedeset kilograma teški Kovač.

Siga se leđima osloni na zid, raskorači se i ukrsti prste u položaj »uzengija«. Ne oklevajući, Darko stade na taj veštački stepenik i odiže se prema otvoru, gde ga Kovač dočeka i kao vreću uvuče u cev. Pomogoše i Sigi da se popne, a zatm vratiše poklopac na mesto.

Usledilo je naporno puzanje duž spleta ventilacionih kanala. Darko je bio u sredini; pratili ga je Siga, a ispred njega, tiho stenjući i psujući, probijao se Kovač. Skučenost prostora u kome su se kretali ovom divu zadavala je grdne muke.

Činilo se da je čitava večnost prošla dok se ne nađoše u proširenju gde se cevovod račvao. Tu Darkovi spasioci odlučiše da zastanu.

Darko zadrhta kad snažna vazdušna struja, koju su stvarale moćne elise ventilatora, stade udarati njegovo znojavo telo. Seti se da mu je maska još uvek na licu. Skinuo ju je i sa olakšanjem udahnuo svezi pročišćen vazduh.

Rezak, jasan, kroz cev dopre kvartni signal zatvorske sirene.

»Sad znaju, Korde...« — oglasi se Kovač iz mraka. »Dosta im je trebalo.«

»Želim da znate da se ne slažem sa vašom akcijom!« progovori Darko, uz pretnju otužnog cviljenja sirene, koja je, činilo mu se, davala posebnu težinu njegovim recima.

»Zašto?« upita Siga. »Ako brineš o stražarima, gas im neće naškoditi. Dobro će se naspavati i to je sve.«

»To znam!« Darkov ton postade za nijansu nervozniji. »Ovo spašavanje iz Rupe, čist je promašaj! Samo ste nepotrebno podigli buku i doveli u pitanje operaciju ALFA!«

Na njegovo nemalo iznenađenje Siga i Kovač prsnuše u smeh. »Zar još ne shvataš? Pa ovo je ALFA!«

Operacija ALFA pripremana je na poseban način. To je bila najvažnija akcija koju je Pokret ikada zamislio i, smatralo se, od njenog uspeha zavisi sudbina čitavog čovečanstva.

Od samog početka, bilo je jasno da treba rešiti dva protivurečna problema: ALFA nije bila operacija koju bi mogla izvesti nekolicina ljudi; bila je potrebna dobro opremljena, organizovana i uvežbana grupa. Osim toga, akcija se morala izvesti u nekoliko faza, dakle — potrajaće duže vreme. Kako isplanirati usklađeno dejstvo većeg broja ljudi u jednom tako razvučenom periodu?

A rukovodstvo Pokreta je iz bogatog iskustva višegodišnjeg ilegalnog rada naučilo i ovo: što je više ljudi upoznato sa nekim planom i što je duže vremena potrebno za njegovo ostvarenje, veća je mogućnost da taj plan bude »provaljen«.

...I tako je odlučeno da pokušamo sa spašavanjem. Arsen se nekako domogao plana zatvorske ventilacije, nabavili smo gas i — sve se srećno završilo. Tvoje bekstvo može čak poslužiti kao zgodna maska za čitavu operaciju. Rukovodstvo, naime, smatra da te Pluton toliko »voli« da će, čak i ako napipa nešto o ALFI, zaboraviti na nju i učiniti sve da se ponovo nađeš pod njegovim okriljem, — pričala je Siga dok su čekali voz.

»Što znači da ALFA ipak zavisi od mene. Zavisi od toga da li ću opet svršiti u Rupi ili

neću!« primeti Darko.

»Niko nije nezamenljiv« usprotivi se Siga. Osećalo se da je to nerado rekla.

»Ako te uhvate, ALFA se mora nastaviti. Tvoju etapu preuzeće Arsen.«

»Nego, Pluton je zaista načuo nešto o ALFI«, napomenu Darko i ispriča kako ga je Predsednik pokušao iznenaditi prilikom posete u zatvoru. Završni deo razgovora odlučio je da, za sada, prećuti.

»Ni sam nisam načisto šta je time hteo da postigne i kakvim je, zapravo, informacijama raspolagao. Verovatno je pretpostavio da bih ja nešto više mogao znati pa je pokušao da me uhvati na blef,« zaključi Darko.

Kroz prozore perona ugledaše kako voz polako uplovljava u stanicu. Atlantska transverzala jedna je od najvažnijih saobraćajnica Podzemnog sveta. Dva mono-koloseka, namenjena vozovima lebdelicama, paralelno se pružaju hiljadama kilometara ispod Atlantskog okeana povezujući oba američka regiona sa afričkim i evroazijskim kompleksom.

Krećući se u redu sa ostalim putnicima, Siga i Darko strpljivo su napredovali prema izlaznim vratima. Dok je čekao da kontrolni uređaj obradi propusnicu, koju mu je Siga dala, Darko spazi odraz svoga novog lica na staklenim vratima. Siga je iskoristila svo svoje znanje iz prerušavanja da bi temeljito izmenila njegov lik. Izgledao je bar deset godina stariji, bio je proćelav i imao debele, masne brkove. Gotovo da je zaboravio kako, u stvari, izgleda. Kao koordinator Pokreta, stalno proganjan od policije — kerbera, kako su ih zvali, — morao je bez prestanka da se prerušava i menja identitet. A u zatvoru, gde je, konačno, bio onakav kakav jeste, nije bilo ogle-dala.

Smestiše se u udobna sedišta opšte klase. Ovo je bila prva faza operacije: transverzala će ih iz južnoameričkog prebaciti u evropski region. To putovanje organizovali su Asa i Jon. Njih dvoje su se takođe ukrcali u dugačku kompoziciju voza-lebdelice, dok je Kovač već ranije otputovao u Evropu.

Voz nikako nije kretao. Siga, koja je sedela do prozora, pogleda šta se dešava na peronu. Kada se ponovo okrenula prema Darku, lice joj je ostalo bezizražajno, ali je tajni znak koji je upotrebila naterao Darku ledeni znoj niz leđa. Palcem i kažiprstom jedne ruke protrljala je zglob druge. U tajnom kodeksu Pokreta time se označavao nailazak policije. Trojica uniformisanih kerbera pojaviše se na vratima vagona. Dvojica pod oružjem, a treći...

Darko se jedva odupro navali panike. Strahovit se poriv javio u njemu, impuls bezglavog bežanja. Znao je da ne bi daleko stigao; peron sigurno vrvi od Plutonovih ljudi. Strah je izazvao mali aparat u rukama trećeg kerbera. Darko ga je predobro upamtio. Zahvaljujući tom neuglenom uređaju, povezanom sa centralnom datotekom policije, zaglavio je u zatvoru. Aparat je, naime, služio za proveru isprava i — nepogrešivo je otkrivao falsifikate.

Usta mu se odjednom osušiše zatvarajući jezik poput klopke. Okrenuo se prema Sigi tražeći pomoć u njenim očima. Delovala je nezainteresovano. U magnovenju Darko se seti njenih reći: »Niko nije nezamenljiv!« Za nju i za ostale, naravno, nije bilo opasnosti. Isprave su im bile u redu i niko im nije bio za petama.

Oni nisu mesecima bili zakopani u samici, da bi ih neko oslobodio, ulivajući im varljivu nadu da će se sve čemu teže konačno ostvariti...

»Ličnu kartu, molim!«

Darko se okrete i pogleda uvis. Pregledajući isprave putnika, trio kerbera stigao je i do njega.

Jedva sprečavajući drhtanje ruku izvadio je ličnu kartu koju mu je, uz propusnicu za voz, dala Siga. Ali čemu sve to ako je dokumenat lažan?

Policajac spusti kartu u prorez na gornjoj plohi aparata, pogleda na mali ekran sa

strane i...

Ništa se ne desi. Lična karta se ukaza na izlaznom otvoru, policajac je prihvati, vrati Darku, i nakon rutinskog pozdrava glavom, krenu dalje.

Kasnije, u vagon-restoranu, dok je voz brisao šinom put Evrope, Siga je razrešila sve nedoumice.

»Isprave su originalne, samo si ti udešen da ličiš na člana Pokreta kome lična karta pripada.«

»Tebe, naravno, nisu mogli da propuste kroz aparat u cilju utvrđivanja originalnosti«, dodade Siga smešeći se.

»Znači, čovek koga 'igram' dobrovoljno mi je prepustio isprave«, primeti Darko. »Imaće grdne neprilike ako se to otkrije.«

»Svako od nas ponešto žrtvuje za ciljeve Pokreta. Važno je da naša operacija uspe — tada te žrtve neće biti uzaludne.«

Rekavši to, Siga ga pogleda na svoj karakterističan način. Kada bi se uporno zagledala u lice sagovornika, gotovo da je podsećala na Ahata. Uz jednu ogromnu razliku: nije težila da hipnotiše, dominira. Ona je, prosto, govorila očima.

Koordinacioni komitet, koga sačinjavaju koordinatori rada Pokreta, nakon iscrpnih dogovora zaključio je sledeće:

— operaciju ALFA izvešće grupa od deset ljudi,

— članovi grupe dužni su da sami izrade maršrutu kretanja i da pribave neophodnu opremu,

— operaciju treba izvesti u pet etapa i svaka etapa vodi kroz drugu oblast Podzemnog sveta,

— na svakoj etapi grupi će se pridružiti po jedan par učesnika u operaciji, čiji je zadatak da isplaniraju kretanje grupe na toj etapi,

— kompletnu trasu kretanja mogu znati najviše dva člana grupe; jedan od njih mora biti koordinator Pokreta, koji je, ujedno, vođa grupe.

Da bi se osiguralo da na izvršenju zadatka krenu oni koji su zaista najbolji i najspremniji, Komitet je odlučio da koordinatori koji su zainteresovani za učešće u akciji, svako za sebe, organizuju svoje grupe i pripreme planove. Najbolji plan biće izabran tajnim glasanjem na sednici Komiteta, a grupa koja ga je sačinila krenuće da izvrši ALFU.

Saće je najveće naselje azijskog regiona. Ime je ovaj grad dobio po šestougaonim stambenim blokovima, slepljenim jedan uz drugi, koji su smešteni ispod samog svoda prostrane šupljine nastale u prastara doba geološke istorije.

Saće predstavlja jedan od najvećih centara Podzemnog sveta. Mnoštvo proizvodnih pogona i energetskih postrojenja nalazi se na zaravnjenom dnu šupljine — bivšeg slanog jezera. Viseći se grad presijavao iznad njih poput dragog kamena dok su se spuštali niz strmi južni zid šupljine.

Za ovaj deo puta odgovornost su preuzeli Tona i Arsen, novi par koji se priključio Darkovoj grupi.

Iako je svako na leđima nosio ranac krcat opremom i hranom, spust im nije pričinjavao nikakve probleme. Već ih je bilo sedmoro: Siga i Darko, Jon i Asa, Tona i Arsen i Kovač. Nakon putovanja vozom i jednodnevnog odmora u Saću, počinjala je druga etapa.

»Proći ćemo hodnicima oko reaktora. Da vas upozorim, biće malo vruće!« napomenu Tona.

Osvetljen reflektorima sa suprotne strane, golemom betonskom kupolom zaštićeni reaktor bacao je moćnu senku pod čijom se zaštitom grupa kretala. Bilo je gotovo

nemoguće da ih neko zapazi, bez obzira gde da se nalazio — gore, u Saću, ili u nekom od pogona na dnu.

Kad stigoše u podnožje reaktora, Tona se zaputi ka steni i, tek kad joj je sasvim prišla, Darko u tamnom masivu zapazi pravilnu četvorougaonu liniju nekakvih vrata.

Tona se pozabavi bravom i uskoro se pred grupom ukazaše betonski stepenici što su spiralno vijugali uvis.

Nakon pentranja po uskom stepeništu, prodoše kroz još jedna vrata, a onda ih zapljusnu talas gotovo nepodnošljive vrućine.

»Ovde je kao u paklu!« huknu Kovač.

»Od pakla nas deli pedesetak metara stene«, odgovori Tona, pokazujući na jedan od neravnih zidova. »Tamo je reaktor.«

Hodnik kojim su išli umnožavao je bat koraka i taj zvonki eho predstavljao je dodatno maltretiranje za oznojene i umorne ljude.

»Ne znam šta bih dao za malo osveženja!« kukao je Kovač sa začelja.

»Imaćeš ga i previše ako ne požuriš! Za jedan sat, otprilike, sve će ovo biti pod vodom!« upozori ga Tona.

»Ovo je linija tople vode za zagrevanje Saća«, dodade Arsen.

Nakon vrelog hodnika očekivalo ih je novo iskušenje...

»Pa, zar baš ovuda moramo proći?!« procedi Asa, glasom izobličenim od gađenja.

Arsen, koji je u međuvremenu preuzeo ulogu vode puta, pokuša da opravda svoju zamisao:

»Zašto? Ovo je najkraći put, a i najskriveniji, morate priznati. Čak da nas svi kerberi Podzemnog sveta traže — ovde nas ne bi pronašli!«

»Zaista, čak se ni oni ne bi spustili tako nisko« složi se Jon.

I pored plastičnih ogrtača u koje su se od glave do pete umotali, svaki pokret koji bi uzburkao žitku masu u kanalizacionoj cevi izazivao je mučne asocijacije. Činilo se da smrad izmetina probija čak i kroz gas-maske.

»Dakle, na sve sam bio spreman; i kroz vatru i kroz vodu, ali kroz govna... « stenjao je Kovač.

»Izdrži, na kraju puta čekaju nas zvezde«, tešila ga je Siga.

»Per faecaliae ad astra« zaključi Kovač, a prigušeni smeh proprati njegove reči.

Siga, inače lekar po profesiji, bila je zadužena da vodi brigu o zdravstvenom stanju članova grupe. Njena uloga bila je veoma odgovorna. U slučaju otkrivanja neke zaraze, ili ako više članova zadobije teže ozlede, Siga čak može sugerisati obustavljanje operacije.

Između ostalog, u Siginom domenu bilo je i pitanje ishrane...

Neko je predložio da bi — kad se već nalaze u afričkom regionu, i to onom njegovom delu koji je poznat po proizvodnji hrane — mogli popuniti svoje zalihe i tako jedan deo sintetičkih namirnica zameniti prirodnim. Siga se u početku protivila toj zamisli, napominjući da će tako biti izgubljeno dosta dragocenog vremena, ali je na kraju popustila »iz čisto medicinskih razloga«.

Dok su se, vođeni svetlošću lampi, oprezno kretali kroz niske hodnike starog rudnika, Darko je razmišljao o dosadašnjem toku akcije. Od one kontrole u vozu nije više bilo problema sa kerberima i Darko se pitao da li je to znak da je Pluton ograničio svoj lov samo na jedan deo Podzemnog sveta. Ni u Saću niti u drugim naseljima kroz koja je grupa prošla nije bilo ni traga od neke pojačane aktivnosti policije. U suštini, mogao bi biti zadovoljan besprekornim funkcionisanjem ALFE, ali urođena opreznost i, ponajviše, loše iskustvo stečeno u nadmetanju sa Ahatom, stalno su Darka održavali u napetosti i strahu od iznenadnog obrta koji bi prekinuo operaciju, Pokret unazadio za

desetke godina, a njega vratio tamo odakle su ga sreća i požrtvovanost drugova već jednom iščupali.

»Tu smo!« prenu ga Violetin glas i vrati u realnost hladne, vlažne i memljive špilje u koju se hodnik ulivao.

Po nazubljenom svodu špilje, po zidovima, na podu, svuda su se mogle nazreti mnogobrojne smeđe, sive i prljavo bele glavice. Gurale su se jedna uz drugu, u rojevima, retko kad usamljene i, na izgled, narušavale surovu lepotu špilje.

»Gljive!« pomisli Darko. »Jedino što je čovek u stanju da odgaja pod zemljom. Otporne, odabrane vrste sposobne da opstanu tamo gde druge biljke ne mogu, da žive u mraku, u truleži... «

Kao da je pratila njegove misli, oglasi se Violeta. , » Ovo je jedina prirodna hrana koju nam Podzemni svet trenutno može ponuditi, Najbolje da se podelimo u grupe i požurimo sa branjem, dok nije stigla redovna smena berača iz Prehrambenog centra.«

U tišini navališe na gljive i njihove se naprtnjače ubrzano stadoše puniti.

»Violeta, ti radiš u prehrambenom. Kaži nam, kako napreduju eksperimenti sa odgajanjem drugih biljnih vrsta?« upita Jon.

»Vrtimo se u mestu. Koristeći se sačuvanim semenjem 'površinskih' biljaka uspeli smo stvoriti dve-tri kratkovečne vrste. Razmnožavanje biljaka poseban je problem. Samo da vidite kako im cvetići jadno izgledaju: providni su!«

»Sunce zaista ništa ne može zameniti«, zaključi Violeta.

»I ne samo kad su biljke u pitanju«, dodade Siga. »Pogledajte Kovača; za nas on je div, genetsko čudo. Međutim, u vreme života na površini, Kovačeva visina i težina smatrani su prosečnim. A, mi, ostali, sa naših metar i po visine i težinom od četrdeset-pedeset kilograma, bili bismo kepeci!«

»Samo, mora se priznati da ovakvi kakvi smo više odgovaramo uslovima života pod zemljom«, primeti Darko. »Manji organizam zahteva manje prostora, hrane i vazduha. Javna je tajna da se pri parenju potenciraju kandidati nižeg rasta. Ljudi poput Kovača u Podzemnom svetu moraju biti izuzetak, ne pravilo, jer je njihova predimenzioniranost plod genetske igre slučaja.«

»Ali, kad ponovo osvojimo površinu, novi uslovi života stvoriće i novog čoveka, ili starog, ako tako više volite!«

»A da li će taj 'novi čovek' biti slobodniji od nas?« upita Siga.

Ne uočivši da ga Siga, zapravo, provocira, Darko poče ubrzano da govori.

»Pluton i njemu slični smatraju da neće! Po njima, višak slobode obavezno deluje uništavajuće i, na kraju, dovodi do neslobode. Znate njihovu dogmu: 'Pogledajte do čega je mogao dovesti neobuzdani rast tehnologije u prošlosti; čitava pređašnja civilizacija nestala je u jednom besmislenom ratu, a bezmalo celokupni ljudski rod je uništen; ljudi su se najzad oslobodili starih predrasuda, mržnji i sebičnosti tek kad siđoše pod zemlju'.«

Dok je govorio, Darko je sve više padao u vatru. Nije primetio da su se ostali utišali, prekinuli sa branjem i da ga pomno slušaju.

»To hoće da nam uliju u glavu. Sva ta odabrana istorija kojom nas od rođenja kljukaju! Priče o izolovanim zajednicama preživelih duboko pod zemljom, o ljudima koji su u potrazi za hranom i sirovinama godinama i stolećima kopali kanale. A onda, kad su se tuneli počeli spajati, bivši protivnici nisu više imali ni snage ni motiva da nastave međusobno da se uništavaju. Kako to Pluton ima običaj da ističe: 'Nije bilo drugog podzemlja da ih zaštiti od vlastitih rušilačkih nagona'. I tako je, postepeno, nastala naša srećna zajednica zvana Podzemni svet. Naše zajedništvo je, po Plutonu, zasnovano na činjenici da nemamo više kud, da se, hteli-ne hteli, moramo podnositi i živeti zajedno. A ako se vratimo na površinu, opet će nastati svađe, ratovi i ubijanje.

Tek nakon što je to rekao, Darko postade svestan tišine oko sebe. Najednom se oseti nelagodno pred svojim drugovima.

»Izvinite«, reče »glupo je u ovom trenutku držati nekakav govor, posebno kad se radi o stvarima koje svi vrlo dobro znamo«.

»Nikad nije glupo govoriti istinu, Korde!« Jon ga potapša po ramenu. »I ne treba da se stidiš ako tu istinu umeš tako jezgrovito da kažeš!«

Tokom pet stoleća života pod zemljom, ljudi su dobrano izrovali Zemljinu utrobu. Delovi Podzemnog sveta povezani su gustom mrežom tunela, hodnika, koridora — to su samo neki od naziva za ove svojevrsne žile-kucavice organizma ujedinjenog čovečanstva. Kopajući sve dublje, sve brže, sve razvijenijim tehničkim sredstvima, čovek podzemlja i sam se menjao. Proces prilagođavanja bio je postepen i dugotrajan. Ljudi su se menjali ne samo fizički; u njima su se javljali nagoni jedne nove zajednice, nastale na ostacima 'starog čovečanstva', koje se pokazalo nedovoljno dobro organizovanim da podnese obilje što ga je pružao život na površini...

U skučenim uslovima podzemlja, razvio se novi, još nedefinisani sistem orijentacije u prostoru. Pojedinci su raspolagali fantastičnom sposobnošću da u spletu hodnika, koji su se mimoilazili, uvijali jedan oko drugog, tekli uporedo, ili sasvim nelogično presecali, uvek nađu pravi put i stignu tamo kamo su naumili.

U Darkovoj grupi nalazio se čovek koji je posedovao tu sposobnost — inteligenciju lavirinta, kako su je zvali.

Bio je to Arsen...

»Ovog ovde nije bilo ranije!« pravdao se Kovač.

»Bojim se da se od te konstatacije vrata neće pomeriti«, uzdahnu Darko. »Šta sad i kud sad?«

Masivna čelična vrata svojim dvama tesno priljubljenim krilima pregradila su hodnik i isprečila se pred Darkovom grupom. Kao krivac, Kovač je stajao okružen drugovima i u nedoumici se nervozno češkao po glavi.

»Ne razumem! Bezbroj puta sam prošao ovim hodnikom i nikad nije bio pregrađen. Mora da je neka izuzetna situacija u pitanju. Uglavnom, nemamo puno alternativa: ili da se vratimo u Prehrambeni i sačekamo da se prolaz oslobodi ili da potražimo drugi put.«

»Imaš li nešto određeno na umu« upita Jon.

Kovač nemoćno sleže ramenima.

»Ne mogu da se setim ničega što ne bi izazvalo kašnjenje od bar dva-tri dana. Osim ako...«

On pogleda u Arsena i svi se, kao po komandi, okrenuše ka njemu.

Na izgled nesvestan činjenice da je naglo postao centar pažnje. Arsen je razgledao rebraste svodove hodnika u kome su se nalazili. Nakon desetak ćutljivih sekundi najzad prozbori:

»Po stilu gradnje reklo bi se da je ovaj koridor nastao pre koju stotinu godina. Tada su imali običaj da grade hodnike u parovima. Kovač, reci mi da li znaš za neki hodnik koji bi bio paralelan ovom?«

Kovač se pljesnu po čelu.

»Baš sam budala. Postoji još jedan hodnik, tačno iznad nas. Visinska razlika je nekih desetak metara.

A onda njegovo oduševljenje naglo splasnu.

»Ali jedina veza između hodnika su kanali za provetravanje. Uski su i glatkih ivica. Nema šansi za penjanje!«

Arsen skide sa leđa naprtnjaču i kroz nekoliko trenutaka u ruci mu se ukaza

nekakav predmet koji je podsećao na telefonsku slušalicu.

»Paukovi pipci!« ote se Kovaču.

»Pretpostavio sam da će nam zatrebati, pa sam ih poneo«, reče Arsen.

Mada ih nikada dotad nije video, Darko je čuo za ‘paukove pipke’ To su bile spravice koje su služile za penjanje po vertikalnim površinama. Paukovi pipci — Darko nije mogao da dokuči ko je i kako izmislio taj naziv — koristili su se u paru. Svaki se sastojao od drške koja se na krajevima izvijala i završavala dvema okruglim pijavkama koje su prianjale uz površinu uz koju se penje. U dršci je bio smešten mali motor na baterije. Pri spoju pijavki sa osloncem, motor se aktivirao i isisavao iz njih vazduh stvarajući vakuum. Spoljni vazdušni pritisak priljubljuje tada pijavke čvrsto uz podlogu, pa se čovek, u čijim se rukama pipci nalaze, uz malo veštine može bez problema penjati po bilo kakvoj vertikalnoj površini.

»Krenimo, onda«, reče Darko. »Kroz prvi kanal na koji naiđemo popečemo se u gornji hodnik. Nadajmo se da on neće biti pregrađen.«

Počeše se vraćati putem kojim su došli. Iznenada, lampe smeštene po zidovima, koje su dotad postojano osvetljavale hodnik, ugasiše se. Istovremeno, iza leđa im se začu neki čudan šum, nalik na uzdah. Vazduh naglo poče strujatii u pravcu njihovog kretanja.

»Osećate li nešto oko nogu?« upita Siga.

Sad i Darko oseti kako mu nešto otežava kretanje. Podseti ga to na epizodu u kanalizaciji. Tek što je to pomislio, začu poznato grgoljenje praćeno tihim cijukom.

»Voda« viknu Darko. »Potapaju hodnik!«

Istovremeno, kao po komandi, svi potrčaše. Ne beše to paničan beg. Osećali su kako nivo vode naglo raste. Jedina im je šansa bila da što pre pronađu ventilacioni kanal i zato se polovina ručnih svetiljki, koje su u međuvremenu upalili, odmah usmeri napred, osvetljavajući im put, a druga polovina stade šarati po stropu, u potrazi za spasonosnim otvorom.

Najzad, kada im je voda već dopirala do kolena, ispred sebe ugledaše stub svetlosti, koji se dizao od poda i spajao sa stropom. Pronašli su kanal.

Za penjanje odrediše Kovača, kao najvišeg i najjačeg. Darko, koji je gacajući na začelju nešto zaostao, stiže taman na vreme da vidi gorostasa kako, tela priljubljenog uz zid, puže u ventilacioni kanal. Voda se cedila sa njega dok se pipcima 'hvatao' za glatku površinu. Ubrzo mu videše samo noge kako nestaju u stubu svetlosti.

Voda, koja je nezaustavljivo nadirala, stigla im je već do pasa, kada se iz kanala začuše udarci i, kratko zatim, ukaza se davljenička slamka u vidu konopca, čiji je kraj dopirao taman do ustalasane tekućine. Prva se poče penjati Siga, a odmah za njom krenu Arsen. Darko se poboja da konopac neće izdržati težinu više penjača. Onda se seti da je konopac ovlažen, pa time i čvršći. Na kraju dođe red i na njega da napusti bujicu. Imao je nešto više problema od ostalih da se uspuže uz tih desetak metara konopca, jer su mu ranac i odeća otežali od vode. Savladavši i poslednju prepreku — prolaz, koji je kroz žičani poklopac kanala probio Kovač — Darko se nađe u gornjem, dobro osvetljenom i suvom hodniku.

Konačno su mogli odahnuti i sa olakšanjem pogledati u dubinu kanala gde bi se, da se nisu srećno i na vreme izvukli, sigurno podavili. Pre no što krenu dalje, valjalo je još proveriti da voda slučajno nije oštetila opremu u naprtnjačama.

»Pogledajte! Evo zašto su potapali hodnik!« iznenada će Siga.

Ona zavuče ruku u splet kaiševa Darkove naprtnjače i izvuče kao šaka velikog pacova. Životinja je bila mrtva, već naduvena od vode.

»Pa da, pacova ima dosta u blizini Prehrambenog centra. Sigurno je u toku neka akcija utamanjivanja!« doseti se Violeta.

Darko je zamišljeno gledao u tog večitog čovekovog pratioca, a onda reče:

»Zavukavši se pod zemlju i mi smo postali poput pacova. Život nam je isti, zamalo da nam i kraj bude isti!«

Uzeo je mrtvu životinju iz Siginih ruku i, bez imalo mržnje ili gađenja, bacio je u kanal. Predstavnik jedine životinjske vrste sposobne da opstane pod zemljom nestade u bujici.

U operaciji ALFA nisu jedini učesnici članovi grupe koji treba da je sprovedu. Ima puno drugih, neznanih pripadnika Pokreta, bez kojih nema uspeha u ostvarivanju ovog brižljivo pripremanog plana. Ti ljudi čak ni ne znaju da je ALFA u toku i da je oni potpomažu svojom aktivnošću. Oni samo znaju da, radeći za Pokret, rade za dobrobit svih...

Hidrograd: odmaralište, vodena banja, centar za rekreaciju. Nastalo na obalama velikog podzemnog jezera, ovo naselje služi za oporavak iscrpljenih, kao lečilište. To je mesto gde se svakome nudi odabrana, svrsishodna i zdrava zabava'.

Darko je sedeo sam u sobi jednog od hidrogradskih odmarališta. Gledao je lokalni televizijski program i sa posebnom pažnjom očekivao emisiju vesti. Kao što je i pretpostavljao, poternica za njim i dalje je imala vidno mesto među opštim informacijama. Njegova slika pojavi se na ekranu praćena kratkim, monotono pročitanim tekstom.

»Darko, matični broj 2633547, uz pomoć grupe pripadnika Ilegalnog pokreta, pre sedam dana je pobegao iz zatvora u američkoj oblasti. Begunac je još uvek na slobodi. Svako ko može dati kakvu informaciju o beguncu ili o ljudima za koje posumnja da bi mu mogli pomagati, obavezan je da to što hitnije javi organima reda. Centralni upravni odbor.«

»Čitaj: Pluton!« promrmlja Darko.

Uz malu dozu sarkazma mogao je konstatovati da ga Predsednik omalovažava. Nije mu posvetio više od tri rečenice. Ipak, činjenica da je poruka emitovana i ovde, u australijskoj zoni, gde se Hidrograd nalazi, može delovati onespokojavajuće. Znači li to da Pluton naslućuje prave razmere operacije u kojoj je bekstvo iz zatvora samo jedna epizoda?

Verovatnijom se činila pretpostavka da Pluton i dalje na čitavu stvar gleda kao na lični obračun sa Darkom. Taj izraziti antagonizam između njih dvojice poticao je još iz onog kratkotrajnog perioda zajedničkog rada u Upravnom odboru. Darko je tada bio član odbora, a Ahat njegov netom izabrani predsednik. Na prvoj sednici Upravnog odbora, Darko je predložio da se obnove merenja na površini kojim bi se utvrdilo da li je tamo moguć život. Ranije provere dale su negtivne rezultate, ali je Pokret utvrdio da su bile traljavo izvedene, a da su izveštaji redovito bili obrađeni od strane vlasti.

Darko tada još nije bio u Pokretu, ali je osećao simpatije za ciljeve kojima je Pokret težio. Znajući da je Ahat bio član te organizacije, očekivao je njegovu podršku. Na Darkovo ogromno iznenađenje, Ahat ga je napao da se zanosi nerealnim i avanturističkim planovima u vreme kada svi treba udruženim snagama da poboljšaju uslove života pod zemljom — 'u jedinom svetu koji nam je preostao', naglasio je Pluton. Razvila se oštra diskusija u kojoj je Darko ostao usamljen, pa je iznerviran i razočaran napustio sednicu. Kasnije je sazpao da je u njegovom odsustvu donesena odluka kojom je Pokret proglašen za ilegalnu organizaciju.

Tako je Pokret izgubio jednog člana, a dobio drugog. Darko je ubrzo izabran za koordinatora Pokreta, što je bila najznačajnija funkcija u organizaciji. Dužnost koordinatora je da, u uslovimailegalnog rada, povezuje udaljene segmente Pokreta i time omogući njegov opstanak i delovanje. Kao najistureniji članovi Pokreta,

koordinatori su najviše na udaru policije, a Darko je, zahvaljujući svom legendarnom sukobu sa Plutonom, bio posebno na meti kerbera. Progoni kojima su bili izloženi unosili su pometnju među članove organizacije. Mnogi mlađi, nestrpljiviji pripadnici Pokreta tražili su da se organizuje masovno bekstvo iz Podzemnog sveta.

»Da bi ijedno bekstvo imalo smisla«, govorio bi tada Darko,« vi morate biti sigurni da će vam tamo, kuda nameravate pobeći, biti bolje nego što vam je ovde. A u to niko, trenutno, ne može biti siguran. Mi prethodno moramo proveriti da li se površina oporavila od razaranja i radijacije. Ako uspemo da dokažemo da je život tamo gore moguć, obznanićemo tu istinu čitavom Podzemnom svetu. Tad ćemo svi skupa organizovano krenuti u osvajanje površine. Dakle, nikakvo bekstvo iz Podzemnog sveta ne dolazi u obzir!«

Nit sećanja bi prekinuta kucanjem na vratima. Kad ih je otvorio, Darko ugleda Koru. Ona je organizovala smeštaj grupe po odmaralištima i trebalo je, uz Silvera, da im se pridruži na pretposlednjoj etapi puta. Nije bilo predviđeno da kontaktiraju pre polaska i zato je njena pojava mogla značiti samo jedno — nepriliku.

»Da vas podsetimo na terapiju u Hidrocentru. Zakazano vam je u dvanaest, kabina broj šest.«

Dok je govorila, Kora je, ne okrećući glavu, hitro pogledala levo-desno. Poruka koja glasi: prate te.

Zahvalivši Darko zatvori vrata, a onda se čelom nasloni na njih. Pluton mu je opet bio za vratom, to je gotovo fizički mogao da oseti. Povoljno je bilo jedino to što ga Ahat, očigledno, još nije bio povezao sa ALFOM, niti je otkrio pravi smisao operacije. U protivnom, svi bi već bili pohvatani. Zahvaljujući tome što se Darkova grupa rasporedila po svim hidrogradskim odmaralištima, umesto da budu na okupu, Pluton nije znao ko su Darkovi pratioci, pa ga prati da bi ih otkrio.

Do terapije — ma šta to bilo — preostalo je još svega trideset minuta. Nije bilo vremena da uzme išta od svojih stvari, a time bi, osim toga, pobudio sumnju onih koji ga slede. Darko zaključi da je najbolje da odmah krene, a za njegovu opremu će se, najverovatnije, pobrinuti Kora. Izišao je iz sobe i krenuo hodnikom. Koliko je već puta bio u ovakvoj situaciji? Kao koordinator Pokreta neprestano je putovao iz naselja u naselje, iz jedne oblasti u drugu, od jedne veze do druge. Stalno u neizvesnosti hoće li ga otkriti, išao je u nepoznato, sretao ljude koje nije poznavao, a od čije se sposobnosti da ga sakriju, provedu kroz policijske kontrole ili mu predaju propagandni materijal zavisila je sudbina Pokreta, kao što je zavisila i od njegove mobilnosti, znanja i snalažljivosti.

Tako je bilo i sad. Iako pojma nije imao kako, Darko je bio siguran da će ga drugovi izvući. Probijao se kroz uskomešanu gomili na ulicama Hidrograda krećući se ka Rekreacionom centru. Hiljade nepoznatih lica promicala su pored njega. Svaki dvadeseti čovek mogao je biti član Pokreta, svaki peti simpatizer. Istovremeno, znajući Plutona i njegovu taktiku, Darko je bio siguran da ga pomno motri barem deset pari dobro izvežbanih očiju.

Na ulazu u Rekreacioni centar Darko zastade tražeći na planu gde se nalaze vodene komore. Vrlo je malo znao o njima, samo to da se radi o nekakvoj vrsti psiho-terapije...

U kabini broj šest dočeka ga vešalica za odeću, sto, stolica i na stolici devojka u belom mantilu. Ne znajući šta da kaže, Darko je oklevao. Devojka prekide neizvesnost. Stisla je desnu šaku, a palac podigla. Znak raspoznavanja članova Pokreta. Darko odgovori na isti način.

»Skidaj se!« reče devojka.

On bez reči poče svlačiti odeću. Devojka za to vreme izvadi ispod stola termos

bocu, odvrnu poklopac i nasu u njega nekakvu zelenkastu tečnost.

»Popij ovo«, reče ona. »A sad slušaj!... Kad uđeš kroz ova vrata u komoru, ona će se početi puniti mlakom vodom. Tečnost dotiče kroz dve cevi: kroz jednu ulazi hladna, kroz drugu topla voda. Kad ti voda dođe do pasa, udahni duboko i zaroni u cev sa hladnom vodom. Ako se krećeš naviše, izronićeš na površini jezera. Tamo će te neko već dočekati.

Dok je nag stajao pred devojkom i ispijao tečnost bljutavog ukusa, Darko se setio svojih progonitelja. Slediće ga do ove komore, čekaće da izađe, a kad shvate da im je umakao, tražiće onog ko mu je omogućio beg.

»I ti moraš da bežiš!« reče on devojci.

»Požuri!« beše njen jedini odgovor.

Otvorio je vrata komore.

»Ne shvataš. Prate me. Otkriće da si mi pomogla i uhapsiće te!«

Nije ni trepnula. Dohvatila ga je za ruku i ugurala unutra. »Upamti: cev sa hladnom vodom!« doviknula je i onda se vrata zatvoriše.

Darko ostade sam u mrklom mraku. Začu se žubor i voda mu poče milovati stopala. Pipajući on stade tražiti cevi u zidu. Nepoznata devojka još uvek mu nije izlazila iz glave. Da li je svesna onoga šta je očekuje? Čovek čije je isprave imao sigurno je već u zatvoru. To je jedino racionalno objašnjenje činjenice da je Darkov lažni identitet otkriven. Sada i ovu devojku očekuje ista sudbina.

Pronašavši cev sa hladnom vodom Darko napuni pluća vazduhom i zaroni. Cev je bila dosta uska u početnom, horizontalnom delu, ali se nakon kolena uzdizala pod pravim uglom i davala dovoljno prostora za nesmetan rad ruku i nogu. Darka začudi lakoća kojom je plivao nasuprot struji. Osećao se kao da je mehurić vazduha.

Ipak, ponestajalo mu je vazduha i zato njegova pluća oduševljeno pozdraviše trenutak kada je izronio na površinu jezera. Plutao je na leđima, svestan čudne činjenice da ne može potonuti. Ugleda svoj trbuh kako se belasa u mraku zapljuskivan sitnim valovima. Tek tad shvati — od tečnosti koju je popio naduvao se poput mešine.

Odblesci Hidrograda lelujali su površinom vode. Čula se uobičajena buka: žagor mnoštva, pokoji smeh, isprekidana muzika. Na suprotnoj, mračnoj obali jezera, nekoliko puta se javi usamljena svetlost. Osetivši da nadutost stomaka popušta, Darko zapliva u tom pravcu.

Uskoro je bio među svojima. Dali su mu suvu odeću i u tišini sačekali da se obuče. Stajali su u krugu oko njega, netremice ga posmatrajući.

»Što me tako gledate?« upita Darko.

»Sad si opet svoj čovek, Korde!« reče Arsen u ime svih.

Tihi smeh proprati njegove reči.

Darko mahinalno opipa lice. Zaista, maska iza koje se dosad krio ostala je u jezeru. Voda je odlepila veštačke brkove i sprala šminku sa njegovog lica.

Učestvujućj sa ostalim koordinatorima u pripremi ALFE, Darko je uz spisak uslova koje moraju zadovoljavati kandidati za izvršenje zadatka predložio jednu dopunu.

Odabrana grupa mora biti izuzetno homogena. Nijedan njen član ni u jednom trenutku ne sme se osećati usamljenim niti suvišnim. Nije dovoljno da se članovi grupe samo dobro poznaju. Potrebne su još čvršće, prisnije veze. Najbolje je da se grupa sastoji od parova emotivno vezanih osoba.

Prostije rečeno, članovi grupe moraju biti parovi zaljubljenih.

Ledeno hladnim hodnicima, prateći tok ponornice koja utiče u hidrogradsko jezero, prebacili su se do kamene špilje gde odlučiše da se odmore pre završne etape puta.

Ležeći u mraku, glave naslonjene na ranac, Darko nije mogao videti Sigu. Čulo se

samo njeno ravnomerno disanje. Verovatno je i ona razmišljala o onome što ih sutra očekuje.

»Bojala sam se za tebe«, progovori Siga. — »Dok si bio u Rupi, strepela sam da li prema tebi dobro postupaju, a kad smo te izvukli, nisam bila sigurna da ćeš imati dovoljno snage za ovaj put.«

Darko napipa njenu ruku i nežno je stegnu.

»Zahvaljujući Plutonu, tvoja bojazan ispade bezrazložna. Zatvorivši me u ćeliju, obezbedio mi je obilje vremena za gimnasticiranje. Ništa drugo nisam ni mogao da radim — samo da vežbam.«

Opet zaćutaše. Darko se spremao malo da odspava kad ga Siga prenu:

»Plaši li te ono što nas očekuje gore?«

Nije znao šta da joj odgovori. Teorijski, površina nije više bila otrovno, smrtonosno područje. Priroda je imala na raspolaganju nekoliko stoleća da se regeneriše, bar na onim tačkama gde razaranje nije bilo totalno. Ali teoriju treba potvrditi praksom, treba ju dokazati i to dokazivanje — što je čas izlaska bio bliži, Darko je to sve jače osećao — izazivalo je neki tihi strah u njegovoj grupi. Uskoro će podzemlje ostati za njima. Ma šta osećali prema svom skučenom boravištu, ljudi su se privikli na njega. Podzemni svet značio je sigurnost, izvesnost, a tamo kuda idu očekuje ih Nepoznato.

»Kad sam bio dete«, naglas se prisećao Darko, »strahovito sam se plašio mraka. U dečjoj koloniji gde sam odgajan bilo nas je nekolicina takvih. Vaspitači su odlučili da nam silom uliju hrabrost. Saterali su nas u jedan hodnik bez osvetljenja, dali nam nešto hrane i tako nas držali dva dana u potpunoj izolaciji. Bilo je gotovo nepodnošljivo, ali kad sam otud izišao — nisam se više plašio.

»Prilagodio si se, drugim rečima. Vidiš, u početku života pod zemljom, mnogi ljudi su patili od klaustrofobije. Osećali su teskobu i strah što moraju boraviti u skučenom, zatvorenom prostoru. Danas je ta bolest iščezla. Navikli smo se da živimo kao pacovi. Ali koji nas strahovi očekuju kad ponovo zakoračimo na površinu? Hoće li nas užasnuti onaj nepregledni otvoreni prostor o kome govore knjige? Hoćemo li bolovati od agorafobije?«

Siga nastavi da govori tiho, sanjareći: »Mi jedva možemo da zamislimo kakve će sve promene nova životna sredina izazvati u nama. Nestaće sve stege, sva ograničenja. Neće više biti racionalizacije svega i svačega, počevši od vazduha koji udišeš, pa sve do tvojih vlastitih misli. Znaš li o čemu već dugo maštam? O tome kako će ljudi koji se vole — kao ti i ja — moći sami da odlučuju kad će i koliko dece imati i kako će ih vaspitavati. Darko, obnovićemo porodicu!«

Pradavna, gotovo zaboravljena reč: porodica. Nastankom Podzemnog sveta porodica je izgubila ulogu temelja društva, koju je dotada imala. Bilo je više uzroka. Pre svega, trebalo je kontrolisati natalitet, jer se životni prostor pod zemljom veoma sporo širio a proizvodnja sintetičke hrane bila je veoma ograničena. Da bi preživelo, čovečanstvo se moralo organizovati kao jedinstvena zajednica, zasnovana na mnogo čvršćim vezama od onih kakve su bile na površini. Porodica nije mogla da obezbedi efikasno funkcionisanje tog novog društva. Nije bila u stanju da reši osnovni problem: kako usmeriti nova pokoljenja da služe samo jednom cilju — opstanku.

Razvijen je sledeći sistem: sva ženska deca od rođenja su sterilizovana. U tačno određenim periodima birao se unapred utvrđen broj muškaraca i žena koji će učestvovati u takozvanom 'parenju'. Muškarci su davali spermu, a žene su, samo za tu priliku, oslobađane steriliteta da bi bile oplođene semenom nepoznatih davalaca. Ovo nasilno odvajanje seksa i ljubavi od reprodukcije vrste imalo je nekoliko efekata: natalitet raste planski, približno se rađa isti broj muške i ženske dece, a ujedno se minimizira broj defektne novorođenčadi. Podzemni svet ne može sebi dozvoliti luksuz

da hrani neproizvodna usta.

Odmah nakon porođaja, deca su oduzimana majkama i predavana vaspitačima pod čijim će nadzorom biti sve dok ne steknu status odraslih osoba i ne počnu da rade. Tokom tog perioda odrastanja, deca žive u mešovitim grupama, neprestano pod nadzorom vaspitača, čija je dužnost da utvrde njihove sposobnosti i sklonosti i, da ih, na osnovu toga, usmere na dalje školovanje. I Siga i Darko, i svi iz njihove grupe, prešli su taj jedini, normirani put odrastanja. Kako čudno, mislio je Darko, da mu nikada nije palo na pamet da razvoj čoveka može imati i druge, humanije vidove. A onda se seti Rupe i Plutona.

»Biće ti zanimljivo da čuješ koga još zanima sudbina njegovog potomstva« reče on Sigi.

Ispričao je ostatak razgovora vođenog u zatvoru, koji je ranije prećutao.

»Veruješ li ti tom čoveku?« odmah upita Siga.

»Čuj, o Plutonu se svašta može reći: da je konzervativac, autokrata, da se voli poigravati ljudima... Ali lažljivac ipak nije!« iskreno će Darko.

»Zanimljivo! Otac — najljući protivnik Pokreta, sin — najpoznatiji koordinator. Geni protiv gena!«

»Da, ali šta je time hteo? Zašto je tu tajnu nosio u sebi godinama i tek sada mi ju otkrio?«

Darkov glas odražavao je njegovu unutrašnju napetost.

»Mislim da nije postojala nikakva svesna namera«, reče Siga. »Bio je to trenutak slabosti. Pluton verovatno nikad nije imao nameru da ti otkrije tu tajnu, ali nije izdržao. Omaklo mu se. On toga nije svestan, ali i u njemu se, kao i u svim nama, skrivaju neki atavistički nagoni iz naše pretpodzemne prošlosti.

Darko je razumeo šta je Siga htela da kaže. I Ahat je ljudsko biće, i u njemu se može javiti ljubav prema potomstvu. Ipak, nakon toliko godina borbe sa Plutonom, Darko se nije usuđivao da u to poveruje. Istovremeno, jedno pitanje mučilo je Darka: šta bi on trebalo da oseća prema Plutonu?

»Ma, pustimo sada Plutona!« odluči Darko da prekine dilemu. »Ostalo nam je još savim malo vremena. Dođi ovamo!«

Privukao ju je i zagrlio. Dok ju je milovao, pomisli kako se i ostali parovi sad negde u mraku predaju ljubavi. Ko zna kad će opet za to imati priliku.

Grupa samostalno odlučuje o svemu što je u vezi sa operacijom ALFA.

Zvuči jednostavno. Ali šta ako se članovi grupe ne slože jednoglasno oko neke odluke? Tada moraju glasati, a budući da ih ima paran broj, da bi se osigurala većina za neki od predloga, glas koordinatora vredi dvostruko.

Bližilo se veliko finale. Put se završavao kod jednog od hiljadu izlaza iz Podzemnog sveta. Poslužiće se starim liftom u još uvek aktivnom rudniku uglja. Jedina moguća komplikacija na ovoj završnoj etapi, na kojoj je voda bio Darko, bilo je savlađivanje centralnog dela rudnika, poznatog po imenu Grotlo.

Još dok su se kretali kroz uski rudnički hodnik, koji je vodio ka Grotlu, Darko oseti da nešto nije u redu. Hodnik se kao odsećen završavao oknom u stenju koje uokviruje Grotlo, na visini od nekih pedesetak metara od dna zastrašujuće velike kaverne zapremine nekoliko miliona kubnih metara. Ova šupljina, proširena eksploatacijom uglja, bila je veća čak i od one u kojoj je smešteno Saće. U Grotlu nije bilo ljudskih nastambi; tu su smeštene mnogobrojne rudničke mašine od kojih je najimpresivnije delovalo roto-kolo.

Ta grdosija od stroja služila je za prikupljanje rude iskopane u hodnicima. Rudača se kroz okna izbušena u stenama dovozila i ubacivala u roto-kolo, koje ju je, zatim,

odlagalo na dno šupljine. Roto-kolo bilo je zaglušujuće bučno kada je u pogonu. Međutim, kroz otvor iza koga je zjapila praznina Grotla, sada nije dopirao nikakav zvuk.

Darko zaustavi grupu i krenu u izvidnicu. Oprezno se približio rubu okna i pogledao u Grotlo...

Bledunjava svetlost nekoliko reflektora ocrtavala je obrise dugačkih kraka roto-kola i njegovog centralnog stuba na kome je bila smeštena horizontalna osovina oko koje su kraci rotirali. U mrtvoj tišini koja je vladala Grotlom, nije se mogao naslutiti trag bilo kakve ljudske aktivnosti.

Darko se vrati ukratko objasni situaciju ostalima.

»Ne znam šta je u pitanju. Pomoću roto-kola trebalo je da se prebacimo na najvišu etažu Grotla, odakle bi nam put do izlaza bio otvoren. Ne verujem da je neki kvar u pitanju, najverovatnije je pomeren raspored smena u rudniku.«

»Pa šta da radimo, Korde?« upita Silver. »Postoji li neka druga veza medu etažama?

Darko odmahnu glavom.

»A da se opet poslužimo starim sistemom? Uz pomoć paukovih pipaka mogao bih se uspeti do tog gornjeg hodnika i izvući vas gore, jedno po jedno«, predloži Kovač.

»Ne bi išlo«, reče Darko. Stene se lako lome. Ne bi imao oslonca. Ništa tu paukovi pipci ne mogu pomoći. Ili možda...«

Nekoliko minuta nakon toga spuštao se konopcem u Grotlo. U polumraku je jedva razaznavao konture najbližeg kraka roto-kola. Nije mogao direktno da se spusti na njega i zato, kada je bio paralelno postavljen u odnosu na metalnu površinu, Darko se zaljulja na konopcu. Prvi put nije uspeo, zatim je još jednom promašio. Tek u trećem pokušaju uspe mu da prilepi pipak, koji je držao u ruci, uz glatku površinu kraka. Otpustio je konopac i iskoristio drugi pipak da sebi obezbedi oslonac. Uvijajući se poput opruge, uspentra se na gornju plohu kraka, a onda pužući krenu naviše, ka centralnom stubu. Darkov cilj bila je slaba svetlost na vrhu stuba. Tamo je bila upravljačka kabina postrojenja.

Stigavši na krov kabine, Darko se na trbuhu dovuče do ruba i pogleda kroz sotaklo u unutrašnjost.

Njegove crne slutnje obistiniše se. Kad je objašnjavao svoju zamisao drugovima, nije hteo da izaziva nepotrebnu zabrinutost pominjanjem mogućnosti da je u kabini neko od dežurnih tehničara.

Kroz prozor se mogao videti jedan čovek kako spava za komandnim pultom.

Klonio se upotrebe nasilja. Uvek ima neko bolje rešenje, mislio je. Trenutno — drugog rešenja nije bilo.

Iskoristivši paukove pipke kao rukohvate, Darko se okači o rub krova kabine i zamahnu nogama napred. Uz lomljavu stakla proleteo je kroz prozor. Čovek za pultom probudi se od treska, ali ne stiže ništa da učini, jer se Darko zalete preko prostorije i pogodi ga skupljenim nogama u glavu. Obojica se nađoše na podu. Darko se odmah podiže, spreman da nastavi borbu, ali nepoznati čovek ostade nepomičan. Pobojavši se da ga nije prejako udario Darko mu opipa puls. Odahnuo je — čovek je bio samo u dubokoj nesvesti. Iscepana košulja Darku posluži da ga za svaki slučaj veže.

Zatim se pozabavio komandnim pultom. Dole, u tami Grotla, jedan krak roto-kola stade se dizati. Krak se završavao lopaticom namenjenom za smeštaj rude, koja će, u ovom slučaju, poslužiti kao transportno sredstvo za njegovu grupu. Na mrkom masivu stenja koje je okruživalo Grotlo, ukaza se tačkasta svetlost i Darko usmeri vrh kraka u tom pravcu. Svetio zažmirka i Darko zaustavi kretanje roto-kola.

Opet kratki signal — znači svi su se ukrcali — i započe mukotrpno traženje najvišeg hodnika u Grotlu. Otprilike je znao gde bi se hodnik mogao nalaziti, ali bilo je teško

orijentisati se u mraku. Morao se osloniti na dobar vid svojih drugova, koji su ručnim svetiljkama šarali po stenju, tragajući za otvorom. Najzad mu dadoše znak da su pronašli okno i Darko zaustavi krak, isključi roto-kolo i krenu ka prozoru. Žurio je da se što pre sastane sa grupom, jer nije znao kad će naići nova smena rudara.

Uznemiri ga tišina kojom ga dočekaše drugovi. Onda mu se pogled prikova za telo ispruženo na podu hodnika.

»Kovač!« reče Siga. »Bio je neoprezan pri izlasku pa je pao u procep između stene i lopatice. Krak ga je prignječio. Polomljena rebra, verovatno i perforacija pluća... Mora što pre u bolnicu.

Tada se umeša Silver. Glas mu je bio neprirodno miran, kao da se prisiljava da tako govori.

»Korde, Siga predlaže da prekinemo akciju Violeta, Arsen i Jon su uz nju. Mi, ostali, smatramo da ne smemo stati sad, kad smo nadomak cilja«.

Darko se opet našao u situaciji da oseti kako mu se tlo izmiče ispod nogu. Još jedan podmukli udarac sudbine. Gledao je nejasne obrise lica oko sebe, zatim besvesno telo na tlu. Svi su ćutali, niko nije pokušavao da ga pridobije na svoju stranu. Znao je: u nedoumici su, a on treba tu nedoumicu da razreši.

Kao da mu želi pomoći da se odluči, Siga priđe Darku i uhvati ga blago za mišicu.

»Darko, i ja bih glasala drugačije, da je išta drugo u pitanju. Ali Kovač je u životnoj opasnosti. Umreće, ako mu ne pomognemo. Ne moraš da glasaš, ako nećeš!«

»Nema uzdržanih!« zlokobno se javi Silver. »Iako Kovač ne može da glasa, dopustili smo da se njegov glas broji za prekid operacije. Ako ne glasaš, ostaće pet prema četiri za prekid ALFE. Sve će biti uzalud!«

»Ti odlučuješ, Korde!« dodade Jon.

Darko duboko udahnu, kao onda u Hidrogradu, kad se spremao da zaroni. Ovo nadglasavanje moglo bi značiti raskid u grupi, a onda je pitanje: ima li smisla nastaviti put. I, možda, još nositi Kovača na duši.

Shvativši da dragoceno vreme prolazi u neplodnom mozganju, Darko prelomi odluku u sebi. U šakama je još uvek stiskao paukove pipke. Položi ih pred Sigine noge.

»Siga, daj nam pola sata vremena, a onda se pusti niz ovaj krak u kabinu roto-kola. Naći ćeš tamo svezanog čoveka. Oslobodi ga. On će već znati kako da pozove pomoć.

Siga pokuša još jednom. Glas joj je drhtao, kao da je na rubu plača.

»Darko, njemu je hitno potrebna pomoć. Svi moramo krenuti da bismo Kovača bezbedno prebacili dole! Inače u protivnom — biće prekasno!«

Darko okrete glavu. Nije više mogao da joj gleda u oči. ALFA je nezasito tražila žrtve. Možda će je jedan ljudski život zadovoljiti.

»Ko hoće da ostane i pomogne Sigi, neka to učini! Ostali, za mnom!«

Samo Violeta skide ranac sa opremom. Ostalih sedmoro pokupiše njenu i Siginu opremu sa tla i, u tišini što se poput pretnje nadvila nad grupom, krenuše u dubinu hodnika. Darko je mogao da odahne: grupa se nije raspala. Ipak, tuga i potmuli osećaj krivice počeli su ga nagrizati. Nikad nije mogao očekivati da će Podzemni svet napuštati u ovakvom raspoloženju. Okrenuo se da još jednom pogleda Sigu. Čučeći, okrenuta leđima prema odlazećima, nadvila se nad ranjenikom.

Ne progovorivši ni reči došli su do mesta gde se hodnik ulivao u jedan veći koridor. Transportno vozilo — jedan desetosed na vazdušnom jastuku — bilo je u blizini i Darko odluči da prekrati dvaj mučni ostatak puta. Ukrcaše se u vozilo i krenuše. Sedeći za upravljačem Darko je postepeno povećavao brzinu. Želeo je da što pre stignu do lifta koji će ih odvesti na površinu. A kako će se dalje njegova okrnjena sedmočlana grupa snalaziti — o tome, jednostavno, nije imao ni volje ni snage da razmišlja.

Svetlosti reflektora njihovog vozila iznenada se pridruži još jedan snop zraka, koji

im je dolazio iza leđa. Istovremeno, otužno cviljenje sirene probudi u Darku navalu ružnih uspomena.

»Kerberi! vrisnu neko iza njega.

Darko ubrza do maksimuma i vozilo se, usled centrifugalne sile, stade penjati uz zakrivljene zidove koridora. Bez uspeha; sirena se oglašavala sve bliže, a snopovi reflektora sve bešnje su parali tamu oko progonjenih.

I tad farovi Darkovog vozila osvetliše mrežastu strukturu sastavljenu od na izgled tankih isprepletenih niti. Nisu je gotovo ni primetili dok svom silinom ne uleteše u to tkanje, koje im se isprečilo na putu. Mreža elastično primi uljeze u svoj zagrljaj, a onda ih silovito odbaci unazad.

Dok je, ispadajući iz vozila, leteo kroz mrak, Darko samo još uspe da se gorko nasmeje samom sebi. Uzaludan beše sav napor, sve žrtve, sve dileme. Klopka ih je čekala na kraju puta, ko zna otkad za njih tu pripremljena.

A onda se iz jednog mraka preseli u drugi...

Davno pre no što je Darko pobegao iz zatvora, Pluton je znao šta je pravi cilj operacije ALFA.

Detalje plana nikad nije uspeo da sazna, ali je, vođen intucijom i zahvaljujući svom bogatom iskustvu u Pokretu, mnogo štošta naslutio. Dosetio se da će ALFU izvesti grupa ljudi i da će se operacija odvijati etapno. Darkovo bekstvo Pluton je shvatio kao signal da igra počinje i odmah je u nju uključio golemu policijsku aparaturu Podzemnog sveta. Kretanje grupe pratio je u stopu. Naime, svi Darkovi drugovi imali su svoja zaposlenja u mestima gde su živeli. Grandioznom akcijom praćenja i provere odsustvovanja sa posla Ahat je saznao koji su to ljudi nestajali iz svojih prebivališta. Takvim metodom provere otkriven je i čovek čije je isprave Darko posedovao. To je Predsedniku omogućilo da tačno locira položaj grupe u australijskom regionu. Već tada je mogao da ih pohapsi, ali Pluton je odlučio da igru vodi do kraja. On dopušta da se otkrije kako prati Darka, očekujući da će to ubrzati završetak operacije.

U momentu kada se grupa pripremala za izlazak na površinu, zamka je već bila postavljena. Policija je blokirala sve izlaze iz Podzemnog sveta u australijskom regionu.

Sudnica. Pluton i članovi Upravnog odbora sede odmah do vrata. Na drugom kraju sudnice su optuženi: Darkova grupa. Nedostaju Kovač, koji se oporavlja od povreda u bolnici, i Violeta, kojoj je Ahat dopustio da se brine o Kovaču dok ovaj ne ozdravi. Njima će se suditi kasnije.

»Zato što su svojom subverzivnom delatnošću podrivali osnove naše zajednice...«

Darko se pitao kako su njegovi drugovi podneli samoću zatvorskih ćelija u koje su ih potrpali nakon hvatanja. Bili su razdvojeni, svako u svojoj samici. Saslušavani su odvojeno. Ovo ekspresno suđenje prvi put ih je sjedinilo.

»...što su krađom društvenih sredstava naneli zajednici veliku štetu...«

Nije im dopušteno da razgovaraju tokom suđenja. Sada su ćutke čekali presudu, svoju sudbinu. Bitka je izgubljena i poraženi su prepušteni na milost i nemilost pobedniku.

»... te što su fizičkim nasrtajem na pripadnike organa reda doveli u opasnost njihov život i onemogućili ih u vršenju dužnosti...«

Darko je uporno gledao Sigu. Stajala je do njega, ali onaj zid, koji je nikao između njih u Grotlu, još uvek je bio previsok. Ono odlučivanje o Kovaču je, na kraju, ispalo nevažno, ali mu Siga još uvek nije opraštala to što se opredelio za drugu stranu.

Usredsredio se, zato, na Plutona. Predsednik je delovao odsutno. Može mu se, odluka o ishodu ove farse odavno je već bila donesena i Ahat je sad morao mrzovoljno dogledati predstavu do kraja. Sa ovako podeljenim ulogama, rasplet je bio očigledan

svakome.

»... svi optuženi proglašavaju se krivima i osuđuju na kaznu progona iz Podzemnog sveta. Izvršenju kazne pristupiće se odmah po završetku suđenja.«

Darkov vid prekri crvenkasta izmaglica. U ušima zašumi krv. U tom trenutku za njega je postojao samo jedan čovek. Jedna oniska, široka silueta uspravi se na drugom kraju prostorije i krenu prema vratima. Darko nastavi da tupo zuri u tom pravcu ne shvatajuci da je njegov otac već otišao i da ga neko gura prema izlazu i da drhti i da se mora pokrenuti, napolje iz ove sudnice, iz ovog zatvora, iz ovog sveta...

Još uvek je drhtao u šoku dok su čekali na lift, isti onaj kojim su i sami nameravali da se dokopaju površine. Neko od stražara govorio je kako je osuda prestroga. Lift će, nakon što ih odveze na površinu, biti zapečaćen, a time i njihova sudbina. Nemogućnost povratka je smrt, rekao je stražar.

Sateraše ih u tesnu kabinu lifta i zatvoriše vrata.

»Ta prokleta kukavica! Nama je ostavio da uradimo ono za šta on nije imao hrabrosti!«

»O kome to govoriš, Korde?« upita neko.

Pitanje je bilo njemu upućeno i Darko shvati da je misao provalila iz njega i da ju je izrekao naglas.

»O Ahatu! O velikom Predsedniku koji uvek mora svoju moć da dokazuje sebi i drugima. A u stvari je tolika kukavica da mora drugima prepuštati da urade ono što je sam oduvek želeo. Da, nemojte se čuditi. Znate li čija je ideja da se preduzme operacija poput ALFE? Plutonova. On je to predložio dok još nije bio u Upravnom odboru. ALFA je njegova zamisao. Rekao mi je to u zatvoru, nakon što su nas pohvatali. Otad stalno razmišljam zašto se onda bori protiv nas, zašto nas je zaustavio na našem putu. Sad znam; veliki Pluton smatra ALFU svojim delom i samo on može dati odobrenje za nju. E pa, ovo je njegovo odobrenje!«

»Ali ovo je ipak naša pobeda, Korde! Nije važno šta Pluton uobražava. Važno je da smo mi hteli da iziđemo napolje i da ćemo u tome i uspeti!«

»Ne volim poklonjene pobede!«

Neko ga ščepa za ruke i protrese.

»Zaboravljaš da ovo nije samo tvoja i Plutonova stvar!« Bio je to Sigin glas. »Milioni ljudi zavise od toga hoćemo li ispuniti zadatak koji smo preuzeli na sebe. Ne misliš na članove Pokreta koji sa nadom gledaju u nas, zaboravljaš sve što je žrtvovano da bismo dovde došli. Zaboravljaš na Kovača!«

Siga kao da je govorila u ime svih. Tišina nakon njenih reči bila je najteža optužba.

Ne odlučuješ više, Korde, pomisli Darko sa gorčinom.

»Nemamo hrane, nemamo opreme...Kako da onda izvršimo naš zadatak?« uspeo je samo još to da promuca.

»Ako su naše pretpostavke tačne, imaćemo dovoljno hrane na površini!« reče Siga. »Ovaj će izlaz iz Podzemnog sveta za nama biti zatvoren, ali mi ćemo pronaći drugi i vratiti se. Ako preživimo tamo gore, gde tvrde da je to nemoguće — biće to najubedljiviji dokaz da smo mi bili u pravu.«

Trzaj je došao iznenada, zatekavši ih nespremne. Darko se, gubeći ravnotežu osloni na zid, a nečije telo pritisnu mu grudi. Jedna ruka se ovlaš dotače njegove i on je mahinalno stisnu. Ne braneći se, ne odbijajući ga, Siga se još čvršće pripi uz Darka.

Brzina kojom se lift uspinjao izazva neki čudan osećaj praznine u njihovim stomacima. Darko je ubrzano disao, a osećao je i kako ga Sigin dah postrance draška po obrazu. Orijentišući se prema strujanju vazduha, njegove usne oprezno potražiše izvorište tog daha. Nije se opirala, ni ovog puta.

Pre no što će utonuti u poljubac, Darko opazi tanak mlaz svetlosti koji poteče iz

otvora na stropu kabine. Kad je ponovo otvorio oči, mlaz se već rasplamsao u jaku belu svetlost pred kojom je mrak morao da se povuče.

Očiju uprtih uvis, četiri zagrljena para jurila su u susret prvom sunčanom danu svog života.

ZATURENI DIV

Godine 1874. mladić od dvadesetak godina se morao pomiriti sa tim da je zauvek izgubio vid jednog oka, ali da će drugo preboleti bizarnu nezgodu. Lekari su nedeljama pokušavali da spasu oko u koje je uleteo vreli trn i uspeli su, ali je zdravo oko izdalo i moralo se izvaditi. Edvard Pejdž Mičel je vreme prekratio pisanjem jedne priče koju je i poslao magazinu »Scribner's Monthly«. Priča je govorila o mladom studentu koji prosi kćerku profesora matematike. Profesor postavlja samo jedan uslov — da ostvari neograničenu brzinu. Student se obraća tutoru, koji je zbilja čudna prilika za priču iz tog doba: u ormaru krije prostog androida koji piše pesmice i radi jednostavnije matematičke probleme, stepenište koje meri visinu i težinu pridošlica I šaht koji vodi u središte Zemlje. Tutor nalazi rešenje i dok traže mesto za prototip, student upada u šaht i, naravno, budi se u stanu profesora, koji mu daje kćerku. Priča izlazi nepotpisana i time počinje karijera pisca koji će servirati mnoge od ideja SF-žanra, a ipak ostati nepoznat sve do 1973. godine kada je Sem Mosković objavio zbirku Mičelovih priča sa obimnom biografijom.

Edvard P. Mičel je rođen 24. 3. 1852. godine u malom mestu Bat u američkoj saveznoj državi Mejn. Porodica je bila puritanska ali je držala veliku biblioteku u kojoj je Edvard harao šest dana nedeljno; sedmog joj nije smeo ni prići. U njegovoj osmoj godini se sele u Njujork, a odatle na jednu plantažu gde porodica bezuspesno pokušava da gaji pamuk. Ponovo natrag u Mejn gde Edvard diplomira 1874. Da bi se izdržavao za vreme studija, radi za jedan magazin i upoznaje Edvarda Evereta Hejla, autora »Meseca od cigle«.

»The Lewiston Journal« je sledeća stanica; tu radi kao novinar i bavi se uglavnom okultnim temama. Bila je to još jedna od opsesija koje će ga pratiti tokom života. A posledica je bila totalno odbacivanje misticizma. Kao urednik dobijao je »Sun« magazin. To su bile novine prepune kratkih i živih vesti i priča, i što je najvažnije, »Sun« je pokazivao sklonosti ka SF-temama. Novine su fascinirale Edvarda i slao im je kratke satirične članke koje su mu platili više nego velikodušno.

Edvard im šalje i jednu priču. Priču o spiritističkoj seansi koja materijalizuje pokojnika, a koji odbija da se vrati u svet mrtvih i nastavlja život tamo gde je stao — jer je život posle smrti daleko strasniji od ovog našeg. Urednik Dejn je objavio priču i zaključio da je Edvard materijal od kog se da napraviti dobar urednik.

Uzgred, nekoliko novina je priču smatralo stvarnom i objavili su je kao vest.

Sledilo je još nekoliko satirica i Edvard prelazi u »Sun« gde dobija pedeset dolara nedeljno, što je više nego dobrodošlo svežem mladoženji. Samo je još jedna sitnica trebalo da se dogodi da bi Edvard uleteo u svet naučne fantastike, i desila se.

Amerika otkriva Žila Verna, a posle početne fasciniranosti dolazi prvo razočaranje. Mnogi uviđaju da se Vern koristi žanrom u nastojanju da ređa avanture.

Edvard je jedan od njih i počinje seriju priča koje sve izlaze bez potpisa, a cilj im je da pruže ideje a ne avanture.

The Soul Spectroscope izlazi decembra 1875. i govori o izvesnom profesoru Damkofu koji pokušava da konzervira govor i o spektroskopu duše koji analizira radijacije iz tela i služi kao detektor laži.

The Inside of the Earth iz februara 1876. je opet priča u obliku intervjua u kome starac pripoveda o svetu unutar šuplje Zemlje.

Sledi The Man Without a Body 1877, nastavak Spektroskopa, ali sa briljantnom idejom o mašini za teleportaciju i eksperimentu koji krene naopako.

The Case of the Dow Twins, iz iste godine, priča je o razdvojenim sijamskim blizancima, koji dele sva osećanja, a kad jedan pogine, drugi prima u sebe ličnost poginulog brata. Slične teme je Exchanging Their Souls, ali ovde princ i tesar menjaju tela i mesmerit dovodi stvari na svoje mesto, a sve se prikazuje kao privremeno ludilo.

Nekoliko meseci kasnije nastaje The Cave of the Splurgles sa blagim ukusom Luisa Kerola. U pitanju su demoni u penziji koji pokušavaju da sačuvaju svoju reputaciju, mada su sada suviše mirni i civilizovani, i jedino što preduzimaju je da zadržavaju svakog ko upadne kod njih. Sledila je još jedna serija okultnih priča punih humora. A SF-žanru je najbliža priča The Uncommon Sort of Spectre, o duhu iz budućnosti.

Sledi još jedan talas SF-priča. The Ablest Man in the World govori o časovničaru koji stvara mašinu koja misli i usađuje je u glavu idiota. Nastaje kombinacija čoveka i mašine koja je superiornija od ljudi, ali je dobroćudna. Nema zlih nadljudi koji žele pokoriti svet.

The Senator's Daughter govori o Americi tridesetih godina ovog veka. Americi gde se putuje pneumatskim cevima, stanovi greju uz pomoć struje, novine se otkucavaju direktno u stanove i postoji hibernacija. Verska napetost između bele i žute rase raste i zakon je da se brakovi između pripadnika različitih rasa ne mogu sklapati pre tridesete godine života, ako nema pismenog pristanka roditelja. Senator je protiv braka i njegova kćerka se podvrgava mehaničkoj hibernaciji da bi sačekala smrt oca.

The Professor's Experiment iz 1880. godine govori o operaciji mozga kao sredstvu da se promeni ličnost.

1881. godina donosi The Crystal Man, priču o nevidljivom čoveku, osam godina pre Velsa da ne bude zabune, koja ima dosta sličnosti sa Velsovom pričom — i po detaljima i po konačnom razrešenju. Vrlo je verovatno da se Vels dokopao te i sledeće Mičelove priče — The Clock that Went Backward, koja govori o vremeplovu i vremenskom paradoksu. The Balloon Tree govori o prvom susretu čoveka sa inteligentnim bićem koje nije humanoidno.

Sledi još jedna serija okultnih priča da bi Mičel 1885. napisao Old Squids and Little Speller, sentimentalnu priču o mutantu koji svojim izumima najavi revoluciju u nauci, ali pogine pre nego što ostvari svoje velike projekte i ostaju samo male mehaničke igračke, spomen na propušteno.

Poslednja zabeležena priča je The Shadow on the Fancher Twins, još jedna od njemu dragih priča o blizancima povezanih ličnosti. Posle nje, Edvard Mičel se posvetio uređivanju časopisa i postao jedan od vodećih urednika u Americi.

Umro je 1927. godine. Amazing Stories su bile stare samo godinu dana i bile su prepune buljookih čudovišta, zraka smrti i proći će dosta vremena dok se pisci polako vrate temama koje je, još u prošlom veku, načeo Edvard Mičel.

Ljubomir Damnjanović

Ariel Šimek

ZBIRKA SCIENCE FICTION PRIPOVJEDAKA

Samostalno autorsko izdanje Varaždin, 1988.

»Alef«, ima sve duže razmake između dva broja, »Kentaur« je neodlučan po tom pitanju, »Sirius« ugašen. Kako onda da se domaći SF-pisac provuče kroz sve uži izdavački prostor?

Jedno od rješenja jesu i zbirke domaćih priča od kojih je najveći uspjeh imao Kneževićev »Tamni vilajet«. Ali praksi prevodilačkog samizdata tek sad se pridružilo prvo jugoslavensko privatno autorsko izdanje iz Varaždina — »Zbirka Science Fiction pripovijedaka« Ariela Šimeka.

Bilo je samo pitanje vremena kada će ovako očajno stanje domaće znanstvene fantastike uroditi entuzijastičkim pokušajima usamljenih fanova da se slika malo popravi. Tako je i mladi varaždinski fan Vjeran Šimek odlučio da se upusti u takvu pustolovinu i izda svojih trinaest priča koje nije mogao plasirati nigdje drugdje (u »Siriusu« se od odlaska Borivoja Jurkovića polako potiskuje domaći SF, a »Alef« je zatvoren iz poznatih komatoznih razloga).

Dizajn knjige je prilično jednostavan, nema nikakvih ilustracija, a očito je da ni korektura nije obavljena najprofesionalnije. Sve to bi, da nije riječ o pionirskom pothvatu, što automatski snižava kriterije, već odmah Šimekovoj knjizi dalo neprolaznu ocjenu.

Knjiga počinje uvodom u kojem nas autor upoznaje s motivima izdavanja svoje knjige, svojom autobiografijom i literaturnim uzorima (Clarke, Checkley, Card i E.F. Fussell).

Zatim slijedi spomenutih trinaest priča.

Prva od njih, »Grof Cagliostro«, govori o besmrtnosti u maniru jedne Aldissove priče, viđene u »Siriusu«.

»Nokaut« je blag i nenametljiv SF-vic, a »Quatro« duhovita varijacija na temu »dobar vanzemaljac i loši ljudi«, dok »Ufolozi« obrću situaciju na neduhovit način, zapravo totalno banalno, bez ikakvog duha.

»Kompjuterska igra«, osim što izgleda za nijansu razvučenija nego što bi trebalo, predstavlja najbolji od svih viceva u knjizi mada će njegova poenta biti potpuno shvatljiva jednoj prilično ezoteričnoj frakciji SF-fanova.

»Misija« ima fantastičnu ideju, ali je rastegnuta (što je boljka većine priča u ovoj zbirci) i očajno razrađena.

»Povratak grofa Cagliostra« je bezoblično nastavljanje motiva iz prve priče, a »Savršena žena« je bezuspješan pokušaj.

»Petlja« je prva u nizu nešto dužih priča. Ovdje se koriste motivi koji su već odavno preplavili dio naše štampe tipa »Tajne« i »Arka«. Sve je to urađeno dosta zbrzano, a priča je, s obzirom na neke skorašnje događaje, i neplauzibilna. Ukratko, vrlo loše urađeni gulaš o vremenskom putovanju i životu poslije smrti.

»Snježna kraljevina« obrađuje identičnu temu, ali nas zato ovdje čeka prijatno iznenađenje. Dobra stilska razrada i dinamičnost radnje čine da ona daleko odskače od ostalih priča u zbirci, te nakon nje radikalno mijenjamo mišljenje o Šimekovoj kolekciji.

»Kvazar« predstavlja slabu razradu slabe ideje, a »Čudne stvari događale su se u Keopsovoj piramidi« je bledunjava kopija Martija Misterije.

Sve u svemu, Šimekova zbirka kao cjelina ostavlja nesumnjivo loš dojam. Njen sadržaj neodoljivo podsjeća na priče

koje su haračile »Siriusom« u posljednjim godinama Borivoja Jurkovića, stil je šepav, a autor kao da ima fiksaciju da nam dokaže svoju erudiciju.

Ipak, pojedini segmenti zbirke ukazuju na to kako autor nije još dosegao maksimum svojih mogućnosti i kako od njega još možemo očekivati prijatna iznenađenja. S obzirom na mladost pisca, imamo razloga ua vjerujemo kako ce Vjeran Šimek s vremenom postati značajno ime jugoslavenske Sf-književnosti.

Dragan Antulov

Margaret Attwood

SLUŠKINJINA PRIČA

Globus, Zagreb, 1988.

SF se počeo skrivati po raznim izdanjima koja sa žanrom nemaju blage veze. Tako se i kandidat za »Nebulu«, »Sluškinjina priča« Margaret Attwood našao u opskurnoj biblioteci »Žene« zagrebačkog »Globusa«. Da se pojavila u Živkovićevom »Polarisu«, bila bi hit godine, a ovako je osuđena na tavorenje po knjižarskim policama. I tako je jugoslavenski SF ponovno propustio jednu od mnogobrojnih sjajnih prilika koja mu se pružila.

Radnja romana »Sluškinjina priča« je smještena u SAD početkom 21. stoljeća. Supersila nagrižena ekološkim katastrofama, ekonomskom krizom, padom nataliteta, kriminalom i ostalim problemima, postaje lak plijen skupine militantnih kršćanskih fundamentalista. Vjerska diktatura, koja proganja liberale, Crnce, Židove, katolike i sve koji nisu WASP-ovi, ima poseban pik na žene: oduzeti su im računi u banci, otpuštaju se s posla, i ubrzo postaju doslovno nacionalizirane.

Glavna junakinja je žena kojoj su u bezuspješnom pokušaju bijega u Kanadu ubili muža i oduzeli dijete. Nakon toga je otpremljena u specijalni logor za Sluškinje — žene čije materice služe vjerskim glavešinama da dobiju djecu koje im njihove sterilne supruge ne mogu roditi. U dnevniku napisanom po sjećanju, junakinja opisuje svakodnevnicu gulaga i nestašica, repova, pred nekadašnjim samoposlugama i javnih pogubljenja.

Pisan jednostavnim stilom, roman nas uspijeva natjerati da ga pročitamo u jednom dahu, iako u njemu, na izgled, nema ničega što bi moglo biti žanrovski zanimljivo. To svjedoči o spisateljičinoj kvaliteti, osvjedočenoj najvećom kanadskom književnom nagradom »Governor General«.

Autorica, inače Kanađanka, što nije nevažan podatak, s gnušanjem odbija da je njen roman znanstvena fantastika, kao i svi liberalni intelektualci, koji ovaj žanr preziru iako ga i sami pišu, nazivajući svoja djela »polithical fictionom« i uzimajući Orwella kao uzor. Ona tvrdi kako je roman »samo futuristički«, projekcija suvremenih trendova.

Ne želeći ući u spor s Attwoodovom, iako pro et contra njene tvrdnje ima i te kako argumenata, moramo uzeti u obzir da njen roman s vremenom postaje sve manje znanstvena fantastika, a sve više stvarnost. Protestantizam kao vodeća snaga sve više dobija na snazi, jača pokret protiv abortusa, a postoje i čitave male armije ekstremista prema kojima je Kju Kluks Klan mačji kašalj. U feminističkom pokretu kult slobode rađanja sve više popušta pred kultom materinstva tako da se donedavne radikalne feministkinje — ljevičarke udružuju s ultrakonzervativnim TV-propovjednicima u križarskom ratu protiv pornografije.

Neki od nas mogu reći (kao Slavenka Drakulić-Ilić u pogovoru knjige) kako je ovaj roman SF samo za Amerikance koji nisu iskusili represiju, gulage, nestašice i poigravanje s biološkim zakonima. Ali da li je Attwoodino upozorenje upućeno samo Americi, samo varijanta Orwella za domaćice u Piedmontu, New Mexico ili se tu kriju i poruke korisne ostatku svijeta? Odgovor bi mogle dati i neke naljepnice po našim gradovima.

Dragan Antulov

Kerol Hil

AMANDA, SVEMIRSKA PLESAČICA

Mladost, Zagreb, 1989.

Poslednjih meseci nastala je prava poplava SF-romana. Jedan od njih je i ovaj. Za razliku od mnogih poznatih imena i slabih sadržaja, ovo je pravo osveženje: nepoznato ime (za nas) i dobar roman.

Po uzoru na stari običaj naših kinodistributera, originalni naslov (»Plesačica visoka jedanaest miliona milja«) genijalno je preveden kao »Amanda, svemirska plesačica«. Najlepše od svega je da nijedan naslov nema mnogo veze sa sadržajem romana. Amanda je glavni lik romana, a »plesačica visoka...« je samo jedna od subatomskih čestica koju Amanda pominje na svojim predavanjima po školama.

Dakle, o čemu se radi u romanu? O jednoj zbunjenoj feministkinji (Amanda često pominje menstruaciju kao svoju prednost nad muškarcima), rastrzanoj između dvojice muškaraca i svojih priprema za prvi let na Mars. Tokom tih priprema, ona se bori sa svima iz svoje okoline za svoj identitet i protiv predrasuda prema svom polu. U toj borbi ona najčešće poteže argument da ona ima menstruaciju, muškarci je nemaju, što tokom čitanja postaje dosadno. Amanda na čudan način saznaje da njen mačak Šredinger igra, u stvari, najvažniju ulogu u očuvanju budućnosti ljudskog roda. Zahvaljujući Šredingeru, čovečanstvo i organski život u svemiru bivaju sačuvani, a Amanda se opredeljuje za pravog čoveka. To je toliko puta viđena space opera a neviđena mešavina Klarka, Simaka, Asimova, Hajnlajna i drugih da je ne bi trebalo ni pominjati, da nema toliko svežine i humora. U stvari, humor je ona glavna iskra i šarm ovog romana se ogleda u ismevanju svih »vrednosti« pomenutih velikih autora SF-a.

Na pitanje »čitati ili ne«, odgovor je »obavezno čitati«. Ako ni zbog čega, a ono zbog humora koji odavno nije viđen na SF-sceni. Inflacija će uskoro omogućiti većem broju ljubitelja da dođu do te knjige čija je cena u trenutku izlaska (početak oktobra) bila fantastičnih 550.000 dinara.

Milan Adamov

Hans Beman

KAMEN MOĆI

Stilos, Beograd, 1989.

Jeste li čitali bajke braće Grim? Jeste li čitali »ljubiće«? I na kraju, da li ste gledali seriju »Marko Polo«, koja je bila pre koju godinu na našoj TV? Ako ste sve to uradili, uzmite mikser i dobro promešajte, i dobićete »Kamen moći«.

Beogradski »Stilos« nas je ove jeseni iznenadio ovom knjigom potpuno nepoznatog autora (izgleda da su anonimusi postali moda u poslednje vreme) iz malo poznate nemačke literature. Ovaj roman u tri knjige, koji ipak nije trilogija, svojim izgledom neodoljivo podseća na novo izdanje Tolkinovog »Gospodara prstenova«. Ta sličnost me je povukla da ga kupim očekujući jedan svet pun magije i čudesa.

Počinjem da ga čitam i prva knjiga zaista podseća na »Gospodara prstenova«. Ali Beman se izgleda ispucao u toj prvoj knjizi. Druga i treća knjiga su samo nesuvisli nastavci jedne avanture koja se završila.

Da bi se razumelo o čemu govorim, pokušaću da ukratko prepričam sadržaj.

Reč je o mladiću po imenu Slušač. On jednom prilikom dobija na poklon kamen čija je šara u obliku ljudskog oka i koji upravlja njegovom sudbinom u toku čitavog romana. U prvoj knjizi je reč o Slušačevom putu od kuće njegovog oca do kuće njegovog dede, na kome on čini zlo nekolicini ljudi i mora da se iskupi služeći kod čoveka kome je odsekao jezik.

Na kraju se sve srećno završava, zlo je pobeđeno i Slušaču je sve oprošteno. U sto šezdeset strana je smešten ceo »Gospodar prstenova«! I sve bi bilo u redu da Beman ne nastavlja avanturu.

U drugoj knjizi, Slušač dobija od svog dede Nežnog Svirača srebrnu frulu koja mu daje još veću moć nad ljudima. U nameri da pomogne, on čini dela koja su trenutno dobra, ali koja se vremenom okreću protiv onih kojima je dobro namenjeno.

U trećoj knjizi slušač biva kažnjen time što postaje polujarac i može se toga osloboditi samo ako ga neka žena u tom stanju zavoli. U očaju on ispija napitak koji ga skamenjuje, ali ipak se pojavljuje žena koja ga oslobađa prokletstva. Na samom kraju on uviđa da kamen donosi dobro samo ako se daje u životu. Da bi Slušač to uvideo, napisano je sedamsto stranica u kojima je uništeno na hiljade života, spaljeno nekoliko sela i učinjeno još ko zna koliko zla.

Najteže u svemu je odrediti žanrovsku pripadnost ovog romana. Sam pisac je stavio podnaslov roman-bajka. Generalno gledano, to je stvarno bajka. Dešava se u nekoj nepoznatoj zemlji u davna vremena. Ali velika složenost i obim ovog dela ne dozvoljavaju generalizaciju. Na primer, u trećoj knjizi se čak pominju i turisti koji fotografišu skulpture u muzeju. Zemlja sokola je motiv čiste fantastike, a nadmetanje u šahu nas povezuje sa stvarnim svetom.

Kada se roman pročita, stekne se utisak da je njegova najveća vrlina što je pisac uspeo da raspetlja sve situacije i da završi roman tj. njegovu radnju. A Slušač? On je zadovoljan što je živ, što mu je oprošteno sve i što je oslobođen svih obaveza.

Pa zar to nije san većine ljudi ovog sveta?

Milan Adamov

Miodrag Milovanović

PRIČE DOMAĆIH AUTORA U PROTEKLOJ GODINI

UPUTSTVO ZA UPOTREBU

Pred vama se nalazi pokušaj celovitog prikaza prošlogodišnje domaće produkcije priča iz oblasti naučne fantastike. Od nekih devedesetak priča objavljenih u četiri časopisa koji, najredovnije objavljuju naučnu fantastiku, odabrao sam one koji su mi se učinili iole relevantnim za formiranje nekakvog jugoslovenskog SF prostora. Na žalost, zbog nepoznavanja slovenačkog i makedonskog jezika u meri koja bi mi omogućila da pričama na tim jezicima pružim ravnopravan tretman, ograničio sam se na priče objavljene na srpskohrvatskom, odnosno hrvatskosrpskom jeziku. Nekakav prikaz, sličan ovom, sa tih drugih jezičkih područja, bio bi više nego dobrodošao ALEFU.

Drugo ograničenje odnosi se na izbor časopisa iz kojih su prikazivane priče. SIRIUS i ALEF, kao časopisi specijalizovani za ovaj žanr, nameću se sami po sebi. POLITIKIN ZABAVNIK i VEČERNJE NOVOSTI najredovnije od svih ostalih časopisa objavljuju domaću SF priču. Još neki časopisi: VEČERNJI LIST, TEHNIČKE NOVINE, IT NOVINE, 12:59, itd. povremeno su donosili priče domaćih autora, ali bi njihovo uzimanje u obzir samo prolongiralo izlazak ovog članka, jer bi se uvek mogao pronaći neki časopis koji nije obrađen, a koji je, najčešće slučajno, objavio jednu ili dve domaće SF priče, uglavnom bez neke veće vrednosti. Na kraju članka nalazi se popis svih domaćih priča objavljenih u prošloj godini u navedenim časopisima.

Pre nekoliko godina, u sada već ugašenom časopisu SCIENCE FICTION REVIEW, moj omiljeni pisac Orson Skot Kard objavio je seriju članaka u kojima je prikazivao tekuću američku produkciju kratkih priča. Naslov tih članaka, u jednom vrlo slobodnom prevodu, bio je »Na ovom svetu više nećeš imati prijatelja«. Da se, u ovom relativno uskom krugu domaćih privrženika naučne fantastike ne bi nešto slično i meni desilo, molio bih sve one pisce i čitaoce koji se ne slažu sa mojim ocenama, ili čija sam dela zaobišao, da to prime tek kao jedan subjektivni pogled, nipošto kao nekakav konačan sud o kvalitetu njihovog dela.

ČASOPISI

Iako smo zemlja sa relativno kratkom tradicijom izlaženja specijalizovanih SF časopisa, već neko vreme kod nas izlaze dva takva časopisa, što nije slučaj ni u nekim mnogo razvijenijim zemljama. Teška ekonomska situacija u kojoj se zemlja nalazi vidno se odrazila na njihovim tiražima, pa je i ritam njihovog izlaženja u priličnoj meri poremećen.

SIRIUS, naše najstarije glasilo iz oblasti naučne fantastike, posle tri broja u ovoj godini, prešao je na dvomesečno izlaženje a sada je, na žalost, ugašen. Ukupno je u 1989. godini objavljeno osam brojeva. ALEF, za razliku od SIRIUSA, izlazi uglavnom kad se za to steknu uslovi, tako da je svaki broj malo iznenađenje za čitaoce, a bogami i redakciju. I pored svega, u 1989. godini objavljeno je šest brojeva.

Oba časopisa posvećuju domaćoj priči približno istu pažnju. Ona se ogleda u jednoj do najviše tri priče po broju, zavisno od njihove dužine. SIRIUS je nešto više orijentisan na saradnju sa piscima, povremeno im pruža kratke recenzije njihovih priča u rubrikama ZA... i NIJE ZA... dok u ALEFU to nije praksa (možda će postati).

Programski, čini se da je SIRIUS nešto više usmeren na tvrdu, tehničkim naukama orijentisanu naučnu fantastiku. Nekakva mala analiza koju sam sproveo pokazala je da se gotovo devedeset posto domaćih priča u SIRIUSU dešava u budućnosti, najčešće tehnološki razvijenijoj od

sadašnjice. Od toga čak četiri priče bi se mogle nazvati kiberpankerskim. Takođe je uočljiva odsutnost domaćih sadržaja; tek Pihačeva satira, ime glavnog junaka Antičevićeve priče i Anđelkovićev nezaobilazni prepekan, od 15 objavljenih priča, imaju nekakve veze sa zemljom u kojoj su nastale.

ALEF je nešto prijemčiviji za priče koje u sebi sadrže elemente čiste fantastike, iako i u njemu preovlađuje »čista« naučna fantastika. Domaća tematika je nešto zastupljenije (četiri priče), ali i ovde su to uglavnom pošalice Slobodana Ivkova.

POLITIKIN ZABAVNIK je dolaskom Zorana Živkovića na mesto urednika SF priče pružio priliku neafirmisanim domaćim piscima da se iskažu u jednom, ipak, u pogledu kvaliteta, manje zahtevnom časopisu.

VEČERNJE NOVOSTI i dalje četvrtkom donose SF priču sada skoro isključivo domaćih pisaca. Priče su vrlo kratke, do tri šlajfne, i najčešće potpisane pseudonimom. Odsustvo bilo kakvog kriterijuma u izboru ovih priča dovelo je do toga da vrlo retko neka od njih odskoči od inače niskog proseka kvaliteta.

PRIKAZ PRIČA

Opšta ocena o kvalitetu priča objavljenih prošle godine nije naročito povoljna. Moglo bi se čak reći da je prošla godina jedna od najslabijih u protekloj deceniji. Po meni, osnovni razlog leži u činjenici da se naučnom fantastikom u Jugoslaviji gotovo isključivo bave pisci amateri. Da ne bi bilo zabune, ovo »amateri« odnosi se isključivo na njihovo bavljenje pisanjem kao hobijem, ili, u najboljem slučaju, sekundarnim zanimanjem. Nemogućnost da se potpuno posvete pisanju naučne fantastike proističe iz činjenice da su honorari za objavljene priče sramotno niski, a za posledicu ima da su oni pisci koji imalo drže do kvaliteta svojih priča, ograničeni na maksimum dve do tri priče godišnje. Ove godine, na žalost, ili možda, na sreću, pažnju najboljih jugoslovenskih

pisaca privukla su dva projekta: zbirka priča koju je sastavio Darije Đokić i koja treba da_se pojavi u ovoj godini i Konkurs edicije ZNAK SA GITE za objavljivanje priča u almanahu MONOLIT i antologiji TAMNI VILAJET II. Ono što je preostalo za objavljivanje u časopisima naprosto nema onu težinu koju su prethodnih godina imale priče tih istih pisaca u SIRIUSU koji je bio praktično jedino mesto gde su se mogle objaviti.

A sad evo prikaza pojedinih priča vrlo grubo poređanih prema kvalitetu od najboljih do onih tek vrednih pomena.

Ukupno gledajući, najjači utisak na mene ostavila je priče Nevena Jovanovića PJEVAČI (S 163/164). Radnja priče smeštena je na planeti koju su ljudi u svom širenju kroz svemir kolonizovali, ali koja je vremenom skliznula u neko društveno uređenje slično ranom srednjem veku. Pevači iz naslova priče predstavljaju esnaf od 358 članova od kojih svako ima svoju tajnu pesmu koju peva samo u izuzetnim slučajevima: svom učeniku, osobi do koje mu je izuzetno stalo... Henrik Klauzer je čovek koji pretpostavlja da sve te pesme možda predstavljaju nekakav zavet koji su ljudi što su stigli na tu planetu ostavili svojim potomcima; možda kriju neku tajnu koja bi njegovom narodu pomogla da se odbrani od nadirućih neprijateljskih hordi. Pevači u početku odbijaju svaku pomisao da javno otpevaju svoje pesme, ali kada saznaju da je Klauzer na samrti, konačno pristaju...

Neven Jovanović gradi ovu priču jezikom koji u potpunosti odgovara atmosferi: pomalo arhaičnim, sa ponekad izmenjenim redom reči u rečenici i sa pramenom ritma rečenica kako se priča približava uzbudljivom finalu. Njegovi likovi, iako zbog relativno male dužine priče, tek fragmentarno naznačeni, deluju uverljivo. Međutim, sam rasplet nekako mi je ostao nejasan, nedorečen. Jovanović čini ono isto što je učinio i Dragan R. Filipović u, po meni, najboljoj prošlogodišnjoj priči KAD ZLO SPAVA? — ostavlja prostor za pogrešno tumačenje piščevih namera. Bez obzira na to, mislim da je ovo jedina ovogodišnja priča koje ću se sećati onako kako pamtim BICIKLISTU, SOKOLARA, ŠUME, KIŠE, GRAD I ZVEZDE ili ČOVEKA KOJI NIJE POSTOJAO..,

PLAĆENIK (S 155/156) Vladimira Lazovića klasična je akciona detektivska priča, slična onima Miki Spilejna, smeštena u visokotehnološku budućnost. Glavni junak je kompjuterista, otpadnik od društva koji još uvek pati što je žena koju je voleo izabrala njegovog prijatelja. Naravno, iako je za sobom dobro zameo tragove, ona ga pronalazi i moli da rasvetli nestanak njenog muža. Put ga vodi na Mesec, gde će se sukobiti sa nepobedivim kiborgom-ubicom. Time što ću vam reći da iz tog sukoba izlazi kao pobednik sigurno vam neću otkriti ništa novo, niti ću vam pokvariti užitak ako priču još uvek niste pročitali, jer se ništa drugo nije moglo ni očekivati pošto je priča napisana u prvom licu. Ono što je najzanimljivije — način na koji glavni junak pobeđuje — neću otkriti.

PLAĆENIK je korektna priča, ali to je ono što joj predstavlja i najveću manu, nije izuzetna, u njoj nema ničega što bi uzbudilo čitaoca, prodrmalo ga, potaklo na razmišljanje. Ako je Lazović hteo ovom pričom da pokaže kako ume da napiše korektnu, inteligentnu tradicionalnu SF priču u tome je potpuno uspeo; problem je što od njega očekujem više!

ŽIVOTNI SLUČAJ ŽELJEZNIČARA T. (S 157/158) Zdravka Valjka opora je priča o pojedincu koji se u otuđenom svetu budućnosti sažalio nad smrću drugog čoveka i koji se zbog toga jedino istoj može nadati. Priča je valjano napisana, sa dobro odmerenom dozom patetičnosti, ali tokom čitanja nikako nisam mogao da smetnem sa uma jedno pitanje:zašto se sve to odigrava u Nemačkoj? Zar naše društvo ne srlja u istu grozomornu sutrašnjicu? Zbog čega je važno da se junaci zovu Jurgen Sudow, Theo Bluml ili Dieter Heinrich? Ja odgovor nisam našao.

KRALJ GRAFITA (Si 54) Lidije Beatović je, poput PLAĆENIKA Lazovića, prilično šablonska, predvidiva priča. Ponovo imamo otpadnika od društva, ali ovoga puta on u hodnicima nekog budućeg megalopolisa sreće gluvonemog klošara, genija slikar-

stva, Kralja grafita. Lidija ipak, pre svega zahvaljujući svom talentu, uspeva da iz dosta nemotivisanog toka radnje izađe sa jednim upečatljivim, snažnim završetkom.

BEŽIM U NOĆ (A 13) Dragana R. Filipovića možda bi bilo bolje prikazivati u jednom pregledu savremene srpske proze nego u pregledu jugoslovenske naučne fantastike, ali šta je tu je. Pokušavati dati neke odrednice o čemu se govori u ovoj priči krajnje je zaludan posao jer Filipović ne pokušava da vodi priču, već nastoji da igrama reći i asocijacija čitalac prati njegovo traganje za suštinom balkanskog bića. Što se mene tiče, ja sam se izgubio negde u prašumi Amazona, a tu čak ni Gručo Marks ne može pomoći.

GINEKOID ZA CIGANINA (S 163/164) Radmila Anđelkovića prva je iz njegove serije priča o svemirskim Ciganima. Radmilo daje lep uvod u svoju seriju; rečenice su mu lepe (»Pronicljivi mogu prepoznati Ciganina i po načinu kako se stapa sa sopstvenom senkom, kako nestaje pred vašim očima, po pritajenosti hitanja ka novom cilju«); priča je uverljiva u domenu klasičnog SF-a... Ali ipak, mislim da priči nedostaje ritma, da je početak priče najjači, a da priča posle gubi onu svoju posebnost i zanimljivost, pa sam sam kraj dočekao prilično ravnodušno.

Priča WU LI (S 159/160) još jedan je dokaz da Neven Antičević sve uspešnije brodi spisateljskim vodama. Priča je zanimljiva, moderna (možda i premoderna), ali zbog same prirode — deo je jedne veće celine — trpi od hroničnog sindroma preteranog objašnjavanja šta se dogodilo u prethodnim nastavcima, a ostavljanje mesta za buduće, rezultuje krajnje banalnim svršetkom.

Novela TOČAK (A 16) Gorana Skrobonje predstavlja zanimljiv, ali pomalo nasilan hibrid epske i naučne fantastike. Alfred Čester, glavni junak, posle završetka uspešne karijere igrača bejzbola tone sve niže i u nastupu opravdane ljubomore ubija svoju ženu. Umesto na smrtnu kaznu, osuđuju ga na kaznu izlaganja kovitla-

cu Toh koji njegovu svest odnosi na daleku planetu. Tamo dospeva u telo mlade princeze prestolonaslednice i ono što sledi je korektno napisana epska avantura data uz pomoć uobičajenih elemenata tog žanra — priložena je čak i mapa tuđinskog sveta. Ono što mi u ovom delu najviše smeta je neka neodređenost čitave zamisli. Tek što sam se privikao na konvenciji SF priče pisac me baca u jednu potpuno različitu da bi se na kraju, bez nekog uverljivijeg objašnjenja, vratio na prvu. Možda je krivica do mene, ali ja se naprosto nisam mogao dovoljno saživeti sa glavnim junakom (junakinjom?), a to je, u ovakvoj priči, neophodno.

RAJ NA ZEMLJI (A 16) Vesne Gorše je pomalo haotično konstruisana, ali u suštini lepa priča o svetu u kome jedinu zabavu u monotoni život građana unose Sanjači, projektujući u njihove umove svoje prekrasne snove. Priča prati uspon i pad jednog takvog Sanjača od njegovog dolaska u grad do povratka u rodno selo po gubitku moći sanjanja, odnosno projektovanja snova. Vesna Gorše ima lepu rečenicu, lepe odlomke, ali priča deluje suviše naivno da bi se mogla ozbiljno pratiti.

DROMIDSKA SKULPTURA (S 161/162) Mihe Remeca je najuspešnija prošlogodišnja minijatura. Tek na nešto više od tri stranice SIRIUS-a, Miha Remec uspeva da provede svog junaka i nas čitaoce kroz tuđinsko umetničko delo. Dromidsku skulpturu, vešto podižući napetost do zadnjeg pasusa, gde završava priču zadovoljavajućim grandioznim finalom. Jedino što mi donekle smeta jeste činjenica da me je kraj mnogo podsetio na jadne Tralfamadorijance.

LJEPOTA I DOBROTA (S 157/158) našeg najboljeg SF pisca Predraga Raosa ne opravdava baš najbolje taj epitet koji mu sasvim sigurno pripada. Naime, ideja o beskrajno dobrom kapetanu svemirskog broda i beskrajno lepoj kurvi koja mu zagorčava život, naprosto je toliko banalna da ni Predrag Raos nije uspeo da iz nje izvuče ništa više od jedne zabavne, čitljive, ali prazne priče.

Slično je i sa najboljim slovenačkim piscem Mihom Remecom čija priča NASLEDNA STRAŽA (A 14), puna fraza tipa »bose noge razigranih devica«, »nabrekla muškost koju je devojka najpre počela blago da miluje, kao nežan cvet« ili »osetila je kako je ispunjava topli ud«, ne uspeva da se izdigne iznad relativno neuverljive ljubavne pričice smeštene na svet na kome nekakva nasledna straža prati eventualan dolazak bogova. Poruka da je ljubav važnija od svega ipak je prejeftina za jednog Mihu Remeca.

MIRIS VREMENA (A 17) još jedna je priča Lidije Beatović. Slepi čovek živi sam u sobičku u jednom beogradskom potkrovlju, a verni pas mu svakoga dana donosi hleb, jogurt i burek. Međutim, smrt buregdžije menja taj ustaljeni raspored, a na sasvim neobjašnjiv način tu se stvaraju i nekakvi vremeplovci iz budućnosti. Iako napisana sa puno ljubavi i mere, ova priča je samo još jedan dokaz da su slučajnosti u književnosti, a o naučnofantastičnoj književnosti da ni ne govorimo, nešto sasvim drugo od slučajnosti u životu.

NERAZUMLJIVA REČENICA (PZ 1963) priča je Ratka Jankovića, jednog od pisaca naučne fantastike koga još od detinjstva rado čitam, a koji je prilično nepoznat širem krugu čitalaca naučne fantastike u Jugoslaviji. Svoje priče, najčešće kratke i sa izraženim uticajem slovenske mitologije i naše srednjovekovne istorije, on je objavljivao uglavnom u POLITIKINOM ZABAVNIKU, gde je, posle duže pauze, objavio i ovu. Mada je priča u suštini punch-line (pilota svemirskog broda koji na Zemlju stiže iz jednog totalitarnog društva na kraju razapinju na krst), neke usputne primedbe, pronicljiva razmišljanja i fina atmosfera izdižu ovu priču iznad nivoa obične doskočice.

PRODAVAČ KIŠE (PZ 1971) najbolja je od devet priča koje je Zoran Jakšić objavio prošle godine u POLITIKINOM ZABAVNIKU. Stranac dolazi u vreli Meksiko i nudi lokalnom stanovništvu sve vrste kiše. Uznemireni što ih prekida u siesti, u početku ga odbijaju ne shvatajući što im je kiša uopšte potrebna, ali konačno ipak

pristaju. Prodavač kiše ispunjava svoj zadatak pošteno, možda isuviše pošteno! Od ostalih priča, još jedino UGASITE MESEC (PZ 1952) i LJUBIMAC (PZ 1966) mogu da prođu kao manjeviše zabavne pričice, a ostale tek kao pričice. Da Jakšić ume mnogo, neuporedivo mnogo bolje da piše uverićete se već sledeće godine!

Od trinaest priča koje je jedan od naših najboljih pisaca SF-a, Slobodan Ćurčić, objavio prošle godine u VEČERNJIM NOVOSTIMA (ona četrnaesta iz POLITIKINOG ZABAVNIKA samo je reprint priče DIVLJA HORDA objavljene u VEČERNJIM NOVOSTIMA) prelaznu ocenu može dobiti samo priča VELIKI SKOK (VN 12. 01. 89). Simpatična i dobroćudna bića sa Rigela poklanjaju čovečanstvu svemirske brodove, kulturu i moć koje oni zloupotrebljavaju ratujući protiv svojih darodavaca sve dok se ovima ne smuči i dok ne odu u dubine svemira. A ljudi, pobednička rasa, ostaju sami u svom delu svemira i tek onda shvataju zašto su im Rigelijanci tako rado pružili ruku, onu istu koju bi i oni sada nekom pružili — da imaju kome!

Tek da se spomenu zaslužuju i priče MAESTRO (VN 26. 10. 89) i POSLEDNJA DILEMA (VN 09. 02. 89), što je suviše malo od pisca koji ima nekoliko objavljenih romana i zbirku priča u ediciji KENTAUR.

JEDANAESTI OKTOBAR (PZ 1970) je zanimljiva pričica meni potpuno nepoznatog pisca Jovana Raičevića. Iako kratka i pisana u obliku dnevnika, priča pruža ne previše otrcan pristup pitanju vremenskog paradoksa.

Još jedan od plodnih autora kratke priče, Branislav Trajković, svoj prošlogodišnji vrhunac dostiže pričom JEDINA MOJA (VN 19. 01 89). Glavni junak žudi za ženom koja ga ni ne primećuje. Međutim, on dobija moć da u njoj usadi želju da ga voli. Iako je svestan da to nije to, on ne može da prekine takvu vezu, sve dok jednog dana... Priča je kratka, ali nabijena emocijama. Ostale priče Branislava Trajkovića poznatijeg kao Bili Trej, uglavnom su prošireni vicevi. Nešto bolji od ostalih su: DOKAZ (VN 09. 03. 89), ČELIČNI MOMAK (VN 13. 07. 89.), KNJIGA ŽIVOTA

(VN 03. 08. 89.) i UDVARAČ (VN 02. 11.89).

U PEĆINI (PZ 1938) kratka je priča Vladimira Lazovića. Posle mnogo iskušenja, ratnik stiže u podzemlje gde zatiče pogrbljeno stvorenje, čuvara mača Jarevida Prokletog. Po legendi, taj mač ima snagu hiljadu ljudi i ratnik poseže za mačem, ali čeka ga neprijatno iznenađenje. Zabavna pričica kojoj ipak nedostaje uverljivosti — pogotovu je nedorađena ličnost čuvara mača.

Priča Radovana Devlića ZATVOR (S 153) o nekakvom društvu koje guši izuzetne pojedince, deluje neverovatno zastarelo. Sve, od likova, preko dijaloga, pa do samog ustrojstva sveta, prepuno je stereotipa.

Slično je i sa pričom Vesne Popović NAGRADA (A 12), već hiljadu puta viđenom varijacijom na temu »Idi u prošlost i ubij se sam«. Na žalost, neki pisci kao da su prestali da čitaju i prate žanr u kome pišu.

O NAPREDOVANJU POLJOPRIVREDE, UOPŠTE (A 12) zgodna je satira Slobodana Ivkova na temu našeg odnosa sa privrednom granom koja nas hrani. Nove mere SIV-a samo su još jedan dokaz o univerzalnosti ove priče.

BEZIMENA STVAR (A 17) Gorana Skrobonje previše je kratka priča da se razvije ono što naslućujem da bi bila zanimljiva ideja.

ELEKTRIČNI SIMULAKRUM (S 152) neuspeo je pokušaj Andreja Flumianija da napiše pretencioznu kiberpankersku priču. »Gehenner je konstruirao dva limena boksa promatrajući događaje žutim očima i ne razumijevajući zaista ništa.« Zovite me Gehenner.

LEPTIR (S 157/158) prva je objavljena priča Svjetlane Kopčinović. Na žalost, osim osrednje naracije, ova priča o pojedincu koga totalitarno društvo kažnjava kada spozna slobodnu volju, pruža malo toga dobrog.

ZAVOLEĆEŠ PETRA PANA (VN 16. 03. 89) najbolja je priča Milana Draškovića, pisca koji je prošle godine objavio šest kratkih priča, gotovo minijatura. Posredi je topla priča o vanzemaljcu istraživaču koga, i pored njegove ružnoće, prima na stanovanje jedna porodica. On im se odužuje tako što njihovom sinu poklanja holokasete likova iz najpopularnijih crtanih filmova. Ostale priče su prilično »tanke«.

Evo sada spiska svih priča objavljenih u ova četiri časopisa. Priče su poređane po azbučnom redu prezimena njihovih pisaca. Iza imena priče u zagradi je naveden broj časopisa u kome je priča objavljena. Iz praktičnih razloga, u slučaju VEČERNJIH NOVOSTI dat je datum objavljivanja priče.

Anđelković, Radmilo	- GINEKOID ZA CIGANINA (S 163/164)
Antičević, Neven	- WU LI (S 159/160)
Beatović, Lidija	- KRALJ GRAFITA (S 154)
Valjak, Zdravko	- ŽIVOTNI SLUČAJ ŽELJEZNIČARA T. B. (S 157/158)
Gorše, Vesna	- RAJ NA ZEMLJI (A 16)
Devlić, Radovan	- ZATVOR (S 153)
Drašković, Milan	- ZAVOLEĆEŠ PETRA PANA (VN 16.03.89) kao *Majk Draskov*
	- KOLEGE (PZ 1956)
	- OSUĐENIK (PZ 1976)
	- SAVRŠENSTVO (PZ 1965)
	- TERAPIJA (PZ 1957)
	- ČUDESNI DAN (PZ 1958)
Durman, Rastislav	- JELOVNIK ZA TELEPATE (PZ 1979)
	- MEDVEĐI ZUB (VN 30.09.89)
	- PITAĆE ONI, REĆI ĆU JA (PZ 1979)
	- SNEŽANA IZ AUTOMATA (PZ 1980)
	- SNEHANIČAR (VN 23.02.89)
	- USPOMENA SA GODIŠNJEG ODMORA (PZ 1979)

- ŠPEDITERSKA POSLA (PZ 1979)

Ivančević, Nebojša - SAN SE OSTVARIO (PZ 1978)
Ivkov, Slobodan - O NAPREDOVANJU POLJOPRIVREDE, UOPŠTE (A 12)
- ONI SU TU, SIGURNO (A 16)
Ivosić-Santo, Vera - U NASLONJAČU (A 15)
Jakšić, Zoran - AFRIKA (PZ 1972)
- GDE JE ARTUR? (PZ 1961)
- GRETA JE IZA VRATA (PZ 1950)
- LJUBIMAC (PZ 1966)
- LJUDI I VUKOVI (PZ 1973)
- NA DVORU CRNE KRALJICE (PZ 1935)
- PRODAVAČ KIŠE (PZ 1971)
- SA PERDITOM (PZ 1960)
- UGASITE MESEC (PZ 1952)
Janković, Ratko - NERAZUMLJIVA REČENICA (PZ 1963)
Jeel Rolf (pseudonim) - BUĐENJE (VN 24.08.89)
- GDE ŽIVI KLAUDIJA? (VN 19.10.89)
- ŽRTVOVANJE (VN 15.06.89.)
- IZVOR HARMTNIJE (VN 07.09.89)
- KONTAKT UMOVA (VN 07.01.89)
- NEBESKI KANJON (VN 13.04.89)
- NIZAK UDARAC (VN 04.05.89)
- NLO (VN 23.03.89)
- OBIČNO JUTRO (VN 26.01.89)
- OBOŽAVALAC M. M. (VN 06.07.89)
- OSTVAREN NAUM (VN 28.12.89)
- SEĆANJE NA ZABORAV (VN 16.02.89)
- SOLENOV BUNAR (VN 20.07.89)
- SVEMIRSKI OSVAJAČ (VN 25.05.89)
- HARIJEV DAR (VN 29.09.89)
Jovanović, Neven - PJEVAČI (S 163/164)
Jovanović, Tihomir - MUTANT (S 155/156)
Juvenalis, P (pseudonim) - BUDUĆNOST TREĆE VRSTE (VN 07.12.89)
- ROĐENDAN (VN 09.11.89)
Kopčinović, Svjetlana - LEPTIR (S 157/158)
Lavrek, Andrija - FAKTOR MUTACIJE (A 15)
Lazović, Vladimir - PLAĆENIK (S 155/156)
- U PEĆINI (PZ 1938)
Momčilović, Gordan - POBEDNIK(S152)
Nedeljković, Aleksandar B. - ZAŠTITNICA (PZ 1941)
Petranović, Vesna - JABUKA (S 157/158)
Pihač, Branko - NATJEČAJ (S 159/160)
Popović, Vesna - NAGRADA (A 12)
Prodanović, Živko - SAVRŠENO ORUŽJE (S 155/156)
Raičević, Jovan - JEDANAESTI OKTOBAR (PZ 1970)
Raos, Predrag - LJEPOTA I DOBROTA (S 157/158)
- SPAŠAVANJE SVIJETA (S 161/162)
Remec, Miha - DROMIDSKA SKULPTURA (S 161/162)
- NASLEDNA STRAŽA (A 14)
Skenderov, Irina - ČOVJEK I SVEMIR (S 157/158)
Skrobonja, Goran - BEZIMENA STVAR (A 17)

	- TOČAK (A 16)
Trajković, Branislav	- VREMENSKI HAOS (VN 02.02.89) kao Bili Trej
	- GOSPODAREV ROB (VN 14.12.89) kao Bili Trej
	- DOKAZ (VN 09.03.89) kao Bili Trej
	- KAZNA (VN 02.11.89) kao Bili Trej
	- KARAMBOL (VN 02.11.89) kao Bili Trej
	- KNJIGA ŽIVOTA (VN 03.08.89) kao Bili Trej
	- LEDENI SPAVAČ (VN 21.09.89) kao Bili Trej
	- NAISKAP (VN 30.03.89) kao Bili Trej
	- NEPOBEDTVI (VN 23.11.89) kao Bili Trej
	- PLANETA SMRTNI (VN 01.06.89) kao Bili Trej
	- POVRATAK (VN 27.04.89) kao Bili Trej
	- ROBOT I JA (PZ 1962)
	- UDVARAČ (VN 02.11.89) kao Bili Trej
	- ČELIČNI MOMAK (VN 13.07.89) kao Bili Trej
Tezeus, Konstantin	- BUĐENJE (PZ 1944)
(pseudonim)	- DVORIŠNI RAT (VN 11.05.89)
	- OKRŠAJ (VN 22.06.89)
	- TRI PITANJA (VN 14.09.89)
Ćurčić, Slobodan	- VELIKI SKOK (VN 12.01.89) kao S. Tirkli
	- DANAJSKI DAR (VN 29.06.89) kao S. Tirkli
	- DIVLJA HORDA (VN 06.04.89) kao S. Tirkli
	- DOKAZ (PZ 1968)
	- JA, ANDROID (VN 08.06.89) kaoS. Tirkli
	- KOSMIČKI GAMBIT (VN 05.10.89) kao S. Tirkli
	- MAESTRO (VN 26.10.89) kao S. Tirkli
	- PLANKTON (VN 16.11.89) kaoS. Tirkli
	- POSLEDNJA DILEMA (VN 09.02.89) kao S.Tirkli
	- POSLEDNJA EVA (VN 02.03.89) kao S. Tirkli
	- PUKI SLUČAJ (VN 10.08.89) kao S. Tirkli
	- RASKRSNICA (VN 23.12.89) kaoS. Tirkli
	- TRAKA (VN 31.08.89) kao S. Tirkli
	- U PROLAZU (VN 27.07.89) kao S. Tirkli
Filipović, Dragan	- BEŽIMUNOĆ (A13)
R. Flumiani, Andrej	- ELEKTRIČNI SIMULAKRUM (S 152)
Franc, Mirna	- SVEMIR (S 157/158)
Cerjan, Gordana	- SVIJET MAŠTE I BAJKI (S 157/158)

LOCUS

Prikazi knjiga

Gregori Benford (Gregory Benford)

Velika reka neba
(Great Sky River)

Iako je najbolje poznat po romanu Vremenski pejzaž (Timescape), reputacija Gregorija Benforda na kraju će se ipak temeljiti, po svoj prilici, na nizu romana koji je započet Okeanom noći (In the Ocean of Night) i nastavkom toga, romanom Preko mora sunaca (Across the Sea of Suns). Roman Velika reka neba (Great Sky River) ne kompletira trilogiju, nego zapravo počinje novu etapu koja bi mogla postati trilogija. U novoj etapi Benford nastavlja da ispituje preokupacije prethodne. Da bi istakao vezu između prva dva romana i potonjih, Benford je sad iznova napisao završetak Mora sunaca i dodao novo završno poglavlje, čime je bliskije povezao taj roman sa Velikom rekom neba. Na osnovu već viđenog, razumno je pretpostaviti da će se prva dva i svi potonji kasnije stopiti u jednu seriju. Nesumnjivo, Velika reka neba je dostojan naslednik Benfordovih ranijih ostvarenja. Njegova dosadašnja i ovo najnovije delo pokazuju da je on jedan od najznačajnijih SF pisaca danas.

Benford je odlučio da ispituje ne samo odnos čoveka prema univerzumu, nego i ulogu svekolikog organskog života u univerzumu. Da bi to postigao, upotrebio je neke od najstarijih tradicija naučne fantastike i ispunio ih novim smislom i životom. U Benfordovom univerzumu, ljudski rod, zajedno sa svim drugim organski baziranim živim bićima, zauzima poziciju koja je daleko od gospodarske. Umesto da budu gospodari svega što vide, organska bića moraju grčevito da se bore da opstanu u svakoj niši gde to mogu, da ih ne bi uništila mašinska inteligentna bića koja nastoje da učine univerzum bezbednim za svoj rod. Te mašine nisu one suludim umom stvorene, kakve znamo iz pulp- SF-a. One postupaju sasvim logično, u skladu sa svojim »biološkim« imperativima: nastoje da se reprodukuju, adaptiraju, da preoblikuju svoju okolinu u skladu sa svojim potrebama, a ovo uključuje i eliminaciju svih pretnji, realnih ili imaginarnih, koje bi organski život mogao predstavljati.

Do sada je Benford svoje ciljeve ostvarivao uz pomoć lika koji se zove Najdžel Volmsli. Taj lik je tako izvrsno definisan, i prilagođen Benfordovim potrebama, da stoji, uz lik Gali Fojla kod Alfreda Bestera, kao jedan od najupečatljivijih likova moderne naučne fantastike. Ovoga puta Benford je izabrao Kilina, člana porodice Bišop. Njihovi preci odabrali su planetu Snouglejd (»Snežna padina«, prim. prev.) pri zvezdi Deniks, blizu galaktičkog centra, kao sklonište pred nadirućom mehaničkom civilizacijom. Međutim, došla su i mehanička bića, nastanila se na planeti, izmenila atmosferske prilike prema svojim željama, a što se tiče ljudi, mašine su se njihovom prisustvu prilagodavale sve dok nisu ojačale dovoljno da predu u veliki napad.

Na početku romana Velika reka neba, Kilin i drugi preživeli pripadnici porodice Bišop beže; već šest godina je prošlo od kad je njihova Citadela pretvorena u ruševine i dim. Za tih šest godina oni su svedeni na jednu bandicu kradljivaca koji uvek beže i uvek su u opasnosti. Njihova egzistencija je tako marginalna, da su svi hotimice eliminisali svoj seksualni nagon, bar privremeno, jer naprosto nemaju energije i za to. Iako su organska bića, pomireni su sa činjenicom da u njima ima mnogo bioničkih delova, koji im pomažu ali ih i čine bliskijim mašinama. Kilin koristi mehaničke dodatke nogama, radi bržeg kretanja; njegove oči mogu da filtriraju razne delove spektra i da određuju tačnu udaljenost. Svako preživelo ljudsko biće nosi sa sobom i jedan ili više »aspekata«, umova drugih naseljenika; ti umovi su uneti u memorijske čipove a čipovi zatim uključeni u vrat živih kolonista. To je obezbeđeno pre Nevolje.

Njihovi neprijatelji su Mantisi, mehanički živi stvorovi impresivni kao i Snark u Okeanu noći, ali drugačiji. Mantisi su najusavršeniji i najopasniji mašinski stvo-

rovi sa kojima su se kolonisti na Snouglejdu dotad susreli. Mantisi ih nemilosrdno proganjaju, i povremeno »požanju« poneko od ljudskih bića, ostavljajući samo spaljeno, sasvim sigurno mrtvo, telo.

Najzad jedan Mantis otkriva ponešto o univerzumu kako ga mehanička bića shvataju, i o činjenici da mehanička bića imaju svoju verziju boga: njihov bog je jedan magnetski um koji živi u disku plavo-usijane materije koja orbituje oko zvezde-pratilje Deniksa. Univerzum je uistinu čudniji nego što su to ljudi ikad pretpostavili. Velikim delom univerzuma upravlja jedna inteligencija tuđinskija od svega što je ljudskom umu pojmljivo. Podjednako je jasno, u Benfordovom univerzumu, da su mehanički umovi bili nesposobni da shvate dragocenu jedinstvenost života koji se mora proživeti intenzivno zato što je konačan. Iako su obimno proučavali fenomen organskog života, Mantisi ne mogu shvatiti njegovu najdublju misteriju.

Veze između Velike reke neba i Benfordovog ranijeg stvaralaštva su vidne. Možda će zvučati preterano ako uporedimo postepeno sakupljanje Benfordovih dela u celinu sa načinom kako je priroda formirala galaksiju Mlečni put (na koju se odnosi naslov romana — to je ta »velika nebeska reka«), ali, poredenje neće biti sasvim neumesno. Iako se može čitati sam za sebe kao dinamična avantura, roman Velika reka neba je takođe i važna komponenta jedne od najvažnijih meditacija u savremenoj literaturi.

Robert Silverberg, *Na kraju zime (At Winter's End).* Izd. kuća »Vorner« (Warner). 0-446-51384-9. Tvrdi povez, 404 str. 17,95 dolara, april 1988.

Roman Roberta Silverberga Na kraju zime pripada dobro znanoj tradiciji pisanja o povratku čovečanstva u civilizaciju posle planetarne katastrofe. Skorašnje naučne teorije dale su Silverbergu superkatastrofu: viševekovno bombardovanje Zemlje od strane kometa koje su pokrenute uticajem »zvezde smrti«. Na početku knjige, hiljadama godina posle prvog kometnog udara, dugo ledeno doba najzad popušta, a preživeli se iskopavaju iz podzemnog sveta koji je već nebrojeno mnogo generacija upoznao. Ne iznenađuje što ti naslednici Zemlje nisu baš sasvim ljudska bića.

Uskoro saznamo da je izgubljena civilizacija njihove prošlosti bila kompleksna, sastojala se od više živih vrsta, i da je išla u svemir; bila je mnogo naprednija od naše. Ovim je presečena jedna spona bliskosti. Zato njeno mesto preuzimaju druge spone: knjige Brajana Oldisa o Helikoniji ostavile su trajan otisak na koncept godišnjih doba dugih eonima i cikličnih civilizacija; putovanja po surovim terenima sa čudnovatom florom i faunom normalne su stvari u SF literaturi i u fantaziji; porušeni gradovi puni zatrpanih čudesa takođe spadaju u to zajedničko nasleđe: a pripovest o brilijantnom, radoznalom mladiću u primi-tivnom društvu arhetipska je na ovom polju.

Silverberg ovim materijalom rukuje sa uvežbanom lakoćom i finim osećanjem za detalj, od doticaja motiva u imenima nekih likova pa sve do jakog realizma u scenama gde pleme, potreseno agorafobijom, polazi u veliki svet. Jedini nedostajući element je istinsko osećanje novine. Čak i u kompleksnosti post-kolapsne kulture, iznenađenja su malobrojna, a glatko odvijanje ove priče o opstanku i otkrivanju stavlja veće izazove pred protagoniste nego pred iskusne čitaoce.

Tanit Li (Tanith Lee) *Bela zmija (The White Serpent)*. Izd. kuća DAW. 0-88677-267-2. Meki povez, 396 strana, 3,95 dolara, april 1988.

Kad nije u modusu potrage za nečim (quest), herojska fantazija najčešće nudi suštu suprotnost labavoj pikarskoj fabuli: svi događaji su predodređeni sudbinom, i svi hitaju ka predodređenoj konfrontaciji dobra i zla, haosa i sila reda. Uvedite dvosmislenost u takvu situaciju, i rezultat može biti elegantno ironičan — ili samo zbunjujući. Tanit Li se odavno posvetila elegantnim ironijama koje iskazuje kroz svoje fantazije o demonskim herojima i kvazi-varvarskim civilizacijama na rubu propasti. U poslednje vreme, njena dela pokazuju znake promena, ambijenti su manje stilizovani, likovi su iz indijskih priča i iz drugih nedavnih dela manjeg obima. Sada Tanit Li unosi nove vizije u svoj svet Vis (Vis); naime, posle prva dva romana u toj seriji (Gospodar oluje i Anakire), dobili smo i treći, Belu zmiju.

Roman počinje izvrsno, pričom o potlačenoj seljanki iz zabačenog kraja, o neočekivanoj romansi, novim nepravdama, i konačnoj osveti. Rezultanta ovog jeste nastanak heroja, Regera (Rehger), koji će biti najvažniji gladijator / rob u velikom gradu. Dok prati svog junaka prema danima slave, Tanit Li pridodaje njegovom svetu socijalnu svest energičniju i informisaniju nego u staroj ironiji. Magija kao da dolazi maltene slučajno, a onda se događa u razmerama tako ogromnim da bi mogla biti pogrešno shvaćena kao prirodna katastrofa. Jasno se vidi da deluje sudbina koja spaja Regera i belu sveštenicu Aztiru, vraća Regerove roditelje na čelo događaja, petlja po ljudskim sudbinama na način rezervisan za bogove, ali manje je očigledno kakvog smisla imaju te intervencije.

Bela zmija, iako ima zrelu viziju i odmeren luksuzni sjaj, nema koherentnu fabulu. Ili je to možda samo jedan zbunjujući segment kontinuiranog niza romana koji će postati jasan kad bude dovršen.

ZORAN JAKŠIĆ

Zoran Jakšić se na svoj tihi, nenametljivi način pridružio eliti domaćeg SF-a. Ubedljivi pobednik upravo završenog Konkursa »Znaka sagite«, dobitnik nagrade »Komarčić« za roman »Kradljivci univerzuma«... Ima dvadesetak objavljenih priča. »Dnevnikova« izdanja (»X— 100«, »Alef«, »Supernova«), »Politikin zabavnik«, »Tamni vilajet«, »IT novine«...

Pored pisanja aktivno se bavi i prevođenjem. Dobitnik je nagrade »Komarčić« za prevod Adamsovog »Vodiča za autostopere kroz galaksiju«,

Dajemo mu reč.

Počeci druženja sa SF-om ?

Pre svega vizuelni. Postoje dve SF stvari koje pamtim sa samog početka, mislim da sam imao šest ili sedam godina. Ne znam tačne datume, jasno. Najpre je to bio susret sa stripom »Nula X« Garija Andersona, koji je objavljivan u »Politikinom zabavniku« pre tako, dvadeset i kusur godina i koji me je kao klinca oduševio zbog šarenih boja i neverovatnih avantura. Uzgred, i danas čuvam možda desetak prvih epizoda tog stripa koje sam skupljao stranu po stranu iz starih »Zabavnika« i smatram da su prilično solidno crtane, mada sa do krajnjosti kičastim scenarijima. Druga stvar bila je TV serija »Izgubljeni u svemiru«, a tu je bilo svega: daleka planeta, porodica novih Robinzona u svemiru, kosmički brodovi i čudovišta, za jednog klinca radosti koliko hoćeš. I tako...

Tvoje priče sa konkursa ?

Dve sasvim suprotne stvari koje su, valjda upravo zbog toga, zapravo dosta slične. Odmah ću da objasnim na šta sam time mislio. Radi se o pričama »Dubrava« i »Morana« sa Bobanovog konkursa za »Znak sagite«. »Dubrava« je dospela na prvo mesto, a »Morana« na peto. Iako, zapravo, imaju sličnu tematiku, a to su alternativni svetovi na ovim jugo-prostorima, te dve priče su potpuni antipodi. Prva je napisana za prilično kratko vreme, druga je pravljena — moram da upotrebim taj izraz, pravljena — vrlo dugo. Prva ima namerno pojednostavljenu strukturu sa što više spektakularnih scena i, kako bih rekao, vizuelnih šokova, filmična je, u tom smislu, dok je druga priča — reka, stvar atmosfere, pre svega analizira unutrašnja događanja glavnog junaka, poznatog čoveka u nepoznatoj okolini — dakle, stvari kakve očigledno ne pale baš toliko kod čitalaca. Sasvim se podrazumeva da je »Morana« bilo mnogo teže pisati. Lako je kada imaš akciju i vratolomije, mnogo nezgodnije kada se ono najhitnije dešava u glavi glavnog junaka. Obe priče imaju poprilično elemenata horora, čak mi je nekoliko ljudi reklo da uopšte nisu naučna fantastika — šta da im radim? Ja mislim da jesu.

Te priče su, zapravo, neka vrsta odgovora na način na koji me je Boban u predgovoru u »Tamnom vilajetu 1« zavitlavao zbog priče »Kraljevi Septembra«. Ono o vezi sa objašnjenjima u pričama... »Morana« je pravljena po prvom receptu — namerno, izmene nije teško napraviti, pitanje je samo koliko imaju smisla osim da olakšaju stvar onome koga mrzi da razmisli o stvari koju je pročitao — dok je »Dubrava« po drugom. Od jedanaest članova žirija svi su dali poene »Dubravi«, dok je »Morana«, u principu, dobijala ili mnogo poena ili nula, što je prilično indikativno, zar ne?

O novom romanu?

Roman... Dakle, radi se u stvari o nastavku »Kradljivaca univerzuma«, romana koji je pre dve godine objavio »Dnevnik« i koji je te godine dobio nagradu »L. Komarčić«, znači, pretpostavljam da se svideo ljudima. Novi roman, ime mu je »Zvezdani vrtlog«, opet kičasto

kao i prvi put — kažu da to privlači ljude — predstavlja direktni nastavak, međutim, može da se čita potpuno nezavisno od prvog dela. Šta da kažem o njemu? Akcija, akcija, akcija. Puno spektakla. Mislim da je luđi od prvog dela. Ja lično sam njime zadovoljniji nego »Kradljivcima«, a nekoliko ljudi koji su ga do sada pročitali izgleda da dele moje mišljenje.

Najčešća tema tvojih priča ?

Uh... stvarno ne znam. Nekoliko puta sam probao temu alternativnih svetova, to mi se čini kao dovoljno širok okvir da obuhvati šta god ti padne na pamet, ali nikako ne preovlađuju stvari sa tom tematikom. U »Zabavniku« sam probao da napravim seriju priča, »punch-line« tipa, sa običnim ljudima u neobičnim okolnostima, pri čemu ti glavni junaci imaju prilično prepoznatljiva geografsko-etnička obeležja i u kojima sam šetao po čitavom svetu. Nekoliko puta sam se trudio da izmislim sasvim egzotična mesta, strogo naučno zasnovana, ali... eh, neobična. Kao što su Kraljevi Septembra i njegove kompasne oluje, Kerlandija i živi oblaci na čijim leđima se grade gradovi, Kobra sa nadzvučnim olujama, Dubrava sa kolonijom kućnih duhova i tome slično. Mislim da se uopšte trudim da »S« podloga u »SF« bude istovremeno sasvim korektna i upotrebljena na što začudniji način. Drugo je da ona ne sme da bude previše istaknuta — SF je pre svega književnost, za pseudonaučne traktate postoje druga mesta.

Prevodilački rad?

Petnaestak romana i nešto veći broj uglavnom novela. Zvučaće glupo, ali takva vrsta rada me opušta. Na poslu se bavim optoelektronikom, što podrazumeva prilično gustu mešavinu matematike i fizike, a prevod je nešto sasvim suprotno od toga. Odmara. Hm, znam da će se Aca buniti zbog ovoga. Ali to je istina.

Poslednje što sam radio je Silverbergova »Knjiga lobanja«. Sjajna stvar. To treba da objavi Boban u »Znaku sagite«. Ovih dana se bacam na prvu knjigu

»Letopisa Tomasa Kovenanta« Stivena Donaldsona, inače se radi o žanru »mač i magija«, koji ja nikada nisam preterano voleo, ali ova knjiga je stvarno dobra. To treba da izađe u »Polarisu«.

Rad na stripu ?

Za čoveka koji je druženje sa SF-om počeo preko slikovnih stvari bilo je logično da se kad—tad pozabavi slikovnim oblikom SF, zar ne? U stvari, radi se o tome da sam pre sedam ili osam godina nacrtao dvadesetak stranica SF-stripa i to prodao »YUstrip magazinu«. Međutim, strip nikada nije objavljen, jer je izdanje u međuvremenu ugašeno. Čitaoci »Emitora« su nekoliko puta imali prilike da vide neke kadrove. Sve je to sada stvar prošlosti. Definitivno. Čak i kada bi bilo mesta na kojima se može redovno objavljivati, crtanje guta toliko vremena da ga jednostavno ne mogu uklopiti u termine. Ali zato su tu uvek pisanje i prevođenje, zar ne?

Milan Drašković

ALEF - SCIENCE FICTION MAGAZIN • Izdavač: NIŠRO »Dnevnik«, OOUR Izdavačka delatnost, 21000 Novi Sad, Bulevar 23. oktobra 31 • Direktor NIŠP »Dnevnik«: DUŠAN TOMIĆ • Rukovodilac OOUR Izdavačka delatnost: ILIJA VOJNOVIĆ • Glavni i odgovorni urednik Izdavačke delatnost: TODOR ĐURIĆ • Sekretar Redakcije: ZDENKA KARABASIL • Lektor: JOVANKA STOJIĆEVIĆ • Korektori: ANĐELKA SILAK i VIOLETA FRENC • Štampa: NIŠRO »Dnevnik«, OOUR Štamparija

supernova

Treće kolo

M. Džon Harison
PASTELNI GRAD

Džek Vans
GOSPODARI ZMAJEVA

Vladimir Korčagin
ASTIJSKI RUNOLIST

Robert Silverberg
SIN ČOVEČIJI

Lindzi Gateridž
HLADNI RAT
U SEOSKOJ BAŠTI

Pol Anderosn
TAU ZERO

